

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

מירבד רפסל תורטפה רדס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

סדר

הפטרות

לספר דברים

והפטרות לשבת ר"ח, לתשעה באב ולחגים ולמועדים

הבאים בחדש תשרי

עם פירוש רש"י ובאור ותרגום אשכנזי

והוספנו גם

קריאת המפטיר לשבת ראש חדש.

שנת ת"ק"צ"ד לפ"ק.

HAPHTAROTH.

פראג

דרוק אונד פֶּערלאַג דעם משה הלוי לנדא.

REGULA

DE

...

...

...

...

||

...

...

...

...

...

...

ברכות ההפטרה

קודם קריאתה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת:
ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאתה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה. המדבר ומקיים.
שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחר
מדבריה אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן אתה.
ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושביע
במהרה בימינו. ברוך אתה יי משמח ציון בבגיה:

שמחנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית
דוד משיחה במהרה יבא ויגל לבנו על כסאו לא ישב זר.
ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת
לו שלא יכבה גרו לעולם ועד. ברוך אתה יי מגן דוד:

ע"כ בתענית לזכר וכו' כ במנחה.

בשבת מוסיפין זה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד ולתפארת.
על הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך. יתברך
שמה בפני כל חי תמיד לעולם ועד. ברוך אתה יי מקדש
השבת:

ברכות החפטרה

לראש השנה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (לשנת ועל יום השבת הנה)
ועל יום הזכרון הנה שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה ולמנוחה)
לקבוד ולתפארת: על הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך
ומברכים ו אותך יתברך שמך בפני כל־חי תמיד לעולם
ועד ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה יי מלך על כל־
הארץ מקדש (השבת ו) ישראל ויום הזכרון:

ליום הכפורים בשחרית

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (לשנת ועל יום השבת הנה)
ועל יום הכפורים הנה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה
ולכפרה ולמחל־בו את־כל־עונותינו לקבוד ולתפארת: על
הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים ו אותך יתברך
שמך בפני כל־חי תמיד לעולם ועד ודברך אמת וקיים לעד.
ברוך אתה יי מלך על כל־הארץ מקדש (השבת ו) ישראל
ויום הכפורים:

לסכות ולשבת היום

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (לשנת ועל יום השבת הנה)
ועל יום חג הסכות הנה שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה ולמנוחה)
לששון ולשמחה לקבוד ולתפארת: על הכל יי אלהינו אנחנו
מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפני כל־חי תמיד
לעולם ועד. ברוך אתה יי מקדש (השבת ו) ישראל והזמנים:

לשמני עזרת ולשיח

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (לשנת ועל יום השבת הנה)
ועל יום השמני חג העזרת הנה שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה
ולמנוחה) לששון ולשמחה לקבוד ולתפארת: על הכל יי אלהינו
אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפני כל־חי תמיד
לעולם ועד. ברוך אתה יי מקדש (השבת ו) ישראל והזמנים:

הפטר דברים

כישעיה סימן א'

תרגום אשכנזי

(א) דאז געוויכט, וועלכעם ישעיה זאָהן אמוץ זאָח פֿאַן יהודה אונד ירושלים אין דען רעגיערונגס־אַהרען עויהו, יוחם, אהו, יחזקיהו, קעני. גע פֿאַן יהודה. (ב) הערעט איהר היממעל! פֿערנים ער. דע! דען דער עוויגע שפּריכט: קינדער האַבע איך ערצאָגען, אונד עמפּאַרגעבראַכט, זיא עמפּערען זיך ווידער מיך. (ג) דער אַכס קעננעט זיינען העררן, דער עועל זיינעס איי, גענטהוימערס קריפּפע, ישראל קעננט מיך ניכט, מיין פֿאַלק האַט

(א) חוון ישעיהו בן אמוץ אשר הזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו מלכי יהודה: (ב) שמעו שמים והאזיני ארץ כי יהוה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: (ג) ידע שור קנהו והמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא

החבונן

רשי

(א) חוון ישעיהו בן אמוץ וגו'. אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמליה מלך יהודה חזים היו: אשר חזה על יהודה וירושלים. והלא על כמה אומות נתנבא משה בכל משה מואב הא למדת שאין זה תחלת הספר ולא נקרא הס' על שם החוון הזה וכן שנינו בבבליהא במכילתא בשנת מות המלך עזיהו תחלת הספר אלף שאין מוקדם ומאוחר בספר והדברים מוכיחים שהרי ביום הרעש יום שנלטרע עזיהו נאמר ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הווי שלחי למדנו שהוא תחלת שליחותו ונבואה זו נאמרה אחרי כן ועל זו לבדה נאמר אשר חזה על יהודה וירושלם כשם שאמר על משה כל אומה ואומה משה אומה פלוגית אף כאן כתב חוון זה חזה על יהודה וירושלם ולפי שהם חובות קושי קראס חוון שהוא קשה מעשרה לשונות שנקראת נבואה כמו שאמור בב"ר וראיה לדבר חזות קשה הוגד לי: בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו מלכי יהודה. ארבעה מלכים הללו קפח בימיו ומיום שנלטרע עזיה שרתה שכינה עליו ונתנבא כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו: (ב) שמעו שמים והאזיני ארץ. ומשה אמר האזינו השמים ותשמע הארץ למה שינה ישעיה את הלשון שו רבותינו בדבר זה מדרשות רבים בפרשת האזינו בספרי ונחלקו חכמים עליהם ואמרו אין הדבר כן אלף בזמן שהעדים באים ומעידים ונמלאו דבריהם מכוונין עדותן קיימת ואם לאו אין עדותן קיימת אילו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ היו שמים מעידים ואומרים בשקראו לעדות זו בימי משה שאמר העדותי בכס היום בהאזנה שמענו והארץ מעידה אני נקראתי בלשון שמיעה ואין עדותן מכוונת בא ישעיה וחלק את הדבר נמלאו שניהם מעידים בלשון האזנה ובלשון שמיעה: כי ה' דבר. שיהיו עדים בדבר והיכן דבר האזינו השמים ואדברה כך שניה במכילתא: (ג) קוניה. מתקנו בחרישה ביום ומאחר שהרגילו בכך יודע בו אבל חמור אטום אינו מבין בעליו עד שיאכילנו וישראל לא נתפקח לידע כשור בשקראתיו ישראל יהיה שמך והודעתיו קלת חוקתי והם עזבוני כמכורש ביהזקאל ואומר איש את גלולי וגומר ואף לאזר שהולכתים ממלכים והאבלתים את המן וקראתים את עמי בני ישראל ולא החבוננו כחמור. ד"א ידע שור קוניה מכיר השור קוניה להיות מוראו עליו לא שינה מה שגורתי עליו לומר איני חורש היו' וחמור לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה אלו שנבראו לשמשכס ואינם לא לקיבול שכר אם יזכו ולא לשילום פורענות אם חוטאים לא שינו את מדתם שגורתי עליהם וישראל שהם זוכים ומקבלים שכר ואם חוטאים מקבלים פורענות: לא ידע. לא אבו לידע וידעו ודעו בעקב ועמי לא נתן

באר

(א) חוון, הוא מעשרה לשונות שנקרא נבואה, רש"י: (ג) לא ידע, אותי, וכן תרגם הארמי, לא

תרגום אשכנזי

הפטרות דברים

האט דיוע איינזיכט ניכט. (ד) און זינדיגע נאציאן! פֿרעפֿעל־בעל לאסטעטעס פֿאלק! איבעל טהעטער ברוט! אויסגעפֿאר טעטע קינדער! זיא האבען דען עוויגען פֿערלאַססען, דען הייליגען ישראל'ס געשמעהט, זינד פֿאָן איהם געוויכען. (ה) וואָהין זאָללעט איהר גאָך געשלאָגען ווערדען, ווען דיא עמפֿערונג צוניממט? דאָ גאַנצע הויפט איזט קראַנק, דאָו הערץ שמאַכטעט; (ו) פֿאָן פֿוס־זאָהלע ביז שייטל, ניכטס איזט אונפֿערזעהרט, אַללעס וואונדען, שטריכען אונד איי טערביילען! אָהנע היילפֿול־

התבונן: (ד) הווי גוי הטא עם כבוד עון זרע מרעים בנים משחיתים עזבו את יהוה נאצו את קדוש ישראל גזרו אחר: (ה) ערמה תכו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לבב דוי: (ו) מקפ רגל ועד ראש אין בן מתם פצע וחבורה ומכה טריה לא זרו ולא חבשו ולא רככה בשמן: (ז) ארצכם שממה עריכם

שרפיה

פֿער, אָהנע זאַלבע, פֿאָן קיינעם אָהלע געלינדערט. (ז) אייער לאַנד איזט אַדע, אייערע שטאָד־

ר ש י

לב להתבונן: (ד) הוי. כל הוי שנמקרא לשון קובל וקונה נאדם הגונה מלבו ולזעק אהה אלף שיש מהם מועטים שהם לשון זעקה וקריאת קול כמו הוי הוי ונוסו מארץ כסון ותרגומו אכלס לשון הכרזה: הוי יש לזעוק על גוי קדוש שנהפך להיות גוי חוטא ועם שנאמר בו כי עם קדוש אתה נהפך להיות עם כבד עון: עם כבד עון. כבדות עון כבד אדם שהוא כבד פי' שנט בלע"ז (פי' אנט. כל"א טוועהר, געוויכט): כבד. אם דבר של כבדות פי' שנטו"מא בלע"ז (עין בבאורי לספר שופטים י"ח ב"א) ודבוק עם תיבת עון: זרע מרעים. והם היו זרע ברך ה' בניס היו להקדוש ברך הוא ונהפכו למשחיתים: נאצו. הרגיו: גזרו אחר. אין נזיר בכל מקום אלא ל' פרישות וכן הוא אומר ויגזרו מקדשי בני ישראל נזיר אחי אף באן נזרו נסוגו לאחוריהם מאכל המקום: (ה) על מה תכו וגו'. אדם שלקה ויחזר על סרחונו תכירו מוכיחו ואומר לו על זה לקיחה ואיך נותן לב לומר על סודתן זה לקיחה לא אשוב לעשות עוד אף באן על מה תוכו מאמר שעדיין אדם מוסיפיש סרה לסור מאחרי המקום הלא כבר כל ראש לחלי ולמה לא תכינו: (ו) מתום. לשון תמימות שלם מאין מכאוב: פצע. מכת חרב: חבורה. לשון חבלה: ומכה טריה. תירגס יזרחן מרססא כזוחא ומיוססת: טריה. דמיי"לדה בלע"ז (ל"ל עומי"רא געטוואולסט). ובלשון גמרא יש טרייה לרישיה ומנחם פי' לשן לקות כלומר לחה ורטובה תמיד נובעת מויש"טה בלע"ז. (ז) מויטה. פייכט, אייטדיג): לא זרו. הנגעים הללו לא זרו על ידי רופאים אבקח סממני תחבשות ל' יזורה על נזהר גפרית ומנחם פירש לשון רפואה כמו אין דן דינק למזור: ולא חבשו ל' רפואה: ולא רוככה בשמן. לא רוככה מכתם בשמן כמשפט שאר מכות ואין נוסל באן לומר לא רוככו בשמן שאין מרכיזין אלא במקום המכה אבל המזור והחבשה נוסל לשונם על כל הגוף לבייך נוסל כל ל' רבים לא זרו הנגעים ולא חבשו ויזרחן פחר כל המקרא בלשון דוגמא על שהם מלובלכים ומנוגעים בעון ותרגם מקפ רגל ועד ראש מקטנס ועד גדולס אין בו מתום אין

ב א ו ר

לא אליף למדי דתלתי: (ד) נזרו, כמו ויזרו מקדשי בני ישראל, שהוא לשון פרישה כלומר נבדלו ופרשו מן האל: (ה) על מה, פשוטו שמוסב על המקום, כלומר באיזה מקום תוכו עוד אם תוסיפו סרה, הלא כבר כל ראש לחלי וכו' וכן תרגומו כל"א: (ו) מתום, לשון תמים

שְׂרָפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתְּכֶם לְנִגְדְכֶם
 זָרִים אֲכָלִים אֶתְהוּ וּשְׂמִמָּה
 כְּמַהֲפַכַת זָרִים: (ח) וְנוֹתְרָה בַת־
 צִיּוֹן כְּסִכָּה בְכָרֶם כְּמַלּוֹנָה
 בְּמִקְשָׁה בְּעִיר נְצוּרָה: (ט) לֹלֵי
 יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
 כְּמַעַט כְּסֹדֶם דְּהֵיִינוּ לַעֲמֹרָה
 דְּמֵינוּ: (י) שְׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה
 קְצִינֵי סֹדֶם הֶאֱזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ
 עִם עֲמֹרָה: (יא) לָמָּה לִי רַב־
 זְבָחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה שְׁבַעֲתִי
 עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם

שטאדטע פֿאַם פֿייער פֿער צעהרט, דיא אקער — אונטער אייערן אויגען פֿערצעהרען זיא פֿיינדע, אללעס פֿערוויסטעט, וויא נאך פֿיינר ליכער פֿערהעע. רונג; (ח) טאָכטער ציון אלליין איזט איכריג, וויא איינע לוי בע אים וויינבערגע, וויא איי גע וועטער-היטטע אים קיר. ביספֿעלדע, וויא איינע פֿער העערטע שטאָרט. (ט) העט טע דער גאָטט צבאות דייעזע גערינגע צופֿלֹכט אונז ניכט געלאַסען, וויר ווירדען סדום גלייך, עמורה עהנליך זיין. (י) הערט דעס עוויגען רעדע, העררן פֿאַן סדום! פֿערנעהמט דיא לעהרע אונזערס גאָטטעס, פֿאַלק פֿאַן עמורה! (יא) וואָ צו אייערער אָפֿפֿער מענגע?

שפריכט דער עוויגע; איך בין זאָטט, כראַנדאָפֿפֿער פֿאַן ווירדערן, דעס פֿייסטען פֿיעהעס אונז

ר ש י

אין טוב צו פלע וחסורה פשע ועונות וחסאים לא זורו וגו' כלומר לא נתרפא לשון בתשובה שלימה ולא רוככה בזמן אפילו כד היראהור תשובה אין בלבם: (ז) לנגדיכם זרים אוכלים אותה. לעיניכם יאכלוה אויביכם: ושמה. מכס נחלה הנהפכת לזרים והיא שמה מבעליה כד תירגס יונתן: (ח) ונותרה בת ציון. ריקנית מיושביה כי יגלו מתוכה כאשר תותר סוכת הכרם שעשה נולד ובעת יבול הכרם מניח סוכתו והולך. בתר דקטפוהי לאחר שבלרו אותה; במלונה במקשה. כאשר תעזב המלונה שעשה נולד בראש המקשה לשמור קישואין שלו ומשתלקט מניחה והולך זו שבערס קרויה סוכה לפי שהיא גרם יומא וליה ביום שומרה מן העופות ובלילה מן הגנבים אבל הקישואין קשין הם ואין לירא מן העופות ואין לריך לשומרם ביום לפיכך נקראת מלונה על שהיא לינת הלילות. בערסל מכתותא במשכב המלונה. במקטיא במקשה. בתר דאבעיוהי לאחר שלקטוהו והוא לשון המשנה שלג אנעיות ביום: בעיר כלורה. בעיר שרין עליה ועושין סוכות סביב להסתתר שם החיילות וכשמסתלקין מעליה מניחין אותה והולכין כל זה תירגס יונתן: (ט) לולי הותיר לנו שריד. מאליו וברחמיו ולא בלדקותינו: כמעט כסדום היינו. כולנו כלים: (י) קציני סדום. שרים שמעשיהם כסדום מכאן אמרו אל יפתח אדם פיו לשטן: (יא) מראים. בהמות לאן פטומות: לא חסמתי. אחר שאתם עוברים

ב א ו ר

חמים. כלומר אין צו תמים ואלם בלי מכאוב: (ז) כמהפכת זרים, כאלו הפכו אותה זרים. ולמפרשים דעת אחרת בזה: (ח) ונותרה בח ציון, כלומר ציון לבדה היא נשארת עדיין, וע"ז אמר בספוק שלאחריו לולי ה' הותיר לנו שריד כמעט, דהיינו העיר ציון אשר היא רק פליטה מועטת, נבחינת שאר הערים אשר שרופות אש: בעיר נצורה, בעיר חרבה מאנשיה, רד"ק. ושעורו אף שהיא נשארת לנו, מ"מ היא חרבה: (י) קציני סדום, לפי

אונשליטט זאטט, דער שטייע רע, לעממער, אונד בעקקע בלוט, מאג איך ניכט. (יג) וואָצו קאָממעט איהר, ערשיינט פֿאַר מיינעם אַנטליץ? ווער פֿאַר דערט פֿאַן איך, מיינען פֿאַר האָף בעטרעטען? (יג) ברינגט מיר ניכט מעהר פֿרוכטלאָזע אָפּפֿער — איהר דופֿט איזט מיר איין גרייל; נייאמאָנד רוי העמאָג, פֿעסטליכע פֿערקיני דינגען, איך ערטראַגע זיאַ ניכט, זינדליכעס לעבען אונד פֿייערליכע פֿערוואַמלונג! (יד) יא איערע נייאמאָנדע אונד פֿעסטע, דיא זאָטטהייט האַסט זיא; זיא זינד מיר צור לאַסט, אונערטרעגליך. (טו) שטרעקט גור איערע הענדע עמפֿאַר — מוין בליק ווענדעט זיך וועג, הייבֿט גע בעט אויף געבעט — איך הע רע עס ניכט, איערע הענדע טריפֿען פֿאַן בלוט. (טז) וואַשט אונד רייניגעט איך, שאַפֿפֿט וועג פֿאַן מיינען אויגען דיא פֿרעפֿעלטהאַטען, לאַסט באַן הייט

פֿרים וכבשׁים ועתודים לאַ הפֿצתי: (יג) כִּי תבאו לראות פֿני מי־בקש זאת מידכם רמס הצרי: (יג) לאַ תוסיפו הביא מנחת־שׁווא קטרת תועבה היא לי הַדֵּשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא לֹא־אוכל און ועצרה: (יז) הַדְּשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשֵׁי הָיוּ עָלַי לַטָּרַח נְלֵאִיתִי נְשֵׂא: (טו) וּבְפִרְשֵׁיכֶם כְּפִיכֶם אֶעֱלֶה עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תִפְלֶה אִינְנִי שִׁמַּע יְדֵיכֶם דְּמִים מְלֵאוּ: (טז) רַחֲצוּ הַזְּכוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגֵד עֵינַי הַדְּלוּ הָרַע:

למדו

אונד רייניגעט איך, שאַפֿפֿט וועג פֿאַן מיינען אויגען דיא פֿרעפֿעלטהאַטען, לאַסט באַן הייט

ר ש י

עזרים על תורותי זכר רשעים תועבה: (יב) מי בקש זאת מידכם רמוס חזרי. אחרי שאין לבנכם שלם עמי: (יג) לא תוסיפו הביא מנחת שוא. מתרה אני בכם לא תביאו לי מנחת שוא שלכם שהעשן העולה ממנה קיטור של תיעוב הוא לי ולא נחת הרוח: חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל וגו'. ולקרא מקרא חדש ושבת שאתם נאספין לקרוא עלרת ואסיפה בהם לא אוכל לסבול און שבלבכם הנוטה לעבודה זרה והעלרה עמו שאין שני הדברים האלו ראויין יחד לקרוא עלרה ליאסף לפני והאון בלבבכם לעבודה זרה ואין אתם מוליחין אותו מתוך לבבכם: (טו) ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכס. לפי שידכם דמים מלאו. דמים רליחה: (טז) רחלו הזכו. פתח לפי שהוא מגזרת רחן רחלו קמץ לשון עבר שהוא מגזרת רחן: רחלו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו נא. עשר אזהרות של ל' תשובה יש באן כנגד עשרת ימי תשובה וכנגד מלכיות זכרונות ושופרות: חדלו הרע. חדלו ממעשיכם הרעים: הרע. כמו להרע ואין כריך לכתוב מהרע שכן לשון המקרא נופל על לשון חדלה וחדל לעשות הפסח עד כי חדל

ב א ו ר

לפי שהזכיר למעלה כסדום היינו, בנה עבשיו קליני יהודה בשם קליני סדום, וכמו שכתב הרד"ק שעשו מעשה סדום ועמורה, בעשקס העניים ובהטותם המשפט: (יג) און ועצרה, כלומר בלבבכם רק און, ובכל זאת אתם נעלרים צביתו לבוא לפני: (טז) חדלו הרע, חדלו ממעשיכם

הפטרת דברים

תרגום אשכנזי ה

(יז) לַמְדוּ הַיֵּטֵב דְרָשׁוּ מִשְׁפָּט
 אֲשֶׁר־וּן הַמּוֹץ שִׁפְטוֹ יְתוֹם רִיבּוֹ
 אֶל־מִנָּה: (יח) לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה
 יֹאמֶר יְהוָה אִם־יְהִי־וּ חֲטָאִיכֶם
 כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
 כְּתוֹלַע כְּצִמָּר יְהִי־וּ: (יט) אִם־
 תֵּאָבְדוּ וְשָׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ
 הָאֹכֶלֹ: (כ) וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם
 חֶרֶב תֵּאָכְלוּ כִּי פִי יְהוָה דְּבַר:
 (כא) אֵיכָרָה הֵיטֵרָה לְזוֹנָה קְרִיָה
 נֶאֱמָנָה מִלֵּאֲתִי מִשְׁפָּט צְדָק יִלִּין

הייט פֿאַהרען; (יז) לערנעט
 גוטעס איבען, ערפֿאַרשט דיא
 געועטצע, בערוהיגט דען אונֿ.
 טערדריקטען, שאַפֿט דעם
 וואַזען רעכט, נעהמט דער
 וויטוען קלאַגע אָן. (יח) וואַהלֿ.
 אָן לאַכט אונז רעכטן, שפּריכט
 דער עוויגע, זאָלען אייערע
 זינדען, וויא שאַרלאַך ראַטה,
 וויס וויא שנעע ערשיינען?
 זאָלען זיא ראַטה וויא קערֿ.
 מען וואורבֿ. בלוט, וויא ווייסע
 וואַללע גלענצן? (יט) געהאַרֿט
 ווילליג, זאָ געניסט איהר דעם
 לאַנדעס זעגען; (כ) ווינערט
 אונד עמפּערט איהר איך,
 דאָן פֿריסט דאָו שווערדט;
 זאָ איזט דעם עוויגען אורֿ.
 טהייל! (כא) בורג דער טרייע!

אך דואַ ניוט צור בוהלערין געוואַרדן! זאללרעדליכע! איינסט רוהעשטאָרט דער גערעכטיגֿ.

קייט

ר ש י

חל לספּו כלו' חללה הספירה חללה העשייה אף כאן תחלו הרעה: (יז) למדו. רפי נקוד
 והוא מגזרת למוד היו למדין להיטיב הלמד לעכמו הוא ממשקלות ל' קל לפיכך כווי ל' רבים שלו
 נקוד בסורק נמו אמרו שמעו אבל המלמד לאחרים הוא ממשקלות ל' כבד המדגיש ואם בא לכו'
 את הרבים הא נקוד למדו וכן דרשו מגזרת דרוש אבל אשרו שהש"ן מודגשת ממשקלות ל' כבד
 ומגזרת אשר לפיכך ל' כיווי לרבים נקוד פתח כמו אשרו דברו ספרו כמו כשרו: אשרו חמוץ.
 החזיקו את הגזול והוא ל' משנה אשרנוהי אי אשר חילי ישר כחך. ל"א הדריכוהו בנתיב אמת
 לזכות בשלו ל' באשרו אחזה רגלי. ואשר בדרך לבך: חמוץ. גזול ודומה לו מכף מעול וחמוץ:
 (יח) לבו נא ינוכחה. יחד אני ואתם ונדע מי סרח על מי ואם אתם סרחתם עלי עודני נותן
 לכם תקוה לשוב: אם יהיו חטאיכם כשנים. כתומים לפני באודם שנים אלבנים כשגל: יאמר
 ה'. תמיד הוא אומר לכם כן כמו על פי ה' יהוה. דבר אחר לבו נא ונוכחה מה כתוב למעלה
 ממנו חללו הרע למדו היטב ואחר שתשובו אלי לבו נא ונוכחה יחד להודיעני עשינו מה שעלינו
 עשה מה שעליך ואני אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשגל וגו'. כתולע לבע שלובעין בו אדום
 גרעינין הם ויש תולעין בכל אחד ואחד: (כ) כי פי ה' דבר. והיכן דבר והבאתי עליכם חרב:
 (כא) לזונה. תועה מעל אלהיה: קריה שהיתה נאמנה ומליאת משפט ולדק היה לן בה ועתה
 מרזח': מלאתי משפט. כמו רבתי עם: לדק ילין בה. תמיד של שחר ה' מכפר על העברו' של
 הלילה ושל בין הערבים מכפר על של היום. ד"א שהיו מלינין בה דיני נפשות כשלא היו מולאין
 לו זכות ביום הראשון לא היו גומרין את דינו עד למחרת אולי ימלאו לו זכות ועתה נעשה רזחין
 ומכינו

ב א ו ר

ממעשיכם הרעים, רש"י: (יז) למדו היטב, כתרגומו אליפו לאוטבא: חמוץ, כתרגומו זכו
 דאנים: (יח) בשנים, הקטף דמה למראה אדום: כתולע, הוא שם רמש ויקרא כלשון ערבי
 קעראעין, ומדם הרמש הזה נעשה מראה אדום, וזה הוא אשר קירין אותו כלשון אשכנזי קעראעין:
 כספך

בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְחִים: (כג) כַּסְפְּךָ
 הִיָּה לְסִגִּים סְבָאךָ מִהוֹל בְּמַיִם:
 (כד) שְׂרִיד סוֹרְרִים וְחֲבָרֵי גִבּוֹרִים
 כָּלוּ אֶהָב שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים
 יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה
 לֹא יִבּוֹא אֲלֵיהֶם: (כה) לָכֵן נָא
 הֲאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל
 רְחוּי אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה
 מֵאוֹיְבָי: (כו) וְאֲשִׁיבָה יָדֵי עַלְיָךְ
 וְאֲצַרְךָ כִּכְר סִגְיָךְ וְאֲסִירָה כָּל־
 בְּדִילֶיךָ: (כז) וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ

קייט — איטצט מערדער ;
 (כג) דיין זילבער איזט שלאקי
 קען, דיין וויין מיט וואססער
 פֿערפֿעלשט ; (כד) דייןע פֿיר
 שטען — אַבטרינינגע אונד
 דיעבסגענאָססען; אַללעס ליבט
 בעשטעבונג — אַללעס יאָגט
 נאָך לָאָהן ; דעם וואַזען שאַפֿט
 פֿעט נייעמאָנד רעכט, דער
 וויטוען קלאַגע קאַממט ניכט
 פֿאַר. (כד) פֿירוואַר! זאָ שפּריכט
 גאָטט צבאֹות, יִשְׂרָאֵלִים
 שוין: וועהע! איך פֿאַרדערע
 גענוגטוואונג פֿאַן מיינען ווי
 דערנאָכערן; נעהמע פֿאַן דען
 פֿינדען ראַכע; (כה) מיינע
 הינד פֿאַהרט איבער דיך הוין,
 לייטערט דיין דיין שלאַקקען,
 שידעט אַב אונערלעס מעטאַלל.

כבראשנה
 (כו) איך זעטצע דיר ריכטער איין, וויא אין פֿאַר
 צייט

ר ש י

ומלנו בססיקתא רבי מנחם ב"ר אושעיא אמר ארבע מאות ושמונים ואחד בתי כנסיות היו בירושלים
 במניין מלאתי בנמטריא ועתה מרלחים הרגו את אוריה הרגו את זכריה: (כב) כספך היה
 לסיגים. שהיו עושין מעות של נחשת ומלכין אותן בכסף להונות בהם: סבאך מהול במים.
 משקין שלכם מעורבים במים כדאיתא בססיקתא: מהיל. מעורב ואין לו דמיון במקרא.
 ומדרש אגדה פותר לשוק אמרתי מהולל מעורבב: (כג) סוררים. סרים מן הדרך הישרה:
 ורודף שלמונים. תשלומין תירגס יונתן אמרין גבר לחבריה עבד לי טב בדיני ואשלים לך בדיק
 שופט שהיה גזלן והגזל לועק עליו בסני שופט אחר זה אומר לו לדקני היום ואני אשלים לך גמולך
 בשלעקו עליך בסני הוי רודף תשלום גמולות: וריב אלמנה לא יבא אליהם. האלמנה באה
 ללעוק והיתום יולא וזו סוגעת בו ושאלתו מה הועלת בלעקתך לפני השופט והוא אומר כל היום
 הזה יגעתי לו במלאכה וסופי לא הועלתי נזו חטרת לאחוריה ואומר ומה זס שהוא איש לא הועיל
 אני לא כל שכן הוי יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם כלל: (כד) נאם האדון. שהכל
 שלו ובידו לעקור אתכם מארצכם ולנטוע בה אחרים: אביר. תוקמו של ישראל: הוי. לשון
 הזמנה והכרה ודומה לו הוי וגושו מארץ לפון. ידעו הכל כי אנהם מצרי שהכעיסונו
 במעשיהם: (כה) ואשיבה ידי אליך. מנה אחר מנה עד כלות הפושעים: כבור. ל' בורות
 סב"ן בלע"ז (ויפ"ע). ולשונו ל' נקיון כמו ובר לבב על אס שהוא מנקה הבגד מכתמים:
 סיגך. הוא שג למעלה כמו כספך היה לסיגים תערוכות נחשת בכסף קרוי סיג אף באן תערוכות
 רשעים עם הכשרים אני אכלה הפושעים שהם הסיג: כל בדיליך. בדיל המעורב בכסף כלומר
 הרשעים שביך בדיל אישט"יש בלשו (והוא עטע"ג. ג. זין):

כבראשנה (כו)

ב א ו ר

(כב) כספך, שהיו עושים מטבע שקר: (כג) סוררים, סרים מן הדרך הישרה: שלמונים,
 תשלומין, וכמו שפירס יונתן עבד לי טב בדיני ואשלים לך בדיק:
 צבאה

בְּבִרְאשׁוֹנָה וַיַּעֲצִיב כְּבַתְּחִלָּה
אֶחָד־יָכֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצִּדֵק
קָרְיָה נְאֻמָּה: (כו) צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט
הַפֶּדָה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה:

צייט, געבע ראטהגעבער דיר
וויא פֿאַרמאהלס. דאָן נענט
מאָן דיר וויעדער: שטאַדט
דער גערעכטיגקייט, בורג דער
טרייע. (כו) יא ציון ווירד דורך
רעכטספֿאלגע, דיא וויעדער:
קעהרענדען, דורך טוגענד
ערלעזט.

הפטרות ואתחנן

בישעיה סימן מ'.

(א) טרעסטעט, טרעסטעט
מיין פֿאַלק! שפּריכט
אייער גאַטט. (ב) שפּרעכט
מוטה דעם הערצען ירושלים
איין; פֿערקניגט איהר:
געענדיגעט זיין איהרע ליי:
דענסצייט, איהרע זינדע פֿער:
זעהנט, פֿיעלפֿאַך האַט זיא גע:
ליטטען פֿאַן גאַטטעס האַנד
איהרער מיססעטהאַטען ווע:
גען. (ג) דיא שטיממע ער:
שאללעט: „אין וויסטען באַה:
געט דעם עוויגען דען וועג;
אין איינאָדען אונזערעם גאַטטע דיא שטראַססע; (ד) יעדעס טחאַל ערהעבע זיך, בערג
אונד

(א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר
אֱלֹהֵיכֶם: (ב) דַּבְּרוּ עַל־לֵב
יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלַיָּה כִּי מְלֵאָה
צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֹנָה כִּי לִקְחָה
מִיַּד יְהוָה כַּפְּלִים בְּכָל־חַטָּאתֶיהָ:
(ג) קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר פָּנּוּ דֶרֶךְ
יְהוָה יִשְׂרוּ בְּעֶרְבָה מְסֻקָּה
לְאֱלֹהֵינוּ: (ד) כָּל־גֵּיא יִנְשֵׂא וְכָל־

ר ש י

(כו) כנראשונה. אעמיד לכם שופטים כשרים: (כו) במשפט תפדה. על ידי שיהו זה עושי
משפט תפדה מעונותיה: ושציה. עושי תשובה שכתובה:
(א) נחמו נחמו. חזר על נבואותיו העתידות לפי שמכאן ועד סוף הספר דברי נחמות הפסיק
פרשה זו בינס לבין הפורענות נחמו אתם נביאי נחמו את עמי: (ב) כי מלאה
נבאה. תרגום יונתן עתידא דתיתמלי מעם גלוותא כמו כי מלאה מנבאה. ויש פותרין נבאה
כמו הלא נבא לאנוש עלי ארץ: נרבה. נתפיים: כי לקחה וגו'. ארי קבילת כוס תנחומין
מן קדם ה' כאלו. לקת על חד תרין ככל חטאתהא ולפי פשוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות
כפלים ואם תאמר היאך מדתו של הקדוש ברוך הוא לשלם לאדם כפלים בתעוהו מנינו מקרא מלא
ושלמתי ראשונה משנה עוונם וחטאתם: (ג) קול. רוח הקודש קורא במדבר דרך ירושלים פנו
דרך ה' לשוב גלוותיה לתוכה: (ד) כל גיא ינשא. והסר יסבל הכי דרך חלקה זשה ונוסה:
והרכסים

ב א ו ד

(ב) צבאה, זמנה, כלומר זמן שה' לה להיות נבלות, רד"ק: נרצה עונה, בתרגומו אשתבוק
לה תוכהא: (ג) במדבר פנו, לפי שאמר אחר כן ונגלה כבוד ה' אמר פה דרך משל לפנות
הדרך

הַר וּגְבֻעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הָעֵקֶב
 לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:
 (ה) וּנְגַלְהָ כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־
 בָּשָׂר יַחֲדוּ כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר:
 (ו) קוֹל אָמַר קָרָא וְאָמַר מִה
 אֶקְרָא כָּל־הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־
 חֲסִדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: (ז) יִבֶּשׂ חֲצִיר
 נִבְלָל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבָּה בּוֹ
 אֲכַן חֲצִיר הָעֵם: (ח) יִבֶּשׂ חֲצִיר
 נִבְרַץ צִיץ וְדִבֶּר אֱלֹהֵינוּ יְקוּם
 לְעוֹלָם: (ט) עַל הַר־גְּבִי עָלִי־לָךְ
 מִבְּשָׂרְתָּ צִיּוֹן הָרִימִי בִכְחַ קוֹלְךָ
 מִבְּשָׂרְתָּ יְרוּשָׁלַם הָרִימִי־אֱלֹהֵי־רָאִי
 אֲמַרִי לְעַרְי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

אונד היגעל זינקע איין; קרומי
 מער פֿאַד ווערדע גערעדע
 באהן, שטיילע העהן צור
 עבנען פֿלעכע; (ה) גאַטטעס
 מאיעסטעט אַפֿענבארעט
 זיך, יעדע קרעאַטור ערקעני
 נעט; דיעס זייא דעס עוויגען
 אויסשפרוך. " (ו) "עֶרְקִינֵי־
 דע" — ערשאַלעט דיא
 שטיימע. איך שפראך: וועס
 פֿערקינדע איך? הינפֿעלליג
 איזט אַללעס פֿלייש וויא גראַז,
 אַללע זיינע טוגענד וויא פֿעל־
 דעס בלומע. (ז) גראַז דאַררט,
 בלומע וועלקט, ווען גאַטטעס
 ווינד דאַריבער וועהט. פֿיר־
 וואַהר! דאַז פֿאַלק איזט הינ־
 פֿעלליגעס גראַז. (ח) "לאַם
 גראַז דאַררען, בלומע וועלקען,
 גאַטטעס וואַרט בעשטעהט
 עוויגליך. (ט) אויף האַהען
 בערגקלים הינאַן, הייל־פֿער־
 קינדערין ציון'ס! ערהעב'
 מעכטיגליך דיא שטיימע,
 זייא ניכט באַנגע; זאַגע דען
 שטערטען יהודה: שויעט —
 אייער גאַטט. —

הייל • פֿערקינדערין ירושלים'ס! ערהעבע זיא,
 זייא ניכט באַנגע; זאַגע דען שטערטען יהודה: שויעט — אייער גאַטט. —
 ר ש י

והרכסי' הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שניניה' זקיף ואינו מעוקס שיהא נוח לירד
 ולעלות: הרכסים. כמו וירכסו את החזן: לבקעה. קנפני"ח בלע"ז (פֿעור, זאנדטטריך,
 עבנע, עיין מרפא לשון שבת ו' א' ד"ה בקעה), ארץ חלקה וסוה: (ו) קול. מאת הקדוש
 צורך הוא אומר אלי קרא: ואמר. רוחי אליו מה אקרא והקול משיבו זאת קרא כל הבשר חזיר כל
 שרי עכו"ס תהפך גדולתם ותהי' כחזיר: וכל חסדו כליץ השדה. כי חסד לאומים חטאת. ד"א
 סוף אדם למות לפיכך אס אמר לעשות חסד הרי הוא כליץ השדה אשר ימולל ויבש ואין לסמוך
 עליו שאין צידו לקיים שמה ימות שנשיבש חזיר נבל לץ כן בשמת האדם בעלה הבטחתו אבל
 דבר אלהינו יקום כי הוא חי וקיים וצידו לקיים לפיכך על הר גבוה עלי ובשרי מבשרת ליון
 כי מפי החי לעולם היא הבטחת הבטחה: (ו) נבל. נמש: (ט) מבשרת ליון. נבייא דמבשרין
 לכיון ובמקום אשר הוא אומר רגלי מבשר זכו קל בזכר לא זכו תש כנקבה ומאחר פעמיו עד
 בקן

ב א ו ר

הדרך ולישר המסילה לצעבור שיעבור בו אלהים: (ד) והרכסים, הוא לשון גבהות: (ה) וראו
 כל בשר, כלומר ידעו כל אדם כי ה' דבר, וראו הוא לשון הבנת הלכ, (רד"ק): (ו) ואמר
 מה אקרא, רוחי אמר אל הקול מה אקרא, מרש"י, ועל כן מתורגם בל"א כאלו נאמר ואומר.
 ושעור הכתוב, הנביא אמר אל הקול אל מי אדבר ואודיע דברך הלא המה וגם חסדם כליץ
 השדה אשר יש ונבל. ועל זאת הקול בפסוק (ח) יבש חציר, אף אס יש חזיר וכו' הלא

הפטרות ואתחנן

תרגום אשכנזי ז

(י) הִנֵּה אֲדַנִּי יְהוָה בְּחֹזֶק יְבוּאָה
 וְזָרְעוֹ מִשְׁלַח לְזוֹ הִנֵּה שָׁכְרוּ אֶתֹו
 וּפְעַלְתוּ לְפָנָיו: (יא) כְּרָעָה עֲדָרוֹ
 יִרְעָה בְּזָרְעוֹ יִקְבֹּץ מְלֵאִים
 וּבְחִיקוֹ יִשְׂאֵעֲרוֹת יִנְהַל: (יב) מִי־
 מִדָּד בְּשַׁעְלוֹ מִיָּם וּשְׁמַיִם בְּזִרְתָּ
 תִּכְן וְכָר בְּשִׁלְיֵשׁ עֵפֶר הָאָרֶץ
 וְשִׁקָּר בַּפֶּלֶס הָרִים וּגְבַעוֹת
 בְּמֵאוֹנָיִם: (יג) מִי־תִכְן אֶת־רוּחַ
 יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ:
 (יד) אֶת־מִי נוֹעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיִּלְמְדֵהוּ
 בְּאֶרֶחַ מִשְׁפָּט וַיִּלְמְדֵהוּ דַעַת

(י) ער דער עוויגע! גאטט!
 קאממט מ ט אללגעוואלט, מיט
 מעכטיגעם העררשערארם;
 ביא איהם איזט גראסער
 לאהו, פֿערגעלטניג פֿאר איהם.
 (יא) דעם הירטע גלייך וויידעט
 ער דיא העערדע, ויין ארם אומי.
 פֿאסט דיא לעממער; טרעגט
 אין זיינעם שאַסע זיא,
 לייטעט זאנפֿט דיא זייגעני.
 דען. — (יב) ווער מיססעט
 מיט האהלער האנד דיא וואס.
 סער אללע? ווער מיט איינער
 שפאננע דיא היממעל? ווער
 מיט גראסעם מאַס דער ער.
 דע שטויב? ווער וויגט געביר.
 גע, ווער דיא היגעל, אין ריב.
 טיגער שאַלע גלייכגעוויכט?
 (יג) ווער בעשטיממעט דעם
 עוויגען גייסט? וועלך וועזען
 גיבט איהם ראטה? (יד) מיט

וועם איבערלעגט ער, דאס ער ווייזער ווערדע? ווער לעהרעט איהן דעם רעכטעס פֿאָר,
 דער

ר ש י

הקץ: (י) בחזק יבוא. על העב"ם ליפרע: הנה שכרו אתו. מזומן אתו לנדיקים: ופעולתו.
 שבר פעולה שעליו ליתן להם: (יא) כרועה. אשר עדרו ירעה בזרועו מקבץ טלאים ובחיקו
 נושאם: עלות ינהל. מנקתא וניח מדבר הלחן המיניקות. ינהל כמו מנהל: (יב) מי מדד
 וגומר. כל זה היה צו כח לעשות וכל שכן שיש צו כח לשמור הבטחות הללו: בשעלו. בהליכותו
 שנאמר דרכת בים סוסיך: בשעלו. כמו במשעול הכרמים שזיל. שעל אס כלי הוא וכן בשעלי
 שעורים: תכן. אמול"חיר בלע"ז (געפֿאָרשט, געבילדעט, עיין מרפא לזון זכאים ג' ב' ד"ה
 טו פ ס י ג ט ין): וכל בשליש. מדד בשלישיות שליש מדבר שליש ישוב שליש ימים ונהרות. ל"א בשליש
 מגודל עד אמה שלישי לאבצעות ומנחם ס' שהוא אס כלי וכן ותשקמו בדמעות שלישי: ושקל בפלס
 הרים. הכל לפי הארץ הר כבד תקע בארץ קשה והקלים בארץ רכה: (יג) מי תכן. את רוח הקדש בפי
 הנביאים ה' תכנו וכדי הוא להאמן: ואיש עלתו יודיענו. רוחו בן תירגס יונתן ולפי משמעו
 ואיש עלתו מוסב לראש המקרא מי תכן את רוחו ומי איש עלתו אשר יודיענו להקב"ה עלה:
 (יד) את מי נועץ ויבינהו. האיש להקדוש ברוך הוא הן כל גוים לפניו כמר מדלי ואיך ילמדו לו.
 ואת מי מן האומות נועץ כמו שנועץ עם הנביאים כמו שאל באברהם וה' אמר המכסה אני מאברהם
 וגו': ויבינהו וילמדהו באורח משפט. את מי מן האומות עשה בן שלימדו חכמה כמו שעשה לאברהם
 שנתן לו לב להכירו מאיליו ולהבין בתורה שנאמר וישמור משמרתו ואומר למען אשר ילכה וגומר
 וכליותיו

ב א ו ר

דבר אלהים יקום לעולם ובעבור זאת אל תמוע מלקרוא ומלהודיע מה שאומר אליך והוא הנה
 ה' אלהים בחזק יבוא וגו': (י) בחזק, כתרוממו בתקוף: (יא) כרועה, מהפסוק הזה מתחילים
 דברי הנביא, ויאמר על ה' שהוא ירעה את עמו כרועה את עדרו וכו': (יב) בשעלו, אגרוסט:
 בשליש

דער ערקעננטנים וועג, דער
 זייוהייט גאנג? (טו) זיעהע!
 דעם האנגענדען טראפפען אס
 אייביג דעם שטויבע דער
 וואגשאַלע, גלייכען נאציאָ
 נעזירא מעערעסאינוועלן פֿלי
 גען אויף וויא לייכטער שטייב;
 (טז) לבנונים וואלד רייכט ניכט
 צום אלטארפֿייער, זיין גע
 ווילד ניכט צו אַפֿער טהיע
 רע אויס. (יז) דיא פֿעלקער
 אללע שווינדען וויא ניכטס גע
 גען איהן! מיט איהם פֿער
 גל בען, וועלך ניכטיגע אייט
 לע וועזען! (יח) וועם וואַללט
 איהר דען אללמעכטיגען דען
 פֿערגלייכען? וועלכע גע
 שטאלט וואַלל איהן דאר
 שטעללען? (יט) יענעם בילד
 דאָ דער קינסטלער גיעסט

וּדְרַךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנוּ: (טו) הֲיֵן
 גוֹיִם כְּמֶר מִדְּלִי וּכְשֶׁחַק מְאֻזְנִים
 נֶחְשְׁבוּ הֵן אֵיִם כְּדָק יִטּוֹל:
 (טז) וּלְבָנוֹן אֵין הִי בְּעַר וְהִיתוּ אֵין
 הִי עוֹלָה: (יז) כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין
 נֶגְדוּ מֵאִפְס וְרָתוּ נֶחְשְׁבוּ־לוֹ:
 (יח) וְאֶל־מִי תִדְמִיּוּן אֶל־וְמַה־דְּמוּת
 תַּעֲרֹכוּ־לוֹ: (יט) הַפֶּסֶל נֶסֶךְ הָרִשׁ
 וְצִרְף בְּיָרֵב יִרְקַעֵנוּ וּרְתַקוֹת
 כֶּסֶף צוֹרֵף: (כ) הַמַּסְכֵּן תְּרוֹמָה
 עֵץ לֹא־יִרְקֵב יִבְחַר הָרִשׁ חֲכָם
 יִבְקֶשׁ־לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט:

הלוא
 דער מייסטער מיט גאלדבלעך בעלעגט, מיט זילבער קעטטע פֿערציערט? (כ) אָדער
 יענעם דירפֿטיגען העבע, דער איינען בוים ריין פֿאָן וואָרם. פֿראַם וועהלט,
 איינען וויזען מייסטער אויפֿוועכט, איין אונפֿערגענגליך בילד צו פֿערפֿערטאגען?
 וויא

ר ש י

ונכחיתיו היו נובעות חכמה שנאמר אף לילות יסרוני כליותי: (טו) הן גוים כמר מדלי. ואין
 חזובין לו להעמיד מהם לנביאים לגלות סודו: כמר מדלי בטיפה מרה המטפטפת מזולי הדלי
 ונשקע טנופת המים ורוקבין העץ לימוני דא בלע"ז (טו) וואוואיגט עיין מרפא לשון פסחים ס"ח א' ד"ה
 ש י ר ק א ד מ ע י א): וכשחק מאזנים. שהנחת מעלה עיפוס ומשחק: כדק. אבך דק: יטול.
 כאבך הנישא ועולה ע"י רוח כדוק אשר ינטל: (טז) אין די בער. על מזבח: וחייתו. של לבנון
 אין די עולה. ד"א ולבנון אין די בער וגו' לכפר על עון העב"וס: (יז) כאין נגדו. כאין הס
 בעיניו ואינם חזובין לפניו: (יט) נסך. לשון מסכה: נסך חרש-חרש של ברזל נוסכו מברזל או
 מנחשת ואח"כ הנורף מרקעו בטסי זהב ומלטהו מלמעלה: ורתוקות. שלשלאות: (כ) המסכן
 תרומה. או אס בא לעשותו של עץ המלומד להנחין להנדיל בין עץ השתקיים לשאר עצים עץ
 שלא ירקב מהר יבחר: המסכן. המלומד כמו ההסכן הסכנתי: תרומה. הפרשה ברירת העלים:
 הלח

ב א ו ר

בשליש, מדה גדולה: (כו) כמר מדלי, כטפה הדובקת בדלי, שהוא דבר מועט נגד מי הדלי:
 יטול, כאבך הנישא ועולה ע"י הרוח. רש"י: (יז) מאשם, פחות מאשם: (כ) המסכן תרומה,
 כמו ילד מסכן, שהוא לשון עוני, ושעורו כמו שכתב רד"ק למעלה אמר אס תדמו אלהים אל
 הפסל אשר נסך חרש, ומלטה בכסף או בזהב כי המה אלילי העשירים, ואחר כן אמר או אס
 תדמו אלהים אל הפסילים אשר עושים להם העניים מן עץ:

הפטרת ואתחנן

תרגום אשכנזי ח

(כא) הִלֹּא תִדְעוּ הִלֹּא תִשְׁמְעוּ
הִלֹּא הִגֵּד מֵרֹאשׁ לְכֶם הִלֹּא
הִבִּינוּתְּכֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ:
(כב) הִיִּשְׁבַּעַל־חוּג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ
בְּחֻגֵּי הַנּוֹטָה כִּדְק שָׁמַיִם
וַיִּמְתְּחֶם כְּאֵהֶל לְשֶׁבֶת: (כג) הַנּוֹתָן
רוֹזְנִים לְאֵין שִׁפְטֵי אֶרֶץ כִּתְּהוּ
עֲשֵׂה: (כד) אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־
זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ בְּאֶרֶץ גִּזְעִים
וְגַם נִשֵּׂף בָּהֶם וַיִּבְשׂוּ וַסְעֶרָה
בְּקֶשׁ תִּשְׁאֵם: (כה) וְאֶל־מִי
תִדְמִינִי וְאִשׁוּרָה יֹאמֶר קָדוֹשׁ:
(כו) שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־
בָּרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצֵיִת בְּמִסְפָּר
צְבָאִים לְכֹלֵם בְּשֵׁם יְקִרָא מֶרֶב
אוֹנִים וְאִמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעְדָר:

וחאמר

(כא) וויא? וויא? איהר וויסמעט עם
ניכט, האבט עם נייע געהערט?
וואס איך לענגסט קונד גע?
טהאן איזט, וואס פאר וועל?
טענגרינדונג דער איינזיכט נא?
הע ליעגט? (כב) ער, דער א?
בער דען ערדקרייז אונד איה?
רען היישרעק גלייכען בעוואהע?
נערן טהראנט; ער, דער
דיא היממעל אויסדעהנטע
וויא טעפפיד, וויא געצעלטע
אויסשפאננטע צום בעוואהע?
(כג) ער וואנדעלט פירסטען
אין ניכט, ערדען ריכטער
אין אייטלע ווענען, (כד) דאס
איהר שטאם זיך ניכט ווייטער
פלאנצט, קיינען זאמען
בריינגט, קיינע וואורצעל
פאסט, הויכט דער ווינד זיא
או, זיא טראקנען; אין שטידס
פיהרט זיא וועג וויא שמאפ?
פעלן. (כה) וועם וואללעט
איהר מיך דען נאכבילדען,
דעם איך גלייכע? שפריכט
דער הייליגע! (ט) העכט
גען היממעל אייערע אויגען;
זעהעט וועד שיף דיעזע? ער,
דער דיעזער העערע צאהל הערפאר געבראכט נענגעט מיט נאמען זיא. דעם אלל
געוואלטיגען, דעם אללפערמעגענרען ענטגעהט דיעזער וועזען קיינעם.

ציון

ר ש י

(כא) הלא תדעו. מוסדות הארץ מי יסדה ואותו היה לכם לעמוד: (כב) חוג. לשון מחוגה
עוגל קומט"ש בלע"ז (לירקעז עיין בראשית כ"ט י"ז): ויושביה. לפניו כחגבים: מדוק. כיריעה
טי"לא בלע"ז (פארהאנג, עיין מרפא לשון סמח"ס ע"ג א' ד"ה בדוקין שבעין):
(כד) אף בל נטעו. אף הרי הם כמי שלא נטעו: אף בל זרעו. ועוד יתיר מכאן שיזרשו
ויעקרו כאילו לא זרעו. זריעה פחותה מנטיעה: בל זרש בארץ גזעם. לכשיעקרו לא
ישרים הגזע בארץ שיהא מחליף בל זרש שבמקרא טעמו באות ראשונה ונקודה הרי"ש פתח וזה
טעמו למטה ונקוד קמץ לפי שהוא לשון פועל אינ"רל"ני בלע"ז (חייבגעוואורלעט): (כו) מי
ברא אלה, כל הלכא אשר תראו במרום: מרוב אונים. שיש לו ושהוא אמין כח איש מן הלכא
לא נעדר שלא יקרא בשם

וחאמר

הפטרות עקב

בישעיה סימן מ"ט.

חרגום אשכנזי

(א) ותאמר ציון עזבני יהוה ואדני
 שכחני: (ב) התשכח
 אשה עולה מרחם בן בטנה גם-
 אלה תשכחה ואנכי לא
 אשכחך: (ג) הן על כפים חקתיך
 הומתיך בגדי תמיד: (ד) מהרו
 בניך מהרסיך ומהריביך ממך
 יצאו: (ה) שאי סביב עיניך וראי
 כלם נקבצו באולף חי-אני
 נאם יהוה כי כלם כעדי תלפשי
 ותקשרים ככלה: (ו) כי חרבתיך

(א) ציון שפריכת נאך איממער:
 דער עוונע האט מיד פער-
 לאססען, גאטט האט מיין
 פערגעסען. (ב) קאן איין ווייב
 איהרעס זייגלינגס פערגעס-
 סען? פערגעסען לייבעס-
 פרוכט מיטטערליכע געגענ-
 ליבע? געשאהע עס אויך, איך
 פערגעסע דיין גיע. (ג) זיעה!
 וויא אויף הענדען געצייכנעט
 ביזט דוא מיר*, דינע טוי-
 ערן מיר שטעטס געגענווער-
 טיג. (ד) שנעלל איזט דינער
 זעהנע וועדערקונפט, דינע
 צערשטערער אונד צערטרימ-
 מערער ענטאילען. (ה) ערהע-
 בע דינע אויגען אומהער, אונד
 שויע! וויא פערואממלט אללע

צו דיר קאממען. זא וואהר איך עוויג דויערע! שפריכט דער עוונע, וויא שאנער שמוק
 זאללען זיא דיר בעקליידען, אומגעבען דיר וויא ברויטגעשמיידע. (ו) יענע אדען צער-
 שטער-

ר ש י

(א) ותאמר ציון. היא היתה סגורה ששכחתי: (ב) השכח אשה עולה. עולל אלה:
 מרחם בן בטנה. מרחם על בן בטנה: גם אלה תשכחה. אפילו אם אלה
 תשכחה אנכי לא אשכחך: (ג) על כפים. על כפי רואה אני כאלו את חקוקה על כפי לחזקתך
 ולזוכך תמיד. ד"א על כפים מעל ענני כבוד כמו על כפים כסה אור: (ד) מהרו בניך.
 לשון

ב א ו ר

(ב) מרחם בן בטנה, אמרו המפרשים שהוא כפל ענין במלות שונות, והר"י אברבנאל פירש
 שכן בטנה נושא המאמר ושעורו השבח בן בטנה אהבת אמו ועל פי זה מתורגם בל"א:
 (ג) חומותיך, הסרכות: (ד) מהרו, לשון אל ארלם: מהרסיך, כלומר אותם אשר הרסו
 והחריבו

* חיינע רעדענספארט דיא נור חיינאפאל פארקעהוטט. וואהרטיינליך חיינע אנטפיעלונג
 אויף דען פולטען געברויך, לייכען אויף דיא האנד (הדער חירגענד חיינען אנדערן טהייל דעם קערפערס)
 ענטוועדער לו וואהלונן הדרער חיינלוברעכטען, ער בעלייכעטע זין וואהל דען טטאנד דער פערזאן, אלס
 וועט זיא אנטפיעהרטע. היער זאל עס באקום זינליך הדרער אנטוויך לייגען, דאס דיא כחליקן דעם
 עוויגען אונפערגעסליך חייט, ער האט זיך, הענטליכער ווייזע לו רעדען, חיינ לייכען געמאכט, חוץ
 עטוואס ניכט לו פערגעסען (זיעהע אברבנאל). נאך דיעזער אנטווערקונג ווארע חין הפטרת ויקרא
 (פסוק י"ג) דיא חייבערזעטלונג וזה יכתב ידו לה' פאנגענדער געטטפולט לו בעריכטיגען:
 יענער שרייבט אין זיינער האנד, איך בין דעם עוויגען, פאנג ניכט וויא (רד"ק) חונד דיא
 אדערן משרשים עס ערקלעהרען, חיינ פיגילייכען, זאנדערן חיינ אירקליכען זינע דעם ווארטעס.

הפטרות עקב

תרגום אשכנזי ט

שמעטען פלעטצע, יענעם
 טרימערפאללע לאנד, זיהע!
 איזט דען בעוואהנערן צו ענג,
 נון פֿערדערבער ענגפֿערנט
 זינד. (ז) יא פֿארמאָהלס פֿער=
 וואַזטע מוטטער! באַלד הערט
 דיין אָהר דער קינדער שטימ=
 מע: צו ענג איזט מיר דער
 אָרט, שאַפֿ' מיר רוים צום
 ניערעלאַססען. (ח) באַלד
 פֿראַנט דיך דיין הערץ: ווער
 שוף דיעזע קינדער מיר? וואַר
 איך ניכט קינדערלאַז אונד
 איינזאַם? פֿערבאַנגעט אונד
 פֿערוויזען? ווער צאָג זיא מיר
 אויף? איך וואַר יא איינצעלן
 אונד פֿערלאַססען? וואַ לעב=
 טען זיא דען? (ט) דען זאָ
 שפּריכט גאָטט דער הערר:
 איך העב, עמפּאָר צו פֿעלקערן
 מיינע האַנד, פֿרעמדען נאַצי=
 אָנען ערהעב, איך דאַו פּאַניר,
 אונד זיא ברינגען דיא זעהנע

ושממתין וארץ הרסתך כי עתה
 תצרי מיושב ורחקו מבליך:
 (ז) עוד יאמרו באזניך בני שבליך
 צר לי המקום גשה לי ואשבה:
 (ח) ואמרת בלבבך מי ילד לי
 את־אלה ואני שכולה וגלמודה
 גלה וסורה ואלה מי גדל הן אני
 גשאתי לבדי אלה איפה הם:
 (ט) כה־אמר אדני יהוה הנה
 אשא אל־גוים ידי ואל־עמים
 ארים נסי והביאו בניך בחצן
 ובנתיך על־כתיף תנשאנה:
 (י) והיו מלכים אמניך ושרותיהם
 מיניקותיך אפים ארץ ישתחוו־

לך

אים ארם, דיא טאָטער אויף שולטערן דיר געטראַגען. (ז) פֿירשטען זינד איהרע פֿאלע=
 נע פֿאַטער, אַדלע פֿרויען איהרע זייגערינגען, דיר פֿאַללען זיא אויף דאַו אַנטליץ ני־

דער

ר ש י

לזון: (ז) תצרי מיושב. תהי לרה מרוב יושבים שיבאו לתוכך יהי להם המקום לר מלכנות
 להם בתים: (ז) בני שכולך. בני שיהיה שכולה מהם: גשה לי. התקרב ללד אחר בשבילי
 ואשבה: (ח) וגלמודה. שול"לד בלע"ז (בדפוס פראג רל"א כתוב שול"א וכן הוא בלא"ט, חזו"ן,
 חכגעטיעדען וכמו שפי' באיוב ג' ז' גלמוד יחיד וחסר מאדם ומכל בריה ועיין רש"י סוטה
 מ"ג א' ד"ה גמולה): וסורה. מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו ממנה: (ט) ידי.
 נסי סימן להביא גלויות: נס. פירק"א בלע"ז (עיין בהמעמר במדבר כ"א ח') כמו וכנס על
 הגבעה והוא סימן קיבוץ ונותנין בראשה בגד: בחולץ. אישי"לל בלע"ז (דער טהיז דעם ארמס
 וואַ ער היט דער טולטער פֿערבונדען חזיט, דער אָבערפּאָרע, עיין מרפּאָ לאָן שבת ל"ב א' ד"ה
 במרסקו

ב א ו ר

והחריבו אותך מהרו ללאת ממך ולעזובך: (ז) הצרי, יהי המקום לר מלכנות להם בתים,
 רש"י: (ז) שכולך, שעורו לפנים היית שכולה מהם אבל עתה יאמרו לר לי המקום וכו':
 (ח) גלמודה, כתרגומו ויחידא רש"י כתב שולדא בלע"ז (והוא זאָזיטער, חיינוצאָס): וסורה,
 מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו ממנה, רש"י: (ט) ניסי, פירקא בלע"ז (והוא פערש,
 ובל"א

דער, לעקען דיינער פֿיססע שטויב. דוא לערנעסט דאן, דאס איך דער עוויגע בין, דער מיר פֿערטרויעט, ווירד ניע צו שאַנדען ווערדען. — (יא) ווער ענטרייסט דעם מעכטיגן אבער דיא בייטע, וויא ענטרינגעט דער גערעכטע דער גיפֿאנגענע שאַט? (יב) זיהע! זא שפּריכט דער עוויגע: יא ענטרייסן ווער דען דעם מאַכטיגען דיא געפֿאנגענען, דיא בייטע ענטרינגעט דעם געוואלטהעט גען, דען איך פֿיהרע דיינען שטרייט, איך עררעטט דיא קינדער דיר. (ג) פֿאן אייגענעם פֿליישע זאללען אונטער דריקער צעהרען, פֿאן אייגענעם כלוטע וויא פֿאם וויינע מאַסט טרונקען ווערדען. דאס יעדעס געשעפֿ ערקעננע, דאס איך דער עוויגע דיין רעטטער בין, איך, דער מעכט טיגע יעקב'ס דיין ערלעזער. (יד) זא שפּריכט דער עוויגע: וואַ איזט דען אייערער מוטטער שידעבריה וואַמיט איך זיא ענטליעם? וואַ דער גלייבנער, דעם איך איך פֿערקויפֿט? אבער אַך! אייערער זינדען וועגען וואורדעט איהר פֿערקויפֿט, אייערער פֿרעפֿעלטהאטען האלבער ענטליעם דיא

לך ועפר רגליך ירחכו וידעת כי אני יהוה אשר לא יבשו קני: (יא) היקח מגבור מלקוח ואם שבי צדיק ימלט: (יב) כי כהו אמר יהוה גם שבי גבור יקח ומלקוח עריץ ימלט ואת יריבך אנכי אריב ואת בניך אנכי אושיע: (יג) והאכלתי את מזונך את בשרם וכעסים דמם ישכרון וידעו כל בשר כי אני יהוה מושיעך וגאריך אביר יעקב: (יד) כה אמר יהוה אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה אזו מי מנושי אשר מכתתי אתכם לזה בעונותיכם נמכתם ובפשיעכם שקחה אמכם:

מדוע

זיא ענטליעם? וואַ דער גלייבנער, דעם איך איך פֿערקויפֿט? אבער אַך! אייערער זינדען וועגען וואורדעט איהר פֿערקויפֿט, אייערער פֿרעפֿעלטהאטען האלבער ענטליעם דיא

ר ש י

זמרסקו) ודומה לו בעזרא וגם אני חלני נעתי: (יא) היוקח מגבור מלקוח. בסבורים אתם שאי אפשר לקחת מעשו מלקוח שביו של יעקב הלדיק: (יב) ואת יריבך. ועם מריבך אני אריב: (יג) והאכלתי את מוניך. לחית השדה את בשרם: מוניך לשון אל תונו אונאת דברים המקתרים אותך בגידופיהם: וכעסים. מתק יין: דמם ישכרון. כן ישכרון מדמן אותם הרגילים לשות

ב א ו ר

ובל"א שטאנגע) כמו וכנס על הגבעה, רש"י: בחוצן, זרוע. (יא) היקח, הם דברי האומות איך יוקח מגבור מלקוח שלקח, כן איך ילאו ישראל מתחת רשותינו, מרד"ק. והנביא שאל ומשיב וידבר בפני עלמו כאלו האומות שאלים כזאת: (יג) וכעסים, יין מתוק: (יד) אמכם, כנה כלל ישראל בשם אס, והפטר בשם בניס

(* חיון חכרערעס קאפיטעל, דאז איט דען פֿארהערקעהענדען גאר ניכט לונאוווענהענגט. דפ"ל.

הפטרת עקב

תרגום אשכנזי י

(טו) מדוע באתי ואין איש קראתני ואין עונה הקצור קצרה ידי מפרות ואם אין בי לח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות מדבר תבאש דנתם מאין מים ותמת בצמא: (טז) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: (יז) אדני יהוה נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר ובבקר בבקר יעיר לי און לשמע כלמודים:

דיא מוטטער איד. (טו) וויא רום מוסט איד קאממען — נייע מאגד פינדען? רופען — קיי גע אנטווארט הערען? איזט זיא ערמאטטעט מיינע ערלע. זענדע האנד, פעהלט דיא קראפט מיר אייך צו עררעט: טען? מיר! דער איד דורך שעלטען, מעערע אויסטראק: גע, דיא שטרעמע וואנדלע אין וויסטע, דאס אויס וואס: סערמאנגעל איהרע בעוואהנד ערשכאפטען, דאס זיא היג שטערבן פאר דורשט? (טז) יא זעלבסט דיא היממעל היללע איד אין שווארצעס דונקעל, קליידע זיא אין און טרויער געוואנד. — (יז) גאטט דער הערר פערליה מיר איינע

אדני

בערערעטע צונגע, גאב איינזיכט מיר לעהרבעגריגע שיקליך צו אונטערריכטען, אויפגעפאר. דערט יעגליכען טארגען ווערד' איד, אויפגעפארדערט צום אויפהארבען וויא טרויער ייגער.

ר ש י

לעות דם ומי הם אלו עוף השמים כן תירגם יונתן: (טו) מדוע באתי. להתקרב אליכם ואין איש מכס פונה אלי: (טז) אלביש שמים. לבא השמים שרי האומות כאזני בא ליפרע מן האומה: (יז) נתן לי לשון לימודים. ישעיה היה אומר ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד כדי לדעת לעות את העושים ומאזים לשמוע את דברי הקב"ה: לעות. מנחם חיבבו במחלוקת עת לעשות לה' לקבוע להם עתים: יעיר לי און. מעורר את אזני אהי' שומע לשמוע בלימודים. כמשפט הלימודים האמת והנכונה:

פתח

ב א ו ר

גוים, בדרך הנביאים במקומות שונות: (טו) מדוע באחי, מוסב למעלה שאמר הן בעונותיכם ומזרתם כי מדוע באחי ואין איש לשב אלי: (יז) לשון למודים, לשון אנשים מורגלים בלמוד שזקן לשונו לדבר לחות: לעות, לאמר דבר בעתו (רש"י ור"ק): יעף, כלומר מי שהוא שף ומא לשמוע דבר ה': בבקר בבקר, כלומר יום יום: יעיר לי, יעיר אזני אהי' שומע בלמודים

(*) דער חיבערגאנג פון גאטטעס רעדע אויף דיא העדע דעט פראפעטען איזט קיהן, חבער ניכט חוכגעוועהנליך. — דער חידעענגאנג איזט חוכגעפעהר דיעוער: דיא כאליקן החט קיין פערטרויען לו גאטט, עט פעהלט דיעועט ניכט אן חכמט, דאז לייגט דיא גאנלע כחטור, חבער אויך אן אויפפארדערונגען פון זייטען זיינעם פראפעטען, דארויף לו הערקען פעהלט עט ניכט; דיעוען בעגיכטיגטע ער לו דען חאטע מיט גראסען רעדנערטאנענטען, אונד מיט איינען חוטה קהכע גלייכען, חוכ דען טרעטן דער בעזען אויסלעהטאטען, אונד זיך אן איהרע טיאפפליכע בעהאנדלונג: גען ניכט לו קעהרען, וועלכען ער לועטלט עלענד אונד סאערן פערקנידיגעט. דוד פ"ל.

(יח) אֲדַנִּי יְהוָה פָּתַח־לִי אָזן
 וְאָנֹכִי לֹא מְרִיתִי אַחֲזֹר לֹא
 נִסּוּגָתִי: (יט) גּוֹי נָתַתִּי לְמִכִּים
 וְלַחַיִּי לְמִרְטִים פָּנִי לֹא הִסְתַּרְתִּי
 מִכְּלָמוֹת וְרָק: (כ) וְאֲדַנִּי יְהוָה
 יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי עַל־
 כֵּן שָׁמַתִּי פָנַי כַּחֲלָמִישׁ וְאֲדַע כִּי
 לֹא אֶתְבוֹשׁ: (כא) קָרוֹב מִצְדִּיקִי
 מִי־יָרִיב אֶתִּי נִעְמְדָה יָחַד מִי־
 בַּעַל מִשְׁפָּטַי יִגֵּשׁ אֵלַי: (כב) הֵן
 אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא
 יִרְשִׁיעֵנִי הֵן כָּלֶם כִּבְגַד יִבְלוּ עֵשׂ
 יֵאָכְלֶם: (כג) מִי בָכֶם יֵרָא יְהוָה
 שָׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר וְהִלֵּךְ
 חֲשָׁכִים וְאֵין נִגָּה לּוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם

(יח) יא גאטט דער הערר, האט דאז אהר מיר געאפֿט געזט, אונד איך בין אונגעֿהארואס ניכט, איך ווידערֿשטרעבע ניכט; (יט) גערן גאב איך דען שלענגערן מיינען ריֿקען, מיינע וויאנגען דען רויֿֿפענדען פרייז; פֿערבערג דאז אנטליץ ניכט דער שמאך, דעם שפייכל ניכט. (כ) גאטט דער הערר! ווירד מיר אויך בייאֿֿשטעהען, דארום ווייך איך שאאמראטה ניכט. פֿעלזענֿֿפעסט צייג איך מיין געזיכט, וואהל איינגעדענק דאס איך ניכט צו שאנדען ווערדע. (כא) מיין רעכטסֿערטרעטער איזט מיר נאָהע — ווער ווילל מיט מיר שטרייטען — וואהל! וויר טרעטען אויף, וואָ איזט מיין ווידערואַכער — ער טרעטע נעהער. (כב) יא דער הערר מיין גאטט, שטעֿֿהעט מיר בייא, ווער ווילל מיך פֿערדאָממען? (אללע פֿערֿֿ

יהוה

געהען זיא, וויא פֿערשליססענעס געוואַנד, וויא פֿאָן מאָטטען אויפֿגעזעהרט), (כג) וואָ איזט ער אַכער, דער גאָטט אונטער אייך פֿירכטעט? אויף זיינעס קנעכטעס שטיממע האַרְכְּט? אימטער וואַנדלע ער אים רונקל, דאָס קיין ליכט ערהעללעט, ער פֿערטרויע נור

ר ש י

(יח) פתח לי און. והשמיעני את מי אשלח שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס שלחתי את מיכה כו' כדאיתא בפסיקתא דנחמו נחמו: ואנכי לא מריתי. מליך בשליחותו ולא נסוגותי אחור אלא ואומר הנני שלחתי: (יט) גוי נתתי למכים. הוא אמר לי ישעיה בני סרננים הם בני טרננים הם על מנת שלא תבעס עליהם אמרתי לו על מנת כן: (כ) והי אלהים יעזר לי. אס יקומו עלי: (כא) קרוב מצדיקי. הקדוש ברוך הוא קרוב לי לזכותי בדין: (כב) עש. חולצת הנגדים: (כג) בקול עבדו. בקול הנביאים: אשר הלך חשכים. אפילו זרה באה עליו יבטח בשם ה' כי הוא ילילהו: הן

ב א ו ר

כלמודים והנה אני תלמיד לשם ראב"ע: (כג) אשר הלך חשכים, כלומר אף אס ילך בחושך אס

(*) דער העכטע גרסה הייסערער פֿערטאָכטונג חיצ וּתְרַגְמַנְהִידַע — חונד וואָ ניכט? — איזט דאָ טפּייעןֿחיסאָנגעניכט, חונד חוץֿֿדיענעס אַכטעט דער געטטליכע חח ניכט. דוד פֿ"ל.

הפטרת עקב

יְהוָה וַיִּשְׁעַן בְּאַלְהֵיוּ: (כד) הֵן כָּלְכֶם
קָדְחִי אֵשׁ מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת לָכֵן
בְּאֹר אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בְּעֵרְתֶם
מִיָּדֵי הַיְתָה־נָּאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכָּבוּן: (כה) שִׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי
צֶדֶק מִבְּקָשֵׁי יְהוָה הַבִּיטוּ אֶרֶץ
צוּר הַצִּבְתֶּם וְאֶל־מִקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתֶם: (כו) הַבִּיטוּ אֶל־אֲבֹרְהֶם
אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה תְּחוֹלְלֶכֶם כִּי־
אֶחָד קָרָאתִיו וְאֶבְרָכְהוּ וְאֶרְבֶּהוּ:
(כז) כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־

חֲרַבְתִּיהָ

תרגום אשכנזי יא

נור אויף דעם עוויגען נאמען,
פֿערלאַססע דך אויף זיינען
נאָטט. — (כד) איהר הינגע-
גען, דיא איהר דאָ פֿייער אַנ-
פֿאַכט, דיא גלוטה שמעטס
פֿערמעהרט — וואַנדעלט
נור הין אין אייערעס פֿייערס
גלאַנץ, נור הין אין גלוטה
זעלבסט ענטצינדעט. — איך
שפרעכע דאָ אורטהייל אי-
בער אייך אויס — איהר ווער-
דעט דעם אונגליק ערליגען.
(כה) *הערט מיר צו, דיא
איהר נאָך טוגענד שטרעכט,
אונד דען עוויגען זוכט! בליקט
אויף יענען פֿעלו אויס דעם
איהר געהווען, שויעט נאָך
דעם ברונען דעם איהר ער-

גראָבען זייד, (כו) בליקט אויף אברהם אייערן אָנהערער, אויף שרה הין אייערע אורער-
צינערין, איינצעלן וואָר ער אַלס איך איהן בעריף, איך זעגעטע אונד מאַכטע צאָהל-
רייך איהן; (כז) וָך בעדענקט דער עוויגע ציון, בעדענקט איהרע טרימטער; שאַפֿט
איהר

ר ש י

(כד) הן כולכם. שאינם שומעים בקול נביאיו: קודמו אש. עברתו עליכם: מאזרי זיקות.
מחוקי זיקת הן גלין וגחלי אש הנורקין בקלע ויש לו דוגמא בלשון ארמי זיקוקין דנור כך
וכן זיקתא פסיק לן: לכו באור אשכם. לפי דרככם תלקו: מידי. תהא גמולכם זאת לכם:
(כה) אל צור מולבתם. ממנו: ואל מקבת בור. שנוקבין ומולבין בה את הבורות אשר נוקרחם
בה: נוקרחם. ל' נקרת הבור כמו יקרוה ערבי נחל ומי הוא הבור הוא אברהם אביכם ומי
היא המקבת היא שרה אשר מוללתכם אשר ילדתכם לשון כי תלה גם ילדה: תחוללכם. אשר
תלד אשכם: (כו) כי אחד קראתיו. כי אחד היה ימידי בארץ כנען אשר הגליתיו עם מארכו
וממולדתו. קראתיו רביתו וגלתינו לשון קרואי העדה וכאם שהוא היה ימיד וגלתינו כן
אגדל

ב א ו ר

אם יבטח בה', אזי יהיה ה' אור לו ויגילהו מכל רע: (כד) מאורי זיקות, מחוקי זיקות והוא
כפל הענין במלות שונות: מידי היחה ואח, כלומר אני גזרתי שתשכבו למעלבה, והיא מלשון
עלב ואכל: (כה) אל צור הצבתם, כוונתו על אברהם, וכן מקבת בור כוונתו על שרה ופסוק
של אחריו פירש דבריו וכוונתו: (כו) כי אחד קראתיו, שצורו כאשר קראתיו וידעתיו ה' אחד
כלומר במתי מעט ואחר כן ברכתיו והרביתיו ונתתיו לגוי גדול, וכאשר עשיתי זאת עם אביכם,
כן אעשה עם ליון אשכם אותה ותהי עוד רבתי בגוים רבתי במדינות אף שהיא עתה בדודה
ועזובה, וזה שאמר בפסוק אחר זה כי נחם, ומלת כי כמו כן כדרכו לפעמים:

סוערה

* שבערתיהם דער זכאָפֿהנג־איינער מיט דעם פֿאָרהערגעהענדען ניכט לוזוואַסענעהענגענדען רעדע.

תרגום אשכנזי

איהרע וויסטען אין ערן, דיא איינאדען אין גאטטעס גערטען אום; וואנני אונד פריידע ווילען דא, אללעס טענט דאנק אונד לאבגעוואנג.

הפטרות עקב

חֲרַבְתִּיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדָן
וְעַרְבָתָהּ כִּנְיֵהוּהָ שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה
יִמְצָא בָהּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה:

ה פ ט ר ת ר א ה

כישעיה סימן נ"ד.

אף אם הוא ערב ראש חדש מטטירין הספירה זו ואין מטטירין מחר חדש, אבל אם הוא שבת ראש חדש מטטירין כה אמר לקמן דף כ"ז.

(א) עֲנִיָּה סְעָרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה
אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּסּוּךְ

(א) ארמועלינע, דעם שטורם פרייז געגעבענע אונגע-טרעסטעטע שטארט! זיהע!

אֲבָנֶיךָ וַיִּסְדַּתֶּיךָ בַּסְּפִירִים:

איך (גאטט) בעלעגע מיט ערלער פארבע דינע שטיינע, גרינדע דרך אויף זאפירען;

(ב) וְשִׁמְתִי כַדְכָד שִׁמְשׁוֹרְתֶיךָ

(ב) דורך קריסטאלע זאלל דאן זאנגענליכט דיר שיינען, פאם געשטיין, פייערפארבען, ער-

וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּה וְכָל-

בייע איך דיא טהארע; דען גאנצען אומקרייז פאן ערלען שטיינען, דיר. (ג) אללע דינע קינדער זאללען דעם עוויגען לעהרלינגע, אונד ריעזער קינ-

גְבוּלְךָ לְאֲבָנֵי הַפֶּסֶץ: (ג) וְכָל-

דער גליק גראם זיין. (ד) דורך טוגענד בעשטעהעסט דוא - פערנע זיין דיר יעדער רויב - דוא

בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם

דער גליק גראם זיין. (ד) דורך טוגענד בעשטעהעסט דוא - פערנע זיין דיר יעדער רויב - דוא

בְּנֵיךָ: (ד) בְּצַדִּיקָה תִּכְוֶנְנִי רַחֲמֵי

דער גליק גראם זיין. (ד) דורך טוגענד בעשטעהעסט דוא - פערנע זיין דיר יעדער רויב - דוא

מַעֲשֶׂיךָ

דְּעַר גְּלִיק גְּרָאָם זִיין. (ד) דוּרְךָ טוּגַעֲנֵד בַּעֲשֻׁמְתֵהֶעֱסֵט דוּא - פֶּעֶרְנֵע זִיין דִיר יֵעֲדֵעֵר רױב - דוּא

ר ש י

אנדל אחכס שאתם יחידים לי: (כו) וערבתה. אף הוא לשון מדבר כמו בארץ ערבה ושוחה חלא שהערבה כבר היה בה ישוב והחרכה: תודה. קול הודייה:

(א) סוערה. שלכה סוער ברוב לרות: מרבין בסוף. רולף רלסתך באבני נוסף: (ב) כדכד. מין אבן טובה: שמשותף. יונתן תירגס אעך ומנחם חברו עם ישמאניה.

ויש פותרין לשון שמש חלונות שחמה זורחת בהן ועושין כנגדו מחילה במיני זכויות לנעים לנוי. ומדרש תילים סותר שמשותף ושמש ומנן שיני החומה: לאבני אקדה. יונתן תירגס לאבני נמר גומרין תרגום גחלים סתר אקדה לשון קדחי אש והם מין אבנים טובות זוערות כלפידים והוא קרכון קלא (קארפונקעו) לשון גחלת. ויש פותרין לשון מקדה אבנים גדולות שכל חלל הסתח קדוח בתוכו והמזוזות והמפתן והסף כולן מתוך האבן הם: לאבני חפץ. לאבני לרוך: (ד) רחמי מעשך

קדוח בתוכו והמזוזות והמפתן והסף כולן מתוך האבן הם: לאבני חפץ. לאבני לרוך: (ד) רחמי מעשך

ב א ו ר

(א) סערה, בסער הגלות. והפרכה הזאת מחונכת לפרכה שלמעלה שמדבר שם אל ירושלים החריבה: (ד) רחמי מעשך, כמו תרחקי וכן מות בהר כמו ותמות, (מרד"ק), ושעור העושקים

העושקים

מֵעֶשֶׂק כִּי־לֹא תִירָאֵי וּמִמְחֹתָהּ
 כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלַיְךָ: (ה) הֵן גִּזְרֵי
 יִגְזֹר אִפְסֵם מֵאוֹתַי מִי־גֵר אֲחֶךָ
 עָלֶיךָ יִפּוֹל: (ו) הֵן אֲנֹכִי בְרֵאתִי
 הָרִשׁ נִפְחָה בְּאֵשׁ פְּחָם וּמוֹצִיא
 כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְרֵאתִי
 מִשְׁהִיִּת לְחֶבֶל: (ז) כָּל־כְּלֵי יוֹצֵר
 עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־לְשׁוֹן תְּקוּם־
 אֲחֶךָ לְמַשְׁפַּט הַרְשִׁיעֵי זֹאת
 נִחַלְתָּ עַבְדֵי יְהוָה וְצַדִּיקְתָּם מֵאֵתִי
 נֹאס־יְהוָה: (ח) הוּי כִרְצָמָא לְכוּ
 לְמִים וְאֲשֶׁר אֵין־לֹו כֶסֶף לְכוּ
 שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא־

דוא האסט ניכטס צו פירט
 טען: פֿערנע יעדע אונטער-
 דריקונג — דיר נאָהעט זיך
 קיינע. (ה) ווער ווילל זיך צו-
 זאמימען ראָטטען, אָהנע מיי-
 נען בעפֿעהל. ווער זיך ווידער
 דיך ראָטטעט אונטערלוגט
 דיר. (ו) זיעהע, איך שוף
 דען וואָפֿענשמיעד, איהן,
 דער צו גלוטה דיא פֿלאַט-
 מע בלאָזט, אום פֿערדערב-
 ליד ווערקצייג צו פֿערטיגען,
 איך שוף יעדע פֿערהערענדע
 קראַפֿט — (ז) אבער ווערקצייג
 ווידער דיך געפֿערטיגט, נע-
 דייהעט ניכט, יעדע צונגעגע-
 וועטצעט ווידער דיך, פֿער-
 דאָממעסט דוא איסנעריכט-
 דיעס איזט ערבטהייל דער
 נאָטטעסדיענער איהר טונגענד-
 לאָהן פֿאָן מיר, שפּריכט דער

הנה קרי כסף

עוונע. (ח) וואָהלאַן איהר דורסטיגען נעהערט אייך דעם וואַכסער; איהר געלדראַמען,
 קאָטסט, ערווערבעט אונד געניעסעט; יאָ קאָטטעט, ערווערבעט אָהנע געלד אונד אָהנע
 פּריוו

ר ש י

מעשק. כמו התנערי מעפר תרחקי מן העושקים אותך: (ה) הן גזר יגור אפס מאותי.
 הן ירא יירא ויגור מגזרת רעות אותי שחין אני עמו הוא עשו: מי גר אהך. מי אשר נאסף
 עליך למלחמה או מי גר מי שנתגרה בך. ורכותינו סירשוהו בגרים לומר שאין מקבלים גרים
 לימות המשיח ואף כפשוטו של מקרא יתכן מי שנעשו גרים אהך בעניוהך עליך יפול
 בעשירותך כמו על פני כל אחיו נפל: (ו) הנה אנכי. אשר בראתי חרש המתקן כלי ואני
 אשר בראתי משחית המטבלו כלומר אני הוא שגריתי בך את האויב ואני הוא שהתקנתי לו
 סורעות: ומוליא כלי למעשהו. לצורך גומרו כל יורכו: (ז) כל כלי יוצר עליך. כל כלי
 זיין אשר ילטשוהו ויחדוהו בשבילך להלחם בך: יוצר. ל' חרות נוליס. אף תשיב לור חרכו:
 (ח) הוי כל למא. הוי זה ל' קריאה חימוץ וקינוח הוא ויש הרבה במקרא הוי הוי ונוסו מארץ
 לפון: לכו למים. לתורה: שברו. לשון לשבור בר קנו: יין וחלב. לקח טוב מיין וחלב:
 למה

ב א ו ר

העושקים אותך עד הנה יתרחקי ממך: (ח) גזר יגור, לשון אפיפה הוא כמו יגורו עלי עוים:
 אפס מאותי, שלא במאותי (רד"ק): עליך יפול, כלומר אותן אשר יגורו אהך, יפלו תחתך.
 ויש אומרים שגלת מי מושך אחרת עמה וסעורו מיגור אהך מי עליך יפול, כמו על פני כל אחיו
 נפל שהוא גם כן כלשון גר, והוא דרך שאלה: (ו) הן אנכי, שעורו כמו שכתב רש"י ורד"ק כיון
 שאני עשיתי העושה ואני בראתי המשחית לחבל, כן בידי להגין עליך לבלתי תאונה אליך כל רע:
 (ח) לכו למים, כנוי על התורה ועל מצות ה'. ואמר למה תשקלו בלא לחם, בונתו על עבודת
 אלהים אחרים אשר המה לא אלהים, כדמיון לא לחם:

פרייה, ויין אונד מילך. (ט) וואס רום געבעט איהר אייער זיל כער פֿיר אונבראָד (*), אייער רע ארכייט פֿיר אונזעטטיגענע דעס הין. אַ האַרעכט, האַרעכט דאָך אויף מיד, געניסט דעם גוי טען; דיא זעעלע לאַבע זיך און וואַללוסט. (י) נייגט דאָך אייער אָהר, אונד קאַממעט צו מיר; געהאַרעכט, אונד אייער גייסט ווירד זיך ערקוויקען; איך מאַכע מיט אייך איינען עוויגן בונד אויף טרייע הולדפֿעהרדיכערונגן דעם דוד צוגעזאָגט. (יא) זעהעט! דען פֿעלקערן איין גראַסער צייג גע אונט ער כערופֿן, ער בלייבט איהטן פֿירשט אונד געביטהער. (יב) פֿירוואַהר! איין דיר אונג בעקאַנטעס פֿאַלק ווירסט דוא העררופֿען, נאַציאָנען דיא דייך ניכט קאַנגען איילען צו דיר הין אום דעם עוויגען דיינעס גאַטטעס וויללען, דעם הייליגען ישראל'ס וויללען, דער דייך פֿעהרערליכט.

כֶּסֶף וּבָלוּא מַחִיר יִינ וְחֶלֶב: (ט) לָמָּה תִּשְׁקָלוּ כֶּסֶף בָּלוּא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם בָּלוּא לְשִׁבְעָה שְׁמֹעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֶכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנְּגוּ בְּדִשָׁן גַּפְשֵׁכֶם: (י) הֲטוּ אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֹעוּ וְתִחִי גַפְשֵׁכֶם וְאַכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסֵדִי דוֹד הַנְּאֻמִּים: (יא) הֵן עַד לְאוֹמִים גְּתִיתוּ נְגִיד וּמִצִּוֶּה לְאֻמִּים: (יב) הֵן גּוֹי לֹא תִדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא יִדְעוּךָ אֵלַיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶּאֶרְךָ:

דגש ח"ט

אום דעם עוויגען דיינעס גאַטטעס וויללען, דעם הייליגען ישראל'ס וויללען, דער דייך פֿעהרערליכט.

הפטרת שפטים

כונת עיה סימן נ"ח

(א) אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִנְהַמְכֶם מִי אֵת וְתִירָאִי מֵאֲנוּשֵׁי מוֹת

(א) איך זעלבסט, איך זעלבסט בין איהר טרעסטער! — זוער ביזט דוא, דאס דוא שטערבליכען מענשען פֿירט טעסט

ר ש"י

(ט) למה תשקלו כסף. למה חגרמו לכם לשקול כסף לאויזיבס: בלא לחס: (י) חסדי דוד. שאגמול לדוד חסדיו: (יא) עד לאומים. שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם: (יב) הן גוי לא תדע תקרא. לשימושך אם אלי תשמעו לשם ה' הנקרא עליך: (א) מי את. בת לדיקים כמותך ומלאה זכות למה תיראי מאנוש אשר סוכו למות: דזמקד

באור

(א) מנחמכם, כאן מדבר בלשון רבים ואמר מי את ותראי הוא לשון נקבה, ואז"ל אמר ותשכח דזמקד

(* דינענע לזענען זענען טאָג חזק איך דייטטען אונגעוועהליך, דאָך האַבע זיך גיח געווענאָג, וויין

וּמִבֶּן-אָדָם חָצִיר יִנְתֵּן: (ב) וְחֶשֶׁבֶת
 יִהְיֶה עֶשֶׂה נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסְדֵּי אָרֶץ
 וְתִפְחַד תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי
 חֲמַת הַיְמָצִיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן
 לְהַשְׁהִיט וְאִיהָ חֲמַת הַיְמָצִיק:
 (ג) מֵהָר צֵעָה לְהַפְתָּח וְלֹא-יָמוּת
 לְשַׁחַת וְלֹא יִחַסֵּר לְחֵמוֹ: (ד) וְאֲנֹכִי
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיּוֹם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ
 יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: (ה) וְאֲשֶׁם
 דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצִלֵּי יָדֶיךָ כְּסִיתֶיךָ

טעם, איינען ערדן זאָהן דער
 וויא גראָן דאָהין וועלסט? (ב) וואָס
 רום פֿערגיסטעסט דוא דען
 עוויגען דיינען שעפֿער, איהן,
 דער דיא היממעל שפאָנגעט
 אונד דיא ערדע גרינדעט?
 פֿירטעסט אונאויפֿהערליך יע:
 דען טאָג דעם וויטעריכס גרים,
 דער געריסטעט צום פֿערדער:
 בען איזט? וואָ בלייבט דען
 דיעזעס וויטעריכס גרים?
 (ג) ניין! שנעלל זאָלל דער
 אונטערוואָכטע פֿרייא זיין, ניכט
 שטערבען זאָלל ער אים קער-
 קער, ניכט דען הונגערטאָד
 ערליידען. (ד) בין איך ניכט
 דער עוויגע דין גאָט, דער
 דאָ וועלטמעער בערוהגעט,

ווען זיינע וועללען טאָבען? (עוויגער צבאות איזט זיין גאָמע). (ה) איך לעגע טראָסט -
 וואָרט אין דיינען כּוֹנֵן — בעשיטצע דרך אים שפּאַטען מיינער האָנד — ביז דיא
 הימ-

ר ש י

(ב) ותשכח ה' עושיך. ולא נשענת עליו: המליך. מושלי העובדי אלילים המשעבדים
 נכס: כאשר כּוֹנֵן. כּוֹדֵם: ואיה חמת המליך. מאר בא ואינו: (ג) מהר לועה להפתח.
 אפילו נקבו קשין עליו ולריך הוא להפתח בהילוך המעים כדי שלא ימות לשחת וכיון שמהר
 להפתח כריך למזונות רבים שאם יחסר לחמו אף הוא ימות: לועה. לשון דבר העומד להיות
 נירוק כמו שאומר צמחש שדימהו הנביא לזין השקט אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ונאמר
 שם ושלחתי לו לועים ולעוהו וכליו יריקו. ד"א מהר לועה אותו האויב המליך שהוא עכשיו
 חגור מתנים חלון כח ימהר להפתח ולהיות חלש. לועה. חוגר כמו לועה ברוב כמו: ולא
 ימות. המסור בידו לשחת אבל הלשון ראשון מדרש אגדה הוא בפסיקתא רבתי: (ד) רוגע
 היס. לשון עורי רגע פרוני"ל בלע"ז (איינרוגעלען, איינטרושפּען):
 (ה) לנטוע

ב א ו ר

ותפחד הוא לשון זכר יחיד, כי כן דרך המקרא אם כונתו על הכלל מדבר בלשון רבים,
 ואם כונתו על הפרטים מדבר בלשון יחיד ואם כונתו על הכנסיה מדבר בלשון נקבה, מרד"ק:
 חציר ינחן, כתרנומו די בעסבא חשיב, ונחסר כ"ף הדמיון לחזק הדמיון: (ג) צועה, הטעם
 כמו קשור ומלת להפתח לעד והוא כמו יושב במלור ובמזוק (ראב"ע) ומטעם זה תרגומו בל"א
 (דער חונטעריקעטע): (ד) רוגע, כמו הלוך להרגיעו ישראל, שהוא לשון השקט ומנוחה:
 לנטוע

והיל קיין חכדערעם וואָרט דען בעגריף זף קורן חונד זף דייטליך חויסדריקט. מעגדעלואהן חי-
 בערועטלט לאדעם (דברים ל"ב כ"א) עבענפֿעלזס חויף דיעזע חרט: אינפאלק. חויסער דיע-
 זער חויספֿריטעט איזט זיא חויך ניכט טפּרפֿעלדריק, דף דיח פּאָרטיקעו ח ז כ, פֿערניינענדע קרפֿט
 הפֿט, חונד חויגעכטיך דיח חבּווענענהייט דעסיעניגן בעגריפֿט בעלייכעט, וועלכען דף וואָרט
 ויט וועלכען זיא לונדענענגעטלט חויט, חויסדריקט. (יעהע חדעוונג) דוד פ"ל

לְנִטְוֵעַ שָׁמַיִם וְלִיְסוּד אֶרֶץ וְלֵאמֹר
 לְצִיּוֹן עִמִּי אֲתָהּ: (ו) הַתְּעוֹרְרֵי
 הַתְּעוֹרְרֵי קוֹמֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
 שְׁתִּיתִי מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס
 חַמָּתוֹ אֶת־קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה
 שְׁתִּיתִי מִצִּית: (ז) אֵינ־מְנַהֵל לָהּ
 מִכָּל־בָּנִים וְיִלְדָה וְאֵין מְהוֹיֵק
 בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גְּדֻלָּהּ: (ח) שְׁתִּיתִים
 הִנֵּה קִרְאתִיךָ מִי יִנּוֹד לְךָ הַשָּׂדֶה
 וְהַשָּׂבֶר וְהַרְעֵב וְהַדְּרֵב מִי
 אֲנַחֲמֶךָ: (ט) בְּנִיךָ עָלְפוּ שְׁכָבוּ
 בְּרֹאשׁ כָּל־הוֹצוֹת כְּתוּבָא מִכְמָר
 הַמְּלָאִים הַמֵּתֵי־יְהוָה גְּעַרְתָּ

היממעל נייא אנגעכויפט, דיא
 ערדע נייא געגרינדעט, איך
 ציין צורופע: הוא כוזב מיין
 פאלק! (ו) וואהלאויף! וואהל!
 אויף! ערהעבעדיך ירושלים!
 אך! הוא טראנקסט אויס גאט.
 מעם האנד דען צארנבעכער,
 טראנקסט דיא העפען דעם
 שו מעלקעלעס, שלורפטעסט
 איהן גאנץ אויס. — (ז) לי טעט
 זיא דען קיינער פאן אל
 לען קינדערן דיא זיא גע.
 בארען? אונטערשטיטעט זיא
 פאן אללען ערצאגענען זעה.
 נען, קיינע האנד? (ח) אך!
 וויא פיעלפאלעס עלענד טראף
 דיך, ווער יצאמערטע דיין? —
 פעהרעהערונג אונד פערדער.
 בען, הונגער אונד שוועררט —
 ווער טרעסטעט דיך? —
 (ט) דינע קינדער לאגען גע.
 פיהללאז, הינגעווארפען אויף
 אללען שטראססען, וויא נעטצ.

אלהיך

אומשטרוקטעם טהור, איבערלאדען פאם צאן. אייפער דעם עוויגען, פאם שעלטען
 די

ר ש י

(ה) לנטוע שמים. לקיימא עמא דאמיר עליהון יסגון כוכבי שמיא: וליסוד ארץ. ולשכללי כניסחא
 דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא: (ו) קבעת. תירגס יונתן פיליו והוא שם כוס ולי נראה קיבעת
 אלו השמרי' הקבועים בתחתית הכלי ומלית יורה עליו כמה שנאמר שמריה ימלו: התרעלה. הוא
 משקה המטמט ומחויז כח האדם באסור וקשור ומעוטף כמו הנרושים הרעלו. והשור' והרעלות.
 שהוא לשון עיטוף. ובמס' שבת מדיות רעולות מין סרבל נאה להתעטף בו. תרעלה אינטו' מישמנט
 בלע"ז (ל"ל איטור' דישמנט בעטייבונג עיין בהמעמר בראשית א' ב'): מלית. אמש"עיר בלע"ז
 (וחו אינטו"ר מלה נוספת, ביז אויף דען זעלטען טראפפען אויטאירפען): (ח) שמים
 הנה קראתיך. לרות כפולות שמים שמים: מי אנחמך. מי אביא לך לנחמך ולומר אף אומה
 כלונית היא לקת' דוגמחך: (ט) עלפו. לשון עייפות כמו חתעלפנה הבתולות בלמא פשמי"ר
 בלע"ז (עיין מלות לועזות לקמא מגלות איבה ב' י"א): כתוא מכמר. הסקר כתוא זה שכל
 למכמר

ב א ו ר

(ה) לנטוע שמים, וכל זה אכסה אליך עד שיבוא עת לנטוע שמים וליסוד ארץ וכן אמר הנביא
 בורא שמים חדשים וגו' (מרד"ק): (ז) אין מנהל לה, אחר שרמה הנביא אותה לשנורת
 באמרו שתית כוס חמתו, ובאמרו התעוררי התעוררי דרך משל לאדם שישתכר, הוסיף עוד
 לדבר בדמיון הזה ואומר היא אין לה מכל בניו אשר ילדה מנהל ומחויק בידה. בדרך השנונים
 להיות להם משען לכל יפולו: (ח) שחם חנה, לרות כפולות שמים שמים, (רש"י): (ט) בחוא
 מכמר, כתוא זה שכל למכמר, וטעם תוא כמו ותאו וזמר הנזכר בחורה בהסוך האותיות כמו

הפטרות שפטים

אלהיך: (י) לכן שמעינא זאת
עניה ושכרת ולא מיין: (יא) כה-
אמר אדניך יהוה ואלהיך יריב
עמו הנה לקחתי את-כוס
התרעלה את-קבעת כוס המתי
לא-תוסיפי לשתותה עוד:
(יב) ושמתיך ביד מוגיך אשר-
אמרו לנפשך שהי ונעברה
והתשימי בארץ גוף וכוהיץ
לעברים: (יג) עורי עורי לבשי
עוד ציון לבשי ובגדי תפארתך
ירושלם עיר הקדש כי לא יוסיף
יבא-בך עוד ערל וטמא:
(יד) והתנערי מעפר קומי שבי
ירושלם התפתחו מוסרי צוארך
שביה בת-ציון: (טו) כי-כה אמר
יהוה הנם נמכרתם ולא בכסף

התפתחי קרי

תגאלו

תרגום אשכנזי יד

דיינעם גאטטעס. (י) אבער
נון פערנום דיעועס דוא בע-
דרענגטע! דיא דוא טרונקען
אבר ניכט פאם ווייני' עם ביוט.
(יא) זא שפריכט דיין הערר
דער עויגע, דיין גאטט, דער
זיין פאלק ראכט: זיהע! איך
נעהמע אויס דער האנד דיר
דען טוימעלקעלך, דענהעפען.
פאללען צארנבעכער. ניע
זאללעסט דוא איהן מעהר
טרינקען. (יב) איך געב' איהן
אין דיינער טיראנגען האנד,
אין דיא האנד דערער, דיא
צו דיר שפראכען: קריממע
דיך, וויר שרייטען איבער
דיך הין! דאס וויא שטראססע
ווארד דיין ריקקען, וויא פרייער
וועג דען פאראיבערוואנדעלג.
דען. (יג) וואהלאויף, ציון!
וואהלאויף בעקליידע דיך מיט
שטערקע! צייד אן דיין פיי.
ערשמוק, ירושלים הייליגע
שטארט! ניכט מעהר ענט.
ווייהט אונבעשניטטענער אונד
אונריינער, דורך זיינע געגענע.
ווארט דיך; (יד) שיטטלע אב
דען שטויב, קאם בעשטייג

דען טהראן, ירושלים! ענטשלאגע דיך דיינעם האלזעס פעססעלן, געפאנגענע טאג.
טער ציון! (טו) דען זא שפריכט דער עוויגע: אומוואנסט וייד איהר פערקויפט, אהנע געלך
ווער-

ר ש י

למכר. תוא כמו ותאו וזמר: (י) ושכרת ולא מיין. ושכרת מדבר אחר שלא מיין: (יא) יריב
עמו. אשר ידין דין עמו: (יב) מוגיך. מניעך ומטלטליך כמו והנה ההמון כמו קרוש"ל
בלע"ז (ערטיטטען, בעוועגען): שחי ונעברה. על גביך: (יד) התנערי. אישק"ל רא בלע"ז
(והוא עקורע"ר. ובטיטטען, ריין וזכען) כמנער את הטלית: קומי. מן הארץ מגזרת
לארץ תשב: שבי. על הנסא: התפתחי. הוי נחרת: מוסרי. קריג"ל בלע"ז ז"ל (כינגלש
גורטען, באנדע, עיין מרפא לאון שבת ל"א ח' ד"ה חבקיך): שביה כמו שבויה: (טו) חנם
נמכרתם. על עסקי חנם הוא יכר הרע שאינו לכס לשכר: ולא בכסף תגאלו. אלא בתשובה:
מלרים

ב א ו ר

כסב ככס: (יב) מוגיך, מן לאון כי ה' הוגה והוא מגזרת יגון:

מצרים

תגאלו: (טז) כי כה אמר אדני
יהוה מצרים ירד עמי בראשנה
לגור שם ואשור באפס עשקו:
(יז) ועתה מה לי פה נאם יהוה
כי לקח עמי הנם משלו יהילילו
נאם יהוה ותמיד כל היום שמי
מנאץ: (יח) לכן ידע עמי שמי
לכן ביום ההוא כי אני הוא
המדבר הנני: (יט) מה נאוו על
ההרים רגלי מבשר משמיע
שלום מבשר טוב משמיע ישועה
אמר לציון מלך אלהיך: (כ) קול
צפיד נשאו קול יהדו ירננו כי
עין בעין יראו בשוב יהוה ציון:
(כא) פצחו רננו יהדו הרבות

ווערדעט איהר ערלעזט .
(טז) יא דיעם איזט גאטט
דעם העררן אויסשפרוך: צו
ערסט מצרים (מיין פאלק קאם
נור הין אום דא צו וויילען), דאן
פֿעראיבטע אשור אהנע אור-
זאך גרויזאמקייט. (יז) וואס
ווי דערפֿעהרט מיר? שפריכט
דער עוויגע, אזמאנסט איזט
מיין פֿאלק וועגנעפֿיהרט; דיא
טיראננען פֿראהלאקען, זאגט
דער עוויגע, אונד מיין נא-
מע ווירד אונאוויפֿהערליך גע-
לעסטערט. (יח) פֿירוואהר!
מיין פֿאלק זאלל מיינען נאמען
ערקעננען; פֿירוואהר דיעזעס
טאגס ערקעננען; דאס איך
עם בין דער רושט: היר בין
איך! — — (יט) ליעב-
ליך שאללעט אויף בערגען,
טרוטטע גליקליכער באַמען,
זיא רופֿען פֿריעדע! פֿערקיי-
דען וואַננע! פֿערברייטען הייל!
זיא רופֿען: ציון, ער העררישט
דיין גאטט! (כ) האַרץ — שטייט
מע דער וועכטער! וניא שאל.

ירושלם

משליו קרי

לעט איהר טהאָן, וויא וויכצעט אללעס פֿעראיינט! יא זיא זעהען, זיא זעהען דער עוויגע
קעהרט נאך ציון וויעדער. (כא) טענעט עם לויט! פֿראהלאקט אללעזאמט! ירושלים'ס
טרימ-

ר ש י

(טז) מצרים ירד עמי וגו'. הם המצרים היו להם קלת חוב עליהם שנעשו להם אכסניא
וכלכלום אכל אשור באפס ובחנס עשקו: (יז) מה לי פה. למה אני שוכח ומשהא בני כאן:
יהילילו. מתחבאים לאמר ידינו רמה: מנאץ. מתנאץ והרי זה דוגמת וישמע את הקול
מדבר אליו: (יח) ידע עמי. כשאנלחם יכירו כי שמי אדון שליט ומושל כמשמעו: לכן ביום-
גאולתם יבינו כי אני הוא המדבר והנני קיימתיו: (כ) לוכיד. לוכים שמעמידן על החומות
זהמגדלים לבשר ולמאות מי נא לעיר:

חשף

ב א ו ר

(טז) מצרים ירד עמי, שעור הכתוב מצרים ואשור באפס עשקו, ואמר ירד עמי היא כמו מאמר
מוסגר כלומר מצרים אשר שם ירד עמי בראשונה: (יח) הנני, כלומר אני הוא אשר דברתי לכם
הנני לעזרכם, זמלת הנני פעול הדבור: (יט) מה נאוו על ההרים, משורר הנביא שיר חדש על
הנאולה אשר זכר למעלה והשיר הזה מכיים זמלת נוסחי כלי ה', והוא כלו מחמדים מוסד
על ב' ב' תיבות ומעט על ג' וב' תיבות בדלתות. (ואף שההפסדה הזאת מסוימת בססוק הזה,
הכננו

יְרוּשָׁלַם כִּי־נָתַם יְהוָה עִמּוֹ נְאֻל
 יְרוּשָׁלַם: (כג) חֲשַׁף יְהוָה אֶת־
 זְרוּעַ קַדְשׁוֹ לְעֵינֵיכֶם לְהַגִּיב וּרְאוּ
 כָּל־אֲפָסֵי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
 אֱלֹהֵינוּ: (כד) סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם
 טָמְאָה אֶל־הַגָּעוּ צְאוּ מִהוֹכְחָה
 הִבְרוּ נְשָׂאֵי כְלֵי יְהוָה: (כה) כִּי לֹא
 בַּחֲפִזוֹן תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא
 תֵּלְכוּן כִּי־הִלֵּךְ לְפָנֵיכֶם יְהוָה
 וּמֵאֲפָסֶכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

טריממער! ער טרעכטעט,
 דער עוויגע, זיין פֿאלק,
 ירושלים האט ער ערלעזט.
 (כג) זיכטבאר איזט דעס עוויג־
 געז הייליגער אַרם, יא זיכט־
 באר אללען פֿעלקערן. דער
 ערדע ענדעו שווען, אונזערס
 גאטטעס הייל. (כג) הינוועג!
 הינוועג! וויכט פֿאן דאננען!
 ענטווייהטע! ריהרט ניכטס
 אן, וויכט אויס איהרער ביט־
 טע דאס ריין זיא בלייבען,
 זיא, דעס עוויגען הייליגע
 גערעטהע טרעגער. — (כד) זא
 וואַנדעלט איהר — ניכט מיט
 אוילע — זא ציהט איהר איי —
 ניכט זלם פֿליכטלינגע; פֿאַר

איך געהט דער עוויגע איינהער, ישראלים גאטט בעשליסט דען צוג.

הפטרות כי תצא

בישעיה סימן כ"ד.

(א) רְנִי עֵקְרָה לֹא יִלְדָה פְּצָהּוּ
 רְגָה וְצָהּ לֹא־תֵלְכֵי כִי־

(א) פֿראַהלאַקקע, אונפֿרוכט־
 באַרע! דיא דוא נייע גע־
 באַרען! ברך אין יובעלליעדער
 אויס אונד יויכצע, דיא דוא דער
 מוט־

רבים

ר ש"י

(כב) חֲשַׁף. גלה: (כג) לאו מתוכה. מתוך הגלות כי כל נחמות האלו האחרונות אינן
 אלא על גלות האחרון: עמא אל חגעו. שקן יהיה לכם מליגע נהם: הכרו. הטהרו:
 נשאי כלי ה'. הנהנים והלוים שהייתם נושאים כליו במדבר: (כד) כי הולך לפניכם. שני
 דברים שנסוף המקרא הזה מיישבין שני דברים שנראשו. כי לא בחפזון תלכו מה טעם כי
 הולך לפניכם ה' לנחמתכם הדרך ומי שלחו מקדים לפניו לנחמתו הדרך אין יליאתו בחפזון.
 ובמוסס לא תלכו לפי שמאסיפכם אלהי ישראל הולך מאחריכם לשמור אתכם מכל רודף כמו
 וכסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתן אש
 הנשלים ואת הנכשלים וכן הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון:

(א) רני עקרה. ירושלם אשר היתה כלל ילדה: לא חלה. לשון לידה הוא שהולדת על

ידי

ב א ו ר

הלגו כל השיר עד תשלמו לבלתי שחת יופי השיר הזה אם נפסיק בין הפרקים כי מה רב טובו
 ומה רב יפיו: (כד) כי לא בחפזון, אחר סיום השיר חוזר לדבריו הראשונים בענין הגחולה
 שתי' לא בחפזון ובמהירות מפני יראת הרודפים, כי אם ביד רמה ביה' אלהים הולך לפניכם:
 מכני

מוטטערוועהען נייע געפיהלט!
 דיא קינדער דער פערלאססע-
 נען איבערטערעפעען איינסט
 דער פערמעהלטען קינדער,
 שפריכט דער עוויגע. (ג) ער-
 וויטרע דיינעם צעלטעס רוים,
 שפאננע זיא אויס, דיינער
 וואהנונג טעפפיע, אונטער-
 לאססע ניכטס, פערלענגערע
 דיא זיילע, בעפעסטיגע דיא
 פאלעקקע; (ג) דען דוא בריי-
 טעסט דיך אויס צור רעכטען
 אונד צור לינקען; דיינע נאכ-
 קאממען ערבען נאציאנען,
 בעפעלקערן אדע שטערטע.
 (ד) זייא ניכט באנגע, דוא
 ווירסט ניכט צו שאנדן; זייא
 ניכט בעשעמט, דוא ואללסט
 ניממער עררעטהען. דעס יונג-
 פרייליען שטאנדעס שאצם
 זייא פערנגעסען, דעס וויטווען
 שטאנדעס שטאך ווערדע נייע
 געדאכט. (ה) ער, דיין שעי-
 פפער, איזט דיין געמאהל, עווי-
 גער צכאות זיין נאמע. ישראל'ס
 הייליגסטער דיין ראבער, אל-
 לער לענדער גאטט גענאנגט.
 (ו) וויא פערלאססענער, טיעף

רבים בני שוממה מבני בעולה
 אמר יהוה: (ג) הרחיבי מקום
 אהלך ויריעות משכנותיך יטו
 אל תחשכי האריכי מיתריך
 ויהדתיך חזקי: (ג) כי ימין
 ושמאל תפריצי וזרעך גוים
 יירש וערים נשמות יושיבו:
 (ד) אל תיראי כי לא תבושי ואל-
 תכדמי כי לא תחפירי כי
 בשת עלומיך תשכחי והרפת
 אל מנותיך לא תזכרי עוד: (ה) כי
 בעליך עשיך יהוה צבאות שמו
 וגאלך קדוש ישראל אלהי כל-
 הארץ יקרא: (ו) כי כאשר
 עזובה ועצובת רוח קראך יהוה
 ואשת געורים כי תמאס אמר
 אלהיך: (ז) ברגע קטן עזבתך

וכרחמים

געקענקטער פרויא, רופט דער עוויגע דיר צו; וויא צו יוגענדליכעם עהגענוגס, פער-
 אכטעט איינסט, שפריכט דיין גאטט צו דיר. (ז) איינען קליינען אויגענווינק פערליעם איד
 דיך

ר ש י

ידי חיל וחבלים יולדת: מבני בעולה. בת אדום: (ב) יטו. למרחוק: מיתריך. הם חבלים
 דקים החלויים בצולי אהלים וקטורים ביתדות שקורין קבי"ל לש בלע"ז (עיין בבאורי לשופטים
 ד' כ"א) ותוקעין בארן: (ג) תפוחי. תגבוי: (ד) עלומיך. נעוריד: (ו) כי תמאס. כשתמאס
 פעמים שבעים עליה מעט: צ

ב א ו ר

(א) מבני בעולה, כלומר כאשר שושנת עם בעלה ונטיה, והסונה האלמנה והשכולה שהיא
 שוממה והטעם על ירושלים שהיא חאלמנה (מרד"ק): (ב) הרחיבי וגו', ד"מ שרחיב משכנה
 כדי שתכיל חוב הבנים שתלד: (ד) כי בושח עלומיך, טרם שנבחרה לעם סגולה, וימי מגורחם
 נמלרים: והרפת אלמנותיך, אחרי שחטאו וגלו: (ו) כי תמאס, כשתמאס, פעמים שבעים
 עליה מעט (כ"י). ומהו שאומר הנבל כאשר הזאת, ברגע קטן וגו': (ז) ברגע קטן, יפה
 חמר

הפטרת כי תצא

תרגום אשכנזי טז

וּבְרַחֲמִים גְּדוּלִים אֶתְקַבְּצֶךָ :
(ח) בְּשִׁצְף קִצְף הַסְתַּרְתִּי סָנִי רָגַע
מִמֶּךָ וּבַחֲסֵד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ
אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה : (ט) כִּי־מִי נָח
זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר־מִי
נָח עוֹד עַל־דְּאָרְצִי כֵן נִשְׁבַּעְתִּי
מִקִּצְף עַל־יָדְךָ וּמִגֶּעַר־כַּףְךָ : (י) כִּי
הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה
וְחִסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית
שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֶרְחֶמְךָ
יְהוָה :

דיך ; ערכארמונגספאלל נעה-
מע איך דיך וויעדער אויף .
(ח) אין קורצעס גרים פער-
היללט' איינע ווילע איך מיין
אנטליך דיר , אבער איינער
עוויגקייט דויער וואהרט מינע
גנאדע, שפריכט דיין רעטטער,
דער עוויגע . (ט) וויא צו נח'ס
צייטען , זא זייא דינע רעט-
טונג . שוואור דאמאהלס איך ;
ניע זאלל פלוטה וויעדער דיא
ערדע איברשטרעמען ; זא
שוועהרע איך איצט , ניע וויע-
דער דיך צו צירנען , דיך צו
שעלטען . (י) געבירגע מעגען
ווייטען , הינעל זיך אויפלעזען,
מינע הולד ווייכט פאן דיר ניע,
מיין פריעדענס- בונד ווירד ניע
אויפלעזען , זא שפריכט דער
אללערבארמער דער עוויגע .

אם היה בפרשת ראה שר"ח (אז) הפטירו משר"ח מוסיפין פה
הפטרת ראה המחלת עני' סוערה עד סופה, לעיל דף י"א ע"ב

וואהל

ר ש י

(ח) בשלף קלף . מנחם פתר חרי אף ודוגש אמר במעט קלף כמו ברגע קטן עזבתיך וכן תירגם יונתן ;
ובחסד עולם . שיתקיים עד עולם : (ט) כי מי נח זאת לי . שבעה בידי והולך ומפרש
דברו כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגומר : (י) כי ההרים ימושו . אף אם תכלה זכות
אבות ואמהות חסדי מאתך לא ימוש :

על

ב א ו ר

אמר הראב"ע ז"ל יש מפרש שפירושו מלשון רוגע הים וגליו והעד וברחמים ע"כ , ולפ"ז יתורגם
הכתוב בל"א (חן קורלעט אונווילנען פערטטייעס אויך דיך , אונד איט גרעסער זיעבע נעהוע
אויך דיך וויעדער אויף) כי יש רחמים שהוא לשון אהבה כידוע : (ח) בשלף קצף , מנחם פתר
חרי אף , ודוגש אמר במעט קלף כמו ברגע קטן . וכן תרגום יונתן בשעה זעירא סלקית אפי
שכנתי זמן זעירא מינד (רש"י) , וכן פי' הריק"ס והראב"ע . אולם בשעה זעירא הוא תרגום
ברגע קטן ולא תרגום בשלף קלף , גם איך יתכן כפילת מלת זעירא בתרגום הנ"ל , ובאמת
נוסח התרגום שלפנינו מזנש הוא , כי לא מלינו בו תרגום הכתוב ברגע קטן וגו' מכל וכל ,
ונראה באלו נתערבב תרגום אלו ב' הכתובים אחד , תחלתו מפסוק הראשון וסופו מפסוק הב'
אמנם היותר נראה כפי' הכתוב הוא שטעם ישלף בלד"י הוא כטעם שטף בט"ית , להיותם
אותיות מתחלפות , כידוע לבעלי המצטא . ואמר שהקלף לא בא כי אם בשטיפה מהירית ,
וכאשר בא כן ילך , אבל החסד שבא במדת הרחמים והאהבה התקועה בלבו הוא יתקיים לעולם ,
ויהי' תרגום בשלף קלף בל"א (אויט אויטברוך דעס לאָרנט) : (ט) כי מי נח , יש מחלוקת בספרים
במלה הזאת . ברוב הספרים הם שתי מלות , ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי נדת דותה ,
וכן תרגם יונתן כיומי נח , מ"מ הענין אחד (מרד"ק) :

אורי

הפטרת כי תבא

תרגום אשכנזי יז

בְּכָרֵי מִדִּין וְעִיפָה כָּלֶם מִשְׁבַּא
 יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלות
 יהוה יבשרו: (ז) כִּלְצֹאן קֶדֶר
 יקבצו לך אילי נביות ישראלונך
 יעלו על רצון מזבחי ובית
 תפארתִי אַפְאֵר: (ח) מִי־אֶלֶה
 כְּעַב תְּעוֹפִינָה וּכְיֹנִים אֶל־
 אֲרֻבְתֵיהֶם: (ט) כִּי־לִי וְאֵיִם יִקְוּ
 וְאֲנִי־וְתַרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה לְהִבִּיא
 בְּנִיךָ מִרְהוֹק כְּסַפָּם וְזַהֲבָם אֲתָם
 לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ: (י) וּבְנֵי בְנֵי־
 גִבּוֹר הוֹמְתֶיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוֹנְךָ
 כִּי בְקֶצְפִי הִכִּיתֶיךָ וּבְרִצוֹנִי
 רָחַמְתֶּיךָ: (יא) וּפְתַחוּ שְׁעָרֶיךָ
 תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא יִסְגְּרוּ
 לְהִבִּיא אֵלֶיךָ הַיּוֹם גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם

דיר ד'א עכנע, מדין'ס אונד
 עיפה'ס שנעללע לייפער, אל-
 לע פֿאָן שבא קאָממענד, אונד
 גאָלד אונד ווייהרויך טראַגענד,
 פֿערקינדיגען דעס עוויגן רוהם.
 (ז) דער קאָדערענען העערדע
 זאָממעלט זיך צו דיר, נביות
 ווירדער זינד דיינעם דיענסטע
 בעשטיממט; דאָן בעשטייגען
 זיא, וואָהלגעפֿעלליג מיר, דען
 אַלטאַר, זאָשמיקע איד מיינער
 העררליכקייט הוויז. (ח) ווער
 זינד יענע דיא וויא וואָלקען
 שנעלל, וויא טויבען צו איה-
 רעם נעסטע פֿליעגען? (ט) יא!
 מיר האָררען דיא פֿערנען קי-
 סטען, הרשיש שיפֿע געהען
 פֿאַראַן, ברינגען דיינע זעה-
 נע פֿאָן ענטפֿערנטעם לאַנג
 דע, אונד מיט איהנען גאָלד
 אונד זילבער, אַללעס דעם עווי-
 גען דיינעם גאָטטע, אַללעס
 ישראליס הייליגען דער דך
 פֿעהררליכעט. (י) דאָן
 בויען פֿרעמדלינגע-דיינע מיי-
 ערן, איהרע פֿירסטען וואַר-
 טען דיר אויף, (איד שלוג דך
 צוואַר אין מיינעם צאָרנע,

נהגים

אבער גנאָדענפֿאַלל ערבאָרם איד מיד דיון. (יא) וויא אָפֿען שטעהען דיינע טהאַרע,
 טאָג אונד נאַכט אונפֿערשלאַססען, אויפֿצונעהמען דער פֿעלקערשאַרען, אונד איהרע
 הערר-

ר ש י

מדין. הונגי מדין הם גמלים נחורים וכן נכרה קלה: ועיפה. גם הם מבני מדין עיפה
 ועפר: (ז) אילי נביות. דברי נביות: (ט) כראשונה. כמו כראשונה בימי שלמה כענין
 שנאמר כי אני תרשיש למלך בים ארז לשלש שנים תבא אני תרשיש וגומר: תרשיש. שם הים:
 לשם ה' אלהיך. שנקרא עליך כי ישמעו שמעו ושם גבורתו ויבאו: כי פארך. נתן לך פאר:
 (י) ובראיוני. ובהרבותי לך חימונא סיוו"מנט בלע"ז חימ"נג חפעז"מאנג. (ויט איינער בעג
 זענפֿטיגונג, עיין בהמעמר שמת כ"ה ב'): (יא) ופתחו שעריך תמיד. לשון פיתוח ממסקולת
 לשון

ב א ו ר

לשון רבוי כתרנומו שירת: (ז) יעלו על רצון, מקרא מקורס הוא ושעורו יעלו רצון על
 כז:ז

העררשער אים טריאומפף.
 (יג) פֿירוואַהר! פֿאַלק אונד
 רייך, דאַז דיר ניכט דיענט
 כּוּם אונטערגעהען, איהרע
 פֿעלקערשאַפֿט פֿערטיליגט
 ווערדען. (יג) וואָס לבנון ער=
 האַבענעס האַטט ווירד דיר איינ=
 געבראַכט, ערלע טאַנען,
 אונד פֿיכט אונד ציפרעססענ=
 בוים, זיא שמיקקען מיינעם
 הייליגטהומס שטעטטע, פֿער=
 העררליכען מיינעם טהראָנעס
 זיטץ. (יד) נידערנעדריקט טרע=
 טען דיינער אונטערדריקקער
 זעהנע צו דיר הין, ווער פֿאַר=
 מאַהלם דרך געשמעהעט,
 ווירפֿט נייערער זיך צו דיינעם
 פֿוסעס טריטט, זיא נעננען
 דרך נון גאַטטעסשטאַרט, ציון
 דעם הייליגען ישראל'ס:
 (טו) שטאַטט דוא זאָנסט פֿער=
 לאַססען, געהאַסט אונד אונד
 בעזוכט וואַרסט, מאַכ' איך
 דיה נון צום שטאַלץ דער
 וועלט צום וואַננעוויטץ קאַמ=
 מענדער געשלעכטער. (טז) דער

נהוגים: (יג) כִּי־הֲגוֹי וְהַמְּלָכָה
 אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאָבְדוּ וְהֲגוֹיִם
 חָרַב יַחֲרֹבוּ: (יג) כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן
 אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר וְתֵאשׁוּר
 יַהֲדוּ לְפָאָר מִקּוֹם מִקְדָּשֵׁי
 וּמִקּוֹם רְגְלֵי אֲכַבָּד: (יד) וְהִלְכוּ
 אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
 עַל־כַּפּוֹת רְגְלֵיךָ כָּל מִנְאַצִּיךָ
 וְקָרְאוּ לְךָ עֵיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל: (טו) תַּחַת הַיּוֹתֵךְ עֲזוּבָה
 וְשִׁנוּאָה, וְאֵין עוֹבֵר וְשֹׁמֵתֶיךָ
 לְגֵאֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דּוֹר וְדוֹר:
 (טז) וַיִּנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים
 תִּינְקִי וַיִּדְעַת כִּי־אֲנִי יְהוָה
 מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶיךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:
 (יז) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב

וחזו

פֿעלקער מילך זאָללן דרך פֿערנער טרענקען, פֿירסטען איבערפֿלוֹס ערנעהרען=
 זאָללסט איננע ווערדען, דאַס איך דער עוויגע דיין רעטטער, איך דער מעכטיגע
 יעקב'ס, דיין ערלעוער בין. (יז) שטאַטט דעם ערצעם פֿיהרע איך גאָלד דיר

צו

ר ש י

לֶאָן כַּד עַל אֵם שְׁפִיחַתָּן פִּתִּיחַת עוֹלָם פִּתִּיחַת תְּמִיד כְּמוֹ שֶׁכֶּן מִל' שְׁבִירָה כִּךְ פִּתְחוּ מִל' פִּתּוּחַ טו"ל אֲזו
 צו"ט בלע"ז (זהו טו"ר לונבער"ט וויזשניץ חפֿען): (יג) כְּרוֹשׁ תְּדַהֵר וְתֵאשׁוּר. מיני עֲלֵי
 יַעֲר לִבְנוֹן: (יד) צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. צִיּוֹן דֹּאִיתִרְעִי בַּה קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל צִיּוֹן שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:
 (טז) וְשֵׁד מַלְכִּים. לֶאָן שְׁדִים וְתִינְקִי יוֹרָה עֲלֵיו: (יז) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת. שְׁטֵלוּ מִמֶּךָ:

ושמתי

ב א ו ר

מִזְבְּחִי, וּמִלֵּת רִכּוּן הִיא כְּמוֹ תוֹאֵר הַפֶּעַל, אוֹ שׁוֹמֵר הַלֵּמ"ד: (יא) נְהוּגִים, יִהְיוּ נְהוּגִים
 אֵלֶיךָ, וְהִסְרֵמִי תְּרַגְמוֹ וּמַלְכִּיהֶן זִקִּינָן לֶאָן אֲשׁוּרִים: (יג) חֶלְבָנוֹן, הַעֲבִים הַטּוֹבִים שְׁבוּ,
 וְאֲחִ"כ מִפֶּשֶׁה מֵהֶם כְּמוֹ כְּרוֹשׁ תְּדַהֵר וְגו' (מִרְד"ק): וּמִקּוֹם רְגְלֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִקּוֹם אֲחִז
 וְלֹא זָכַר הַדּוֹם רְגְלָיו וְהוֹא דֶרֶךְ מַזַּל לְהַמְקוֹם אֲשֶׁר צוּ ה' יִרְאֶה: (יד) צִיּוֹן, שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אוֹ
 שְׁמֵלַת עֵיר לְמַעַלְהָ מוֹשַׁבַּת אַחֲרַת עַמָּה וְתִשְׁלֹמוֹ צִיּוֹן עֵיר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (טז) וְשֵׁד, לֶאָן שְׁדִים
 וְהוֹא

וְתַחַת הַבְּרוֹז אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת
הַעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים
בְּרוֹז וְשִׁמְתִי פְקֻדְתְּךָ שְׁלוֹם
וְנִגְשִׁיךְ צְדָקָה: (יח) לֹא יִשְׁמַע
עוֹד הַמָּס בְּאַרְצְךָ שָׂד וְשִׁבְר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וּקְרֵאת יִשׁוּעָה הוֹמַתִיךָ
וְשַׁעֲרֶיךָ תִּהְיֶה: (יט) לֹא יִהְיֶה
לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם
וְלַנֶּגֶה הַיָּרֵחַ לְאֵיֹר לְךָ וְהָיָה
לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ
לְתַפְאֲרֶתְךָ: (כ) לֹא יָבֹא עוֹד
שֶׁמֶשׁךָ וַיִּרְחֶךָ לֹא יֵאָסֵף כִּי יִהְיֶה
יְהוָה לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשִׁלְמוֹ יָמֵי
אַבְלָךָ: (כא) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים
לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעוֹ

צו, שטאטט דעם אייזענס,
זילבער, ערץ און האלצעס
שטאטט, אונד אייזען שטאטט
דער שטיינע; פֿריעדע זאלל
דיין אויפֿזעהער, גערעכטֿ
טוגקייט דיין לאַנדפֿאלע:
גער זיין. (יח) פֿאָן קיינעם
פֿרעפֿעל הערט מאַן אין דייֿ
נעם לאַנדע, פֿאָן צערשטעהֿ
רונג, פֿאָן פֿערדערבען ניכטס
אין דיינען גרענצען, פֿאָן הייל
זאללען דיא מויערן, פֿאָן לאַבֿ
געזענגען דיא טהאַרע ערטעֿ
נען. (יט) ניכט דיא זאָננע ערֿ
לייכטעט דיר דיא טאָגע מעהר,
ניכט מעהר גיבט דיר העללע
דעם מאַנדעס שיממער, דער
עוויגע, איזט דיר עוויגעס ליכט,
דיין גאָטט דיר העררליכער
גלאַנץ. (כ) ניממער געהעט
דיר אונטער, דיינע זאָננע;
דיין מאַנד וועכסעלט ניכט דיא
געשטאַלט. דען ער, דער עוויֿ
גע, איזט דיר איממערדיֿ
ערנדעס ליכט. — זאָ ענדיגען
זיך דיינע טרויערטאָגע. (כא) דיין

מעשה

מטעי קרי

פֿאַלק — אַללע טוגענדהאַפֿט, בעוואָהנען דיא עררע איממערוועהרענד, זינד מיינער פֿאַלאַנז

ר ש י

ושמתי פקודתך שלום. ואשוי פרנסייך שלם ושלטונייך זכו: פקודתך. פקודים שלך ורכותינו אמרו
הפקודות שבאו עליך בגלותך והנוגשים שדחקוך יהיו לשלום ולצדקה: (יט) לא יהיה לך עוד.
לא תלטרכי לאור השמש: (כ) לא יאסף. לשון אספו נהם הכניסו אורם:
(כא) להתפאר

ב א ו ר

והוא דרך משל על רוב ויותר טובים, (מרד"ק): (יז) ושמתי פקודתך, לדעת המשרשים נחסר
מה מלת אשוי ושעורו ושמתי אשוי פקודתך לך לשלום וכו' אבל אין כורך לזה כלל כי הנובא
מדבר מה בדרך משל שהי' השלום בעלמו פקיד על ישראל והצדקה נוגש, כלומר כל כך יהי' הכל
באהבה ובאחבה באין ספק ובאין כוונה, והוא נאות מאוד לבנות יוסי המליכה, וכו' תרגומו בל"א:
(יח) וקראת ישועה, בתרגומו ויערעון סורקן על אורך ועל תרעך יהון משבחין: (יט) לא יהיה,
כלומר כל כך יהי' אורך גדול שהוא אור ה', עד שלא תלטרך כלל לאור השמש כי לא יחסר
לכלום: ולנוגה הירח, אשכנז בזה מה שאמר ולנוגה בלמ"ד, שמת יאיר מוסב על השמש,
כי כאשר נודע היחז מקבל אורו ע"י קרני השמש, ותשלום המקרא כן הוא, השמש לא יאיר לנוגה.

תרגום אשכנזי

הפטרת כי תבא

פִּלְאָנְצוֹן שְׁפָרְעֵס לִינְנֵעַ, גַּעֲ-
שַׁעֲפָע מִיִּנְעַר הָאָנְדַּר, מִיר
צוּם פִּרְיוֹן. (כג) דַּעַר קִלְיִינִי.
סַטַע ווִירַד צוֹ טוֹזַענְד, דַּעַר
אוֹנְנַעֲאָטַעסַטַע צוֹ מַעֲכָטִי
גַעַם פִּאָלְקַע ווערדען, אִיךְ דַּעַר עוֹינְעַ!

מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאָר: (כג) הַקָּטָן
יְהִי־הָ לְאֵלֶף וְהַצֵּיִר לְגוֹי עֲצוּם
אֲנִי יְהוָה בְּעַתָּה אַחִישָׁנָה:

פִּלְאָלְבְּרִינְנֵעַ אִילִינִי צוֹר בַּעֲשָׂטִימַטַעַן צִיַּיִט.

הפטרת נצבים

וגם אם נצבים ולך מחוכרים, (בישעיה סימן ס"א).

(א) אִינְנִי פִּרְיוֹעַ אִיךְ מִיךְ
דַּעַם עוֹינְעַן, דִּיא זַעֲלַע
פִּרְאָהֲלֶאָקַט טִינְעַם גֶּאָטַטַעַם,
עַר קִלְיִדַעַט מִיךְ אִין הַיִּיל,
אוֹמְהִילַט מִיט דַּעַר טוֹנַענְד
מֶאָנְטַעל מִיךְ, בַּעֲקַרְעֲנַצַּט מִיךְ,
וּוִיא בְּרִיִּישִׁינְאָם זִיךְ קַרַעֲנַצַּט,
וּוִיא בְּרוּיִט אִין גַּעֲשִׁמִידַע שְׁאָן
גַּעֲשִׁמִיקַט. (ג) פִּירוֹוֹצָהֵר! וּוִיא
דִּיא עַרְדַּע גַּעֲוֹעַכְסַע טַרִיבַט,
וּוִיא דַּעַם גֶּאָרַטַענַם פִּלְאָנְצַעַן
קִימַעַן, זָאָ שְׁפָרִיסַט דוֹרַךְ
גֶּאָטַט דַּעַן הַעַרְרֹן, טוֹנַענְד
אוֹנְד רוֹהַם פִּאָר אַלְלַעַן פִּעַל־
קַעַרן דִּיר עַמְפָּאָר. (ג) צִיּוֹן!
דִּיר שוֹוִינְעַ אִיךְ נִיכְט, יְרוּשָׁלַיִם
אִיךְ בַּעֲרוֹהִיגַע מִיךְ דִּיין נִיכְט,

(א) שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ בִּיהוָה תְּגַלֵּנְפְּשִׁי
בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-
יֵשַׁע מְעִיר צְדָקָה יַעֲטֵנִי כַּחַתָּן
יִבְהֶן פִּאָר וּכְכֹלָה תַּעֲדֶה כְּלִיָּה:
(ג) כִּי כִּאֲרֵץ תּוֹצִיא צְמֹחָהּ
וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ כֵּן וְאֲדַנִּי
יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתַהֲלֶה נֶגְד
כָּל־הַגּוֹיִם: (ג) לְמַעַן צִיּוֹן לֹא
אַחֲשֶׂה וְלְמַעַן יְרוּשָׁלַיִם לֹא
אַשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְּנֹגַהּ צְדָקָה

וישועה

בִּזוֹ וּוִיא מֶאָרְגַעַן - שִׁימְמַעַר אוֹיִפְנַעַהַעַט דִּיין גְּלִיק, דִּיין הַיִּיל וּוִיא פִּלְאָמְמַעַנְדַע פִּאָי
קַעַל

ר ש י

(כא) לַהַתְּפָאָר. שְׁאֵהִיָּה מַתְּפָאָר כִּם פּוֹרוֹוֹנְטִיר בְּלַע"ז (וּהוּא סו"ר וואַנ"טַעַר. וּזוּק לֹא רִיַּהֲוִינְ
עִיין רַש"י שׁוֹפְטִים ז' ב'): (כב) בַּעֲתָה אַחִישָׁנָה. זְכוֹ אַחִישָׁנָה לֹא זְכוֹ בַּעֲתָה:
(א) כַּחַתָּן. אֲשֶׁר יִלְבַּשׁ לְבוּשֵׁי פִאָר כְּכֹהֵן גְּדוֹל: וּכְכֹלָה תַּעֲדֶה כְּלִיָּה. תְּכַשִּׁיטָה: (ב) כִּי
כַּאֲרֵץ תּוֹצִיא לְמַחֶה וְגוֹמַר: (ג) לְמַעַן צִיּוֹן. אַעֲשֶׂה וְלֹא אַחֲשֶׂה עַל מַה שַׁעֲזוּ
לָהּ: לֹא אַשְׁקַט. לֹא יֵהֵא שְׁלוֹם לְפָנַי עַד יֵצֵא כְּנֹגַהּ לְדָקָה:

יקבנו

ב א ו ר

הִירַח לָךְ. וְטַעַם לְנוֹגַהּ כְּמוֹ בַּעֲבוּר נֹגַהּ, וְהַמְתַּרְגַּם אֲשַׁכְּנִי תַרְגָּמוֹ כַּפְּשׁוּטוֹ וְכַפִּי נֹאֹת אֶל
הַכּוֹנֵה: (כב) בַּעֲתָה אַחִישָׁנָה, כְּשִׁיבוֹא עִתָּה אֲמַחַר לַעֲשׂוֹת כֹּאֲשֶׁר דְּבַרְתִּי:
(א) שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ, הַנּוֹבִיא מְדַבֵּר בְּמִקּוּם יִשְׂרָאֵל כְּשׁוֹבֵם מֵהַגְּלוּת: יִבְהֶן פִּאָר, יִגְדַל פִּאָרוֹ בְּמַלְכוּשִׁים
נֹאִים כִּי הִכְהֵן שֶׁהוּא עוֹבֵד הָאֵל הוּא רֹאשׁ הָעַם וְכו' וְכֵן וְכֵנִי דוֹד כְּהִנִּים הִיוּ (מַרד"ק):
(ג) לְמַעַן צִיּוֹן, הַנּוֹבִיא מְדַבֵּר דְּבַרְתִּי ה', יִלְיִין וִירוּשָׁלַיִם הוּא כָּפַל עֵינַי בְּמַלְאֵת שׁוֹנוֹת, וְכֵן לֹא אַחֲשֶׂה
וְלֹא

הפטרות נצבים

תרגום אשכנזי יט

וַיִּשְׁוַעְתָּהּ כְּלָפִיד יִבְעֶר: (ד) וְרָאוּ
 גוֹיִם צָדִיקָךְ וְכָל־מַלְכִים כְּבוֹדְךָ
 וְקָרְאוּ לְךָ שֵׁם־הַדָּשׁ אֲשֶׁר פִּי־הַהוֹה
 יִקְבְּנוּ: (ה) וְהָיִית עֶמְרַת תַּפְאֶרֶת
 בְּיַד־יְהוָה וְצִנּוֹף מְלוֹכָה בְּכַף־
 אֱלֹהֶיךָ: (ו) לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד
 עֲזוּבָה וְלֹא־רִצָּךְ לֹא־יֵאמָר עוֹד
 שְׂמִמָּה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצֵי־בָה
 וְלֹא־רִצָּךְ בְּעוֹלָה כִּי־חֶפְצֵי־יְהוָה בְּךָ
 וְאַרְצָךְ תִּבְעַל: (ז) כִּי־יִבְעַל בַּחֹר
 בְּרוּלָה יִבְעַל־וְךָ בְּנִיךָ וּמִשׁוֹשׁ
 חָתָן עַל־כָּל־הַיְשׁוּשׁ עֲלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ:
 (ח) עַל־הוֹמֹתֶיךָ יִרְוֶה שְׁלֹם הַפְּקֻדָּתִי
 שְׂמֵרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה
 תָּמִיד לֹא יִחְשׂוּ הַמּוֹכִירִים אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֵי דָמֵי לָכֶם: (ט) וְאַל־תִּתְּנוּ
 דמי וצנוף קרי

קעל ענטברענגעט; (ד) ביז
 דייע גליקועליגקייט דיא פעל-
 קער אללע, דיא פֿירסטען
 אללע, דיא העררליכקייט זע-
 הען; ביז זיא מיט יענעם
 נייען נאמען דיך נענען, דען
 גאטטעס אויסשפרוך דיר בע-
 שטימט; (ה) ביז דוא אין דעם
 עוויגען האנד פראכטפאללע
 קראנע, אין גאטטעס רעכטע
 זייעסט, העררשער דיארעם;
 (ו) דאן נענעט מאן דיך ניכט
 מעהר פֿערלאססענע! דיין
 לאנד ניכט מעהר וויסטענייא!
 דוא הייסט פֿער נערהין: וואהל-
 געפֿעלליגע! דיין לאנד: פֿער-
 מעהלטע! דער עוויגע האט
 אן דיר וואהלגעפֿאללען, דיין
 לאנד איזט פֿער מעהלט. (ז) וויא
 יינגלינג דעם מעדען זיך פֿער-
 מעהלט, פֿער מעהלען זיך דיר
 דייע קינדער, וויא ברייטי-
 גאס דער ברויט זיך פֿרייעט,
 זא פֿרייעט זיך דייער,
 גאטט! — (ח) אויף די-
 נען מויערן ירושלים! האב
 וועכטער איך בעשטעללט,
 דען גאנצען טאג, דיא גאנצע נאכט, נייע זאללען זיא שווייגען, אָ איהר גאטטעס-
 פֿערעהרער! פֿאלעגט ניכט דער רוהע, (ט) לאסט איהן ניכט רוהען, ביז ער וויעדער
 הער-

ר ש י

(ד) יקבנו. יפרשונו: (ו) בעולה. מיושבת: (ז) כי יבעל וגומר. ארי כמה דמתיתב שולס
 עם בתולתא בן יתייתבון בגוייכי בנייכי: (ח) על חומותיך ירושלים. רבותינו דרשוהו כמשמעו
 מלאכים המזכירים את ה' על חורבנה לבנותה מאי אמרי אתה תקום תרחם ליון כי צמר ה'
 בליון כדאיתא במסנת מנחות ויונתן תירגם חומתך אבות הראשונים המגינים עלינו בחומה:
 המקדתי שומרים. לכתוב ספר זכרונות שלא ישתכך זכותם מלפני: לא יאשו. מלהזכיר זכותם
 לפני: המזכירים את ה'. את זכות האבות: אל דמי לכם. אל תחישו:
 יאכלהו

ב א ו ר

ולא אשקוט (מרד"ק): (ד) יקבנו, יפרשונו: (ח) הפקדתי שומרים, הם אבילי ליון וירושלים:
 המזכירים, יש אומרים שהם דברי הנביא אל בני הגלות, ואולי שהם דברי השומרים, וטעם
 המזכירים כלומר אתם אשר תמיד תזכירו את שם ה' לעבדו בכל לבב אל תתנו דמי לכם. וכל
 הפסוקים

הערשטעללעט ביזער ירושלים
 צום לאַבנעזאנג דער ערדע
 מאַכט. (י) געשוואַרען האַט
 יא דער עוויגע, בייא זיינער
 רעכטען, בייא זיינער אַלל
 מאַכט געשוואַרען: דיין קאַרן
 געב' איך ניכט מעהר דען
 פיינדען צור שפיווע, דייען
 מאַסט דען פֿרעמדען ניכט צו
 טרינקען פרייז, ניכט הין דיי-
 נער אַרבייט שווערע פֿרוכט
 (יא) ווער ערנדטעט זאָללעם
 סען אונד גאָטט לאַכען, ווער
 דיא טרויבן לעזעט זאָלל טריינ-
 קען, אין מיינעס הייליגטהום'
 פֿאַרהאַען. (יב) וואַנדעלט
 הין, וואַנדעלט הין דורך דיא
 טהאַרע! באַהנעט דעם פֿאַל-
 קע דען וועג! עכנעט, עכנעט
 דיא שטראַססע! רייסט הינ-
 וועג דיא שטיינע! ערהעכט
 אַללען פֿעלקערן איין פֿאַניר!
 (יג) ביז צור ערדען גרענצע
 ערשאַללעט דעם עוויגען רוף,
 זאָגט דער טאַכטער ציון: דיין
 עררעטער קעממט! גראַסער
 לאָהן איזט מיט איהם, פֿאַר

דמי לו עד יכונן ועד ישים את-
 ירושלם תהלה בארץ: (י) גשבע
 יהוה בימינו ובזרוע עזו אס-אתן
 את-דגנך עוד מאכל לאיביך
 ואם ישתו בני-גבר תירושך
 אשר יגעת בו: (יא) כי מאספיו
 יאכלהו והקלו את-יהוה
 ומקבציו ישתהו בחצרות קדשי:
 (יב) עברו עברו בשערים פנו דרך
 העם סלו סלו המסלה סקלו
 מאבן הרימו גם על-העמים:
 (יג) הנה יהוה השמיע אל-קצה
 הארץ אמרו לבת ציון הנה ישעד
 בא הנה שכרו אתו ופעלתו
 לפניו: (יד) וקראו להם עם-הקדש
 גאולי יהוה ולך יקרא דרושה
 עיר לא נעזבה: (טו) מי-זה ובא

מאדום
 איהם דיא פֿערגעלטונג. (יד) זיא נענטט מאַן געווייהטעם פֿאַלק, גאָטטערלאַזטע; דיך: פֿעל-
 קער בעזוכטע, ניכט פֿערלאַססענע שטאַדט. — (טו) ווער איזט יענער דער
 פֿאַן

ר ש י

(יא) יאכלהו. מוסב על דגנך: ישתהו. מוסב על תירושך: (יב) עברו עברו בשערים. אמר נביא
 עברו ותובו בתרעיא אפנו לבא דעמא לאורח תקנא: סולו סולו המסלה. כבשו הדרך בטו"ן
 לוק"מין בלע"ז. (והוא באטט"עם ל"ע שמענ"ג. כל"א ופֿאַכעט פֿעסט, עכנעט דען וועג) סולו
 לשון מסלה הוא: סקלו מאבן. סקלו המסילה והשליבו אבני מכשול לכדדין. מאבן מהיותם
 שם אבן וכנגד יבר הרע הוא אומר. ויש עוד לבותרו על תיקון הדרכים לקבון הגליות. סקלו
 איפיריי"איין בלע"ז (ענטשטייניגט, רייניגט פֿאַן שטיינען): הרימו נס. כלונס פיר"קא בלע"ז (מבואר
 במדבר כ"א ח') אות הוא שיקבלו אלי ויביאו לי את-הגולים אכלם: (יג) הנה שכרו. שמוכן לתת
 לעבדיו מוכן אתו: ופעלתו. שכר הסעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת: (טו) מי זה
 בא

ב א ו ר

הפסוקים למטה עד עברו המה דברי הזמרים: (טו) מי זה בא, הענין הזה אינו נמשך
 לאעלה

הפטרת נצבים

תרגום אשכנזי כ

מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצֻרָה זֶה
 הַדָּוָר בְּלִבּוֹשׁוֹ צִעָה בְּרַב כְּחוֹ אֲנִי
 מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:
 (טו) מְדוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֵׁה וּבְגָדֶיךָ
 כְּדֶרֶךְ בְּגָת: (יז) פּוֹרָה וּדְרָכָתִי
 לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין-אִישׁ אֶתִּי
 וְאֲדָרְכֶם בְּאִפִּי וְאֲרַמְסֶם בְּחַמְתִּי
 וְיִזְנַעְהֶם עַל-בְּגָדֵי וְכָל-מִלְּבוּשֵׁי
 אֲנִאֲלֶתִּי: (יח) כִּי יוֹם נָקַם בְּלִבִּי
 וְשָׁנַת גְּאוּלֵי בְּאָה: (יט) וְאֲבִיט וְאֵין

פֶּאן ארום קאממט, מיט
 בעפֿלעקטעם קליידע פֿאן
 בצרה? אין מאַיעסטעטישעם
 זיעגעסגעוואַנדע געהיללעט,
 דאָהער שרייטענר אין גראַסר
 קראַפֿט? (אנטוואַרט) אַיך:
 איין טוגענדלעהרער איין מעפֿ-
 טיגער רעטטער. (פֿראַגע)
 (טז) וואָרום איזט ראַטה דיין
 קלייד, דיין געוואַנד וויא אַי-
 נעם קעלטער טרעטערס?
 (אנטוואַרט) (יז) טראַט דיא
 קעלטער אַיך אַלליון, אויס
 קיינעם פֿאַלקע איין מאַן מיט
 טיר, צערקעלטערטע זיא
 אין מיינעם צאָרן, צער-
 שטאַמפֿטע זיא אין מיינעם
 גרום, פֿאן איהרעם בלוטע

עזר

בעשפּריטצט דאָ געוואַנד, בעפֿלעקט אַללע קליידונג, בעפֿלעקט. (יח) אין מיינעם
 הערצען גליהעט טאָג דער ראַפֿע, דער מייניגען רעטטונגס-יאָהר וואַר דאָ. (יט) אַיך
 שוי-

ר ש י

בא מאדום. נתנבא הנביא על שאמר הק"ב שעתיד לעשות נקמה באדום והוא עלמו בכבודו הרג
 את שר שלהם תחלה כענין שנא' כי רותה בשמים חרבי ואח"כ על אדום חרד ונכר בזעם פניו שהרג'
 הרג רב והנביא מדבר בלשון מלחמות בני אדם לבושי בגדים. ובהרגם הרג הדם נתן על בגדיהם
 כי כן דרך הכתובים מדברים בשכינה כדרך בני אדם לשבר את האזן מה היא יכולה לשמוע וכן וקולו
 נקול מים רבים דימה הנביא קול חזק שלו לקול מים רבים לשבר את האזן כדרך שאיפשר לה
 לשמוע שאין להבין ולהאזין ברוב גבורות אלהינו להשמיע כמות שהוא: מי זה בא מאדום.
 ישראל אומר מי זה וגומר ובא חמוץ בגדים לבועים בדם וכל דבר שהוא מתנאץ בריחו ובמראיתו
 נופל בו לשון חמוץ: מבצרה. אמרו רבותינו שתי טעויות היה עתיד שרו של רומי לטעות בסבור
 הוא שבצרה היא בצר במדבר שהיתה עיר מקלט וטועה שאין קולטת אלא שוגג והוא הרג את
 ישראל מויד ועוד יש מדרש אגדה על שהספיקה בצרה מלך לאדום כמות מלכה הראשון וימלך
 מחתיו יובב בן זרח מבצרה ובצרה ממואב היא כענין שנאמר על קרית ועל בצרה: זה. שהיה
 הדור בלבושו ולוועה ונאזר ברוב כמו והקב"ה משיבו אנוי הוא שעלתה לפני לדבר בלדקת האבות
 ובלדקת דורו של צרה ולדקתי גם היא עמהם ונגלתי להיות רב להושיע והם אומרים מדוע
 אדום ללבושיך מדוע בגדיך אדומים: (יז) ומעמים אין איש אתי. מתיכב לפני להלחם: נלחם.
 דמס שהוא תוקפו ונלחמו של אדם: אנאלתי. כמו נגואלו בדם: (יט) ואביט ואין עזרה.
 לישראל: וחמתי היא סמכותי. חמתי שיש לי על העב"ם אשר אני קלפתי מעט על עמיוהמה
 עזרו לרעה היא סמכותי חזקה ידי ועוררה את לבי ליפרע מהם ואע"פ שאין ישראל ראויין
 והגונים

ב א ו ר

למעלה רק עומד בפני עלמו והמה כשאלות ותשובות. ומלת זה מוסב על השם ב"ה בצואו לנקום
 נקמתו ולקצץ הגלות: חמוץ בגדים, לבוע אדום וכל דבר שהוא מתנאץ בריחו ובמראיתו נופל
 בו לשון חמוץ (רש"י): (יז) פורה, לשון גת: נצחם, כנוי לדם, ונקרא נלח לפי שהוא חיי
 האדם

שויעטע אומהער — קיין העל-
פער! איך ערשטוינט' — ניע-
מאנד אונטערשטיצט! זאָ העל-
פֿע מיר מיין אַרם, אונטער-
שטיצטע מיך מיין צאַרנמוטה.
(כ) צערטראַט פֿעלקער אין
מיינעם גרים, צערמאַלמטע
זיא אין מיינעם צאַרן, הין צור
ערדע שטרעמט איהר בלוט.

* * *

(כא) דעם עוויגען גנאָדע ווילל
איך זינגען, דעם עוויגען לאַב-
ליעדער, וויא הולדרייך ער
זיך אונז געצייגט, וועלכע גי-
טע ער דעם הויזע ישראל ער-
וויזען, נאָך זיינער באַרמ-
הערציגקייט, נאָך דער פֿיללע
זיינער גנאָדע. (כב) ער שפּראַך:
זיא זינד דאָך טיין פֿאַלק,
ניכט גענייגט צום אַבפֿאַלל
בעהר, אונד זאָ וואַרד ער
איהר עררעטטער. (כג) ווער
זיא בעליידיגטע בעליידיגטע

עֹזֶר וְאַשְׁתּוּמִּים וְאִין סוּמְךָ וְתוֹשֵׁעַ
רֵי זְרַעִי וְהִמְתִּי הִיא סִמְכָתְנִי:
(כ) וְאָבוֹם עַמִּים בְּאִפִּי וְאַשְׁכְּרֵם
בְּחִמָּתִי וְאוֹרִיד לְאָרֶץ גְּצָהִם:
(כא) חֲסֵדֵי יְהוָה וְאֶזְכִּיר תְּהִלּוֹת
יְהוָה כִּי עָלְכֵל אֲשֶׁר-גַּמְלָנוּ יְהוָה
וְרַב-טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-
גַּמְלָם כִּי-הִמְיֹו וּכְרַב חֲסֵדֵי־וֹ:
(כב) וַיֹּאמֶר אֶךְ-עַמִּי הִמָּה בָנִים
לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:
(כג) בְּכָל-צָרָתָם לֹא צָר וּמְלֹאךְ
פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְהַמְלָתוֹ
הוּא גֹאֲלֵם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-
יְמֵי עוֹלָם:

שובח

לו קרי

איהן, דער ענגל ויינעם אַנגעזיכטעם עררעטטעטע זיא, אויס פֿאַטערליעבע אונד ערבאַרמען
וואַר ער זעלבסט עררעטטער, נאָהם זיא אוף, אונד טרוג זיא דיא גאַנצע פֿאַרוועלט דורך.

אָ

ר ש י

והגונים לגולה: ואשתומם. לשון שתיקה וכבר פירשתי למעלה וישתומם כי אין מפגיע:
(ב) ואבוים. לשון מתגולל בדם ודורך ברגלים כמו מהבוססת בדמך וכמו בוססו את חלקתי:
נכסם. גבורות נכסונם: (כא) חסדי ה' אזכיר. הניח אמר אזכיר את ישראל את חסדי ה':
ורב טוב. אזכיר אשר גמל לבית ישראל ברחמיו: (כב) אך עמי המה. אעפ"י שגלוי לפני
שיבגדו כי מכל מקום עמי הם והרי הם לפני בניים אשר לא ישקרו: (כג) בכל כרתם.
שהניח עליהם: לא כר. לא היצר להם נפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות כי מלאך פניו הוא
מיכאל שר הפנים ממשמים לפניו: הושיעם. תמיד בשליחתו של מקום:

שובח

ב א ו ר

האדם ומעמדו: (יט) ואשתומם, שיעורו השתוממתי על שאין אחד סומך, וה' ב"ה מדבר
פה בדברי בני האדם, בדרך השיר והמליצה: (כא) חסדי יי, פה מתחיל הנביא להתפלל אל
ה' ולהתקונן על עם ישראל בגלות והקנה הזאת נמשכת עד כרשה ס"ה, ומסדרי ההפטרות
הפסיקו בענין, ויסימו במלת וינטלם וינשאם, לסיים בנחמתא: (כג) ומלאך פניו,
משנב סבות להושיעם, והסבות ילחו מלפניו לא שיהיו מקרה, והסבה תקרא בל"הק
מלאך (מכ"ד"ק):

ער

הפטרת שבת שובה כא

(כהושע סימן י"ד).

אס הוא פרשח וילך אומרים שובה ישראל עד יכשלו במ ואחר כך מתחילין מי אל כסוך ואומרים עד מימי קדם. ואס הוא פרשח האוינו אומרים גם כן שובה ישראל עד יכשלו במ. ואחר כך מתחילין חקעו שופר ואומרים עד לא יבשו עמי לעולם.

(א) שובה ישראל עד יהוה
אלהיה כי כשלת
בעונתך: (ב) קחו עמכם דברים
ושובו אל-יהוה אמרו אליו כל-
תשוא עון וקה-טוב ונשלמה
פריים שפתינו: (ג) אשור לא
יושיענו על-סוס לא נרכב ולא-
נאמר עוד אלהינו למעשה
ידינו אשר-בה ירחם יתום:

(א) א ישראל! קעהרע צוריק
צו דייעם גאטט דעם
העררן! דען דוא ביזט דורך
דיינע זינדע געזונקן. (ב) כריינט
נור געבעטע מיט, אונד ווענדעט
איך צום העררן; שפרעכט:
„דוא! דער דוא אללער זינדען
פֿערגיכט, נים איך אונזערע
בעססערונג אן, וויר וואל-
לען שטאטט דער פֿאררען
דאנק דיר אפפֿערן. (ג) אשור
זאלל אונזערע צופלוכט ניכט
מעהר זיין, זיינע ראָססע וואל-
לען וויר ניכט בעשטיינען,
אייגענעס האַנדע-ווערק ניכט

מעהר אונזערע גאטטער נעננען; דען נור בייא דיר פֿינדעט דאָ פֿערוואַזטע פֿאַלק
ער.

ר ש י

(א) שובה ישראל. שנארן יהודה פן יקרה אתכם כשזמרון לכך נסמכו העניינים משל למלך
שמרדה עליו מדינה שלח המלך פולימרכוס ואמר להמריבה היה אותו פולימרכוס
בקי ומיושב אמר להם טלו לכם ימים ואס לאו אני עושה לכם כדרך שעשיתי למדינה פלוגית
ולאסרכיא פלוגית ולחברותיה לכך נאמר תאסס זמרון ואומר שובה ישראל עד ה' אלהיך
כדאיתא בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים: עד ה' אלהיך. תני בשם ר' מאיר שובה ישראל
בעוד שהיא ה' במדת הרחמים ואס לאו אלהיך מדת הדין עד דלא יתעביד סניגוריא קטיגוריא:
כי כשלת. באו לך מכשולים בעד עוניך: (ב) כל תשא עין. כל עונותינו סלח: וקה טוב.
ולמדנו דרך טוב. ד"א מעט מעשים שנידינו קח בידך ושפטנו אזריהם וכן דוד אומר מלפניך
משפטי ילא עיניך תזינה משירים. (חללים י"ז). ד"א וקה טוב וקבל הודיה מאתנו ש אמר
טוב להודות לה' (שם ז"ב): ונשלמה פריים. שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריכוי
דברי שפתינו: (ג) אשור לא יושיענו. עוד זאת אמרו לפניו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור
ולא ממלרים: על סוס לא נרכב. זו היא עזרת מלרים שהיו שולחים להם סוסים כמו שאמרו
לישעיה (ישעיה ל') לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב: ולא נאמר עוד. למעשה ידינו שהם
אלהינו: אשר נך. לכך תהי תקותינו המרחם יתומים:

ארפא

ב א ו ר

(א) עד ה', כמו אל ה', והעד עדיך כל בשר יבואו: (ב) קחו עמכם דברים, אינו
שואל מכם לא כסף והבז ולא עולות, אלא תשובה ודברי רכוי כלבד: כל תשוא עון, הסוך
כל עון תשא וכן מקום שם קצר (מרד"ק): וקה טוב, מעט הטוב שנידינו שאנו מתודים על
חטאינו ומבקשים סליחה עליהם: ונשלמה, תחת פרי קרבנות חטאות וזבחי תודות, וידוי
ותודת שפתינו: (ג) על סוס לא נרכב, זוהי עזרת אשור ומלרים שהיו שולחים להם סוסים כמו
שאמרו לישעיה לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב (מר"ש): אשר בך, כלו' כי כך כלבד ירוחם
יתום

(ד) אֲרַפֵּא מְשׁוּבְתָם אֲהַבֶּם נְדָבָה
 כִּי שָׁבָא פִי מִמֶּנּוּ: (ה) אֲהִיָּה כִמְלֵ
 לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וַיֵּךְ
 שָׁרְשָׁיו כְּלִבְנוֹן: (ו) יִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו
 וַיְהִי כְזֵית הַיּוֹדוּ וְרִיחַ לֹו כְּלִבְנוֹן:
 (ז) יֵשְׁבוּ יוֹשְׁבֵי בְצֵלוֹ יַחֲיוּ דְגָן
 וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן זָכְרוּ כִיִּין לְבָנוֹן:
 (ח) אֲפָרִים מֵה־לִּי עוֹד לְעֵצִים
 אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוֹ אֲנִי כְּבָרוֹשׁ
 רַעֲנָן מִמֶּנִּי פָרִיָּה נִמְצָא: (ט) מִי

ערבארמען. (ד) דאן (שפרייט
 גאטט) ווערדע אויך איך
 זיא פאן איהרען אויסשווייפונג
 גען היילען, זיא הולדרייך ליען
 בען, ווען מיין צאָרן בעזענפֿען
 טיגעט איזט. (ה) וויא טהוויא
 ווערדע איך ישראל זיין, עס
 ווירד וויא ראָזע בליעהען,
 ווארצעל שלאַגען וויא לבנון'ס
 וואלד. (ו) זיינע שפרעסלינג
 גע כרייטען זיך אויס, פראַכטֿען
 פֿאלל וויא דער אַהלבוים, וויא
 לבנון דופטענד. (ז) אַללע
 קאָממען זיא צוריק, דיא
 עהעדעם אין זיינעם שאַטטען
 לאַנערטען, לעבען אויף וויא
 גרינעם קאָרן, בליהען וויא

חכם

ווייגשטאָק, וויא לבנון'ס וויין האַכבערויהמט. (ח) אפרים! בעראַרפֿס געבען
 מיר דער געטצען נאָך? איך אַלליין ערהערע, בעוואַהרע דך, בין דיר איין
 שאַטטען. רייכער בוים, אונד טראַגע פֿריכטע דיר. (ט) ווער ווייזע איזט דער

מערקט

ר ש י

(ד) ארפא משובתם. אמר הנביא כך אמר לי רוח הקודש מאמר שיאמרו לפני כן ארפא משובתם ואוהבם
 כנדבת רוחי אעפ"י שאינן ראויין לאהבה אתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו: (ה) ויך. הטלאת שרשיו
 וילחיסם כלבנון כשרשי אילני הלבנון שהם גדולים: (ו) ילכו יונקותיו. יסגון ביין ובגן ויהי קויו
 מנרתא דקודשא זייהון וריחון כריח קשרת בוסמיא: כלבנון. כבית מקדשא: (ז) ישובו
 יושבי בבלו. ארתן שהיו כבר יושבים בלל הלבנון שדימה בו ישראל ובית המקדש ועבשו גלו מעמו
 ישובו אליו: זכרו כיין לבנון. כדכרך יבנות חלוצרתא דעל חמר עתיק דמיתנסך בבית מקדשא
 שהיו תוקעין בחלוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשיר: (ח) אפרים. יאמר מה לי עוד
 ללכת אחרי העלבים וישב מע"א מכוכבים ומזלות ואני אענהו מזרתו: ואשורנו. אראה
 בענינו: אני כברוש רענן. אני לו נכסף להיות אוחז ידו בי כברוש רענן הנכסף לארץ שאדם
 אוחז בענפיו כלומר אהי' מכוי לו: ממני פריך נמלא. והלא אני הוא שכל טובתך מאתי באה: (ט) מי

חכם

ב א ו ר

יתום ולא באחר. יש אשר הרבה שהוא במקום כי. וטעם יתום דרך כלל על כל הלריך לעזרה,
 ובפרט על עם ישראל שמדובר בו עתה: (ד) ארפא משובתם, ואם אתם תעשו כן הוא יענה
 אתכם ארפא וגו' (רד"ק): אוהבם נדבה, אוהבם אהבת נדבה מלב טוב (הנ"ל): (ו) זכרו,
 ריחו כמו אונרתה לה' (הנ"ל), והעקר שהוא מורכב מנ' הענינים יחד, שיהי' ריחו נודף בכל
 מקום, כזכרון ושם יין. לבנון ההולך למרחוק בעבור טובו, (ועיין מה שכתב הרמב"מ ע"פ
 ויכת ה' את ריח הניחוח): (ח) מה לי עוד לעצבים, כלו', הכי אני לריך עוד לעזרת העלבים
 אם ארכה להטיב לך, הלא אני לבדי עניתי ואשורנו ואין עמי אל נכר, וזה טעם כפילת הכנוי
 אז עניתי: ואשורנו, אשים עיני בו לטובה: אני כברוש רענן, לך לגנותך תחת כל ענפי,
 וגם אני אצביעך, מפריי שיהיו נמלאים לך די והותר. ומה שאמר פריך, כלומר הלרכיבות לך:
 (ט) מי חכם ויבן אלה, כי ישרים דרכי ה', ושהלדיקים ילכו בס, ושהפושעים יבשלו בס, כי
 בסכלותם

הפטרת שבת שובה

חכם ויבן אלה גבון וידעם כי
ישרים דרכי יהוה וצדקים ירכו
בם ופושעים יכשלו בם:

(*) לפרשח וילך (במיכה ז')

(א) מי-אל כמוה נשא עון ועבר
על פשע לשארית נהלתו לא-
החזיק לעד אפו כי-הפין הסד
הוא: (ב) ישוב ירחמנו ויכבוש
עונותינו ותשליך במצוקות
ים כל-חטאתם: (ג) תתן אמת

ליעקב

תרגום אשכנזי כב

מערקט עם וואהל, ווער פער-
נונפט האט דער זיהט איין,
וויא גערעכט דעם העררן ווע-
גע זינד. געטראסט וואנדעלן
פראממע דארויף איינהער,
נור פֿרעפֿלער פֿינדען אַנשטאַט
דאָרט.

(א) ווער איזט, אַ גאָטט,
וויא דוא פֿערזעהנונגס-
פֿאלל! פֿערגיכט זאָ מיסע-
טהאָט, דעם איבעררעסטע
זיינעם אייגענטהומס; לעסט
ניכט אויף אימטער זיינען צאָרנ-
וואוטה וואַלטן, ווייל ער וואַהל-
וואַללענד איזט. — (ב) ערבאָר-
מונגספֿאלל ניממסט דוא דך
אונזערער וויעדער אַן, אונז
איינגעדענק דער פֿרעפֿעל-

טהאָטען זענקסט דוא דער זינדען-מענגע אין מעערעם טיעפֿע. (ג) לעסט איבער יעקב,

אי

ר ש י

חכם. גבס ויבן אלה מי חכם ויתבונן לתת לב לכל אלה וישוב אלי: ופושעים יכשלו בם.
בשבילם על שלא הלכו בהן נכן תרגום יונתן:
(ג) תתן אמת ליעקב. תירגם יונתן חיהב קושטא זיעקב לבנוהי כמה דקיימתא ליה צבית
אל טבות אברהם לזרעיה בתרוהי כמה דקיימתא ליה בין בתריא תדכר לנו עקידת יצחק.
תתן לנו באמת אשר הבטחת ליעקב האמת לנו דבריך אשר הבטחת ליעקב (בראשית כ"ט) כי
לא

ב א ו ר

בסלוחת יתלו החקלה בם לאמור אין מסדר ומנהיג העולם, ולפיכך אינם שנים ויאבדו. אבל
לו היו דרכי ה' באופן שהיו כלם מוכרחים ללכת בטוב דוקא כאשר חפץ כאשר אינו חפץ, הנה
היתה הבחירה גמועת, וטוב המעשה בנפש משללת אינו טוב מוסרי, וזה העקר כידוע לבעלי
החכמה והמוסר:

ויקנא

(*) הנה בהפטרה זו היו כלפולים רבים בין לומדי תורה בין גדולי הראשונים
והאחרונים, לכן אחר אדמו"ר רבן של ישראל מוה"ר יהוקאל סג"ל לנדא
כ"ע אב בית דין בק"ק פראג ז"ל והכריע להלכה ולמעשה. וזה לשונו:
גראה לענ"ד להכריע בשאל ר"ה ביום ב' או ביום ג' שאז קירין וילך. בשנת שובה יש לסיים
בפסוקי מיכה לפי שמינה והושע שניהם נתבטלו בפרק אחד כמבואר בפסחים דף כ"ז ע"א
וגם פסוקי מיכה שייכים לפרשת וילך דבפרשת וילך כתיב וחרה אפי וגומר ובפסוקי מיכה כתיב
לא החזיק לעד אפו, אבל בשאל ר"ה ביום ה' או בשנת שאז קירין האזינו בשנת שובה יש לסיים
אחר ופושעים יכשלו בם בפסוקי יואל לפי ששייך אז מעין הפרשה דכתיב יערף במטר לקחי
וגומר ובפסוקי יואל כתיב ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון כמ"ש תוס' שם במגילה ודלא
בלבד ולא בא"ר וכן משמע בחומשים ובדפוסים הישנים שבפרשת וילך סיימו בפסוקי מיכה
ובהאזינו סיימו בפסוקי יואל, ע"כ לזן הכרעת אדמו"ר הגאון זללה"ה:

תרגום אשכנז

איבער אברהם, דיא הולד אונד טרייע וויעדער וואלטען, דיא אין אוראלטען צייטען שאן דוא אונזערן אהנען צוגעשוואָרען רען! —

הפטרת שבת שובה

לִיעֲקֹב הַסֵּד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינִי מִיְמֵי קָדָם:

לפרשה האוינו (ביואל ב').

(א) הַתְּקַעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁוֹ צִוּם
קְרֵאוּ עֲצָרָה: (ב) אֲסַפּוּ
עִם קִדְשׁוֹ קָהֵל קִבְצוּ זִקְנֵיהֶם
אֲסַפּוּ עוֹלָלִים וַיִּזְנְקוּ שָׂדִים יִצְא
חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכִלָּה מַחְפָּתָהּ:
(ג) בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבַּח יִבְנוּ
הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתֵי יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
חֹסֶה יְהוָה עַל־עַמּוֹ וְאֵל־חֲתָן
נִחַלְתָּהּ לְחַרְפָּה לְמִשְׁלַבֵּם גּוֹיִם
לָמָּה יֹאמְרוּ בְעַמִּים אֵיךְ
אֱלֹהֵיהֶם: (ד) וַיִּקְנֵא יְהוָה לְאַרְצוֹ
וַיִּחְמַל עַל־עַמּוֹ: (ה) וַיַּעַן יְהוָה
וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הֲנִי שֵׁלַח לְכֶם

(א) בלאזט דיא פאָווינע צו ציון, זעטצט פֿאַסטטאָג אָן, רופֿט ענטהאלטונג אויס; (ב) פֿערזאַממעלט דאָ פֿאַלק, בערייטעט דיא געמיינדע פֿאַר, בערופֿעט גרייזע, ברינגעט קנאַכען, טראַגט זייגלינגע הער־בייא; דער ברייטיגאַם פֿער־לאַססע זיין פֿעסטליכעס ציט־טער, דיא ברויט איהר שטאַט־ליכעס געמאַך; (ג) צווישען דער האַללע אונד דעם אַל־טאַר לאַסט דיא פֿריסטער, דיענער דעם עוויגען, וויינען אונד בעטען: „אַך, עוויגער! שאַנע דאָך דיינעם פֿאַלקעס, ניכ דיין ערבטהייל ניכט דער שאַנדע פֿרייז, דאַס היירען אַי־בער זיא העררשען. וואַרום זאַללען דיא פֿעלקער האַהנען: וואַ איזט איהר גאַטט?“ (ד) זעהט! דער עוויגע ראַכט

אח

זיך זיינעם לאַנדעס, ערבאַרמעט זיך זיינעם פֿאַלקעס וויעדער. (ה) ער אַנטוואַרטעט, דער הערר! אונד שפּריכט צו זיינעם פֿאַלקע: „איך שיקקע אייך קאַרן אונד מאַסט אונד

ר ש י

לא אעזנך: חסד לאברהם. שבר חסד אשר לאברהם אשר לנהו לשמור דרך ה' לעשות כדקה ומשפט ולכך לא נאמר וחסד חסד האמת שתאמת לנו את הנשפת יעקב היא תהיה תשלום גמול חסדו של אברהם: אשר נשבעת. בעקידתו של יצחק. כי נשבעתי נאם ה' יען אשר עשית וגומר:
(ב) קבצו זקנים. ממשקלות שלח קבוץ לי לשון רפי וקל: (ג) למשול גם גויים. לשון משל ושנינה: לחרפה. לנידובין: (ד) ויקנא ה' לארצו. לשון המקנא אתה לי (במדבר י"ח) כננסה בלבו כרתה ונלחם במלחמתה ונתעסק בלכניה. ורבותינו פירשו לשון התראה חזרה בנובאי

ב א ו ר

(ד) ויקנא יי לארצו, התנבא הנביא כי אחר שיעשו תשובה יקבל האל יתברך תפלתם ויאזיקנא לארצו

אֶת־הַדָּגַן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיֵּצֶהָר
 וּשְׂבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא־אֵתֶן אֶתְכֶם
 עוֹד חֶרֶף בַּגּוֹיִם: (ו) וְאֶת־
 הַצִּפּוֹנִי אֶרְחִיק מֵעַרְיֹכֶם
 וְהִדַּחְתִּיו אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׂמָמָה
 אֶת־פְּנֵיו אֶל־הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי וְסוּפוֹ
 אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בְּאֵשׁוֹ
 וְתַעֲלֶצְחַנְתּוּ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת:
 (ז) אֶל־תִּירְאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמַחִי
 כִּי־הִגְדִּיל לַיהוָה לַעֲשׂוֹת: (ח) אֶל־
 תִּירְאִי בַּהֲמוֹת שָׂדֵי כִּי דָשְׂאוּ
 נְאוֹת מְדַבֵּר כִּי־עַץ גִּשָּׂא פְּרִיֹו
 תֵּאָנֶה וּגְפֹן גִּתְּנוּ חִיקֶם: (ט) וּבְנֵי
 צִיּוֹן גִּירוּ וּשְׂמָחוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם

אונד אהל, דאס אין דער פֿיל-
 לע איהר עם געניסעט, אונד
 לאס נייע צום שפאָטט דער
 היידען אייך וויעדער ווערדען.
 (ו) ענטפֿערנע פֿאָן אייך יענע
 פֿלאַגע אויס נאָרדען, פֿער-
 ווייזע זיא אין דיררעס וויס-
 טעס לאַנד, איהר פֿאָרטראַב
 נאָך דעם מעערע צו אָסטען,
 אונד איהר נאָכטראַב נאָך דעם
 מעערע צו וועסטען, דאָרט
 שטייגע זיין שטאַנק עמפֿאָר,
 פֿערברייטע פֿוילען גערוד אומ-
 הער, דיאווייל ער גרויזאַם
 געוויטהעט. " (ז) פֿירכטע
 ניכט מעהר, אָ פֿלור! זייא
 פֿרעהליך אונד הייטער! ער
 האָט וואונדער געטהאָן, דער
 עוויגע! (ח) פֿירכטע ניכט
 מעהר, וויידענדעס פֿיעה! שאָן
 גרינען דיא אָדען אַנגער וויע-
 דער, טרענט דער בייס זיינע
 פֿריכטע וויעדער, אונד ווייג-

שטאַק אונד פֿייגענבוים ביטהען איהרען רייכטהום דאָר. (ט) אונד איהר, ציִון'ס זעהנע! זייד
 פֿרעהליך אונד פֿרייעט אייך דעם עוויגען אייערעס גאָטטעס, דער וואָהלטהעטיגען
 רעגען

ר ש י

בגובאי על עסקי ארלו: (ה) חרפה. גידוף שיקראו אהכם חסירי לחם: (ו) ואת הלפוני.
 יש לפותרו על חיל הארבה ועליו נופל לשון והדחתיו אל ארץ ליה ושמה. ד"א העם הבא
 מלפון מלכי אשור ורבותינו אומרים זה יצר הרע שלפון בלבו של אדם: הקדמוני. המזרחי
 ורבותינו שפירשו בילר הרע דרשו שני הימים הללו במקדש ראשון ובמקדש שני וכן פירשוהו
 על שם פניו במקדש ראשון ושני והחריבם לפי התרגום שפירשו על חיל מלך אשור ל"ל פניו
 אל היס הקדמוני מקלת חילו אשלח למזרח ומקלתו למערב: לתתו. באשו יורה עליו שהוא
 לשון זוחס וטינוף: כי הגדיל לעשות. רעה שפשת ידו בגדולים: (ז) אל תיראי אדמה. ארץ
 ישראל

ב א ו ר

לארלו: (ו) ואת הצפוני, קרא הארבה לפוני שגא להם מפאת הלפון: היס הקדמוני. פי'
 המזרחי והוא יש נכרת או יש המלח שהם למזרח ארץ ישראל, והיס האחרון הוא שקרא אותו
 בתורה יש הגדול שהוא למערב ארץ ישראל, ואמרו פניו ר"ל ראשו, כל כך הי' גדול חיל
 הארבה שהי' מחזיק מים המזרחי לים המערבי (מרד"ק), וכבר דמה לעיל חיל הארבה לחיל לר
 ואויב שיש לו לרוב פנים ואחור ואמכע ובדמתורגם כל"א: כי הגדיל לעשות, הארבה
 הגדיל לעשות רע בארץ (רש"י ורד"ק): (ז) אל תיראי, מאמר הנביא עד ושלמתי: כי
 הגדיל יי לעשות, טוב כנגד שהגדיל הארבה לעשות רע (ראצ"ע ורד"ק)

(ט) ויורד

כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרָה לְצַדִּיקָהּ
 וַיּוֹרֵד לָכֶם גִּישׁוֹם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ
 בְּרֵאשׁוֹן: (י) וּמִלְאוּ הַגְּרָנוֹת בַּר
 וְהַשִּׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר:
 (יא) וְשַׁלְּמֵתִי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים
 אֲשֶׁר אָכַל הָאָרֶבָה הַיִּלְקֹוּ וְהַחֲסִיל
 וְהַגָּזִם חִילֵי הַגְּדוֹל אֲשֶׁר שַׁלַּחְתִּי
 בָּכֶם: (יב) וְאֶכְלְתֶם אָכּוֹל וּשְׂבוֹעַ
 וְהִלַּלְתֶם אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְּלִיא וּלְאֶ־
 יבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: (יג) וַיִּדְעוּהֶם
 כִּי בִקְרֵב יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי וְאָנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וְאִין עוֹד וְלֹא־יבְשׂוּ עַמִּי
 לְעוֹלָם:

רעגען אייך וויעדער שענקט,
 פֿריה = רעגען אונד שפּאַט = רע =
 גען שטרעמט צור רעכטען
 צייט אייך צו; (י) דאָן פֿיל =
 לען זיך דיא שיינען מיט גע =
 טריידע, דיא קעלטער מיט
 מאַסט אונד אָהל, איבער =
 שטרעמענד פֿאַלל; (יא) זאָ
 ערזעטצע איך אייך דיא יאָה =
 רע וויעדער, דיא היישרעק
 אונד ערדקרעכס אונד גרילל
 אונד קעפֿער אייך פֿערדאָר =
 בען, יענעס שרעקליכע העער
 וואַמיט איך היימגעזוכט."
 (יב) דאָן פֿריזט איהר בייא
 פֿאַללעם גענוס דען עוויגען
 אייערן גאָסט, דער וואונ =
 דערדינג' פֿיר־אייך געטהאָן,
 דאָס מיין פֿאַלק נייע וויעדע =
 רום צו שאַנדען ווירד. (יג) מאַן
 זאָלל ערקעננען, דאָס איך
 אונטער ישראל טהראָנע, איך
 דער עוויגע אייער גאָסט זייא

ודבר

אונד קיינער מעהר. יא! נייע זאָלל מיין פֿאַלק צו שאַנדען וויעדער ווערדען."

פֿאַל =

ר ש י

ישראל (אס) תשובו בתשובה: (ט) את המורה. את וניאבס המורים אתכם לשוב אלי כדי
 לזדק אתכם: מורה ומלקוש כמו יורה ומלקוש (דברים י"א): בראשון. בניסן אף על פי
 שהיורה היא רביעה ראשונה היוורת על הזרע והיא במרחשון אותה שנה בניסן זרעו כמו שמפורש
 במסכת תענית שגלה התבואה באחד עשר יום: (י) והשיקו. לשון השמעת קול כשהקילוח
 יורד מן הגת אל תוך היקב והוא הנור שלפני הגת:

ביום

ב א ו ר

(ט) ויורד לכם וגו', נת"י ומחית לבון מטר בנור בעדניה ולקישא בירח ניסן, ובדרך זה
 מתורגם בל"א: (י) והשיקו, כמו והזיבו מן ויבף ה' אלהים את מי ים סוף על פניהם כלומר
 שהיו היקבים מלאים עד שיזיבו היין או השמן על פניהם: (יא) ושלמחי וגו', מאמר השם ב"ה:
 (יב) ואכלתם וגו', מאמר הנביא, וגם הוא קורא את ישראל עמי, כדכתיב על שבר בת עמי:
 (יג) וידעחם וגו', מאמר השם ב"ה, וכאלו מקיים דברי הנביא ולא יבשו עמי לעולם, וחלוף
 זה במדברים ענין נאה מאוד בדבור נבואי:

הפטרות האזינו

כד

ששבת שבין יום כפור לסוכות (בשמואל ב' סימן כ"ב).

(א) וידבר דוד ליהוה את-דברי השירה הזאת ביום הציל יהוה אתו מכף כל-איביו ומכף שאול: (ב) ויאמר יהוה סלעי ומצדתי ומפלטי-לי: (ג) אלהי צורי אהסה-בו מגני וקרן ישעי משגבי ומנוסי משעי מחמם תשעני: (ד) מהלל אקרא יהוה ומאיבי אושע: (ה) כי תפני משברי-מות נחלי בליעל יבערני: (ו) חבלי שאול סבני קדמני מקשי-מות: (ז) בצר-לי אקרא יהוה ואל-אלהי אקרא

(א) פאלגענדערס געדרייט זאנג דוד דעם עוויגען צו עהי רען, אלס ער איהן פאן אלג לען ווינען פיינדען, אונד בעי זאנדערס פאן דער האנד שאול'ס עררעטטעטע. (ב) זא זאנג ער: עוויגער! מיין שוטצ-פעלז! מינע פעסטע! מיין עררעטטער! (ג) גאטט! מיין הארט אויף דען איך טרוע! מיין שילד! מינעם היילעם הארן! מינע בורג! מינע צו-פלוכט! מיין העלפער, דער פאר געוואלטטהעטיגקייט מיך שיטצעט! (ד) געלאבט, ריף איך, זיין גאטט, אונד וואר פאם פיינדע ערלאזט. (ה) דען שאן אומרינגטען מיך דעם טאדעם וועללען; שרעקטען מיך דיא שטרעמע דער אונג טערוועלט; (ו) דער העללע

באנד' אומשטריקטען מיך; איך וואורדע פאן שלינגען דעם טאדעם ערגריפען; (ז) אבער אין דער אנגסט רוף איך צום העררן, שרייא הינויף צו מינעם גאטטע, ער הערט מיין פלעהען

ר ש י

(א) ביום הציל ה' אותי. לעת זקנותי לאחר שעברו עליו כל כחותיו וניצל מכולם: ומכף שאול. והלא שאול בכלל היה שלא שהיה אויבו ורודפו יותר מכולם כיוצא בו תשעה עשר חיש ועשהאל כיוצא בו לבו וראו את הארץ ואת יריחו וכיוצא בו והמלך שלמה אהב נשים נכרות ואת בת פרעה: (ב) סלעי ומלודתי. לשון חזק הס. סלע כמשמעו מלוד' הוא מלודת יצרים שקורין פלייש"אין בלע"ז (עין בבאורי שופטים' ב') ועל שם נס שנעשה לו בסלע המחלקות והמלודה בחורשה: ומפלטי לי. מפלטי עם לבא ישראל במלחמה ופעמים שהוא מפלט לי כשאתי לכדי בנות מן יצבי בנוב: (ג) צורי. לשון סלע שהסלע מחסה לעוברי דרך מן המטר והרוחות אברי"אמש בלע"ז (והוא אברי"אמאנג. בל"א בעטיטלונג, בעדעקקונג). וכן פירש"י (ישעיה ל' ב' וניאל ה' ח'): אחסה. לשון כיסוי שהייתי מתבסה לצורה: ומנוסי. שהייתי נס אליו לצורה: משגבי. סומכני: (ד) מהלל אקרא ה'. כתרגומו בקראי לו אהודנו לפי כי מאויבי אני בוסח שאושע ויתכן לפתור אקרא ואושע לשון הווה: (ה) תפני. הקיפוני: משברי מות. כתרגומו כחיתתא דיתבי על מתברא כן שם מושב האבניים שהאזה יולדת שם: נחלי. גייסות שוטפות נחל: (ו) חבלי. כתרגומו משריית כמו חבל נביאים: קדמוני. באו לפני: (ז) בצר לי אקרא

ב א ו ר

(ח) משברי מות, מלשון כל משבריק וגליך עלי עברו, והוא כפל ענין של נחלי בליעל: ושועתי

וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲרֵי
 בְּאָזְנוֹי: (ח) וַיִּתְגַּעַשׂ וַיִּתְרַעַשׂ
 הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ
 וַיִּתְגַּעַשׂוּ כִּי־חָרָה לּוֹ: (ט) עָלֶיהָ
 עָשָׂן בָּאֲפֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכֵל
 גַּחְלִים בְּעָרוֹ מִמֶּנּוּ: (י) וַיִּטְשֵׁמוּ
 וַיִּרְדּוּ וְעָרְפָל תַּחַת רַגְלֵיהֶם:
 (יא) וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף וַיִּרְא
 עַל־בְּנֵי־רוּחַ: (יב) וַיִּשֶׁת הַשָּׁדַיִם
 סָבִיבֹתָיו סָכוֹת חֲשֵׁרֹת־מַיִם עֲבֵי
 שְׁחָקִים: (יג) מִנְּגַה נִגְדּוּ בְּעָרוֹ
 בְּחֻלֵי־אֵשׁ: (יד) יָרַעַם מִן־שָׁמַיִם
 יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (טו) וַיִּשְׁלַח

פִּלְעָהֶעֶן אוֹיִם וַיִּינַעַם טַעַמְפַּעְלוֹ;
 מִיֵּיִן גַּעֲבַעַט דְּרִינְגַט אִיהֶם צוֹ
 אָהָרַעֵן. (ח) דִּיא עֲרַדַע בַּעֲב־
 טַע, וַוְאֹרְדַע עֲרִשְׁטַטְעֲרַט; עַם
 וַוְאַנְקַטְעֵן דַּעַם הַיִּמְמַעֵלִם פִּפְיִי־
 לַעֲרִ; זִיא בַּעֲבַטְעֵן, דַּא עַר
 צָאָרְנִיג וַוְאַרְד־. (ט) דַּאֲמַפֶּה
 שְׁטִיעַג אוֹיֶף, אַלֶּם עַר עַר־
 גְּרִימַמַּטַע; אוֹיִם זִינַעַם מוֹנ־
 דַּע, צַעֲהָרַעֲנַד פִּייעֲר, גְּלוּטַה־
 פִּלְאָם לַאָדַעֲרַט דַּאֲפֶּאָן. (י) עַר
 נִיגַטַע דַּעֵן הַיִּטְמַעֵל, פֹּוהַר
 הַעֲרַנִיעֲדַעֲרִ; אוֹנַטַעֲר וַיִּנַּעֵן פִּי־
 סַעֵן דִּיסְטַעֲרַעַם גַּעֲוַעֵלַק;
 (יא) עַר פֶּעֲהַרַט אוֹיֶף כְּרוֹבִים
 רִיקַקְעֵן, שׁוֹעַבַט דַּאֲהָעֲר, עַר־
 שׁינַעַט אוֹיֶף פִּלְיַגַּעֵלֵן דַּעַם
 וַוִינַדַּעַם; (יב) מַאֲכַט פִּינַסְטַעֲר־
 נִים צוֹם גַּעֲצַעֲלַטַע אוֹם זִדְּךָ הָעֲר,
 וַוְאַסְסַעֲרַפְלוּטַהֵעֵן וַוְאַלַק אוֹיֶף
 וַוְאַלַקַע. (יג) אוֹיִם לִיכַט־

גְּלַאֲנִץ נַעֲגַעֲנַאִיבַעֲר עַנְטְכַרַעֲנַנַּעַט פִּלְאָמַמַּעֲנַדַּעֲר בְּלִיטֶץ. (יד) עַר דַּאָנַנַּעֲרַט פֶּאָם הַיִּמ־
 מַעַל הָעֲרַצַב, דַּעֲר עוֹוִיגַע! דַּעֲר הַעֲכַטַע לַעַסַט זִינַעַט שְׁטִימַמַע הָעֲרַעֵן. (טו) וַוִירַפֶּט
 פִּפְיִילַע

ר ש י

אֶקְרָא ה' וַיִּשְׁמַע וְגו'. כִּן דַּרְךְ לִשְׁוֹן הוּוֹה מְדַבֵּר לִשְׁוֹן עֲבַר וְלִשְׁוֹן עֲתִיד בְּפִעַם אֶחָד: (ח) וַיִּתְגַּעַשׂ
 וַיִּתְרַעַשׂ. לֹא עַל נִיטִים שְׁאִירַעוּהוּ כְּאִמֵר אֶלֶף עַל נִיטִים שְׁנַעַשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל וְרַאָה הַמַּקְרָא מְסוּבַר
 עַל סוּכּוֹ: כִּי חָרָה לוֹ. כִּי מַשְׁמַשׁ כֹּאֵן לִשְׁוֹן כְּאִשֵּׁר וְכֵן פִּתְרוּנוֹ וְכַסְתְּרָה לוֹ מִפְּנֵי מַכְעִיסוֹי רַתְּגַעֲשָׁה
 וְנִתְרַעַשָׁה הָאָרֶץ וּמוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם רִגְזוּ וְרַעַשׂוּ: (ט) עָלֶיהָ עָשָׂן בָּאֲפֹ. כִּן דַּרְךְ הַכּוּעֵס יוֹלֵא
 עָשָׂן מִנְחִירָיו וְכֵן עָלֶיהָ עָשָׂן בָּאֲפֹ וְהוּוֹ כֹּל לִשְׁוֹן חֲרוֹן אֶף־שֶׁהָאֶף נוֹזַר וּמַעֲלָה הַכֹּל: וְאֵשׁ מִפִּי
 תֹּאכֵל. מְגוֹרַת דַּבַּר כִּיּוֹ תֹאכֵל אֵשׁ בְּרַשְׁעִים: (י) וַיִּטְשֵׁמוּ. לַהֲנַקַס מֵאוֹיְבֵי מַמְלָכִים וּמִפְרַעַה:
 (יב) וַיִּשֶׁת הַשָּׁדַיִם סָבִיבֹתָיו. לַסּוּכָה כַּעֲנִין שְׁנֹאֲמַר וַיְהִי הָעֵנָן וְהַשָּׁדַיִם מִפְּסִיק בֵּין מַלְאֲכֵי לְיִשְׂרָאֵל:
 חֲשֵׁרֹת מַיִם עֲבֵי שְׁחָקִים. מֵאֵין הִיָּה הַשָּׁדַיִם עֲבֵי שְׁחָקִים הִיּוּ שֶׁהֵן חוֹשְׁרִין מַיִם עַל הָאָרֶץ. חֲשֵׁרֹת
 לִשְׁוֹן כְּבֵרָה הוּוֹה נּוֹפֵל עַל הָאָרֶץ דַּק דַּק וְכֵן הוּוֹה אוֹמַר בְּאִגְדוֹת הַרְבֵּה חוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בְּכְבֵרָה.
 וַיִּשׁ לַפְתּוֹר חֲשֵׁרֹת לִשְׁוֹן קֶשֶׁר שֶׁמִּתְקַשְׁרִין הַשָּׁמַיִם בְּעֵבִים עַל יְדֵי הַמַּיִם כְּמוֹ וְשׁוֹרִיָּהִם הָאֲמוֹר
 בְּאֹפְנֵי הַמְּכוּנָה שֶׁהֵם זְרוּעוֹת הָעֵץ חֲמַשָּׁה הַמִּהַדְקִין וְקוֹשְׁרִין עֵיגוּלִיָּה יָחַד: (יג) מִנְּגַה נִגְדּוּ. כִּי
 אֶלֶף תֹּאמַר בְּשָׁדַיִם הוּוֹה שְׁרוֹי אֶלֶף הַנוֹגַה לַפְּנִים מִן הַמַּחֲלִיָּה וּמֵאוֹתוֹ נוֹגַה אֶשֶׁר לַפְּנֵי בְּעָרוֹ
 גַּחְלֵי אֵשׁ שֶׁנִּתְלַחֲמוּ חַיִּים עַל מַלְאֲכֵי:

יגלו

ב א ו ר

(ו) וְשׁוֹעֲרֵי בְּאָזְנוֹי, תְּבוּאָה, וְכֵן הוּוֹה בְּתַהֲלִים: (ח) מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ, הַסֵּם הַהַרְיִם
 הַנְּבוּהִים אֶשֶׁר רִאָשׁ מְגִיעַ הַשָּׁמַיִמָה, וְנִרְאָה כְּאִילוֹ יִסְמְכוּהוּ אֶלֶף יְבוּל: (יב) חֲשֵׁרֹת, פִּירוּשׁוֹ
 לִשְׁוֹן

חַצִּים וַיִּפְצֵם בְּרֶק וַיַּחֲמֵם: (טו)
 וַיִּרְאוּ אֶפְיָקֵי יָם יִגְלוּ מִסְדּוֹת
 תַּבַּל בְּגַעַרְתַּת יְהוָה מִנְשַׁמַּת רוּחַ
 אֲפֹן: (יז) יִשְׁלַח מִמְרוֹם יִקְחֵנִי
 יִמְשְׁנֵנִי מִמֵּיִם רַבִּים: (יח) יִצְיֹרֵלֵנִי
 מֵאִיבֵי עֶז מִשְׁנֵאֵי כִי אֲמַצּוּ מִמֵּנִי:
 יִקְדַּמְנִי בְיוֹם אִיִּדֵי וַיְהִי יְהוָה
 מִשְׁעַן קַי: (כ) וַיֵּצֵא לְמַרְחֵב אֶתִּי
 יַחֲלִצֵנִי כִי־חֲפִץ בִּי: (כא) יִגְמַלְנִי
 יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי כְּבָר יְדֵי יֹשִׁיב לִי:
 (כב) כִּי שְׁמַרְתִּי דַרְכֵי יְהוָה וְלֹא
 רָשַׁעְתִּי מֵאֲלֹהֵי: (כג) כִּי כָל־
 מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדֵי וְהִקְתִּיו לְאֲאָסוֹר
 מִמְנֵה: (כד) וְאֵהִיָּה תָמִים לוֹ
 וְאֲשַׁתְּמַרְהָ מֵעוֹנֵי: (כה) וַיֹּשֶׁב יְהוָה
 לִי כְּצַדִּיקְתִּי כְּבָרִי לִנְגִד עֵינָיו:
 (כו) עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבּוֹר
 תָּמִים תִּתְמָם: (כז) עִם־נָבֵר
 תִּתְבָּר וְעִם־עֶקֶשׁ תִּתְפָּר:

פִּיִּילֵע, שְׁטְרִיעֵט אומהער,
 שלִידערט בליטצע הין ;
 (טו) זיכטבאר וואָרד דעם
 מעערעס אורקוועלל, אויפֿגע-
 דעקט דער ערדע גרונד, דורך
 דעם עוויגען דראָהען דורך דען
 אָדעם זיינעס צאָרנהויכעס.
 (יז) מיר רייכט ער אויס דער
 העהע זיינע האַנד, ערגרייפֿט
 אונד ציעהעט מיך אויס כִּרִּי-
 זענדען פֿלוטהען. (יח) ער-
 רעטטעט מיך פֿאָן פֿיינדעסגע
 וואַלט, פֿאָן ווידערוואַכערן,
 מיר צו מעכטיג. (יט) זיא
 איבערפֿיעלען מיך אין אונ-
 פֿאללס שוואַנגערן טאָגען,
 אָבער גאָטט וואָרד מיינע צו-
 פֿערזיכט; (כ) דער פֿיהרט
 מיך אויס, אין ווייטען רוים,
 עררעטטעט מיך, דען ער האַט
 לוסט אָן מיר. (כא) גאָטט
 טהוט מיר וואָהל נאָך מיינער
 פֿרעטמיגקייט, בעלאָהנט מיי-
 נער הענדע רייניגקייט; (כב) דען
 איך האַלטע דיא וועגע דעם
 העררן, בין ניכט רוכלאָז ווי-
 דער מיינען גאָטט. (כג) זיינע
 רעכטע האַבע איך שטעטס
 פֿאָר אויגען, אונד ווייכע פֿאָן
 זיינען לעהרען נייע. (כד) מיין
 הערץ איזט אונגעטהיילט מיט
 איהם; איך היטע מיך פֿאָר-

ואח

ויהם קרי. מ'צפֿטיו קרי.

איבערטערעטונג; (כה) דאָרום פֿערגילט דער הערר נאָך מיינער אונשולד מיר, נאָך מיי-
 נער רייניגקייט פֿאָר זיינען אויגען. (כו) דוא כוזט רעם גיטיגען אַללגיטיג; דעם טרייאגע-
 זינטען טרייגעווננט; (כז) פֿערפֿעהרסט מיט ריינען, ריין; ביזט טיקקעפֿאללען אונפֿער-
 זעהנ-

ר ש י

(טו) יגלו מוסדות תבל. שונקע התהום כשונקע; ים סוף נקעו כל מימות שנעולם;
 מנשמת. מכח נשיבת רוח אפון: (יח) כי אמרו. כאשר אמרו: (כא) כצדקתי. כשילאו אחריו
 למדבר וסמכו על הנשמתו: (כו) עם חסיד תמים נבר. כנגד שלשה אבות שלם הקב"ה גמול
 כדקדם לבניהם: (כז) עם עקש. פרעה: תתפל. לשון נפתל ועקש וכספר תהלים כתוב תתפתל.
 ד"א ילח ממרום יקחני על עלמיו אמר כשהי' נחפו ללכת מפני שאלו בסלע המחלוקת והיה
 קרוב

זעהנליך; (כח) אונטערדריק-
 טען לייטען שטעהעסט דוא
 בייא, אונד זענקעסט דיינען
 צאָרנבליק אויף שטאַלצע נייע-
 דער. (כט) דוא ביזט מיין
 ליכט, אָעוויגער! דער הערר
 מאַכט פֿינסטערניס מיר צום
 ליכט; (ל) מיט דיר דורכברעכע
 איך קריגעס שאַאַר; מיט מיינעם
 גאַטטע זעטצ' איך איבער מוי-
 ער. (לא) ער — גאַטט — זיין
 וועג איזט וואַנדעללאַז; דעם
 העררן פֿערהייסונג ריין דורכ-
 לייטערט, אַללען דיא איהם
 טרויען, איזט ער איין שילד.
 (לב) דען ווער איזט, אויסער דעם
 העררן איין גאַטט, ווער אָהנע
 אינזערן גאַטט איין האַרט?
 (לג) דער גאַטט, דער זיגעס-
 העלם מיר איזט, אַלל' מיינען
 וואַנדעל אין האַרמאַניע אויפֿ-
 לעזט; (לד) באַלד מיינען פֿום,
 דעם הירשע גלייך, בעל־ל-
 געלט; באַלד מיך אויף מיינען
 העהען זיכער שטעללט; (לה) ער

(כח) וְאַת־עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינַיִךָ
 עַל־רַמִּים תִּשְׁפִּיל: (כט) כִּי־אַתָּה
 נִירִי יְהוָה וַיְהוָה יִגִּיהַּ הַשְּׂכִי:
 (ל) כִּי בָכָה אַרְוִץ גְּדוּד בְּאֱלֹהֵי
 אֲדָלְג־שׁוּר: (לא) הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ
 אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל
 הַחַסִּים בּוֹ: (לב) כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעֲדֵי
 יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:
 (לג) הָאֵל מְעוֹזֵי חַיִל וַיִּתֵּר תָּמִים
 דְּרָכּוֹ: (לד) מִשׁוֹהַר גְּלוֹי בְּאֵילֹחַ
 וְעַל־בְּמַתִּי יַעֲמִידֵנִי: (לה) מִלְּמַד
 יָדֵי לַמְּלַחְמָה וְנַחַת קִשְׁת־
 נַחוּשָׁה זֹרַעֲתִי: (לו) וַהֲתַן־כִּי מִגֵּן
 יִשְׁעָהּ וְעֲנַתָּהּ תִּרְבֵּנִי: (לז) תִּרְחִיב
 צַעֲדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעֲדוּ קַרְסְלֵי:
 אַרְדֵּפָה דְרָבֵי קָרִי כַגְּלֵי קָרִי

איבט צום קאמפפֿע מיינע האַנד, לעהרט מיינען אַרם דען עהערנען באַגען זענקען;
 (לו) גאַכסט צום שילדע מיר ריין הייל; זעלכסט ריינע ציכטיגונג מאַכט מיך גראַס;
 (לז) ווייטערסט מיינע טריטטע אונטער מיר, דאַס מיין געלענק ניכט קראַפֿטלאַז ווערדע.

ר ש י י

קרוב להתפֿש ומלאך באַ אל שאול לאמר מהר ולכה כי פֿשטו שלשתיס: (לא) אמרת ה' כְּרוּפָה.
 כְּרוּפָה מִבְּנֵיחַ וְעוֹשָׂה: (לג) וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרָכּוֹ. מִכָּל מַכְסַל וּמִכָּל חֵטֵא וּמִכָּל מַבּוּכָה עַד כִּי
 הִיָּה שְׁלוֹם וּכְבוֹד: (לה) וְנַחַת קִשְׁת נַחוּשָׁה זֹרַעֲתִי, וְנִדְרַכְתָּ קִשְׁת נַחוּשָׁה עַל זְרוּעֵי שֵׁשׁ כִּי
 כַח לְדַרְכָּה קִשְׁתוֹת הָיוּ תְלוּיִם לְדוּד בְּבִיתוֹ וְהָיוּ מְלִכֵי הָאֲדוּמִים בְּאֵין וְרוּאִים אֹתוֹ וְאָמְרוּ זֶה
 לֹזֶה אֵתָה סִבּוֹר שֶׁהוּא יִכּוֹל לְדוּכְכֵן אֵין זֶה אֵלֵא לִיירֵאנוּ וְדוּד שׁוּמַע וּנְטֻלָן וּמַכְתָּתָן לַפְּנִיָּהם וְדַרְכֵי
 קִשְׁת לַשָּׁן נִישַׁת הוּא וְכֵן חֲלִיךְ נַחֲתוּ כִי: (לו) וְעֲנַתָּהּ תִּרְבֵּנִי. גְּדַלַת לִי מִדַּת עֲנוּתוֹתָךְ: (לז) תִּרְחִיב
 לַעֲדֵי. כַּשֶּׁאֵרס מַדְבַּק רַגְלֵי זֶה לֹזֶה הוּא נֹחַ לִיכּוֹל וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּלַבְתָּךְ לֹא יִכֶּה לַעֲדִיךְ: קַרְסְלֵי.
 עֲקִיבֵי

ב א ו ר

לשון קשור וחבור ואסיפה: (כח) ועיניך על רמים חשפיל, ערוליס שהס רמים צעיוהס,
 אכל צעיניך הס ספליס: (לג) וחר המים דרכי, מלאסן התר אנודות מועה, מתיר כל הסתירות
 והעקמומיות שדרכי לעשותו שלס ותמים בלי חסרון ומעוות, כלומר מיישר דרכי, וזה שאמר
 פעם יעשני כגבור אמוך לעמוד בלי פחד ופעם יתן לי קלות כרגלי לזום, הכל כפי שהשעה
 לריבה לו, ואין הסתוות הזאת קוחר את אמלות הלכ לעת אחרת: (לו) וענוחך חרבני, אס

הפטרת האזינו

חרגום אשכנזי כו

(לח) אַרְדֶּפָּה אִיבֵי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא
 אָשׁוּב עַד-כִּלְתָּם: (לט) וְאֶכְלֵם
 וְאֶמְחִצֵּם וְלֹא יִקְוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת
 רַגְלֵי: (מ) וַתִּזְרַנִּי חֵיל לְמַלְחָמָה
 תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי: (מא) וְאִיבֵי
 תַּתָּה לִי עֶרְפָּה מִשְׁנֵאֵי וְאַצְמִיתָם:
 (מב) יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֶל-יְהוָה
 וְלֹא-עֲנִם: (מג) וְאַשְׁהִקֵּם כַּעֲפָר-
 אֶרֶץ כְּטִיט-חֹצוֹת אֲדָקֵם
 אֶרְקַעִם: (מד) וַתִּפְּלֹטְנִי מֵרִיבֵי
 עַמִּי תִשְׁמַרְנִי לְרֹאשֵׁי גוֹיִם עִם-לֹא-
 יִדְעֹתִי יַעֲבֹדְנִי: (מה) בְּנֵי נֶכֶר
 יִתְכַּחֲשׁוּ-לִי לְשִׁמוֹעַ אֶזֶן יִשְׁמְעוּ
 לִי: (מו) בְּנֵי נֶכֶר יִבְּלוּ וַיְהַגְרוּ

(לח) נון ועטז' איך מיינען פֿיינע
 דען נאך, אונד ראַטטע זיא
 אויס, אונד לאַססע ניכט אַב,
 ביו איך זיא אויפֿגעריעבען.
 (לט) פֿערטילגע — הויע נייע
 דער — זיא קאַממען ניכט אויף,
 זיא שטירצען הוין צו מיינען פֿי
 סען. (מ) זא האַסט דוא מיך
 צום קאַמפֿע געריסטעט; זא
 בייגסט דוא מיינע ווידערזאָצער
 אונטער מיר; (מא) זא וועג
 דעסט דוא מיר צו, דעס פֿיינע
 דעס נאַקען, מיינער האַס
 סער נאַקען; איך בענדיגע זיא.
 (מב) זיא ווענדען זיך, דא נייע
 מאַנד הילפֿט, צוגאַטט עט
 פֿאַר, דער הערט זיא ניכט.
 (מג) דאַרום צערשטאַס' איך
 זיא צו ערדענשטויב, צער
 טרעט' צערמאַלמע זיא וויה
 גאַססענקאַטה. (מד) דוא שיט
 צעסט מיך פֿאַר מיינעם פֿאַל
 קעס מייטערייא, בעוואַהרעכט

ממכרותם

מיך אויף, צום הויפט ענטפֿערנטער רייכע, מיר אונבעקאַנטעם פֿאַלק דיענעט מיר.
 (מה) דער באַרבאַרען זעהנע 'שמייכלען מיר, זינד אויפֿם געריכט מיר אונטערטאָן.
 (מו) דיא זעהנע דער באַרבאַריא פֿערשמאַכטען, ציטטערן אויס איהרען פֿעסטען הער

פֿאַר

ר ש י

עקיבי: (מב) ישעו ואין מושיע וגו'. הרי זה מקרא מסורס ישעו אל ה' ולא ענס ואין מושיע
 כמו ישעה האדם אל עושהו כמו יפנה ומנס חבירו עם! וישע ה' אל הכל ופתר בו לשון עתירה
 ונפל הלשון על המעטיר ועל הנעזר כמו ויעתר יחקה' ויעתר לו ה' אף כאן ישעו ואין מושיע
 נופל על המתפלל וישע ה' נופל על הלשון על מי שמחפלין לפניו: (מג) ארקעס. ארמסס
 והרבה יש בספר יחזקאל ורקע ברנליך ורקעך ברנל: (מד) מריבי. מדואג ואחיתובל ושאל
 והזיפס: תשמרני לראש גוים. לפנתני לכך. ומדרש אגדה אמר דוד רבונו של עולם הליכי
 מדיו של ישראל שאם אטהו או ארדה את ישראל בעבודתי אני נענש אלף לראש גוים תשימי
 והם יעבדוני ועליהם לא אענש: (מה) יתכחו לי. מחמת יראה יאמרו לי כזבים: לשמע און
 ישמעו לי. אפי' שלא בפני יגורו מפני למשמע אזניהם לסור אל משמעת: (מו) בני נכר יבולו.
 ילאו לשון עלה נבל פלישטי" רונט בלג"ז יח וועררען פֿערוועקען, עיין בריג הספֿטה לתשעה באב):
 וימגרו

ב א ו ר

הפועל מלשון אודך כי עניתני כפי שחרגמו הרמז"מן, כלומר אפילו היסורין שלחת בני היתה
 הכינה בהם להגדיל אותי: (מב) ישעו, אל ה' בהיות שאין להם מושיע אחר, אבל גם הוא
 HAPHTAROTI zu DEBARIM.

פֶּאָר . (מ) עוויג לעכט דער
 הערר! פרייז מיינעם האַרטע!
 פֶּערהעררליכונג דעם גאַטטע
 מיינעט היילם! (מח) דעם גאַטט
 טע, דער מיר ראַלע גיכט,
 אונד צווינגעט פֶּעלקער אונט
 טער מיר; (מט) דער מיך אויס
 מיינען פֶּיינדן הערפֶּאָר רייסט,
 מיך פֶּאָר עמפּערערן זיכערט,
 פֶּאָן יענעם אונגערעכטיגקייט
 ליעבענדען מיך רעטטעט;
 (נ) דאַרום דאַנק איך דיר, עוויג
 גער! אונטער דען היידען, אונד
 ריהרע דיר מיין זאַיטענשפּיל.
 (נא) דיר, דער זיינעם קעניגם
 רעטטונגסטהורם איזט, דער
 וואַהל טהוט זיינעם

מִמִּסְגְּרוֹתָם: (מ) חִי־יְהוָה וּבְרוּךְ
 צוּרֵי וִירָם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי:
 (מח) הָאֵל הַנִּתָּן נִקְמַת לִי וּמְרִיד
 עַמִּים תַּחֲתָנִי: (מט) וּמוֹצִיאֵי
 מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תְרוֹמַמְנֵי מֵאִישׁ
 הַמָּסִים תַּצִּילֵנִי: (נ) עַל־כֵּן אֹדֶה
 יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר:
 (נא) מְגִדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכוּ וְעֲשֵׂה־
 חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־
 עוֹלָם: מְגִדִּיל קִרִי

געזאלכטען, דוד אונד זיינעם זאמען עוויגליך.

ר ש י

ויחגרו. לשון פסחים: ממסגרותם. מקושי יסורי מסגר שאני מייסקן בהם: (מו) מי ה'. העושה לי כל אלה:

ב א ו ר

לא יענס: (נא) מגדול ישועות, כמגדול נעיר שהוא מנוס נגד האויב:

קריאה למפטיר בשבת וראש חדש

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
 סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְגִסְבוּ: עֲלֵת שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ עַל־
 עֲלֵת הַתָּמִיד וְגִסְקָה:

וּבְרֵאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם
 וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: וְשַׁלְשָׁה עֶשְׂרֹנִים
 סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפֶר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת
 מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכִבֵּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רִים נִיחָם אִשָּׁה לַיהוָה:
 וְגִסְבֵיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לֶפֶר וְשְׁלִישֵׁת הַחֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת
 הַחֵין לְכִבֵּשׁ יֵין וְזֹאת עֲלֵת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וְשַׁעִיר
 עֹזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֲלֵת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְגִסְבוּ:

הפטרות שבת וראש ח"ש

כז

(בישעיה סימן ס"ו)

(א) כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי
וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי אֵיזֶה
בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזֶה
מְקוֹם מְנוּחָתִי: (ב) וְאֶת-כָּל-אֱלֹהֵי
יָדַי עָשָׂתָה וַיְהִיו כָּל-אֱלֹהֵי נְאֻם-
יְהוָה וְאֵלֶיזָה אֲבִיט אֶת-עֵנִי
וְנִבְהַרְוֹת וְחָרַד עַל-דְּבָרֵי:
(ג) שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר אֶכְרֶה אֲתִישׁ
זֹבַח הַשָּׂה עֶרְף כָּלֵב מַעֲלָה
מִנְחָה דָם חֲזוּר מִזְכִּיר לְבֹנָה

(א) זאָ שפּרִיבֵט דער עוויגע:
דער היממעל אויט יא
מיין טהראָן, דיא ערדע מיין
נער פֿיסע שעממעל, וואָצו איין
נען טעמפעל מיר ערבויען?
וואָצו איינען אָרט, וואָ מייע
העררליכקייט רוהען זאלל?
(ב) פֿירוואָהר מייע מאַכט ער-
שוף דיעס גראָסע אַלל, דורך
מיין געטטליך וואָרט ענט-
שטאַנדען אַללע וועען. דאָ-
רום בליקע אײַך הולדרייך
אויף דען דעמוטהספֿאַללען
נור, דער צערשלאַנגען גע-
מיטהם מייען אויסשפרוך צייט-
טערנד עהרט. (ג) וואָ?
היער שלאַכטעט מאַן איינען
שטייער — דאָרט ווירד איין

מברך

מענש געווירגט? אָפּפֿערט היער איין שאַאָף — בריבֵט דאָרט איינעם הונדע דאָ
געניק? ווייהט שפּייזע- אָפּפֿער היער — דאָרט דער וויען בלוט? רייכערט ווייהרויך
היער

ר ש"י

(א) הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי . אֵינִי לְרוּחַ לְבַיִת הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹכֶם : אִי זֶה בַּיִת . אֲשֶׁר הוּא כְּדֹאֵי לְשִׁנְיֹתֵי:
(ב) וְאֶת כָּל אֱלֹהֵי . הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָדַי עָשָׂתָה וְאֶת אֲשֶׁר לִימְלַמְתִּי שְׁנִינֹתֵי בְּחֹכְמָה
זֵהוּתְכֶם נִשְׁמָעִים לִי לְפִי שָׁן דְּרַבִּי לְהַבִּיט אֶל עֵנִי וְנִבְהַרְוֹת וְחָרַד עַל דְּבָרֵי אֲבִי עֵתָה אֵין לִי
יִפְן נִכֵּס שֶׁהָרִי שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר הִכָּה אֶת-בְּעָלָיו וְגִזְלוּ מִמֶּנּוּ לְפִיכֶךְ זֹבַח הַשָּׂה דּוֹמָה לְפָנַי כְּעוֹרֶף אֶת
הַכֹּלֵב וְהַמַּעֲלָה אֶת הַמִּנְחָה הָרִי הִיא לְפָנַי כְּדָם חֲזוּר . וְהַמְזָכִיר לְבֹנָה מִקְטִיר לְבֹנָה כְּמוֹ אֲזַכְרֶתֶה
וְהִיָּתָה

ב א ו ר

(א) הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי , ע"ד שאמר שלמה הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף בי הבית
הזה אשר בניתי, ולא שיהיה הוא ית' גוף יושב בכסא, אלא ד"מ כמלך שיושב על הכסא
ורגליו צרפרק ומלוה על עמו מה יעשו (מרד"ק): אי זה בית אשר תבנו לי, כלומר וכי סבורים אתם
שהבית אשר אתם מביאים שם הזבחים שאני שוכן בו ושיכילני הבית כמו שמכיל הגוף, אלא אני לא
נזיתי על הבית כ"א כדי שיבינו ישראל לבס אלי ויהי' להם מקום מיוחד לבוא שם להתפלל
ולהעלות הקרבנות לעורר לבס לבשר המתחנות הרעות ולשרפם בדמות הדבר הנשרף על המזבח,
א"כ אם אתם עושים הרע ובאים לביתי וזבחים לפני הפסדתם הכוונה ואין אתם עושים בזה רלוני
אלא הויפוך, ובזה אתם מבציעים אותי (מהר"ל): (ב) ויהיו כל אלה נאם יי, נראה טעם
הכתוב לאמר, הוית כל אלה הדברים הי' נאם הי', כאמרו בדבר הי' שמים נעשו: וחרד על
דברי, ממחר ומשתדל לעשותו כמו הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת (מ"ב ד' י"ג):
(ג) שוחט השור, כלומר הכי זה יראה לפני עם על מזבחי ישתע שור, ועל מזבח האלילים זבוח
גם חס, ואם היא מקריב שה למי, ועורף כלב לבס ע"ז, מעלה מנחה על זולגני הטהור
ועלה דם חזיר על צמות השקולים, מזכיר לבונה לפני, ומברך און, שם עבודה זרה, על

דקך

27*

היער — בעטעט דארט דען
 נעטצען אן? וועהלען זיא זא
 איהרע וועגע, האט אן זאל:
 בעם גרויל איהרע זעלע
 לוסט? (ד) א! זא וועהלע אויך
 אויך פֿערהעהונג, דער איה:
 ריגען גלייך, ברינג' אונגליק
 איבער זיא, דאן לאנגע זיא
 געפֿירטעט; דען אומואנסט
 ריעף אויך, קיינער ווילל פֿער:
 געהמען, אויך רעדעטע אומ:
 זאנסט, ניעמאנד האַרַכט אויף;
 איממער טהאַטען זיא, וואַס
 מיר מיספֿיעל, ערוועהלטען
 איממער דאן, וואַס אויך פֿער:
 וואַרף. (ה) הערט גאַטטעס
 אויסשפרוך, דיא איהר זיין
 וואַרט עהרפֿורטספֿאַלל פֿער:
 עהרט! אייערע ברידער נענ:

מְבַרְךָ אֲנִי גַם יְהוָה בְּחַרְוֹ
 בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
 חֲפָצָה: (ד) גַם יְהוָה אֲבִיךָ
 בְּחַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוֹרָתָם אָבִיא
 לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאִין עֹנֶה
 דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע
 בְּעֵינַי וּבְאֲשֶׁר לֹא חֲפָצְתִי בְּחַרְוֹ:
 (ה) שָׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה הַחֲרָדִים
 אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֵיכֶם שְׁנֵאִיכֶם
 מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה
 וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קול

נען זיך אייערע פֿיינדע, פֿערשטאַסען אייך אום מיינעם נאַמענס וויללען. אַבער פֿער:
 העררליכט ווירד דער עוויגע זיין! ווירד זיכטבאַר זיין צו אייערער פֿריידע, אונד זיא—

טיעף

ר ש י

והיחה ללחם לאזכרה: (ג) מברך און. מברך אותי בתורת אונם מברך און מתשיר אונם זה
 פירושו ולשין ברכה נופל בתורה שהיא להקבלת פנים כמו קח נא את ברכתי עשו אתי ברכה
 ולא אלי: גם המה נחמו בדרכיהם. הם חפצים בדרכים הללו הרעים וגם אני אבחר ואחפון
 בתעלוליהם ואם תאמר מהו גם. כן דרך לשון עברית לומר שני גמין זה אלל זה כמו גם נחור
 גם בתולה גם לי גם כך גם אהב' גם שנאה לשון לא ימותו גם הם גם אתם אף כאן גם הם
 נחמו וגם אני אבחר: (ד) בתעלוליהם. להתעולל גם לשון כי התעללת בי: ומגורתם. מה
 שהם יראים: יען קראתי. שמעו שמוע ושבו אלי: ואין עונה. לאמר שמעתי: (ה) החרדים
 אל דברו. הנדיקים הזמחרים נחרדה להתקרב אל דבריו: אמרו אחיכם. מושעי ישראל
 הזוכרים למעלה: שונאים מנדיכם. האומרים קרב אליך אל תגש בי. ד"א אמרו אחיכם בני
 עשו מנדיכם אשר אמרו לכם סורו עמא: למען שמי יכבד ה'. בגדולתנו הקב"ה מתכבד שאנו
 קרובים לו יותר מכם: ונראה בשמחתכם והם יבשו. הנביא אומר אבל לא כן הוא בדבריהם
 כי

ב א ו ר

דרך הכתוב, ואון וחרפים הפלר, הנה נזה יחלל שמי צ' פעמים, (א) צמה שיחן כבודי לפסילים,
 (ב) צמה שיסחית כונת הקרבן ויחשוב בלבו לתת לי שחד בהם, כאשר יתן לאליליו: גם המה,
 מוסב למטה כלומר גם המה נחמו, גם אני אבחר: (ד) בתעלוליהם, להתעולל
 גם, לשון כי התעללת בי (רש"י), ושעור הכתוב על דרך הם קנאוני בלא אל ואני
 אקניאם בלא עם, ומה הטעם הוא מתורגם: ומגורתם, מה שהם יראים ממנו, והוא חרד
 והרעב, מלשון ויגר מואב: (ה) אמרו וגו', שעור הכתוב לדעתי כך הוא, הנה אמרו אחיכם
 שהם שונאים ומרשיקים אתכם למען שמי, ע"ד הכתוב כי עליך הורגנו כל היום (תהלים מ"ד ב')
 אמנם

(ו) קוֹל שְׁאוֹן מְעִיר קוֹל מְהִיבֵל
 קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֵיבָיו:
 (ז) בְּטָרִם חֲחִיל יִלְדָה בְּטָרִם
 יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:
 (ח) מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָהּ
 כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד
 אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת כִּי־חָלָה
 גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: (ט) הֲאֲנִי
 אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
 אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר
 אֱלֹהֶיךָ: (י) שָׁמַחֻ אֶת־יְרוּשָׁלַם
 וְגִירוּ בָהּ כָּל־אֲהַבְיָהּ שִׁישׁוּ אֶתָּה

טיעף בעשעמט! (ו) האָרד, וועלך געטיממעל פֿאַן דער שטאַרט? וואָס האַללט פֿאַם טעמפעל וויעדער? יא! עס איזט דעם עוויגען שטיממע, ער פֿערגילט זיינען פֿיינדען! — (ז) זיא אַבער (ציון) קוים האַט זיא וועהען — אונד זיא געבעהרט; אָהנע געבורטס־עמפֿינדונג — גענעזעט זיא מעגנליכער קינדער. (ח) וועס־סען אָהר האַט עס פֿערנאַט־מען? וועססען אויגע האַט עס געזעהען? וואורדע איין לאַנד יע געצייגט אין איינעם טאַגע? איזט יע איין פֿאַלק מיט איינעם מאַהלע ענטשטאַנדען? אַבער ציון, אָהנע שמערצען ברינגט קינדער זיא הערפֿאַר. (ט) וויא? איך פֿיהרטע זיא צום ענטביני־

מִשׁוֹשׁ

דונגסשטוהל, אונד זיא זאָללטע ניכט געבעהרען? שפּריכט דער עיויגע; איך בעשטיממעט זיא צום קינדערצייגען, אונד העממעט דיא געבורט? שפּריכט דיין גאַטט. (י) פֿרויעט אויך איטצט מיט ירושלים, פֿראָהלאַקט מיט איהר, דיא איהר זיא ליעבט! נעהמט אַנטהייל

אז

ר ש י

בי בשמחתכם נרא' והם יבשו. למה: (ו) כי כל שאון שלהם בא לפני הקב"ה ממה שעשו בעירו וקול יולא מהיכלו ומקטרג על מחריביו ואחרי כן קול ה' משלם גמול לאויביו: (ז) צטרם תחיל. ליון חיל היולדת ילדה את בניה כלומר יתקבלו בניה לתוכה אשר היתה שוממה מהם ושכולה והרי הוא כאילו ילדתן עכשיו בלא חבלי יולדה כי כל האומות יביאום לתוכה: והמליטה זכר. כל יציאת דבר בלוע קרוי המלטה, והמליטה אישקומלזי"ר בלע"ז (מלה נוספת עיין בהפטרות מחר חדש פסוק י"ג): (ה) היחל ארץ ביום אחד. היבא חיל ליולדת לילד מלא ארץ בנים ביום אחד: (ט) האני אשביר ולא אוליד. האני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח קמ' להוליא עונכה כלומר שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור והלא אני המוליד את כל היולדת

ב א ו ר

אמנם תבוא עת שיכבד ה' בגלוי ונראה לכל בשמחתכם והם יבשו אז: (ו) קול שאון, באזני הכניא באלו כבר באה עת הישועה הזאת: (ז) בטרם החיל, ליון חיל היולדת ילדה את בניה כלומר יתקבלו לתוכה אשר היתה שוממה מהם ושכולה, והרי הוא כאילו יולדתן עכשיו בלא חבלי יולדה, כי כל האומות יביאום לתוכה (רש"י): והמליטה, כל יציאת דבר בלוע קרוי המלטה (הכ"ל): (ח) היוחל ארץ, היבוא חיל ליולדת לילד מלא ארץ בנים ביום אחד (הכ"ל): כי חלה, כמעט שחלה גם ילדה: (ט) האני אשביר ולא אוליד, כלומר שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור (הכ"ל): (י) שמחו את ירושלים, עם ירושלים, ולולי כן היה הפ"ס נקודה פת"ח, והעד שישו

מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ:
 (יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשׁוּשׁ
 תְּנַהַמְיָה לְמַעַן תִּמְצוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם
 מִיַּיִן כְּבוֹדָהּ: (יב) כִּי־כֹה־אָמַר יְהוָה
 הִנְנִי נֹשֵׂה־אֵלֶיהָ כְּנֹהַר שְׁלוֹם
 וְכִנְחַל־שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתֶם
 עַל־צַד תְּנַשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים
 תִּשְׁעֲשְׂעוּ: (יג) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ
 הִתְנַחֲמָנוּ בֵּן אֲנָכִי אֲנַחֲמָכֶם
 וּבִירוֹשָׁלַם תְּנַחֲמוּ: (יד) וּרְאִיתֶם
 וַיֵּשׂ לְבַבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כַּדָּשָׂא
 תִּפְרַחְנָה וְנֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־
 עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (טו) כִּי־

אן איהרער וואָננע , דיא
 איהר זיא זאָנסט בעטרוי־
 ערט! (יא) נעהערט אויך אין
 מאַנער פֿוללע פֿאָן דיעזער
 טראַסט־אַללען ברוסט, גע־
 ניעסט גאַנץ דיא זעליגקייט
 דער ווידערגלענצענדען וויר־
 דע; (יב) דען זעהט! זאָ שפּריכט
 דער עוויגע: איך לייטע גליק־
 זעליגקייט וויא איינען באַך נאָך
 דיעזער שטאַדט, וויא איבער־
 שוועללענדען שטראָם, דער
 פֿעלקער רייכטהום הין, דאַס
 אייער זיין דער גענוס. אויף
 דען אַרמען זאָללט איהר דאַרט
 געטראַגען ווערדען, זאָנאָט גע־
 ווענט וויא אויף מיטטערל־
 כעם שאַאסע. (יג) פֿירוואַהר!
 וויא איינע מוטטער איהרען
 זאָהן טרעסטעט, זאָ טרעסטע
 איך אויך. יאָ אין ירושלים
 זאָללט טראַסט איהר פֿינדען.

(יד) איהר זאָללט עם איינע ווערדען, וויא פֿריידע אייער הערץ ערפֿיללט, וויא
 יעדע קראַפֿט גלייך צאַרטעם גראַזע אויפֿם נייע בליהט. זאָ ווירד גאַטעס
 מאַכט אָן זיינען קנעכטען, זיין גרים אָן זיינען פֿיינדען אָפֿענבאַר. (טו) זעהט,

הנה

וויא

ר ש י

היולדת ועכשו שמה עלרתי בתמיה: (יא) משד. לשון שדים: תמוזו. שמולי"ר בלע"ז. (זוסע"ר.
 חויטווגען, חויטווגען): מיז כבוד. מכבוד גדול הוא ומשמט לבא לנו. זי אישמובי"מנט
 בלע"ז. (עין למטה בבאור): (יב) וכחל שוטף. איני נוטה אליה כבוד גוים: על זד.
 על לדי אומניכס. על גיססין: תשעשעו. תהיו מאושעשעין בדרך שמשעשעין את התינוק אישנני"ר
 בלע"ז. (זוה פעל נוסן בל"כ עאבאָנאָי"ער, ערגעלען, בעלזוטטיגטן, קורלוויל וואַכען, ועיין בהמעמר לס'
 במדבר י"ח ח', ועיין בבאורי לספר ישע"י): (יד) ונדעה יד ה'. בעשותו נקמותיו ונוראותיו ידעו
 עבדיו

ב א ו ר

שיש אתה: (יא) משוד, כמו ושוד מלכים תינקי, והוא כמו שד בפת"ח, ועל ד"מ ר"ל תענוג
 (רד"ק): המוצו, מכעלי הככל, ושעם מליכה כפל ענין של תינקו במדרגה יתירה מעט: מויו
 כבודה, מכבוד גדול הוא ומשמט לבוא לה. וזו, אישמוביהנט בלע"ז רש"י, כ"ל (עוופעוואַנג)
 ובל"א בעוועגונג, וכענין הזה הוא מתורגם: (יב) השעשעו, תהיו מאושעשעין בדרך שמשעשעין
 את התינוק, אישנני"ר בלע"ז (רש"י), כ"ל (עסבנאיער) ובל"א (וואנטער וואַכען) ומתורגם
 (זאָנאָט וויעגן) כפי ענין השעשוע ההוא על הנרכים: (ד) ועצמותיכם כדשא הפרחנה, היקך
 ורוח נכאה תיבט גרס, כי כמו שהדאגה והיגון יבשו עצמותיכם בגלות, כן כשתשוב לירושלים
 השמחה והששון יפריחו עצמותיכם (רד"ק): אח עבדיו, עם עבדיו שתהיה יד ה' עמהם לעונה
 ועם

הפטרת שבת וראש חדש

הַגֵּרָה יִהְיֶה בְּאֵשׁ יִבּוֹא וְכִסּוּפָהּ
מִדְּכַבְּתֵיךָ לְהָשִׁיב בְּחֶמְהָ אֶפְסוֹ
וְגִעְרָתוֹ בְּלִהְבֵי אֵשׁ: (טו) כִּי בְּאֵשׁ
יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ אֶת־כָּל־
בְּשָׂר וְרִבּוֹ הַקָּלִי יִהְיֶה:
(יז) הַמְתַּקְּדִים וְהַמְשֻׁתָּרִים
אֶל־הַגְּנוֹת אַחַר אֶחָד בַּהֲוֹךְ
אֲבִלֵי בְשָׂר הַחֹזֵר וְהַשֶּׁקֶץ
וְהַעֲכָבֵר יִחְדוּ יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה:
(יח) וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם
בְּאֵה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם

והלשונות

אחת קרי

חרגום אשכנזי כט

וויא דער עוויגע אין פלאממען
דעם פֿייער ערשיינט, זיין
פראכטוואגען אין דיסטערן
וועטטערוואלקען, אללעם
הויכט דעם צארנעם גלוטה,
זיין שעלטען קינדען ליכטע
פלאממען און. (טז) יא דער
עוויגע ריכטעט דורכס פֿייער,
ריכטעט דורכס שווערדט אל-
לע וועזען — דער גאטט גע-
ריכטעטען זינד פֿיעלע. (יז) יע-
נע, דיא הייליגקייט, ערהיי-
בעלן, מיט פֿערשטעללעטער
ריינהייט אין גערטען שלייכען,
דארט אין איהרער מיטטע
(דעם אונוועזען) צו פֿרעהנען,
יענע, דיא אס פֿלייש דער זויא,
אן גרייעל, אן מיזע איהרע לוי-

כטע ביסען, אללע ואללען זיא פֿערנעהען, שפריכט דער עוויגע. (יח) איך, דער טהאט אונד
געראנקע דורכשויעט, (פֿערקינדע) עם איזט צייט פֿעלקער אונד גאציאנען צו זאממעלן,
דאס

ר ש י

ענדיו את כח גבורת ידו : (טו) באש יבא . נחמת אש יבא על הרשעים : להשיב . לזריו בחימ' את אפיו :
(טז) כי באש . של גיהנום ה' נשפט עם זריו ולפי שהוא בעל דין ודיין נוסל בו לשון נשפט שאף הוא
טוען טענותיו למלוא עונם ופשעם וכן נשפטתי אחר . הגני נשפט אותך לשון ויכוח הוא דורשני"ר
בלע"ז (וזהו דיסער"נער חונטערטיידען, בעטטיחווען, אורטהיילען, ועיין בהמעמר לספר שמו"ר
כ"ט ט"ו, ועיין ישעיה ט"ז ג'). ופשוטו כי באש ה' וחרבו נשפט כל בשר וכן רבים מסורסים
במקראות : (יז) המתקדשים . המזדמנים אני ואתה נלך ליום כלוני לעבוד עבודת אלילים
פלוגית : אל הגנות , שזרעין שם ירק ושם היו מעמידין ע"א : אחר אחד . כמה שתירגם יונתו
סיעה בתר סיעה מתקדשים ומטהרים לעבוד סיעה אחר שגמרה חבירתה את עבודתה : בתוך
צאמלע הגינה כך היה דרכם להעמידה : (יח) ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה וגומר . ואנכי
מה עלי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם באה אלי והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים ולהודיע
שמעיהם

ב א ו ר

ועם אויביו לרעה (הנ"ל) : (טו) להשיב, פי' הריק"ם להנעיר מן שביב אש, והוא על משקל
להקל כל נכבדי ארץ, ואם זה בחירק זה בלירי אחד הוא נודע למדקדקים : (טז) נשפט, נפעל
עומד, כטעם ונשפטתי אחרו בדבר ונדס דוחקאל, וענינו שיכנס עמו במשפט, וכן נלחום
נלחמתי : (יז) המתקדשים, מראים עלמן כקדושים והם עמאים, קן הוא הענין בהתפעל, כמו
והתנרך בלבבו, מתנבד וחסר לחס (רד"ק) : והמטהרים, דינו מתטהרים, כי הוא ג"כ מבנין
התפעל, מראים עלמם טהורים ואינם, שהם מטהרים גופותם ורוחלים עלמם תמיד, והם
עמאים במעשיהם הרעים ומטונפים (הנ"ל) : אחר אחד בהוך, אחר אחת האשרות בתוך
הגן (מהנ"ל) : החזיר והשקץ והעכבר, אשר הוקרבו לאלילים : (יח) ואנכי וגו', מקרא
קלר, ושעור הבתוב אנכי אשר ידעתי כל מעשיהם ומחשבותיהם הנני אומר כי באה עת לקבץ

והַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ וּרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:
 (יט) וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי
 מֵהֶם פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ
 פּוּל וְלֹד מִשְׁכֵי קִשְׁת־תּוֹבֵל וַיּוֹן
 הָאִיִּים הַרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
 אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
 וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:
 (כ) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־
 הַגּוֹיִם מִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים
 וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּים וּבַפָּרָדִים
 וּבַכֶּרְרוֹת עַל־הַר קֹדֶשׁ יִירוּשָׁלַם
 אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמְּנַחָה בְּכָל־טְהוֹר
 בֵּית יְהוָה: (כא) וְגַם־מֵהֶם אָקַח

לכהנים

אָפֶפְעָרְגָבְעֵן אִין אֹנְעִנְטוּיִיהֶעֶטְעֵן נַעֲפֶעסְעֵן דַּעַם עוּיִגְעֵן דַּאָר. — (כא) אֹנְדֵן אֹיךְ פֶּאָן דִיעֵי.

ר ש י

שמעיהם הכל ומתשבותם שהם מושבין למען שמי יכבד ה' יבינו שהוא שקר והיכן הוא אותו קיבון הוא האסוף שניבא זכריה ואספתי את כל הגוים אל ירושלים: וראו את כבודי בהלחמי בהם במכת המק בשרו ועינו ולשונו: (יט) ושמתי בהם אות וגו'. פליטים יכללו מן המלחמה ואנו אשירים כדי לילך לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה ואף באותם פליטים אשי' אחת מן האותות שנידונו זכריהם בהם כדי להודיע לרחוקים במגפה זו נגפו הזובאים על ירושלים: (כ) וכלבים. הם עגלות מטוקסות במחילות ואלה דומה לו שז עגלות לב: ובכרכרות. בשר משקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר. טריפ"ר בלע"ז (בל"א טפרינגען ועיין מרפא לשון עירובין כ"א א' ד"ה מטפס). ומנחם פירשו לשון כנש כמו שלחו בר מושל ארץ: כאשר יביאו. מנחה בכלי טהור לרכון כן יביאו את אחיכם למנחת רצון: (כא) וגם מהם אקח לכהנים

ב א ו ר

וגו', וכת"י וקדמי גלן עובדיהן ועשמוניהן עתידא לכנשא וגו': (כ) ובצבים, מלשון שז עגלות לב, והם כלים מחוברים מעבים שושאים בהם בני אדם ועושים אותה מבפנים בצגדים נאים (רד"ק): ובכרכרות, הם הגמלים או שאר בהמה שהם קלים בהליכתם עד שמרוז מורחם ידמו שהם מרקדים, לפיכך נקראו כרכרות, כמו ודוד מכרכר (הנ"ל): (כא) וגם מהם, מאותן הגוים המביאים זוכר יקח לכהנים וללויים, כי כלם יהיו קדושים לה', וזה שקראם לעיל כלי טהור

דאס זיא קאממען, אונד דיא מאיעסטעט ערקענגען: (יט) איד מאכע זיא דורך צייכען קעגנט= ליד— פֶּאָן דען עררעטטעטען אונטער איהנען זענדע איד צו דען פֶּעלקערן נאך הרשיש, פול אונד לוד— דען באגענ= שיטצען, נאך הוכל אונד יון, נאך דען פֶּערנסטען קיסטען, דיא פֶּאָן מיינעם רופע ניע גע= הערט, ניע דיא מאיעסטעט געשויעט, דאס זיא מיינע העררליכקייט יענען נאציאנען פֶּערקנדען. (כ) אויס אללען פֶּעלקערשטעממען פֶּיהרען זיא דאן אייערע ברידער הער— איינע אָפֶפְעָרְגָבְעֵן דעם עווי= גען! — אויף ראָס אונד וואָ= גען, אין זענפֶטען, אויף מויל= טהירען אונד דראָממעראָרען. הין צו מיינעם הייליגען בערגע, נאך ירושלים, שפריכט דער עוויגע. — זָאָ בראַכטען דיא קינדער ישראל'ס פֶּאָרמאהלס אָפֶפְעָרְגָבְעֵן אין אֹנְעִנְטוּיִיהֶעֶטְעֵן נַעֲפֶעסְעֵן דַּעַם עוּיִגְעֵן דַּאָר.

הפטרת שבת וראש חדרש

תרגום אשכנזי ל

לְפָנֵינוּ לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: (כג) כִּי
כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ ש
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים
לְפָנַי נֶאֱמַר יְהוָה בֶּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶם
וְשִׁמְכֶם: (כד) וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא
כָּל-בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר
יְהוָה: (כה) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּגָרֵי
הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתֶּם
לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ
דְרָאוֹן לְכָל-בֶּשֶׂר:

דיעזען וועהלע איך אויס, זא
פריעסטער אלס לעוויטע,
שפרייט דער עוויגע: (כג) דען
וויא דער היממעל איממער
נייא אונד דיא ערדע איממער
נייא, נאך דעם איך זיא ערשאַפֿט
פֿען, פֿאַר מיר דויערן, שפרייט
דער עוויגע, זא דויערט אייער
שטאַם אונד אייער נאַמע אימ-
מער פֿאַרט. (כג) מיט יעדעם
זיך ערנייענדען מאַנדע, מיט
יעדעם וויעדערקעהרענדען רו-
העטאַגע, ערשיינען אַללע ווע-
זען, מיך אַנצוכעטען, שפרייט
דער עוויגע. (כד) זיא געהן דראָן,
אונד בעטראַכטען דיא לייב-
נאַמע יענער אַכטרינגען מענ-
שען, דערן וואורם נייע ער-

שטירבט, דערען פֿייער נייע ערלישט, איין שיינאל יעדעם שטערבליכען!

וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל-בֶּשֶׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

ר ש י

המניחים אותם ומן המובאים אקח כהנים ולויים שמומעים עתה נגויים מחמת אונסן ולכני
גלויים הכהנים והלויים שנהם ואברור אותן מחוכן ויהיו שמשין לפני אמר ה' והיכן אמר
הנסתרות לה' אלהינו כך מפורש באגדת תהלים: (כד) תולעתם. רמה האוכלת את נשרם:
ואשם. נגיהנס: דראון. לשון בזיון ויוגתן תירגס כמין שתי תיבות די ראוי' עד דיימרון עליהון
לדיקיא מיסת סוינא:

אסף

ב א ו ר

טהור, ודמה בני ישראל המובאים בידי אלו הגוים לה', כמנחה שהביאו בני ישראל לפנים
בכלי טהור, ומאמר המשל הזה הוא כעין מאמר מוסגר: (כב) השמים החדשים והארץ החדשה,
קראם חדשים כי הם עומדים בקדושה ולא יבלו כמו שהיו ביום שנבראו בן הם היום (רד"ק):
(כג) מדי חדש בחדשו, כמו מחדש לחדש, ומלת די מורה על התמדת הדבר בלא הפסק
(הג"ל): (כד) חולעתם, רמה האוכלת את נשרם (רש"י): דראון, ענין מאוס, וכן לדראון
עולם (רד"ק): לכל בשר, אשר יבואו להשתחות לפני ה', כמו שזכר בפ' הקודם:

אסף

הפטרות תשעה באב בשחרית

בירמיה סימן ח'

(א) אָסַף אֲסִיפֶם נֶאֱסִי־הוּהוּ אֵין
עֲנָבִים בְּגֶפֶן וְאֵין תְּאֵנִים
בְּתֵאנָה וְהֵעֵלָה נָבֶל וְאֶתֶן לָהֶם
יַעֲבְרוּם: (ב) עַל־מֵה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים
הָאָסָפוּ וְנִבְזָא אֶל־עֲרֵי הַמְּבַצֵּר
וְנִדְמָה־שָׁם כִּי יְהוּהוּ אֱלֹהֵינוּ
הִדְמָנוּ וַיִּשְׁקֵנוּ מִי־רֹאשׁ כִּי
חֲטָאנוּ לַיהוּהוּ: (ג) קוּה לְשָׁלוֹם
וְאֵין טוֹב לַעֲרַת מְרִפָּה וְהַגִּירָה
בְּעִתָּהּ: (ד) מִדֶּן נִשְׁמַע נִחְרַת

(א) „אֵין פֿערניכטע, אֵין פֿער־
ניכטע זיא, שפריכט
דער עויניגע! קיינע טרויבע
בלייב' אים שטאַקע, קיינע
פֿיינע אים ביימע, אונד וואס
אֵין איהנען זאָנסט פֿערלי־
הען — עם שווינדע דאָהין. “
(ב) וואס ווילען ווירדען נאָך?
פֿערואממעלט אֵין! וויר וואָל־
לען אֵין פֿעסטע שטעדטע אונז
ווערפֿען אונד אונזערן אונטער־
גאַנג דאָרט שטילל ערוואַר־
טען. דען דער עויניגע אונזער
גאָטט; האָט אונזערן אונטער־
גאַנג בעשלאָססען, האָט מיט
דראָען־גיפֿט אונז געטרענקט,
דיאווייל וויר איהם געזינדיגט

סוסי

האָבען. (ג) אומזאָנסט האָפֿען וויר אויף פֿריינד־ן. עם ווירד ניכט גוט; אומזאָנסט
אויף בעסערונגם = צייט — וואָ שאָן טאָדעם = שרעקקען אויט. (ד) שאָן הערט מאָן פֿאָן

דן

ר ש י

(א) אָסַף אֲסִיפֶם. לשון כלייה כמו אסף כל מעל פני האדמה; אין ענבים בגפן.
לא יותר דבר; והעלה נבל. ל' כמו פליאש טיש בלעז' (עיין מרסז' לשון פסחים
ל"ט ב"ד"ה במש"ן). כמו וכנובלת מתאנה כאלה נובלת עליה; ואתן להם יעברום. כל זאת תהיה
להם על כי נתתי להם חוקים יעברו עליהם; (ב) ונדמה שם. ונדום שם נשכ שם דומים
ואבלים; מי ראש. כס דלווע ביש כרושי חיון ראש פתנים הוא ארס שבנינו; (ד) מדן
נשמע

נשמע

ב א ו ר

(א) אֲסִיפֶם, ענינו כשראו לשון סוף וקץ, ודומה לזה ענין אסף שהוטלה אל"ף בתחלתו ונעשה
שרשיית בפעל, ויש לשמור הכלל הזה בפעלים: אין ענבים וגו', לא יותר דבר (רש"י): ואתן
להם, עתיד מהוסך לעבר, כלומר ובל מה שנתתי להם עד עתה; יעברום, יעבר מהם, וכן
חוקתני וחובל, חוקת ממני, בני ילדוני, ילאו ממני (מרד"ק) ולדעת חז"ל מן חבויא המ"ס
במקום נו"ן נוספת, כמו יעברון; (ב) על מה וגו', יש להעיר בהמשך הפרשה שפעם ידבר
הנביא בשם ה', ופעם בשם עמו, ופעם בשם עלמו: אנחנו יושבים, בגפרים ובערי המישור
בבטחים (רד"ק). והנכון שיכלל בו כאן ג"כ ענין המתנה והתמהמות (ווילנען): ונדמה שם,
יש מפרשים ענין בריתה וי"מ ענין שתיקה. אולי שבין הנביא לכלול שני הענינים יחד, כלומר
נמות שם ונמות בלי תלונה, כי יש לנו להכדיק את הדין עלינו אחרי שחטאנו לה': הדמנו,
גזר עלינו הבריתה וכאלו כבר הכריתנו בי לא ינחם: מי ראש, מטעם וראש פתנים אבות,
לשון ארס: כי חטאנו לה', כמו ואל משה אמר עלה אל ה': (ג) קוה לשלום, נראה שתיבות
על מה בפסוק הקודם מושבות אהרות עמה': מרשה, בה"א כמו באל"ף: בעתה, אימת המות,
כי כבר באים האויבים לבלענו, וכבר נשמע מדן וגו': (ד) מדן, גבול ארץ ישראל לגד כפון
אשר משם פתחה ה' ענה: נחרת סוסי, עמיסת סוסי ונקראת בן על שם הנחירים שהם
נקבי

נקבי

הפטרת תשעה באב בשהרות

סוֹסֵיוּ מִקּוֹל מִצְדֵּלוֹת אַבְיָרִיו
רַעְשָׁה כָּל־הָאָרֶץ וַיִּבְאוּ וַיֹּאכְלוּ
אֶת־אֶרֶץ וּמְלוֹאָה עִיר וַיֵּשְׁבִי בָהּ:
(ה) כִּי הִנְנִי מִשְׁלַח בְּכֶם נְהָשִׁים
צְפַעְנִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם לֶחֶשׁ
וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה:
(ו) מִבְּלִיגִיתִי עָלַי יִגּוֹן עָלַי לְבִי
דָּוִי: (ז) הִנֵּה־קוֹל שׁוֹעֵת בַּת־
עַמִּי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוּהָ אֵין
בְּצִיּוֹן אִם־מֶלֶכָה אֵין בָּהּ מְדוּעַ
הִכְעַסְנִי בְּפַסְלֵיהֶם בְּהַבְלִי נִכְרָ:

עבר

תרגום אשכנזי לא

דן אויס, דאן שנויפען זיינער
ראַססע, ערבעכט דיא ערדע
פֿאַן דעם לערמענדען גע-
טעזע זיינער העלרענשאַאר;
זיא קאַממען פֿערשלינגען דאן
לאַנד אונד וואַס עם פֿיללעט,
דיא שטאַדט זאַממט איהרען
בעוואָהנערן. (ה) „יא! איך
שיקקע שלאַנגען אונטער אײך,
אַטמערברוטטה, דיא קיין צו-
בער באַנגט, דיא זאַללען אײך
פֿערוואונדען, “ שפּריכט דער
עוויגע! (ו) איך שטרעב' אונט-
וואַנסט דען שמיַרץ צו אונטער-
דריקקען. ביין הערץ יאַממערט
לויט אײן מיר. (ז) האַרץ! דיא
פֿלעהענדע שטיממע מיינעס
פֿאַלקעס אויס פֿערנעם לאַנד
דע: „איזט דען דער עוויגע

ניכט צו ציין? וואלטעט איהר קעניג ניכט אין איהר? — ווארום האכען זיא מיך
ערצירנעט מיט איהרען געטצען. כילדערן? מיט דעם אויסלאַנדס טאַנד? —

דוא

ר ש י

שמע. על דפלתו לעגלא דכדן; נחרת סוסיו. עטישו' נחיריו: מלהלות אביריו. להלם
משחק סוסיו ומלינו במקום אחר סוסים נקראים אבירים מדהרות דהרות אביריו לשון סוס
דוהר ויונתן תירגם מקל פסיעות גברוהי: (ה) נחשים לפעוויס. לסוף שנעים שנה געשה
לפע וואטס אזו שלא ישמע לקול חבר המלחשו שנאמר כמו פתן חרש יאטס אזו הוא שנאמר
אשר אין להם לחש: (ו) מבליגיתי עלי יגון. כמו הכלגרי וס דבר הוא מ"ש איטינו' מקן
בלע"ז מלה נוספת. (ויינע בערוה יגונג, ערהאוסגג) כלומר אס אמרתי אכליגה ואשאסק עלי
יגווי: עלי לבי דוי. מקול נבואות הנגלות אלי בפרעניות הבאות: (ז) הנה קול שונית
נת עמי. אני שומע שסופן ללעוק בארץ מרחקים ולמה כל זאת הלא ה' בליין ואס ישונו אלו
ימלא

ב א ו ר

נקבי האף: מקול מצחלות אביריו, מקל פסיעות גברוהי: ויאבלו וגו', ד"מ על הכליון
הגמור שיפעלו בארץ: (ה) בי, כבר הערמו במקום אחר שלפעמים שעס פי לאמת הענין, וכאלו
נא הנביא לאמת גם כשס ה' מה שאמר כשס העס: (ו) מבליגיהי, אס בשקל מרבית שח'
בשלמו מרביתית, ואמר הנביא התחוקי הוא נגד היגון ולא אוכל כי עלי לבי דוי (מרד"ק),
ועעס עלי כשעס ונסשו עליו תאכל כלומר בקרבנו, ועעס התחוקות נגד היגון הוא כמה שמיב
הנביא לעלמו שהס ראויס לכך ונענשים כפי הדין, מ"מ כשישמע קול שועת עמו יכאב לבו עליו,
וידמה לו כאלו כבר ישמע הקול הזה מארץ מרחקים אחרי גלותו, וכמו שאמר בפ' הבא: (ג) הה'
אין בציון, ואיך ישלט בנו האויב. ותוך כדי דבור משיב הנביא לעלמו כשס ה' מדוע הבטיחונו
וגו', להבליג על היגון, אמנס עוד מעט וישונו ויגבור הדוי כשישמע קול שועת עמו, עבר קניב
וגו' וכמו שאומר על שבר בת עמי וגו', כן נראה לי המשך המאמרים: בהבליג, אס נכר:

עבר

הרגום אשכנוי

הפטרת תשעה כאב בשחרית

(ח) עבר קציר בלה קיץ ואנהנו
 לא נושענו: (ט) על שבר בת-
 עמי השברתי קדרתי שמה
 החזקתני: (י) הצרי אין בגלעד
 אס-רפא אין שם כי מדוע לא
 עלתה ארכת בת-עמי: (יא) מי-
 יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה
 ואבכה יומם ולילה את הקלי
 בת-עמי: (יב) מי יתנני במדבר
 מלון ארהים ואעובה את-עמי
 ואלכה מאתם כי כלם מנאפים
 עצרת בגדים: (יג) וידרכו את-

(ח) דיא ערנדטע איזט פֿאַראַיבער, דער זאָמער פֿאַראַיבער, אונד נאָך איזט אונז ניכט געהאַלפֿען. " (ט) אַך! דער אונפֿאַלל מיין נעס פֿאַלקעס רייסט מיך אויך מיט געדער; טריבזון אומהיל- לעט מיך; מיך איבערוועלטי געט דיא פֿערצווייפֿלונג. (י) איזט דען קיין באַלזאָם מעהר צו גלעד? קיין אַרצט מעהר דאָרט? דאָס מיינעס פֿאַלקעס היילונג ניכט געדיייען קאָן? (יא) א, דאָס מיין הויפט פֿאַלל וואַססערס, איין טהרענען- קוועלל מיין אויגע וואָרע! דאָ מיט איך טאַגע לאַנג אונד נעכ- טע לאַנג איבער דיא ערשלאַ- גענען מיינעס פֿאַלקעס וויינען קעננטע; (יב) אָדער דאָס מאַן מיר אין דער וויסטע איינע

הערבערגע געבע, זאָ וואָללטע איך מיין פֿאַלק פֿערלאַסען, אונד פֿאַן איהנען געהען; דען, אַללע זינד זיא עהעברעכער, איינע ראָטטע בעזעוויכטער; (יג) שפּאַננען איהר גע- שאַם

ר ש י

ימלא להם: (ח) עבר קציר בלה קיץ. לפינו לעזרת מזרים לא באה אמרנו יעבר הקציר והיו פנויים וינחו והנה עבר זמן הקציר באייר וזמן הקיץ בתמוז ולא באה: (ט) קדרתי. ל' שחרות ואופל: שמה. תמהון: החזקתני. אחזתני: (י) הלרי אין בגלעד. שהלרי בא משם כמו שנה' עלי גלעד וקחי לרי בלו' ובי לא היו להם אנשים לדיקים ממי ללמוד ויטיבו דרכיהם: ארובת. רפואת אינפלאש"טרא בלע"ז (בל"א פֿאַנחטטער): (יב) עצרת בוגדים. בניסוי' בוגדים: (יג) וידרכו.

ב א ו ר

(ח) עבר קציר וגו', כלומר כבר עבר זמן אחר זמן שפנונו לעזרה ולא באה: (ט) קדרתי, לשון שחרות ואופל (רש"י), והטעם על הדאגות והלער המאפילים נפש האדם: שמה, כמו שמה, והוא ענין תמהון: החזקתני, מענין חזקתני וחובל, כלומר החזקה עלי: (י) הצרי אין בגלעד, אמר דרך משל אם אין לרי בגלעד אם רופא אין שם לרפאות עמי ממכות. וגלעד הי' מקום הלרי כדכתיב עלי גלעד וקחי לרי, וטעם ארובת רפואת (מרד"ק): (יא) מי יחן, שיהי ראשי כלו מים ויזוב דרך עיני בכבי, וכן תהי עיני מקור דמעה שלא יכסוק (הג"ל). ויבקש הנביא על זה לפי שהנבי הוא חזי נחמה במה שהוא ממעט כאב הלז קלת, והנזכה ימלא בו נשימות מה: את הללי, אמר הרד"ק ו"ל מי שבוכים עליו נעשה כפעול לבכי ואם לא ישיגנו, כן דרך לשון העברי וכן אמר ויבך אותו אביו, וכן נעשה זה השמוש בלשון אחר זולתי העברי (כמו בל"א ער בעוויינטע אוהן), לפי שבעבורו נעשה הנבי הרי הוא כאלו מקבל הפעולה: (יב) יחנני, יחן לי, כלומר מי יחן לי מקום מנוחה במדבר ואלכה שם לבלתי ראות ברעה אשר ימלא את עמי כי אם גם ראויים לכך כי כלם וגו', מ"מ איככה אוכל ואראה באבדן מולדתי: כי כלם מנאפים וגו', נאום ה', כל מה שידבר הנביא לחובת העם תולה בדבור השם: עצרת בוגדים, כנשיות בוגדים (רש"י): (יג) וידרכו אח לשונם, שהיא כמו קאחם שיזמינו לירות בו ישרי לב ע"י הזכרים

הפטרת תשעה באב בשחרית

לְשׁוֹנֵם קִשְׁתָּם שֶׁקָּר וְלֹא
לְאִמוּנָה גָּבְרוּ בְּאֶרֶץ כִּי מִרְעָה
אֶל־רְעָה וַיֵּצְאוּ וְאֶתִי לְאִי־דַעוּ
נְאֻם־יְהוָה: (יד) אִישׁ מִרְעֵהוּ
הִשְׁמְרוּ וְעַל־כָּל־אֶחָד מִבְּטָחוֹ
כִּי כָל־אֶחָד עֵקֶב יַעֲקֹב וְעַקְבוֹ כָּל־רַע
רָכִיל יִהְיֶה: (טו) וְאִישׁ בְּרַעְהוּ
יִהְיֶה לְוַאֲמַת לֹא יִדְבְּרוּ לְמַדּוֹ
לְשׁוֹנֵם דְּבַר־שֶׁקֶר הַעוּה נִלְאוּ:
(טז) שְׁבַתְךָ בְּתוֹךְ מְרֻמָּה בְּמְרֻמָּה
מֵאֲנוּ דַעַת־אוֹתִי נְאֻם־יְהוָה:
(יז) לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
הַיְגִנִי צוֹרְפָם וּבְהִנָּתִים כִּי־אֵיךְ

אעשה

חרוגם אשכנזי לב
שאם, דיא ליגענהאפטע צונג
גע; געברויכען איהרע מאכט
צו ניכטס רעדליכעם אים לאנג
דע; פערזינקען פאן לאסטער
אין לאסטער אונד וואללען מיי
נער ניכט וויסען, שפריכט
דער עוויגע. (יד) מאן היטע זיך
פאר זיינעם בזענפריינדע, מאן
פערטרויע קיינס ברודר מעהר,
דען יעדער ברודער הינטער
געהט, יעדער פריינד פער
ליימדעט. (טו) זיא שפאטטען
איינער דעם אנדערן, רעדען
דיא וואהרהייט ניכט, איבען
איהרע צונגע אים ליגען רע
דען, בעפלייכען זיך דעם אונג
רעכטס טהון. (טז) דוא זיט
צעסט אונטער לויטער טרוג,
אונד דעם טרוגעם האלבער
וואללען זיא מיך ניכט ערקענע
גען, שפריכט דער עוויגע.
(יז) פירוואהר! זיא שפריכט
דער עוויגע צבאות, איך לייטערע זיא, איך פריפע זיא, דען וואס זאלל איך טהון דא עם
מין

ר ש י

ל' זה נוסף בהזמנת הקצת לירות חן וקצת היא ארכלי"שטא בלע"ז (אראברוטט עיין מרפא לשון
כסחים קי"א ח' ד"ה סיק קבל) וברגלים דורכין אותה לכך קורא אותה דריכה והנביא
המשיל לשונם לקצת שקר שדרכו לשונם קצת בשקר: מרעה אל רעה. מעבירה אל עבירה:
(יד) עקוב יעקוב. ארוב יארוב: (טו) העוה נלאו. יגעו וטרחו לעות את דרכם העוה
כמו הכנד את לבו להעוה: (טז) שבתך בתוך מרמה. כשהן יושבין חושבים מחשבות מרמה
ובמרמה והחליפו יראתי ומאנו דעת אותי: במרמה. בשביל המרמה: (יז) הנני צורפם. בייסורין:
מפני

ב א ו ר

אשר יתנו עליו, והם השקר והרכילות שיזיקו בו רעים, ואני תרגמתי כפי הענין: ולא לאמונה
גברו בארץ, מה שהם מתגברים ומתחזקים על החלשים לא לאמונה שיספטו משפט אמת
וימנעו העושקים כי אם להיפך (מרד"ק): (טו) למדו לשונם, הרגילו כמו פרא למוד מדבר
(הנ"ל): העוה נלאו, יגעו וטרחו לעות את דרכם, העוה כמו הכנד את לבו, להעוה (רש"י):
(טז) שבחך בחוך מרמה, כלומר בתוך עם מרמה שלא תוכל להשיבם אלי, כי בשביל המרמה
מאנו דעת אותי לבלתי ילערכו לעזוב דרכם: (יז) לכן, לשון שנועה, אמר האל יתברך הנני
בבר צרפתיים ובחנתיים בלרות לראות אם ישבו אלי, כי איך אעשה אחרי שהם נקראים עמי,
אמוס כלו סיגים אין עושה טוב אין. גם אחד, בפיו ידבר שלום וגו', וביון שהפסיק השלום
ביניהם

אָעֲשֶׂה מִפְּנֵי בְּתַעֲמִי: (יח) **חַץ**
שׁוֹחֵט לְשׁוֹנֵם מִדְּמַי דְּבַר בְּפִי
שְׁלוֹם אֶת־רַעְיוֹנוֹ יִדְבַר וּבְקִרְבוֹ
יֵשִׁים אֲרָבוֹ: (יט) **הָעֵל־אֱלֹהִים לֹא־**
אֶסְקֶד־בָּם נְאֻם־יְהוָה אִם בְּגִוֵי
אֲשֶׁר־כֹּזֵה לֹא חֲתַנְקֵם נַפְשֵׁי:
(כ) עַל־הַהָרִים אֲשֶׁר בְּכִי וְנָהִי
וְעַל־נְאוֹת מִדְּבַר קִינָה כִּי נִצַּחְתִּי
מִבְּלִי־אִישׁ עֵבֶר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל
מִקְנֵה־מַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה
נִדְּדוּ הַלְכוּ: (כא) **וְנִתַּתִּי אֶת־**
יְרוּשָׁלַם לְגִלְיָם מְעֹז תַנִּים וְאֶת־
עָרֵי יְהוּדָה אֶתֶּן שְׁמָמָה מִבְּלִי
יֹשֵׁב: (כב) **מִי־הָאִישׁ הַחָכֵם וַיְבִן**

מיון פֶּאֶלֶק דָּאךְ אִינְמֵאֵהֶל
 אִזְט; (יח) אֶלְלִין, גַּעֲשֶׂר־פֶּ=
 טַעַר פֶּאִיל אִזְט אִיהֲרַע צוֹנְגַע,
 דִּיא רַעֲדַע לִויטַעַר פֶּאֶלֶשׁ; מִיט
 דַּעַם מוֹנְדַע שְׁפִרִיכְט מֵאָן
 פֶּרִינְדִלִיךְ צו דַּעַם נַעֲסֵטַען,
 אונְד אִים הַעֲרַצַען שְׁטַעֲלֵלַעַט
 מֵאָן אִיהֶם דִּיא פֶּאֶלֶע .
 (יט) זֶאָלֶל אִיךְ זֶאָלְכַעַם נִיכְט
 אָן אִיהֲנַען אֶהֲנַדַען? זֶאָלֶל אָן
 זֶאָלְכַעַם פֶּאֶלְקַע אִיךְ נִיכְט רַא־
 כַּע נַעֲהַמַען? (כ) אִויף יַעֲנַע
 בַּעֲרַגַע עֲרַהֲעֵב' אִיךְ קֶלַאג־
 אונְד וועֶהֲגַעֲזֹאֲנַג, שְׁטִימַמַע אָן
 דַּאזְטְרוֹיַעֲרֵלִיד, אָב דִּיא פֶּלוֹ=
 עַן דַּעַם פֶּעֶלְדַעַם, פֶּעֲרַאֲדַעַט
 לִיעַנַען זִיא, פֶּאָן קִינַעַם וּזֹאנ־
 דַּעֲרַעַרַם פֶּוס בַּעֲטַרַעַטַען; מֵאָן
 הַעֲרַט נִיכְט מַעֲהַר דַּעַר הַעֲעַר־
 דַּע בְּרִילְלַען; פֶּאָם פֶּאָגַעֲלֵל אִין
 דַּעַר לִוְט בִּזוֹ צוֹם פִּיהַע אִזְט
 אֶלְלַעַם וועֶגַעֲשִׁיכְט, דַּאֶפֶּאָן
 גַּעֲוִיכְעַן. (כא) „אִיךְ מֵאֶכַע אִויךְ

ירושלים צום שטין = הויפֶען, דער דראכֶען וואָהֲנוֹג; לאַסַעַע יְהוּדָה'ס שְׁטַעֲדַטַע צו אִינְאָדַען
 וועֶרְדַען, אִוִים מֵאָנְגַעֲלֵל אָן בַּעֲוֹאָהֲנַעֲרֵן. " (כב) וועֶר אִזְט דַּעַר ווִיזַע מֵאָן, דַּעַר עַם בַּעֲמַעֲרַקַט?

ר ש י

מפני בת עמי . מן קדם חובי כנישתא דישראל : (יח) סן שחוט לשונם . משוך כמו זהב שחוט
 וכן ושחטה שטים טר"יט זלע"ז (געטפֿאָנגט, געלאָגען) . ל"א ל' שחטה ממש טראַנק"חט
 (וזהו טרַפֿטֿטֿאָנט זלשון אשכנזי שניידענר) וכן חזרו מנחם וכן תירגם יונתן כגיר די מחריף:
 ובקרבו . ת"י ובמעוהי: (כ) על ההרים . על חורבן ההרים: ועל נאות מדבר . נוה רועים
 שנמדכרות נאות ל' נוה וכן נאות אלהים וכן לביתך נאות קדש: נחתו . לשון ליה וכן נחתה:
 נדדו הלכו . סופן לילך חמשים ושטים שנה לא עבר איש זיהודה מגלות לדקיהו עד פקידת
 בורש מלך פרס חמשים ושטים שנה היו ורמו לדבר ועד בהמה משכונה בנימטריא ל"ב והחשון
 מקוון במסכת מגלה: (כא) לגלים . דגורין: (כב) מי החכם . שיבין זאת ומי הנביא אשר דבר

כי

ב א ו ר

זיניהם אי אפשר להם להתקיים לפני, כן נראה לי המשך האמרים: (יח) חץ שחוט, משוך
 כמו זהב שחוט, כאלו הוא נמשך על המשחת לחדדו (מרד"ק): (יט) העל אלה, המעשים לא
 חבוקו בהאנשים החלו: (כ) על ההרים, על חורבן ההרים (רש"י): (כא) ונחתו את ירושלים,
 מחמר השם, כלומר לא בלבד הפרוים ונחות הרועים, כי אס גם המבטרים אשר נאסמו שמה
 לה ולט על נפסם אתן שממה. והנה קול שדי זה במקום השממה והדממה שלייר הנביא כפ'
 הקודם

הפטרת תשעה באב בשחרית

תרגום אשכנזי לג

אֶת-זֹאת וְאֵשֶׁר דִּבֶּר פִּי-יְהוָה
 אֵלָיו וַיִּגִּדָה עַל-מֶה אֲבָדָה הָאָרֶץ
 נִצְתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּרִי עֵבֶר :
 (כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה עַל-עֲזֹבֶם אֶת-
 תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיהֶם וְלֹא-
 שָׁמְעוּ בְקוֹלִי וְלֹא-הִלְכוּ בְהִ :
 (כד) וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לִבָּם
 וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּם
 אֲבוֹתָם : (כה) לֵכֵן כֹּה-אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 הִנְנִי מֵאַכִּילֶם אֶת-הָעֵם הַזֶּה
 לְעֵנָה וְהַשְׁקִיתִים מִיַּד-אֵשׁ :
 (כו) וְהַפִּיצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא
 יָדְעוּ הִמָּה וְאַבוֹתָם וְשַׁלַּחְתִּי
 אַחֲרֵיהֶם אֶת-הַחֶרֶב עַד כְּלוֹתִי
 אוֹתָם : (כז) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת

אָדַעַר צו דַעַם דַעַם עוּוֹיִ=
 גַעַן מוֹנֵד עַם גַעַרְדַעַט? עַר
 זַאָנַע עַם אָן; וּוְאַרוֹם אִיזַט
 דַאָז לַאָנֵד צַעַרְנִיכְטַעַט, צַעַר=
 שְטַעַהֲרַט וּוִיא אִינַע וּוִיכְטַעַט=
 נִיִיא, פֶּאָן קִינַעַם וּוְאַנְדַעַרְעַר
 כַעַזוֹכְט? (כג) אֹונֵד דַעַר עוּוֹיִ=
 גַע אָנְטוּוְאַרְטַעַטַעַט; ,, דִיאַוּוִיל
 זִיא מִינַע לַעַהֲרַע פֶּעַרְלַאסְסַעַן,
 דִיא אִיך אִיהַנַעַן פֶּאָרְגַעלַענַט,
 מִינַעַר שְטִימַמַע נִיכְט גַע=
 הַאָרְכְט הַאָבַעַן, אֹונֵד אִיהַר
 נִיכְט נַאָכְנַעוּוְאַנְדַעַלַט זִינֵד;
 (כד) זַאָנְדַעַרְן לִיעַבַעַר אִיהַרַעַם
 הַעַרְצַענַם דִינְקַעל גַעפֶּאָלְגַט
 הַאָבַעַן, אֹונֵד דַעַן גַעטְצַעַן
 נַאָכְנַענַאָנַעַן זִינֵד, וּוִיא אִיהַרַע
 פֶּאָטַעַר זִיא גַעלַעַהֲרַט הַאָבַעַן.
 (כה) פִירַזוּאַהַר! זַאָ שְפַרִיכְט
 דַעַר עוּוִיגַע צַבַאוֹת, דַעַר נַאָטַט
 יִשְרַאֵל'ס: אִיך שְפִיזַע דִיעוּעַם
 פֶּאָלְק מִיט וועַרמוֹטַה, טַרַענְקַע
 זִיא מִיט דַרַאָכַעַן = גִיפְט;
 (כו) צַעַרְשְטַרִיַע זִיא אֹונְטַעַר
 פֶּעַלְקַעַר, דִיא וועַדַעַר זִיא נַאָךְ
 אִיהַרַע פֶּאָרְפֶּאָהַרַעַן גַעקַאָנְט
 הַאָבַעַן, אֹונֵד שִיקַקַע דַאָז
 שוועַרְדַט הִינְטַעַר זִיא דַרִיַין, בִיז אִיך זִיא אוּיפֶּגַעַרִיעַכַעַן הַאָבַעַ. " (כז) אַלּוּזַא שְפַרַאָךְ דַעַר
 עוּוֹיִ=

החבוננו

ר ש י

פי ה' אליו ויגידה ומי יגיד על מה אבדה הארץ כל המורענות הזה: (כה) לענה. עש
מר: מי ראש. ארם נחש:

כי

ב א ו ר

הקודם, הוא נורא מאוד, וירצה ההתפעלות בלב השומע ככל המליץ: (כב) ויבן את זאת, מעלמו, או אמר פי ה' דובר אליו הטעם על מה וגו': ויגידה, טעם משקל הנקבה בעבור הכלתי מפורש: (כה) אלהי ישראל, ביאת הכנזי הזה כאן לאמר חף שהם סרו מ"מ הוא אלהיהם להעניסם על עוונותיהם, או יהי' הטעם לאמר כי חף ששמו הגדול נקרא עליהם מ"מ אין נשיאת פנים בדבר לבלתי העניסם כדון: מאכילם את העם, כל הכנזי קודם הידועה כמו ותראה את הילד והדומים (רד"ק): (כז) כה אמר יי צבאות, אי אפשר להמשיך למה שלאחריו, בעבור מלת ותשינה עלינו, ואין להביא ראיה מכתוב עמו אנכי כזרה שכבר כתוב אחריו אכללו וזכנדהו, לכן נראה לי טעם ההמשך כזה, אמר הכנזי אחרי שכה אמר ה' לבנות הנני מאכילם וגו'

ותרגום אשכנזי

עוונע צבאוח ! דארום מערקט
דארויף אונד רופט דיא קלא-
גע = פרויען, דאס ויא קאממען;
שיקט נאך דען דיכטערינגען
דאס ויא קאממען, (כח) דאס
ווא הערבייא איילען, אונד אנט-
שטיימען איבער אונד דען ווע-
העגעוואנג; דאמיט אונזערע
אויגען אין טהרענען צערפלי-
סען, אונזערע אויגען = לידער
פאן וואססער איבערשטרע-
כען. (כט) הארך ! וועלך קלא-
גע = געטאן פאן ציון אויס:
„אך ! ווא אונגליקליך, ווא בע-
שעמט זינד וויר ! וויר מיססען
דאז פאטערלאנד פערלאססן;
אונזערע וואהנונגען האבען
אונד אויסגעשטאסען. “ (ל) ווא
הערט אויף גאטטעס פערקינג-
דינג, איהר פרויען ! אייער
אחר פערנעהמע זיינעם מונ-

הפטרת תשעה באב בשחרית

התבוננו וקראו ונו
ותבואינה ואל ההכמות שלהו
ותבואנה: (כח) ותמהרנה ותשנה
עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה
ועפעפינו יזלדמים: (כט) כי קול
נהי נשמע מציון איה שרדנו
בשנו מאד כיעזבנו ארץ כי
השליכו משכנותינו: (ל) כי
שמענה נשים דבר יהוה ותקח
אזנכם דבר פיו ולמדנה
בנתיכם נהי ואשה רעותה קינה:
(לא) כיעלה מות בחלונינו בא
בארמנותינו להכרית עולל

מחוי
דעם רעדע, אויף דאס איהר אייערן טעכטערן דאז קלאגע = ליער לעהרט, דער
געשפיעלין דען טרויערגעוואנג; (לא) דען דער טאך איזט אין אונזערע פענסטער
איינגעשטיעגען, אין אונזערע פאלעסטע איינגערונגען, ראטטעט פאן דען שטראם
סען

ר ש י

(כט) כי השליכו משכנותינו. את שוכניהם ויש עוד לומר כי השליכו האויבים את משכנותינו
לארץ: (לא) להכרית עולל מחון. מן השוק כמו וחולות תשים לך בדמשק:
אל

ב א ו ר

ונו' לכן התבוננו על זה וקראו ונו', וזוה יתישב גם טעם מלת התבוננו כאן. ורבותיו ז"ל
דרשו מה שדרשו: ואל ההכמות, בדברי הספד וקינה (רד"ק): (כח) ותרדנה, פועל עומד,
ומרוב הנבי דמה הענין באלו העין נחבת ויורדת בדמעה (הג"ל). וטעם שם דמעה תואר
הפעל, כלומר שלחלומית העין תרד ירדת דמעה אחת אחת (טרעהנענד) כל"א: (כט) נשמע,
עבר מבנין נפעל: כי השליכו משכנותינו, אותנו תולה על דרך ולא תקיא הארץ אתכם ואין
נושא גדול מזה שילא אדם מוכרח מביתו לפיכך בושנו מאוד (רד"ק): (ל) כי שמענה, אף כאן
טעם מלת כי לאמת הענין: שמענה דבר יי, מה שדבר לעשות לעמו כדי שתוכלנה ללמד
לרעותיכם מה שתקוננה בקינתם: (לא) כי עלה מות בחלונינו, דרך משל שאי אפשר להשמר
ולהסגר מפניו, כי בחלונות בא כגונב: להכרית, טעם למ"ד התכלית, כי על ידי שכל המות
בארמנות להמית שם, יכרתו העוללים מהחולות והבזורים מהרמנות שלא יבואו עוד שמה:
כה

הפטרת תשעה באב בשחרית

מִהוּיץ בַּחֲזָרִים מִרְחֹבוֹת: (לג) דְּבַר
כֹּה נֶאֱמַר יְהוָה וְנִפְלְאָה נִבְלַת
הָאָדָם כְּדָמֵן עַל-פְּנֵי הַשָּׁדָה
וּכְעֵמִיר מֵאַחֲרֵי הַקּוֹצֵר וְאִין
מֵאַסֵּף: (לג) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹ-
יְתְהִלֵּל חֲבֹם בְּחֻמָּתוֹ וְאִי-יִתְהַלֵּל
הַגְּבוּר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֲרִי-יִתְהַלֵּל
עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ: (לד) כִּי אִם-בְּזֹאת
יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשָּׂבֵל וַיִּדַע
אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד
מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ כִּי-בְּאֵלֶּה
חִפְצָתִי נֶאֱמַר יְהוָה:

תרגום אשכנזי לד

סען דיא קנאכען וועג, דיא
יינגלינגע פֿאָם מאַרקטע.
(לג), רעדע, זאָ שפּריכט דער
עוויגע, אונד דיא אָוער דער
מענשען זאָללען הינפֿאַללען,
וויא קאָטה אויף דעם פֿעלדע,
וויא דיא גאַרבע הינטערם
שניטטער, דיא קיינער אויפֿ-
ניממט. "

(לג) זאָ שפּריכט דער עוויגע
פֿערנער: דער קלוגע ריהמע
זיך ווינער קלוגהייט ניכט, ניכט
דער העלד זיינעם העלדענ-
מוטהם, ניכט דער רייכע זיי-
נעם רייכטהומס; (לד) זאָנדערן
דאָמיט ריהמע זיך, ווער שאָן
זיך ריהמען ווילל, דאָס ער
איינזעהען ערקענגען מיך גע-
לערנעט, וויא איך דער עוויגע גנאָדע אונד
נערעכטיגקייט אונד וואָהלוואָללען איבע אויף
ערדען; דאָס אָן זאָלכעם איך געפֿאַללען האָבע, שפּריכט דער עוויגע.

זוכט

ר ש י

(לג) אל יזהלל חכם. אל תתהללו לומר חכמים אנונו הנה דברי מאסחים וקמת מה לכם
חס השכלתם וידעתם אותי אז תתהללו בחכמתכם: (לד) השכל. כמו הכבד אנוטי ליינט בלע"ז
(בעגרייפֿענד, פֿערטטעהענד ועיין רש"י ישעיה ה' י')

בהמצאו

ב א ו ר

(לג) כה נאם יי, דבר ונפלה, כלומר כמעט שגזרה הגזירה בן תהי: כעמיר, שזכמו הקולר
ונשאר מאחריו ואין מאסף אותו בן יהיו סגריהם כנשכים על פני השדה ואין קובר אותם
(רד"ק): (לג) אל יתהלל וגו', זכר אלו התכונות השלש כי החכם יוכל פעמים רבות בתחבולותיו
ובערמתו, וכן הגבור יוכל בכחו ובגבורתו, וכן העשיר יפדה נפשו מיד האויב בעשרו, בן מנהג
העולם ברוב, ואמר להם הנביא כי לא יוכלו באלה כי אם כמה יוכלו בהשכל וידוע את ה' ללכת
בדרכיו לעשות חסד משפט וצדקה בארץ כי בן עושה אותם הוא (הנ"ל): השכל וידוע אותי,
שאני ה' וגו', ושאלה חשתי גם לראות בבריותי עושים כך, בן נראה לי הענין:

הפטרת תשעה באב במנחה

ושאר העניות צבור.

בישעי' סימן נ"ה.

תרגום אשכנזי

(6) זוכט דען עוויגען, ווייל ער צו פינדען, רופט איהן אן, ווייל ער נאָהע איזט. (ב) דער גאָטטלאָזע לאָסע זיינען וועג, דער זינדען - פֿאַללע מאָן זיינע ענטוויירפֿע; קעהרע וויעדער צום עוויגען, ער ערבאַרמט זיך זיין; ווענדע זיך צו אונזערעם גאָטטע, דעם אַלפֿערגעבער! (ג) מיינע געדאַנקען זינד ניכט דיא אייעריגען, אייערע וועגע ניכט דיא מייניגען, שפּריכט דער עוויגע. (ד) האָך ערהאַ- בען, וויא דער היממעל איזט איבער דיא ערדע, זאָ ערהאַ- בען זינד מיינע וועגע פֿאַן דען אייעריגען, מיינע געדאַנקען פֿאַן אייערן געדאַנקען. (ה) זאָ וויא רעגען אונד שנעע פֿאַם היממעל נידערפֿעללט, ניע לעער צוריקקעהרט, ערשט דיא ערדע וועססערט, בע- פֿרוכטט אונד גרינענד מאַכט, ערשט דעם זעעמאַן זאַמט,

(6) דְרֵשׁוּ יְהוָה בְּהִמְצֵאוֹ קְרֹאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב: (3) יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֶון מִחֻשְׁבֹּתָיו וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל-אֱלֹהֵינוּ כִּי-יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ: (ג) כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה: (ד) כִּי-גִבְהוֹ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי מִדְרָכֵיכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתַי מִמִּחֻשְׁבוֹתֵיכֶם: (ה) כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם-הִרְוָה אֶת-הָאָרֶץ וְהוֹלִיךָ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֵרַע לְזֵרַע וְלֶחֶם לְאֹכֵל: (ו) כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי

אונד שפייזע צום עססען שאַפֿט; (ו) זאָ איזט דער אויסשפרוך, דען דיא גאָטטהייט

טוהט

ר ש י

(א) **בהמצאו**. קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני: (ג) כי לא מחשבותי מחשבותיכם. אין עלי ושלכם שזאת לכך אני אומר לכם יעזוב רשע דרכו ויתפוש את דרכי: ואיש און מחשבותיו. ויתפוש את מחשבותי לעשות הטוב בעיני: (ד) כי גבהו שמים וגו'. כלומר כי יש הבדל וחילוק מעלות ושבת דרכי יותר מדרכיכם ובמחשבותי יותר ממחשבותיכם כגובה שמים על הארץ אתם נותנים לב למרוד כי ואני נותן לב להשיב אתכם: (ה) כי כאשר ירד הגשם והשלג. ולא ישוב ריקס אף ייטיב ליגולם: (ו) כן יהיה דברי אשר יבא

ב א ו ר

(א) **בהמצאו**, קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני (רש"י), וכן אמר הראש"ע קודם תתום הגזירות, והריק"ם אמר בענין שילא לכם, וכן בהיותו קרוב, בענין סיהי' קרוב, וזו היא דרישה בכל לב. והנכון שטעמו בעבור המלאו, כלומר בהיות שזה דרכו להיות קרוב לכל קוראיו באמת ובלב תמים, לא כמו שאדם חושבים להתיאש מן התשובה שלא יקבל אתכם, כי כן דרך האדם להנקס ממי אשר חטא לו, אבל לא במחשבותיכם וגו': (ו) כן יהיה דברי, כי אמלא

הפטרת תשעה באב במנחה

לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם-עֲשֵׂה
 אֶת-אֲשֶׁר הִפְצַתִּי וְהִצַּלְתִּי אֲשֶׁר
 שָׁלַחְתִּיו: (ז) כִּי-בִשְׂמִיחָה תֵצְאוּ
 וּבְשָׁלוֹם תּוֹבְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת
 יִכְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רְנָה וְכָל-עֲצֵי
 הַשָּׂדֶה יִמְחֵאוּ-כָּף: (ח) תַּחַת
 הַנְּעֻצִים יַעֲלֶה בְרוֹשׁ תַּחַת
 הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הַדָּם וְהִיָּה לַיהוָה
 לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת:
 (ט) כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפַּט
 וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי-קְרוֹבָה יִשׁוּעַתִּי
 לְבוֹא וְצַדִּיקְתִּי לְהַגְלוֹת: (י) אֲשֶׁר־י
 אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה-זֹאת וּבֶן-אָדָם
 יִחְזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ
 וְשֹׁמֵר יְדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל-רָע:

וְתַחַת קרי

ואל

תרגום אשכנזי לה

טהוט; נייע קעהרט ער פֿרוכט-
 לאַזוויעדער, ער פֿאַללברֿינגט
 וואָס אײך בעשלאַססען, פֿאַלל-
 ציהט גליקליך, וואָצו אײך אײהן
 געזאַנדט. (ז) נון ציהט אײהר
 פֿראַהלאַקקענד אויס, ווער-
 דעט אײן פֿריעדען פֿאַרטגעלוי-
 טעט; הערט בערג אונד הי-
 געל יובעל = ליעדער שאַללען,
 דעם פֿעלדעס ביימע הענדע =
 קלאַפֿפֿען רוישען. (ח) שטאַטט
 דעם דאַרנבושעם שפּריעסען
 צעדערן, שטאַטט ווילדען
 שטרויך'ס בלהן מירטען אויף,
 דעם עוויגען צום האַהען רוהם,
 אײן דענקמאַהל איסמערדווי-
 ערנד, אונפֿערגענגליך, עוויג!
 (ט) זאָ שפּריכט גאַטט: האַל-
 טעט נור אויף רעכט, אונד
 אויבט טוגענד אויס; מיין הייל
 נאַהט באלד העראַן, באלד אַפֿ-
 פֿענבאַר' אײך מיינע אַללגיטע.
 (י) הייל דעם שטערבליכען,
 דער זיא איבט! הייל דעם ער-
 דענוואָהן, דער פֿעסט דאַרוף
 העלט! דער דען רוהעטאַג

פֿיערט, אײהן ניכט ענטווייהעט, זיינע הענדע טרייא בעוואַכט, דאַס זיא קיין בעזעם
 טהון

ר ש י

לא מבי. להודיעם על ידי הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו להם. ומדרש אגדה
 כי לא מזבנית וגומר אין דיני כדוני צר ודס אתם מי שמודה בדין מתחייב אבל אני מודה
 ועוז ירוס: (ז) כי בשמחה תלאו. מן הגלות: ההרים והגבעות יפלטו לפניכם רנה.
 שיחנו לבס פריים ולמחס ויהנו יושביהם: (ח) תחת הנעלון וגומר. רבותינו דרשו תחת הרשעים
 יעלו נדיקים: נעלון וסרסד. מיני קולים הם כלומר הרשעים יאבדו והנדיקים יטלו ממעלתם:
 (י) יעשה זאת. שומר שבת וגו':

ב א ר

אמלא כל אשר דברתי אל נביאי, וזהו כי בשמחה תלאו מהגלות וגו' (הראב"ע): (ז) ההרים
 והגבעות, ד"מ ר"ל שימח כל העולם: ימחאו כף, יכו כף, תרגום ויך ומחא, כאלו יניעו
 ענפייהם ויכוס זה צה לשימן שמתן, כאדם השומע שיכה כף אל כף מתוך התפעלות השמחה,
 וכן אמר המאורר בתהלים (כ"ט ט') נהרות ימחאו כף, והכל עד"מ: (ח) הנעצוץ, וכן הסרפד
 ממיני הקוליס הנדלים במדבר, ולהסיך ברז ודקס מיני אילנות טובות, והנה יחדש פלא
 לשום מדבר לאין פרי בשום לזיון זה יהי' לה' לשם לאות עולם (מדברי הראב"ע): (ט) שמרו
 משפט, כי אז קרובה יושעתי לבוא ולדקאי קרובה להגלות, וכבר מבואר במקום אשר הסבדל

טהון. (יא) לאם ניכט דער פֿרעמדלינג דער דעם עויגנו זיך צוגעזעללעט, קלאגען: אָך! גאַטט האַט פֿאַן זיינעם פֿאַלקע מיך געשיעדען! דאַס דער פֿער- שניטטענע ניכט זאָגע: אָך! איך בין יא נור איין דיררער בוים! (יב) דען דיעס פֿערהויסט דען פֿערשניטטענען, גאַטט! ווען זיא מיינע רוהעטאַגע פֿייערן, לעבענסוואַנדעל וועהלען מיר וואָהלגעפֿעלליג, אונד שטאַנד- האַפֿט טרייאַ מיינס בונדע בלייב- בען; (יג) דאַן שטיפֿטע איך אין מיינעם הויזע, אין מיינן מויערן, איהנען דענקמאַל אונד גוטען נאַמען, דויערנדער אַלס איהן זאָהן אונד טאַכטער שטיפֿטען שטעטער נאַכרוהם איזט איהר טהייל, עוויג, אונפֿערגענגליך! (יד) אויך דער פֿרעמדען קינ- דער, דיא צום עוויגען זיך גע- זעללען, דיא איהם דיענען, זיינען נאַמען לעבען, גערנע זיינע קנעכטע זייען; יעדען דער דען רוהעטאַג פֿייערט, איהן ניכט עטווייהט, שטאַנדע אַפֿט טרייאַ מיינעם בונדע בלייבט;

(יא) ואל-יאמר בן-הנכר הנלוה אל-יהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל-יאמר הסרים הן אני עין יבש: (יב) כי-כה ואמר יהוה לסריוסים אשר ישמרו את-שבתותי ובהרו באשר הפצתי ומחזיקים בביתי: (יג) ונתתי להם בביתי ובהומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן-לו אשר לא יכרת: (יד) ובני הנכר הנלוים על-יהוה לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל-שמר שבת מחללו ומחזיקים בביתי: (טו) והביאותים אל-הר קדשי ושמהותם בבית תפלתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על-

מזכיר

(טו) פֿיהר' איך איינסט צו מיינעם הייליגען בערגע, ערפֿרייע זיא אין מיינעם אַנדאַפֿטסהוין געהטע בראַנד אונד שפֿיזעפֿאַפֿער אויף מיינעם אַלטאַרע וואָהלגעפֿעלליג אויף; מיינען טעמפעל

ר"ש י

(יא) הבדל יבדילני ה' - למה אתגיייר הלא הקב"ה יבדילני מעל עמו כשיזלם שברם: ואל יאמר הסרים - למה איטיב דרכי ומעללי הן אני כעץ יבש מאין זכרון: (יב) ומחזיקים - אחזיקים: לכל

באור

שבין לזק לזדקה, שטעם האחרון על החנינה לשנים משורת הדין: (יג) יד, מקום כמווד תהי' לך, אבל זה אינו מקום גופני כי אם במקום מעלה ושבת, וכן ברוך ה' ממקומו, ובענין הגמול בדברי רז"ל ממלא מקום אבותיו (רד"ק): (יד) הנלוים על יי, כמו אל ה' וכן ותחלל על ה' דמנה (הנ"ל): שומר שבת מחללו, ידוע כי שנת סימן התי"ו לנקבה - אולי זה בא כאלו חמר יום

הפטרת תשעה באב במנחה

תרגום אשכנזי לו

מעמפעל נענטט מאן דאן:
הויז דער אנדאט אל-
לער פֿעלקער! (טו) עם
שפרייט'ס גאטט דער הער,
דער פֿערשטאָסענען ישראל'ס
זאממלער! זאָ פֿערמעהרע אידן
אינסט זינער צערשטרייעטען
צאהל.

מִזְבְּחֵי כִּי בִירְתִי בֵּית־הַפֶּלֶא
יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: (טו) נָאִם
אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל
עוֹד אֶקְבֵּץ עֲלֵיו לְנִקְבְּצָיו:

הפטרת יום ראשון של ראש השנה

בשמואל א' סימן א'

(ח) עם לעבטע איין אנגע-
זעהענער מאן צו
רמחים צופים אויף דעם בער-
גע אפרים, נאמענס אלקנה,
זאָהן ירוחם'ס, זאָהן אליהוא'ס,
זאָהן חוחו'ס זאָהן צוף'ס.
(ט) ער האטטע צווייא פֿרויען,
דערען איינע הנה אונד דיא
אנדערע פנינה היעס. פנינה
האטטע קינדער, חנה אבער
ניכט. (ג) דיעזער מאן צאָג
אללע

(ח) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן־הַרְמָתִים
צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם וְשֵׁמוֹ
אֶלְקָנָה בֶּן־יִרְחָם בֶּן־אֵלִיהוּא
בֶּן־חָחוּ בֶּן־צוֹף אֶפְרַתִּי: (ט) וְלוֹ
שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת הֵנָּה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית פְּנִינָה וַיְהִי לַפְּנִינָה יְלָדִים
וְלַחֲנָה אֵין יְלָדִים: (ג) וְעָלָה הָאִישׁ

החוא

ר ש י

(טו) לכל העמים. ולא לישראל לבדם כי אף לגרים: (טו) עוד אקבץ עליו. מן האומות
שיתגיירו ונלוו עליהם: לנקבציו. נוספים על קבוצי ישראל:
(א) יוקרי איש אחד. הכל לפי הסדר משה מסר את התורה ליהושע ויהושע לזקנים ושופט
מסר לשופט עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל כמו שזכרנו וזקנים לנביאים: מן
הרמתיים לופים. שתי רמות היו שזופות ורואות זו את זו ויונתן תירגם לופים מתלמידי נביאי:
אלקנה. לוי היה מבני אביאסף בן קרח נתייחס בדברי הימים: אפרתי. יונתן תירגם בטורח
דבית אפרים. ומדרש אגדה אפרתי בן כלטין אבנינוס אדם חשוב כמו אפריון נמטיה לר"ש לשון
קן: (ג) ועלה האיש. לשון הווה הוא עולה היה מזמן מועד למועד לשילה. ומדרש אגדה בדרך
שהיה

ב א ו ר

יום שבת (מדברי ראב"ט): (טו) לכל העמים, לא לישראל לבד, כי אם אף לגרים (רש"י),
או בדרך תפלת שלמה: (טו) עוד אקבץ עליו, מן האומות שיתגיירו ונלוו אליהם, לנקבציו
נוספים על קבוצי ישראל (הנ"ל):
(א) איש אחד, בד"ה מפורש יתוסו שהי' מבני קהת בן לוי, ולהם הי' נחלתם בהר אפרים,
בדכתיב בס' יהושע ולמשפחות בני קהת הלויים וגו' את שכם ואת מגרשיה בהר אפרים:
הרמחים צופים, אמרו שתי רמות היו שזופות זו את זו, ואמר הרד"ק א"כ פירושו מאחת משתי
רמות, ואין לורך לזה כי יתכן ג"כ שאותה העיר עלמה היתה מונקת על שתי רמות, כמו
העיר רומא וקאנסטאנטינא שכל אחת מהן מונקת ג"כ על שבע רמות: אפרתי, בן פלאטין,
אבנינוס

תרגום אשכנזי

אללע יאָהרע פֿאַן זיינער וואָהניג
שטאַדט הינויף, דען עוויגען
צבאות אַנצובעטען אונד צו
אַפֿערן אין שילה, וואָזעלבסט
דיא ביי דען זעהנע עלי'ם,
הפני אונד פנחס, דאָז פריע
סטעראַמט פֿעררייבטעטען.
(ד) איממער נון ווען אלקנה
אַפֿערטע, אונד זיינער פֿרויא
פנינה אונד אלל איהרען זעה
נען אונד טעכטערן דער גא.
בען מאַנכערלייא פֿאַרלעגטע;
(ה) פֿערדראָס עם איהן, דער
חנה נור איינע איינציגע גאבע
פֿאַרלעגען צו קעגנען; דען ער
ליעכטע זיא; דער עוויגע אבער
האַטטע איהר לייבעספֿרוכט
פֿערזאָגט. (ו) איבערדעם
ביצטע איהר איהרע אייפֿער

הפטרות יום ראשון של ראש השנה
היהוא מעירו מימים ימימה
להשתחות ולזבח ליהוה צבאות
בשלה ושם שני בני עלי הפני
ופנחס כהנים ליהוה: (ד) ויהי
היום ויזבח אלקנה ונתן לפנינה
אשתו ולכל בנייה ובנותיה
מנות: (ה) ולחנה יתן מנה אחת
אפים כי אתחנה אהב ויהוה
סגר רחמה: (ו) וכעסתה צרתה
גם כעס בעבור הרעמה כי סגר
יהוה בעד רחמה: (ז) וכן יעשה

ר' דגושה שנה

זיכטיגע געשפילין נאך מאַנכען פֿערדרום, דאָרויך דאָס זיא זיא אָפֿט מיט דעם פֿאַרוואָרפֿע
בעאינרה גטג, דאָס דער עוויגע איהר לייבעספֿרוכט פֿערזאָגט האָבע. (ז) זאָגינגס אללע
יאָהר

ר ש י

שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו: (ד) ויהי
היום. והוא יום מועדא: (ה) מנה אחת אפים. חלק חד בחייו הראוי להתקבל בסגר פנים
יפות: (ו) לרתה. אחת בעלה פנינה: גם כעס. כעס אחר כעס תמיד לכך נאמר גם כעס
היתה אומרת לה כלום קנית היום מעמורת לנך גדול או חלק לנך קטן: בעבור הרעימה
שתאזון ורבנותיו אמרו בעבור הרעימה שתחלל ולאם שמים רבונות: בעד רחמה. כנגד
רחמה וכן כל לשון בעד: (ז) וכן יעשה. חלקנה שנה בשנה נותן לה חלק מובחר להראותה
שמחבה

ב א ו ר

אבגיווס אדם חשוב (רש"י): (ג) מימים ימימה, משנה לשנה כמו ושמרת את הקפה הזאת
למועדה מימים ימימה, והיא עולה בחג האסיף שהוא זמן השמחה; ויש סותרים איתו מרגל
לרגל, והראשון יותר נכון, כי כן כתיב (פ"ז) וכן יעשה שנה בשנה מדי עלותה בית ה' (מדברי
הר"י אברבנאל): (ד) ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפנינה וגו', ולחנה יתן מנה אחת אפי',
ע"ד הכתוב והיא כל מבקש ה' ילא וגו' מחון למחנה, והטעם שכל עת שהיא זוכה והיא נותן לפנינה
מנות רבות בעבור בניה ובנותיה, היא נותן לחנה מנה אחת לבד אפים, וכפי היסוד של הריק"ס
ז"ל, בכעס ועלב, לפי שה' סגר את רחמה ולא היו לה בנים שיתן לה מנות רבות כמו לבני
פנינה, והוא ה' אהב אותה והיא מתאווה להיות לו ממנה בנים: וה' סגר רחמה, ת"י מן קדם
ה' אהבנע מנה ולד, וכן מתורגם בל"א: (ו) וכעסתה וגו', כלומר מלבד הכעס שהיא לחנה
ולאשה מפאת חסרון הבנים עלמו, הנה כעסתה גם לרתה צמה שנונה להקניטה ולאמור לה
בפה מלא שה' סגר בעד רחמה ושנדאי ח"ב רעה היא בעיניו, כן נראה לי טעם הבתוב:
צרתה, כל שתי נשים לאיש אחד נקראות לרות לפי שאינן אהבות זו לזו ברוב, וכן במשנה
פוטרות לרותיהן (רד"ק) ובלשון הכתוב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לכבוד: הרעימה,
מן רעמו פנים (יחזקאל כ"ו) ענין זעם, והר"ש דגושה שלא כמאסט (ר"ש י' מלך): (ז) וכן יעשה,

הפטרת יום ראשון של ראש השנה
 שָׁנָה בְּשָׁנָה מֵדֵי עֲלֹתָהּ בְּבֵית
 יְהוָה בֵּן תִּכְעַסְנָה וְתִבְכֶּה וְלֹא
 תֵּאָכֵל: (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֹקֵי
 אִישָׁהּ חֲנָה לֵמָּה תִּבְכִּי וְלֵמָּה לֹא
 תֵּאָכְלִי וְלֵמָּה יָרַע לְבַבְךָ הַלֹּא
 אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים:
 (ט) וְתִקַּם חֲנָה אַחֲרַי אֲכַלְהָ
 בְּשֵׁלָה וְאַחֲרַי שָׁתָה וְעָלִי הַכֹּהֵן
 יֵשֵׁב עַל-הַכִּסֵּא עַל-מְזוֹזֹת הַיִּכְלָל
 יְהוָה: (י) וְהָיָא מָרַת נַפְשׁ
 וְתִתְפַּלֵּל עַל-יְהוָה וּבְכָה תִּבְכֶּה:
 (יא) וְתִדְרֹר נְדָר וְתֹאמֶר יְהוָה
 צְבָאוֹת אִם-רָאָה תִּרְאָה וּבְעֵנִי

תרגום אשכנזי לו
 יאהר; אימער ווען זיא הינויף
 רייזטע צום הויזע גאטטעס,
 קרענקטע דיעזע זיא, דאס זיא
 וויינטע אונד ניכטס אס. (ח) דאן
 פֿלעגטע איהר מאן אלקנה
 וואָהל צו איהר צו זאגען: וואָ,
 רום וויינסט דוא, חנה! אונד
 אויסעסט ניכט, אונד ביזט
 זא מיספֿערגניגט? בין איך דיר
 ניכט בעסער אלס צעהן קיני.
 דער? — (ט) איינסט שטאנד
 חנה אויף, נאָכדעם אין שילה
 וואָר געגעססען אונד געטרונג,
 קען וואָרדען, אלס דער פֿריע.
 סטער עלי עבען אויף איינעס
 שטוהלע אס איינגאנגע דעס
 אללערהוייליגסטען זאכ, (י) זיא
 אבער זעהר בעטריבטן מוטהס
 וואָר, אינד פֿלעהעטע וויינענד
 צים עוויגען. (יא) טהאט אויך
 דאָ געליבדע, אונד שפֿראַך:
 עוויגער! גאָטט צבאוה! ווען
 דוא אויף דאָ ליידען דייער
 מאַגד

אמתך

ר ש י

שמחנה וזרתה לפי חובה שנעלה מראה לה כן תרצה גם היא להכניסה: (ח) חנני טוב לך.
 מחנך: מעשרה בניס. שילדה לי פנינה: (ט) אכלה בשילה. לא מסיק ה"א והאל"ף טף
 קמן והוא כמו אחרי אכלה בשילה ואחרי שתי והלשון נופל בין לזכר בין לנקבה אחרי אכלה
 ל' פעול כמו לאכלה לשון לפעול: ועלי הכהן יושב על הכסא. אותו היום ישב על כסא גדולה
 שנחמנה שופט על ישראל: על מזוזת. כמו אלל מזוזות: (יא) ה' לבאות. למה נתיחד שם
 זה כאן אמרה לפניו רש"ע שני לבאות בראת בעולמך העליונים לא פריס ולא רביס ולא
 מתים והתחתונים פריס ורביס ומתים אס אני מן התחתונים אהיה פרה ורבה ומתה ואס
 אני מן העליונים לא אמות זו מלאתי באגדה של ר' יוסי הגלילי ורבותינו דרשו במסכת
 ברכות מה שדרשו עד הנה לא היה אדם שקראו להקדוש ב"ה לבאות אלא כך אמרה לפניו
 רבונו של עולם מכל לבאי לבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד: אס ראה
 תראה

ב א ו ר

לפי פשט הכתוב לא יחזור כי אס לענין פנינה בלבד שכן תעשה בכל שנה ושנה מדי עלותה בית
 ה' שכן תכניסנה, ובא ח"ב זכר במקום נקבה ורביס נכה (מדברי הר"י אברבנאל), וחד מן
 חכמים אמר שעורו כמו וכן יעשה: (ח) ויאמר לה וגו', אולי שגם זה הי' מדי עלותה, וכדמתורגם
 בל"א: הלא אנכי טוב לך, בתרגומו הלא רעותא טבא לך כלומר ראוני אליך ואהבתי אותך
 טוב לך מעשרה בניס, וטעם עשרה כמו ואסו עשר נשים, שבע כחשתיכס, והדומים להם (מדברי
 רד"ק): (ט) ותקם הנה, בשנה הזאת קודם שהרתה: אכלה, וכן שחה, המקור בתוספת
 ה"א, כלומר אחרי שאכלו האוכלים, כי היא תכנה ולא תאכל: (י) ותתפלל עלי יי, שעורו כמו
 אל: (יא) ותדור נדר, מלבד החפלה שלא זכר הכתוב, נדרה גם אותו הנדר שזכר בהיותו
 העקר

תרגום אשכנזי

מאגד זיהסט, מיך בעדעני
קעסט אונד מיינער ניכט פֿער.
גיססעסט, זאנדערן מיר, דיי
נער מאגד, איין מעננליכעס
קינד שענקסט; זא זאלל עם
אויף אלל זיין לעבען דעם עוויג
גען געווייהט זיין, אונד קיין
שערמעסער איבער זיין
הויפט פֿאהרען. (יב) אלס זיא
נון זא לאנגע פֿאר גאטט פֿלע
העטע, פֿינג עלי אן, איהרען
כונד צו בעאבאמטען; (יג) דען
הנה שפראך פֿיר זיך אלליין,
זא דאס איהרע ליפפען צוואר
זיך בעוועגעטען, איהרע שטימ
מע אבער ניכט לויטבאר
ווארד; דארום היעלט זיא עלי
פֿיר בעטרונקען, (יד) אונד
זאגטע צו איהר: וויא לאנגע
ויללסט דוא נאך בעטרונקען
בליבען? מאכע דאס דוא
דען וויין וועדער לאז ווירסט.
(טו) הנה אבער אנטווארטע
טע אונד שפראך: ניכט דאך

הפטרת יום ראשון של ראש השנה
אמתך וזכרתני ולא תשכח
את אמתך ונתתה לאמתך זרע
אנשים ונתתיו ליהוה כל ימי
חיי ומורה לא יעלה על ראשו:
(יב) והיה כי הרבתה להתפלל
לפני יהוה ועלי שמר את פיה:
(יג) וחנה היא מדברת על לבה
רק שפתיה נעות וקולה לא
ישמע ויחשבה עלי לשכרה:
(יד) ויאמר אליה עלי עד מתי
תשתכרין הסירי את יינד
מעליך: (טו) ותען חנה ותאמר
לא אדני אשה קשת רוח אנכי
ויין ושכר לא שתיתי ואשפך

אח

מיין הערר! איך טראגע איין בעשווערטעס געמיטה אין מיר, אונד האכע וועדער וויין נאך
זאנסט שטארקעס געטרענק געטרונקען, זאנדערן מיין געמיטה דיר פֿאר גאטט אויסגע
שיט

ר ש י

חלה. רבותינו דרשו צו במסכת ברכות מה שדרשו: אמתך. האמונה שלשה פעמים במקרא
כנגד שלשה דברים שהאשה מזוהה עליהם: זרע אנשים. לדיקים כמה דלת אמר בשני אנשים
לדיקים: אנשים. חנונים כמה דלת אמר אנשים חנונים וידועים: ונתתיו לה'. זיהא
ראוי לתת לה': ומורה. תרגם יונתן ומרות אינש לא תהא עלויה: (יב) שומר את פיה.
מלכה מתי תפסוק כך תרגמו יונתן ועלי אוריך לה עד דתפסוק שומר לשון המתנה כמו
שמר את הדבר לא תשמור על חטאתי: (יג) ויחשבה עלי לשכרה. שלא היו רגילין להתפלל
בלחש: (טו) לא אדוני. לא אדון אתה בדבר הזה גילית בעלמך שאין רוח הקדש אורה עליך
שתדע

ב א ו ר

העקר בעבור הספור הכא בספר, והעד כי הרבתה להתפלל: זרע אנשים, בניס זכרים:
(יב) והיה כי הרבתה וגו', ספר שנהיותה מרבה בתפלה ובתחנונים עלי הכהן הי' שומר את
פיה ומעיין באריכות תפלה, אס בתמותה שהיתה ארוכה ואס באיכותה שקולה לא ישמע
והיתה מדברת על לבה, ולזה חשבה עלי לשכרה משני הנדדים האלו (הר"י אברנבאל):
(יד) תשתכרין, תעמוד בשכורתך, והגו"ן נוספת: הסירי את יינד, ע"י שניה:

על

הפטרת יום ראשון של ראש השנה
 אֶת-נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: (טו) אֶל-
 תַּחַן אֶת-אֲמֶרְךָ לִפְנֵי בֵּת-
 בְּלִיעֵל כִּי מֶרֶב שִׁחִי וּכְעָסִי
 דִּבַּרְתִּי עַד-הִנֵּה: (יז) וַיַּעַן עָלַי
 וַיֹּאמֶר לִכִּי לְשָׁלוֹם וַיֹּאמְרוּ
 יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת-שְׁלַחְךָ אֲשֶׁר
 שָׁאַלְתָּ מֵעַמּוֹ: (יח) וְהָאֵמֶר תִּמְצָא
 שְׂפָחָתְךָ הֵן בְּעֵינֶיךָ וְהַלֵּךְ הָאִשָּׁה
 לְדַרְכָּהּ וְהֵאכֵל וּפְנִיָה לֹא-הָיוּ
 לָהּ עוֹד: (יט) וַיִּשְׁכַּיְמוּ בַּבֶּקֶר
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְאוּ
 אֶל-בֵּיתָם הָרְמָה וַיִּדַע אֱלֹקָנָה
 אֶת-חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה:

ויהי

תרגום אשכנזי לח
 שיטטעט. (טו) האלטע דינע
 דיענערין פֿיר קיין ניערער
 טרעכטיגעס ווייב; וואהרליך
 אויסגראסעם הערצליך אונד
 קומטער האבע איך זא לאנגע
 געשפרעכט. (יז) אונד עלי ער
 וויעדערטע, אינד שפראך: ווא
 ציהע דען אין פֿריעדען; מעגע
 דאך דער גאטט ישראל'ס דיר
 דאז געוועהרען, ווארום דוא
 איהן געבעטן האסט! (יח) אונד
 זיא אנטווארטעטע לאס דינע
 דיענערין פֿערנער געוואגענע
 הייט פֿינדען אין דינען אויגען.
 דארויף גינג דוא פֿרווא איה
 רעס וועגס, נאהם שפיווע צו
 זיך, אונד זאה ניכט מעהר זא
 מיסמוטהיג אויס. (יט) דעם
 צנדערן מארגענס מאכטען זיא
 זיך זעמטליך אויף, ביקטען
 זיך נאכמאהלס פֿאר דעם עווי
 גען, אונד קעהרטען נאך איה.

רעם הויזע צוריק נאך רמה. אונד אלקנה וואהנטע זיינער פֿרווא חנה ביא, אונד דער עוויגע
 בע

ר ש י

שדע שאני שורת יין: (טו) אל תחן את אמתך. כלפי שאמרה לו דבר קזה חורה ופייסתו
 שלא יתננה הפקר ובזיון לפני לרחה בת בליעל: אל תחן. כמו אל תתנני בנפש לרי: כי מרוב
 שיחי. דברתי לפניך קושי: שיחי. יש מקומות שהוא לשון חנינות לב. ד"א מרוב שיחי וגומר
 בתרגומו חרי מסני חקניותי וארגותך אורכיית בללו עד כען: וכעסי. שרתי מכעסת אותי:
 (יז) את שלתך. חסר אל"ף לדרוש בו לשון בניס כמו ובשליחה היוצאת וגו': יתן את שלתך.
 צרה שנתקבלה תפלתה: (יח) תמצא שפחתך חן. לנקש עליה רחמים: ופניה לא היו לה.
 פנים של זעם: (יט) ויבאו אל ביתם וגומר וידע אלקנה. מבאן לאכסנאי שאסור בתשמיש
 המטה

ב א ו ר

(טו) אל חתן אח אמתך לפני בח בליעל, לדעת קלת המפרשים הטעם אל תחן אותי לפני ה' כנת
 בליעל, ולדעת קתם אל תתנני לשמחה לפני בת בליעל הזאת היא פנינה. אולם בכל זה
 העיקר חסר מן הספור, והנכון אל תחן את אמתך באותו מקום ובאותה מדרגה שאתה נותן
 בו את בליעל, וטעם לפני כמו תחת, וכן הדרך גם בל"א לאמר (האלטע ויך ניכט פֿיר) שענינו
 הראשון כענין מלת (פֿאר), כידוע למדקדקי זה הלשון: בליעל, תואר לרע מולט, שאין בו
 שום מעלה: (יז) יתן, אולי שהוא מבנין התנאי והנקשה וכדמתורגם בל"א: (יח) ופניה,
 פנים של זעם (רש"י), וכת"י ואשין ציסק: (יט) וידע ויזכרה, שני ווי"ן המכונים בזמן,
 שצורו

תרגום אשכנזי

בעדאָפֿטע זיא; (כ) דען אלס דאָז יאהר הערום וואָר, דאָ וואָר חנה שוואַנגער געווען זען אונד געבאָהר איינען זאָהן, דען נאַנטע זיא שמואל, דען (זיא שפראַך): איך האָבע מיר איהן פֿאַן גאַטט ערבעמען. (כא) דאָרויף צאָג דער מאַן אַקנה מיט אַללען זיינען הויזלייט טען וויעדער הינויף, דעם עוויגן דאָזיעהרליכע אַפֿפֿער צו ברונג גען, דאָז ער געלאָבט האָט טע; (כב) חנה אָבער רייזטע ניכט מיט, זאָגדערן שפראַך: ביז דער קנאַכע ענטוועהנט אויט, דאָן ברוינגע איך איהן זעלבסט דאָס ער פֿאַר גאַטט ערשיינע, אונד אויך אויף אים מער דאָזעלבסט בלייבע.

הפטרות יום ראשון של ראש השנה (כ) ויהי לתקופת הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מיהוה שאלתיו: (כא) ויעל האיש אלקנה וכל ביתו לזבח ליהוה את זבחה הימים ואת נדרו: (כב) וחנה לא עלתה בי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו ונראה את פני יהוה וישב שם עד עולם: (כג) ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד יגמלך

אחו

(כג) אונד איהר מאַן אַלקנה זאָגטע צו איהר: טהוע וואָס דיר גוט דינקט; בלייבע צוהויי.

וע

ר ש"ו

המטה: (כ) לתקופת הימים. מיעוט תקופות שנים מיעוט ימים שנים שילדה לשנה חדשים ושני ימים מכאן שהילדות לשבעה יולדת למקוטעים: שמואל. על שם אל ועל שם המעשה נקרא כי ממנו שאלתיו: (כא) את זבת הימים. ית דבת מועדיא: ואת נדרו. נדרים שנדר בין רגל לרגל היה מקריב ברגל: (כב) עד יגמל. לסוף עשרים וארבעה חדשים שכך זמן תינוק לינק: וישב שם עד עולם. עולמים של ליום חמשים שנה שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב מבחא העבודה וכן היו ימיו של שמואל חמשים ושנים שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה וביום תבלת חנה נתמנה שופט לא אותה שנה לעיבורו של שמואל נשתיירו שלשים ותשעה ושמואל פירנס את ישראל משמת עלי שלש עשרה שנה שהרי יום שמת עלי גלה הארון וישב בשדה פלשתים ארבעה חדשים משם בא לקרית יערים עד שהעלהו דוד משמלך שנבע שנים בחברון על יהודה והמליכוהו כל ישראל עליהם ובתיב ויהי מקץ שנת הארון בקרית יערים וירבו הימים והיו עשרים שנה לא מהן שנבע שנים שמלך דוד בחברון נמלא משגלה הארון עד שמת שאול שלש עשרה

ב א ו ר

שעורו וכאשר ידע אחרי זה את חנה אשתו זכרה השם לטובה: (כ) ויהי לתקופת הימים, ותלד בן ופי' ותהר שנבר הרתה (מדברי רד"ק), וכן מתורגם בל"א, וחז"ל אמרו בראש השנה נפקדה חנה ע"כ מפטירין זאת הפרשה בזה היום: שמואל, הורכבה המלה בזה הטעם מן כי מה' שאלתיו, כ"י ש באתיות שמואל שאול ויש גם באתיותיו מאל, כאלו אמרה שאול מאל (הג"ל); והנכון בדעת הרלב"ג שאמר לא ידקדקו קוראי השמות כל כך, כי נקרא שם נח לאשר זה ינחמנו אף שהי' ראוי לקראו בעבור זה מנחם: כי מה' שאלתיו, חסרה מלת אמרה, וכת"י ארי אמרת מן קדם ה' שאלתיה (הג"ל): (כא) את זבח הימים, רוצה לומר זבח שהיה עושה מימים ימימה כמו שזכר, ובאמרו ואת נדרו, רמו למה שנדר לה' לעלות שמה שנה בשנה (הר"י אברבנאל), ובדרך זה הוא מתורגם בל"א: (כב) עד יגמל הנער, הכי זה מקרא קצר, אשכ עד יגמל הנער כנראה ממענה אישה, שבי עד גמלך אותו: עד עולם, כל ימי חייו, אין עולם כי אס זמן רב:

הפטרת יום ראשון של ראש השנה
 אֲתוּ אַךְ יִקַּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ
 וְתָשֵׁב הָאִשָּׁה וְתִינַק אֶת־בְּנֵיהָ
 עַד־גְּמֻלָּהּ אֲתוּ: (כד) וְתַעֲלֶהּ
 עִמָּהּ בְּאֶשֶׁר גְּמָלָתוֹ בַּפְּרִים
 שֶׁלִּשְׂרָה וְאִיפֹה אַחַת קָמָה וְנָבַל
 יַיִן וְתִבְאֶהוּ בֵּית־יְהוָה שְׁלוֹ
 וְהִנֵּעַר נָעַר: (כה) וַיִּשְׁהֲטוּ אֶת־
 הַפֶּה וַיָּבֹאוּ אֶת־הַנָּעַר אֶל־עֲלִי:
 (כו) וְהֵאמֵר בִּי אֲדֹנָי חַי נִפְשָׁךְ
 אֲדֹנָי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה

בוה

חרגום אשכנזי למ
 זע ביו דוא איהן ענטוועהנט
 האסט; דער עוויגע ווירד גע-
 וויס זיין ווארט ערפיללען. דיא
 פרווא בליעב אלזא צו הויזע
 אונד זיינטע איהרען זאָהן, ביו
 זיא איהן ענטוועהנט האטטע.
 (כד) זאָ באַלד זיא איהן אבער
 ענטוועהנט האטטע, רייזטע זיא
 מיט איהם הינויף, נאהם אויך
 דרייא שטירע מיט, אונד איין
 איפה פיינעם מעהל, אונד
 איינען שלויך וויין, אונד בראַ-
 טע איהן זאָ נאך דעם הויזע
 גאטטעס צו שילה; וויא וואָהל
 דער קנאבע נאך זעהר יונג
 וואַר. (כה) וועהרענד מאַן דאַז
 אַפפער שלאַטטעט, בראַ-
 טען זיא דען קנאבען פֿאַר עלי; (כו) אונד דיא מוטטער שפראך: אום פֿערצייהונג, מיין
 הערר! זאָ וואָהר דוא לעכסט, מיין הערר! איך בין דיא פרווא, דיא היר פֿאַר דיר געשטאַנ-
 דען

ר ש י

עשרה שנה וארבעה חדשים ושמואל מת לפני שאל ארבעה חדשים: (כג) אך יקם ה' את
 דברו. את שאלת ממנו זרע אנשים ועלי ציורה ברות הקדש ואלהי ישראל יתן את שאלתך יקם
 ה' את דברו זהו לפי שטונו. ומדרש אגדה רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יוחנן אמר בכל
 יום ויום בת קול יולדת ומסוללת בעולם ואומרת עתיד לדיק א' לעמוד ושמו שמואל וכל אשה
 שהיתה יולדת בן היתה קוראת שמו שמואל כיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה
 שמואל כיון שנולד זה וראו מעשיו אמרו דומה שזה הוא וזה שאמר יקם ה' את דברו שיהא זה
 שמואל הכלדיק: (כד) ואיפה אחת קמח. שמעתי בשם רבינו יוחנן הלוי איפה אחת קמח שלש
 סאין להוליך ממנה שלשה עשרונים סלת הראוי לפר האחד כדתון לחם הפנים עשרים וארבע
 עשרונים מעשרים וארבע סאין עשרון סלת לסאה חטין: ונבל יין. לנסך: והנער נער. ורביא הוה
 יניק: (כה) ויביאו את הנער אל עלי. לראות שנתקיימה נבואתו. ורבותינו דרשו מה שדרשו
 שהורה הלכה שאינו לריק כהן לשחיטת קדשים כדאיתא בכרכות: (כו) כי אדוני. לתת עיניך
 עליו

ב א ו ר

(כג) אך יקם יי אה דברו, הנה מה שאמר לה עלי יתן ה' את שאלתך היה בעיני אישה דרך נבואה
 באלו אמר זאת על פי ה', ובהיות שאלתה שיהיה לה זרע אנשים להשאילה לה' אמר אך
 יקם ה' את דברו שיחיה הבן ויהיה לעבודתו: וטעם אך, בטעם אך טוב לישראל אלהים,
 כלומר בטוח אני בו שיקם את דברו: (כד) והנער נער, כלומר עודנו נער קטן ורך ואעפ"כ
 לא המתירה לו עד שיתחזק אלא מיד בשגמלתו העלתהו עמה בית ה' (מדברי הרד"ק), וכן
 מתורגם בל"א; ואמר עוד ו"ל, וי"מ והנער נער חריף יודע בין טוב לרע כמו המנער שמנער
 את הפסולת מן הפשתן ע"כ, ויתכן לפ"ז גם לתרגמו בל"א (דער קנאבע וואַר חויפֿגעוועקט)
 מענין ער: (כו) בי אדוני, דרך כבוד לאיש גדול וחשוב בשמחילים לדבר עמו לבקש ממנו
 מחילה על מה שמטרוזים אותו: חי נפשך, הנני משביעך שתתן עיניך על הנער הזה
 ותלמדו כי אני האשה שהתפללתי אל ה' (מדברי רד"ק): עמכה, ה"א נוספת כה"א והיו
 לאות

תרגום אשכנזי

(לו) ריכטעט דען גערינגען אויף פֿאַם שטויב; ערהעכט דען אַרמען פֿאַם קאַטה; נעג בען פֿירשטען איהן צו זעטצען, דענען עהר' אונד טהראָן ער צוגעטהיילט. דען דעם עוויגען זינד דער ערדען פֿאַילער, ער האַט דען ערדבאַלל אויף זיא בעפֿעסטיגט; (לז) בעוואַהרט אויך זינער פֿראַממען טרויט טע—אונד פֿרעפֿלער קאַמ. מען אים פֿינסטערן אום; דען ניכט דורך מאַכט זיעגט דער מענש. (לח) ניין! ער צערשמעטטערט זיינע ווידער. זאַכער, דער עוויגע! דאַג נערט פֿאַם היממעל אויף זיא

הפטרות יום ראשון של ראש השנה (לו) מִקִּים מִעֶפֶר דָּל מֵאֲשֵׁרֹת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם־נְדִיבִים וְכִסָּא כְבוֹד יִנְחִלֵם כִּי לַיהוָה מִצְקֵי אֶרֶץ וַיֵּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְלָה; (לז) רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר וְרַשָּׁעִים בַּחֲשֶׁךְ יִדְמוּ כִּי־לֹא בָכַח יִגְבֶּר־אִישׁ: (לח) יְהוָה יַחַתּוּ מְרִיבֵי עֲלוֹ בַשָּׁמַיִם יִרְעֵם יְהוָה יִדִּין אֶפְסֵי־אֶרֶץ וַיִּתֶּן־עֵז לְמַלְכּוֹ וַיִּירֶם קֶרֶן מְשִׁיחֹו:

חֲסִידוֹ קִירי . מְרִיבֵי קִירי . עֲלוֹ קִירי .

הערצב; ריכטעט דיא מעכטיגען דער ערדע; גיבט זיינעם קעניגע דיא מאַכט, ער העכט דיא העררשאַפֿט זיינעם געוואַלכטען.

זא

ר ש י

אומר בני בניו הרי הן כננים ויש אומרים שצנה בנימטריא כמניין שמואל: (לו) חסידיו. חסידו כתיב. חסידיוקרי בין יחיד בין רבים וכן יחתו מריבו מריביו קרי בין יחיד בין רבים: (לח) עליו בשמים ירעם. עלו כתיב אפילו עלו בשמים מרעים עליהם ומורידים. ידן אפסי ארץ. שופטן ומייסקן יושטי"ל"א בלע"ז (עין בתרגום מלות בלעז לחמש מגלת קהלת ח' ה'): מצא

ב א ו ר

יולדת השצנה שהוא כמו ורבת בניו אומללה דכאן, וטעם אומללה נכרתה כלומר שמתו בניו (מדברי הנ"ל): (לו) מאשפוח, לשון יחידות בשקל אחת וקבוצו מבין אשפתות בתמורת הנז ברגש (הנ"ל): וכסא כבוד ינחילם, כלומר מקים מעפר דל להושיבו עם נדיבים ועם אותן אשר כסא כבוד ינחילם, כן נראה לי שצור הכתוב: מצוקי ארץ, כמו עמודי ארץ, כלומר שהכל שלו, ולכן הוא יעשה בו כרצונו הטוב: (לז) ידמו, יכרתו, והטעם כענין ודרך רשעים כאפילה וגומר: (לח) יחא, בנין כפעל מהכבולים: עליו, על כל אחד ממריביו: ידן אפסי ארץ, אפילו הגדולים ומלכי ארץ יעניש, אם הולכים בדרך תהו, ובהסך יתן עוז למלכו שרולה בו, בעבור שהולך בדרך טובים:

הפטרת יום שני של ראש השנה

בירמ' סימן ל"א.

(א) כה אמר יהוה מצא חן במדבר
 עם שרידי חרב הלוך להרגיעו
 ישראל: (ב) מרחוק יהוה נראה
 לי ואהבת עולם אהבתיך על כן
 משכתיך חסד: (ג) עוד אבנך
 ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי
 תפיד ויצאת במחול משחקים:
 (ד) עוד תטעי כרמים ברחי
 שמרון נטעו נטעים וחללו: (ה) כי
 יש יום קראו נצרים בתראפרים

(א) זא שפריכט דער עוויגע —
 איך זאה פאן פערנע
 אידן, הונציעהען ישראל צו
 בערוהיגען —: „פאלק! דאן
 אין דער וויסטע איינסט מיי
 נע הולד עמפפאנד שווערדט
 ענטראנגענעס! (ג) איך בין
 מיט אונפערענדערליכער ליב'
 דיר צוגעטהאן, דארום נייגע
 נאך פערנער איך דיר מיינע
 גנאדע צו. (ג) ערבוע וויע:
 דערום דיך צום אונאומשטעס.
 ליבען געביידע, יונגפריילי
 כעס ישראל! דאן לעגסט דוא
 שמוק אונד הארפע וויעדער
 אן, אונד ציהסט איינהער אים
 פרעהליבען ריי הן טאנץ;

(ד) פפלאנצעסט וויינגערטען אויף שומרון'ס בערגען וויעדער, פפלאנצעסט זיא אונד לעג
 זעסט איין. " (ה) דאן איזט דער טאג, דאס וועכטער וויעדער רופען אויף אפרים'ס
 גע

ר ש י

(א) מצא חן • צייני דור המדבר: שרידי חרב. מזכרים והעמלקי והכנעני: הלוך להרגיעו
 ישראל. כהולכס לנחול ארץ מרגועס: (ב) מרחוק. בזכות אבות: נראה לי.
 אני הנביא ואמר לי לאמר לכנסת ישראל אהבת עולם אהבתיך: (ג) עוד אבנך ונבנית.
 בנינים שנים היו לך על ידי אדם לכך חרבו עוד אבנך אני בעלמי בנין שלישי ונבנית לעולם:
 תעדי. תתקשטי: (ד) וחללו. בשנה הרביעית יחללו את פרים לפדותו כנסף: (ה) נוכרים.
 לופים

ב א ו ר

(א) כה אמר ה', לישראל, אתה עם אשר כבר מצא חן לפני במדבר ואשר עתה עם שרידי
 חרב אויב שגלה וענה אותך, הנה אהבת עולם אהבתיך וגו'. ומאמר הלוך להרגיעו
 וגומר זהו מאמר הנביא, אמר כאשר ראה את ה' מרחוק הלוך להרגיע ישראל, שמע שנה
 דבר אליהם: להרגיעו, מטעם ומלאו מרגוע לנפשכם (ירמ' ו'), כלומר לדבר על לבם
 וכדמתורגם בל"א, ועצם הפעול אחרי הכווי כמו להס לבני ישראל (יהושע א'): (ב) עולם,
 כולל כן העבר כן העתיד ומושך אחר עמו אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך עולם חסד וב'
 הפעלים לשון הוה המה: (ג) עוד אבנך, כי העדה הסדורה כמו הבנין ההרוס איתפזרו אבניו
 ועליו וכשיבנה יתקבצו (ד"ק) • והנכון שהוא מענין אולי אבנה ממנה (בראשית ט"ז), שירבו
 בניה ויהיו לעם עלום, ועיין הנאור שם: ונבנית, לעולם, כי אני אבנך, לא בבנין בשר ודם
 הנהרס מהר (מדברי רש"י), ובה הדרך מתורגם בל"א: בהולח ישראל, באלו אמר תתחדש
 נעוריה: חער, תתקשטי: (ד) נטעו נטעים, אמרו שהוא עבר במקום עתיד, ואין לורך לזה,
 כי אמר אותן הנוטעים שנטעו הכרם הם גם יחלליהו, לא כמו שהיה בימי הכרה, שהאויבים
 חללו הפירות, וטעם וחללו עבר המהוסך לעתיד: (ה) כי יש וגו', הזכין שטעם כי כאן לאמה,
 וכן

קומו ונעלה ציון אל-יהוה
 אלהינו: (ו) כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה
 רְנֹו לַיעֲקֹב שְׂמֵחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ
 הַגּוֹיִם הַשְּׁמִיעוּ וְהִלְלוּ וְאָמְרוּ
 הוֹשֵׁעַ יְהוָה אֶת-עַמּוֹ אֶת-שְׂאֵרֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ז) הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם
 מֵאֶרֶץ צָפוֹן וּקְבָצְתִים מִיַּרְכְּתֵי-
 אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפְסַח הָרָה וַיּוֹלֶדְתָּ
 יַחֲדוּ קָהָל גָּדוֹל יִשׁוּבוּ הִנְדָּה:
 (ח) בְּבִכְיֵיכָא וּבְתַחֲנוּנֵיכָא וּבִילֵם
 אֲוִלֵיכֶם אֶל-נַחְלֵי מַיִם בְּדַרְךְ
 יִשָּׁר לֹא יִכְשְׁלוּ בָהּ כִּי-הָיִיתִי
 לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי

געבורגען: אויף! לאסט אונז
 נאך ציון ריווען, צום עוויגען
 אונזערעם גאטט! (ו) דען זא
 שפריכט דער עוויגע: רופט
 פיר יעקב לויטען פריידענרוף!
 וויכצט פרייהייט איהנען צו,
 אינטער צאלען פעלקערן!
 שטיממעט אן דען לאכגעזאנג!
 פרייזט אונד זינגט: דער עווי-
 גע האט זיינעם פאלקע געהאל-
 פען, דעם איבעררעסטע
 ישראלים. (ז) יא! איך בריי-
 גע זיא הער פאם פערנען
 נארדען; פערזאמלע זיא
 פאן דער ערדע גרענצען;
 זעלבסט בלינדער, אונד לאה-
 מער, אונד שוואנגערע אונד
 געבעהרערין, קעהרען זעמט
 ליד מיט צוריק. איינע גרא-
 סע פאלקס פערזאמלונג!
 (ח) אין זאנפטער ריהרונג ציע-
 הען זיא דאהער; איך פיה-

הוא
 רע מיט שאנונג זיא, לייטע זיא אן שטיללען וואססערבעצען, אויף עכנעם פפארע,
 ווא קיין אנשטאם זיא בעדראקט; דען איך בין ישראל איין פאטער, אפרים איז
 ערשט:

ר ש י

לופים בראשי מגדלים גבוהים קול גשמע למחוק. ל"א וולרים כמו נוזר חסד לאלים
 לשון שמירה כלומר יש יום שיקראו אותם שזמרו התורה ויאמרו קימו וכן תירגם יונתן ארי
 אית אריכות יומיא יסגי טובא דעתיד לאיתי לכדיקיא דנשרו אורייתא מלקדמין: (ו) וזהלו
 בראש הגוים. במגדלות גבוהים כדי שישמעו למחוק: (ז) גם עור ופסח. אפילו הנחשלים
 שבהם לא אמאם: (ח) בכי יבאו. על ידי תפלה ותשובה:

מורה

ב א ו ר

וכן כי כה אמר ה': (ו) רנו ליעקב שמחה, אמר הרד"ק המוקדם מאוחר, והשעור כה אמר
 ה' ליעקב רנו שמחה פי' בשמחה, ואין צורך לכל זה, כי טעם רנו הוא לשון קריאה בעלמא,
 כמו ותעבור הרנה במחנה, ויהי' א"כ שמחה פעול הקריאה, וטעם ליעקב כטעם אמרי לי
 אחי הוא, וכדמתורגם כל"א: וצהלו בראש גוים, ת"י ודלו ברום גלי לעיני כל עממא:
 הושע, העבר לנסתר, וכנוי עמך תחת עמו, וכת"י פריק ה' ית עמיה: (ז) מארץ צפון, כי
 רוב הגלות בצפון (רד"ק), דהיינו בצפונה של ארץ ישראל: במ עור ופסח, כל כך יבואו בנות
 שאפילו העור והפסח שיהיו גם וההרה והיולדת ילכו לאטם ולא יכשלו בהליכתם (מדברי הנ"ל):
 (ד) בבכי יבואו, יש בכי של שמחה כמו ויבך על לואו עוד, והדומים, כן הוא זה מרוב
 שמחה שיבואו לארלם יבכו (הנ"ל): ובהתחנונים אובילים, ענין חמלה ורחמים כמו לבלתי היות
 להם תחנה (יהושע י"א) והדומים (הנ"ל): ואפרים בכורי הוא, כל כך חביב הוא עלי פנן
 הכבוד

הפטרת יום שני של ראש השנה

הוא: (ט) שִׁמְעוּ דְבַר-יְהוָה גּוֹיִם
וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמְרַחֵק וְאָמְרוּ
מִזֶּרֶה יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ וְשִׁמְרוּ
כְּרַעַה עֲדָרוֹ: (י) כִּי-פָדָה יְהוָה
אֶת-יַעֲקֹב וַגָּאֵלוּ מִיַּד חֹזֵק מִמֶּנּוּ:
(יא) וּבָאוּ וּרְנְנוּ בְּמִרוֹם-צִיּוֹן וְנִהְרָוּ
אֶל-טוֹב יְהוָה עַל-דָּגְן וְעַל-
תִּירֵשׁ וְעַל-יִצְהָר וְעַל-בְּנֵי-צֹאן
וּבְקָר וְהִיתָה נַפְשָׁם כְּגֹן רוֹהוּלָא-
יוֹסִיפוּ לְדָאבָה עוֹד: (יב) אֹז תִּשְׁמַח
בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבַחֲרִים וּזְקָנִים
יִחֲדוּ וְהִפְכַּתִּי אֲבִלָם לְשִׁשׁוֹן
וְנַחֲמָתִים וְשִׁמְחָתִים מִיְגוֹנָם:
(יג) וְרוֹיְתִי נַפֶּשׁ הַכֹּהֲנִים דְּשָׁן
וְעַמִּי אֶת-טוֹבֵי יִשְׂבְּעוּ נְאֻם-יְהוָה:

חרגום אשכנזי מב

עֲרִשְׁטִיגֵיבְאָרְנֵר מִיר — " —
(ט) פֶּרְנֵעַחֲמִט גַּאֲטִמְעִם
וּוָרְט, אִיהַר פֶּעֲלִקְעֵר! פֶּעֲרִי
קִינְדֵעֵט אִין פֶּעֲרֵנְעֵן לֶאֱנְדֵעֵן
אֹנְד זֶאָנְט אָן: דַּעַר יִשְׂרָאֵל
אֹמְהֵעֵר גַּעֲשְׁטְרִיעֵט, זֶאָמִי
מַעֲלֵט אִיהֶן נֹון ווִיעֵדֵעֵר, אֹנְד
הִיטֵהֵט אִיהֶן, ווִיא דַּעַר הוֹרֵט
דִּיא הַעֵרְדֵעֵר הִיטֵהֵט;
(י) דַּעַן דַּעַר עוֹיִגֵעֵר עַרְלֶאָזִט
יַעֲקֹב, עַרְרֵעֲטֵט פֶּאָן דַּעַר
הַאָנְד דַּעַם מַעֲכֵטִיגֵעֵרֶן אִיהֶן.
(יא) זִינְגֵעֵנְד צִיעֵהֵעֵן זִיא צִיּוֹן'ס
הִיִּלִּיגֵעֵ אַנְהֵעֵהֵעֵ הִינּוּף, אֹנְד
שְׁטֵרֵעֵמֵעֵן צוֹם זַעֲעֵגֵעֵן גַּאָמִי
טַעַם הִינְצוּ, צוּ קֶאָרן אֹנְד
מַאָסֵט אֹנְד אָהֵל, אֹנְד יוֹנִי
גַּעַן שֶׁאָפֵעֵן אֹנְד רִינְדֵעֵרֶן;
דַּאָם אִיהֵרֵעֵ זַעֲלַע אִיִּנְעֵם
גַּעֲזַעֲטִיגֵטֵעֵן גַּאֲרֵמֵעֵן גַּלִּיכֵט,
אֹנְד קִיִּנֵעֵ זֶאָרְגֵעֵ פֶּעֲרֵנֵעֵר
זִיא פֶּלֶאָנְט; (יב) דַּאָן פֶּרִיִי
עַט זִיךְ דַּאָן יוֹנְגֶּפֶרִיִלִיכֵעֵ מַעֲדֵ-
כַּעַן אִים רִיִּהֵעֵן-טֶאָנְץ, אֹנְד
יִינְגֵלִינְג אֹנְד גֵרִיִז נִימֵמֵט

טהייל דארפן. "זא וואנדל" איד איהרע טרויער אין וואננע, טרעסטע אונד ערקוויי.
קע זיא פאן איהרעם טריבזאל; (יג) זעמטיגע מיינע פריעסטער מיט אננעהמליכקייט,
אונד מיין פאלק געניסט מיינעם זעגענעם פיללע. "דעם עוויגען ווארט איזט דיעס! —

זא ר ש י

(ט) מזרה. ספריי"נט בלע"ז (לערטטרייער, פֶּרְטֵפֶרֶנְקֵעֵר): (יא) ונהו. יאספו כמו נהר:
(יג) דאן. שמן:

קול

ב א ו ר

הַכּוֹר לֶאֱבִיו, וְכַתִּי וְאֶפְרַיִם חֲבִיב הוּא קְדָמִי (הנ"ל): (ט) מזרה ישראל יקבצנו, כלומר
וידעו הגוים כי לא בנחם הנלווהו אם לא ברצון האל שהרי על כרחם יוליאוהו מרשותם וישיבוהו
לארצו, והו שאמר אח"כ כי פדה ה' את עמו (מדברי הנ"ל): (יא) במרום ציון, ת"י בטור
בית מקדשא דאתבני בזיון: ונהרו, יאספו כמו נהר (רש"י): לדאבה, להעלב ולדאג, והוא
מקור במלס לאהבה את ה' אלהיך (רד"ק): (יב) ובחורים וזקנים יחדיו, גם הם ישמחו על
מחול הבתולות בעבור הסבה שכתתהו: (יג) דשן, ת"י ותפניקין, וכן מתורגם בל"א:

כה

תרגום אשכנזי

(יד) זאָ שפּריכט דער עוויגע צו יענער שטיממע, דיא מאַן צו רמה הערט; ווימוערנע דעם קלאגע געטאָן; רחל בעוויינט איהרע קינדער, פֿער ווייגערט אללען טראָסט, דיא ווייל זיא פֿערטריבען זינד — (טו) זאָ שפּריכט דער עוויגע: האַלטע איין פֿאָם וויינען דיא שטיממע, פֿאָן טהראַנען דאָ אויג! דיינע טוגענד פֿינדעט איהרען לאָהן — דער עוויגע פֿערשפּריכטס! — זיא קעה רען וויעדער אויס פֿינדעם לאַנד. (טז) דיינער נאַכקאָמי מענשאַפֿט שפּריעסט האַפֿע נונג אויף — דער עוויגע פֿער שפּריכטס! — זיא קעהרען

הפטרת יום שני של ראש השנה
(יד) כה אמר יהוה קול ברמה
נשמע נהי בכי תמרורים רחל
מבכה על בניה מאנה להנחם
על בניה כי איננו: (טו) כה אמר
יהוה מנעי קולך מבכי ועיניך
מדמעה כי יש שכר לפעלתיך
נאם יהוה ושבו מארץ אויב:
(טז) ויש תקוה לאחריתיך נאם
יהוה ושבו בנים לגבולם:
(יז) שמוע שמעתי אפרים מתנווד

יסרחני

וויעדער, דיא זעהנע, אין פֿאַטערליכעם לאַנד; (יז) דען שאַן האַרע אפֿרים איך רייע

פֿאַלל

ר ש י

(יד) קול ברמה נשמע. קלא ברום עלמא אישתמע קל בית ישראל דבן על ירמיה נביא כד שלח יתיה נבזר ארן מרמתא לשב מאחרי הגולים אל גדליהו בן אחיקם כמו שאמר בספר זה: רחל מבכה על בניה - מדרש אנדה אמר שהלכו אבות ואמהות לפיכך את הקב"ה על שהעמיד מנשה ללם בהיכל ולא נתפיים נכנסה רחל אמרה לפניו רבנו של עולם רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם הוי אומר רחמיך מרובים והלא אני הכנסתי לרתי בתוך ביתי שכל עבודה שעבד יעקב את אבא לא עבד אלא בשבילי וכשבאתי לנגוס לחיפה הכניסו את אחותי ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני אף אתה אס הכניסו בניך לרתך בביתך שחוק להם אמר לה יפה למדת סניגורים יש שכר לפעולתיך ללדקתך שמסרת סימנך לאחותך: (יז) מתנווד. קומפליי"נד בלע"ז עיין

ב א ו ר

(יד) כה אמר ה', מנעי קולך מבכי וגומר, אלא שרובה הנביא לעורר על הקול הזה שידבר ה' אליו, איוה הוא, ואמר שהוא ברמה נשמע, וזהו רחל המבכה על בניה, וכיון שהפסיק עי"ז את הענין חוזר לכפול ולאמר כה אמר ה', כדרך הלשון תמיד: קול ברמה נשמע, אמר על ד"מ על עשרת השבטים שראשם אפרים, וזכר האם לכלם והיא רחל באלו בוכה על בניה, (רד"ק), וזה ג"כ טעם ברמה שהוא בזה אפרים, ואע"פ שאין קבורתה שם, הנה מ"מ שם היא בוכה בחלק בנה בכורה, או ע"ד שהעיר הרב המבאר בס' נח"ה להרמב"מ ז"ל ב'פ' ויהי עוד כנרת ארץ (עיין שם): בכי תמרורים, כי יש בני של שמחה, כנ"ל: כי איננו, מ"י העם (רד"ק): (טו) נאום ה', אשר לא יכזב ולא יתנחם, ולכן בא באמלע המאמר לאמת ההבטחה שזכר, וחבירו כמורה: (טז) לאחריתיך, שם כולל כל הבנים הנולדים מאיש מה, וכן ואחריתיך בחרב תפול (יחזקאל כ"ג): (יז) שמוע שמעתי וגו', כלומר כבר ראיתי שהוא חוזר בתשובה, ולכן יש תקוה לאחריתיך: מתנווד, בוכה ונוהם, מלאון מי יגוד לך: יסרחני, בימים שעברו אמנם

הפטרת יום שני של ראש השנה
יִסְרַתְנִי וְאֶסָר כְּעֵגֶל לֹא לְמֹד
הַשְּׁבָנִי וְאֶשׁוּבָה כִּי אַתָּה יְהוָה
אֱלֹהֵי: (יח) כִּי־אַחֲרֵי שׁוּבֵי נְהַמְתִּי
וְאַחֲרֵי הַיּוֹדְעֵי סִפְקֹתַי עַל־יָרֵךְ
בְּשֵׁתִי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׂאֵתִי
חֲרַפְתָּ נְעוּרַי: (יט) הֲבֵן יִקִּיר לִי
אֶפְרַיִם אִם יֵלֵד שְׁעִשׂוּעִים כִּי־
מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד
עַל־כֵּן הִמּוֹמְעֵי לֹו רַחֵם אַרְחַמְנוּ
נְאֻם־יְהוָה:

תרגום אשכנזי מג
 פֶּאֱלֵל יִצְמָעֵרָן: דוא ציכטיג.
 טעסט; דאך נאחם דיא צוכט
 איד אן, וויא אונגעלעהריג
 קאלב. אך נים מיך וויעדער
 אויף! איד קעהר איצט גער
 גע וויעדער. ערקעננע, דאס
 מיין גאטט דוא זייעסט, א
 עוויגער! (יח) דען אין מיך גע
 קעהרטנון, פֿוהלע איד רייע,
 ערפֿאהרענער, שלאג איד אן
 דער היפֿטע מיך, שטעהע בע
 שעמט אונד עררעטהענד דא,
 אונד טראגע דיא שמאך מיי
 גער יוגענדוינדען. (יט) „ איזט
 אפרים מיין ליעבלינגס זאָהן?
 מיין האַלדעס קינד? דאס זאָ
 אינגליך איד זיין געדענקע? איבער אללען אויסדרוק זיין געדענקע? יאִאלל מיין אינגערעס
 שפּריכט פֿיר איהן; איד לעבע, איד לעב! איהן נאָך! “ דעס עוויגען וואַרט איזט דיעס.

ר ש י

(עין בהפטרת מטות ירמיה א' ו') לשון מי יגור לך: יסרתני. ביסורין אתה הקב"ה: כעגל
 לא לומד. פו"ש אגוויילונין בלעז (וזהו ספ"ס עגויליא"נע בל"א כיכט ויט דעך טטחכעל זאנ
 געטריעבען, זאגשפּאָרנט), לשון מלמד הנקר הייתי בתחלה לך תטאתי לך: (יח) נחמתי.
 אני מתזרט על תועבותי: הודעי. שהתבוננתי בעלמי שמעלתי אפרי"וי בלע"ו (וזהו אשערב"ו
 וזההרגעקוויטען, זיינגעוהען): חרפת נעורי. שיכולים אויבי לחרפני על חטאות נעורי:
 (יט) הבן יקיר לי אפרים. הן דברי שכינה כלומר הוא מתנודד ואני לבי נהפך עלי לרחם
 שאז בני יקירי הוא כמי שאין לו אלא בן אחד שהוא עושה לו כל רצוני: שעשועים. אישכנזימ"נין
 בלע"ו (עין בהמעמר לספר במדבר י"א ח'): מדי דברי בו. בכל עת שאני מדבר בו. ומדרש
 ויקרא רבה די דיבורי שנתתי בו שלימדתי חורתי לרחם עלי:

ב א ו ר

אמוס אבני קבלתי זה האוסר כעגל לא לומד המקבל המכות שמכין אותו מבלי לעשות בכל זה
 רבן קונהו, אבל עתה השיבני ואשובה, כי אתה ה' אלהי, ומקבל אני עלי עול מלכותך,
 כן נראה לי שגור הכתוב, וזה שתי"י ולא אלשנא כעגל לא מלך: (יח) כי אחרי שובי, אל
 לבי על המעשים שעשיתי, הנני מתחרט עליהם, ואחרי שהתבוננתי על מעמדי הנני בואתי
 ונלמתי, כי מה שנשאתי וקבלתי היא חרפת חטאות נעורי: (יט) הבן יקיר לי, מה זה שאני
 זכר אותו תמיד כאלו הוא בן יקיר לי שלא חטא לי מעולם, ואם ילד שעשועים, כאב שמתעשע
 עם בנו החביב לו (רד"ק), ואמר דרך שאלה, ותשובתו בדרו על כן המו מעי לו וגו' דרך
 השליכה נאה מאוד: מדי דברי בו, כעס מרביס העם להביא מדי המלאכה, כי מתולדות
 האובב שיתאווה לשפוך תזוקת נפשו בדבור מהנאסב לו ומאודותיו, ואומר כאן שהוא זכור
 זכרנו עוד יותר מדי שיכולה הלשון לדבר בו, כל כך עכמה אהבתי לו, והכל עד"מ אלל השם
 ג"ה: על כן המו מעי לו, כאלו אמר כמשיב לנפשו אמת שהוא בן יקיר לי, ועל כן וגו':
 רחם ארחמנו, כפי ההמשך יתכן שהוא מענין ארחמך ה' חזקי וכן הוא מתורגם בל"א:

הפטרות יום כפור בשחרית

בישיבה סימן כ"ז *

(א) ואמר סלו סלו פנו דרך
 הרימו מכשול מדרך עמי:
 (ב) כי כה אמר רם ונשא שכן עד
 וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון
 ואת דבא ושפל רוח להחיות
 רוח שפלים ולהחיות לב
 נדבאים: (ג) כי לא לעולם אריב
 ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני
 יעטוף ונשמות אני עשיתי:
 (ד) בעון בצעו קצפתי ואכהו

עכנעט דען וועג; שאפפסט
 אויס מיינעם פאלקעם פפאד
 יעדעס הינדערניס פארט.
 (ב) זא שפריכט דער האהע
 אונד ערהאבענע: (עוויג דווי)
 ערנדער אונד הייליגער איזט
 זיין נאמע! האך אונד אים
 הייליגען טהראנ' איך, אבער
 אויך בייא צערקנורשטעם,
 בייא געבייגטעם געמיטהע,
 בעלעבע דיא געבייגטען גיי
 סטעם, בעלעבע דיא צערקנור-
 שטען הערצענס זינד. (ג) איך
 הארע ניכט איממערוועה:
 רענד, צירנע ניכט אויף עוויג
 געצייטען; ווען דעם מענשען

הסתר

גייסט פאר מיר אין גראם זיך היללעט, אין גראם זיך היללען דיא זעלען דיא איך עה
 שאפפען. (ד) צור שטרעפּע זיינער פּרעפּעלטהאטען צירנס' איך וואהל, אונד שלוג איהן

הארט

ר ש י

(א) ואמר סלו סלו. כה יאמר הנוביא בשמי לעמי ככשו ככשו מסילה סלולה פנו ילר
 הרע מדרכיכם: הרימו מכשול. סלקו האבנים שאתם נבשלים רגליכם בהם
 הם הרהורי רשע: (ב) מרום וקדוש. אני שוכן ומשם אני עם דבא ושפל רוח שאני מרכון
 שכינתי על שפלים ונדבאים סובלי עוני וחלאים: (ג) כי לא לעולם אריב. אם אביא יסורין
 על האדם אין תחרותי עליו לאורך ימים ולא קצפתי לנצח: כי רוח מלפני יעטוף. כאשר רוח
 האדם שהוא מלפני שניתן בו מאתי יעטוף יודה ויכנע על מעליו כמו העטופים ברעב בעטף
 עולל. והנשמות שאני עשיתי. כי רוח מלפני כי זה משמש בלשון כאשר כמו כי תראה כי תבא
 כלומר כשרוחו נעטפת והוא נכנע אני מבטל ריבי וקפתי מעליו: (ד) בעון בצעו. גולתו:
 קצפתי. תחלה ואכהו הסתר פני תמיד מלכתו ואקצוף ועל כי הלך שובב בדרך לבו וסרס את

המקרא

ב א ו ר

(א) הרימו מכשול, זו החטאים: (ב) כי כה אמר רם ונשא, אשר שוכן עד וקדוש שמו,
 אע"פ שמרום וקדוש אשכון מ"מ אשכון גם את דבא ושפל רוח וגו': (ג) כי רוח, שער
 הכתוב אם הרוח אשר אני עשיתי והנשמות אשר אני עשיתי מלפני יעטפו וישפכו שיח לפני לסלוח
 להם ויחזרו למוטב: (ד) בעון, כי אע"פ שבעון בצעו קצפתי ואכהו והוספתי להסתיר פני ולקצוף
 פעם אחר פעם כל עוד שהלך שובב בדרך לבו, מ"מ מיד בארתי דרכיו דרכי תשובה הנה
 ארפאהו

* חנה ההכשרה הזאת מורכבת משתי נבואות של הנוביא ישי' ע"ה, הכתובות בספרו זו
 אחר זו, ואשר הראשונה ממנה תעורר על התשובה שאין להתיאש ממנה, ושאיך לך דבר שומד
 בפניה, והשניה (המתחלת בפסוק קרא בגרון) תזכיר על התשובה האמתית מה היא, שלא שק
 ולא תענית גורמין, כי אם תשובה ומעשים טובים.

הַסִּתֵּר וְאַקְצִיפוּלֶךָ שׁוֹבֵב בְּדַרְךְ
 לְבוֹ: (ה) דְּרָכָיו רֵאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ
 וְאַנְהֵהוּ וְאַשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ
 וְלֹאֲבַלְיוֹ: (ו) בּוֹרָא גּוֹב שְׁפִתַיִם
 שְׁלוֹם וְשְׁלוֹם לְרַחֵק וְלִקְרוֹב
 אָמַר יְהוָה וְרַפְּאֵתִיו: (ז) וְהִרְשָׁעִים
 כִּים נִגְרַשׁ כִּי הִשְׁקַט לֹא יוֹכֵל
 וַיִּגְרֶשׁוּ מִיָּמֵי רַפְּשׁוּטִיט: (ח) אֵין
 שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרַשָּׁעִים:
 (ט) קָרָא בְּגֵרוֹן אֶל־תַּחֲשֵׁךְ כִּשׁוֹפֵר
 הָרֵם קוֹלֶךָ וְהִגֵּד לְעַמִּי פִשְׁעֵם

הארט, פֿערבארג מיין אנט-
 ליץ צירנענד, דען פֿערוויל-
 דערט הינג ער זיינעם הערצען
 נאך; (ה) איך זעהע איהן ריי-
 ענד וויעדערקעהרען נון היילי-
 איך איהן, לייטע איהן בע-
 לאַהנט מיט טראַסט, איהן
 אונד דיא מיט איהם טרוי-
 ערטען. (ו) דער שעפֿפֿער
 ווילל'ס! יעדעם כּונד ענט-
 פֿליסט דיא באַטשאַפֿט: פֿרי-
 דע דעם פֿערנען אונד דעם
 נאָהען פֿריעדע! דער עוונע
 שפראַכס: איך היילע איהן.
 (ז) פֿרעפֿלער אַכער זינד וויא
 אויפֿגעוויהלטעם מעער, דאָ
 ניכט רוהיג ווערדען קאָן;
 שטעטס וויהלען זיינע וואַס-
 סערוואַגען, שלאַם אונד אונ-
 ראַטה אויף, (ח) קיין פֿרידע! זאָגט מיין גאָסט, דיעזען פֿרעפֿלערן. (ט) רוף עס מיט לויטעם
 טאָן, לאַס ניכט אַב. וויא פֿאָזיינענרוף ערשאַלל' דיא שטיממע איבערצייג' מיין פֿאַלק זיי-

ולביח

ניב קרי

רצטה אויף, (ח) קיין פֿרידע! זאָגט מיין גאָסט, דיעזען פֿרעפֿלערן. (ט) רוף עס מיט לויטעם
 טאָן, לאַס ניכט אַב. וויא פֿאָזיינענרוף ערשאַלל' דיא שטיממע איבערצייג' מיין פֿאַלק זיי-

ר ש י

המקרא וכן פירושו בעון בלעו וילך שובב בדרכי לבו קלפתי ואנהו: (ה) דרכיו ראיתי.
 כשהוא נכנע מלפני שבחתו לרה: וארפאהו ואנחהו. אוליכנו בדרכ מרכא או ואנחהו לשון הנח'
 ומרגוע: לו ולאבליו. למטערים עליו: (ו) בורא ניב שפתיים. בורא אני לו ניב שפתיים קדש
 כלפי שבחתו לרה עד עתה והכל קראו עליו תגר יקרא לו שלום שלום: לרחוק ולקרוב. שניהם
 שוין מי שנתישן והורגל בתורתו ועבודתי מנעוריו ומי שנתקרב עתה מקרוב לשוב מדרכו הרעה
 אמר ה' ורפאתיו מחוליו ומחטאיו: (ז) והרשעים. שאין מתניין לב לשוב: כיס נגרש. היס
 הזה גליו מתגאים לרום למעלה ולגאת חון לגבול הקול אשר שמתו גבול לים וכשמגיע שם הוא
 נשבר על כורסו וכל זה גל חבירו רואה ואינו חוזר בו כך הרשע רואה את חבירו לוקה ברשעו
 ואינו חוזר בו ומה היס רפשו וסריותו על פיו כך הרשעים סריותם בפיהם כגון פרעה אמר מי
 ה' סגחריב אמר מי בכל אלהי הארצות נבוכדנצר אמר אדמה לעליון. כיס נגרש כיס אשר נגרש
 שגורש כל היום רפשו וטיט: (ח) אין שלום. כלפי שאמר ללדיקים ולבעלי תשובה שלום שלום
 לרחוק וגומר חזר ואמר אין שלום לרשעים: (ט) והגד לעמי פשעים. אלו תלמידי חכמים שכל
 שגתם

ב א ו ר

ארפאהו וגומר: (ו) בורא ניב שפתיים, כלומר הוא אשר שם פה לאדם וברא בו ניב שפתיים,
 הוא יחדש ג"כ עתה דבר שפתיים לאמור שלום שלום וגו', והתרגום כפי הענין: לרחוק ולקרוב,
 כלומר שלום יהיה לרחוק, זהו בעל תשובה שהיה רחוק ונתקרב עתה, כמו לקרוב אל הלדיקים
 שהיו קרובים כבר, וטעם ורפאתיו על הרחוק שנתקרב: (ז) והרשעים, וי"ו לעורר על הסיפך:
 כיס נגרש, אשר השקט לא יוכל, כי אם כל רגע ורגע יבוא גל אשר גל אל השפה ויגרשו
 מימיו רפשו וטיט מקרקע היס אל היבשה, כן הרשעים לעולם לא ינוחו מעשות מעשים מגונים
 ומכוערים עד שימותו וכמו שאמר במ"א שם מדלו רשעים רוגז: (ט) לעמי, לאלו שקוראים
 אותם

וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטָאתֶם: (י) וְאוֹתֵי
 יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכֵי
 יַחֲפָצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר צָדָקָה עָשָׂה
 וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵיו לֹא עָזַב יִשְׁאֲלוּנִי
 מִשְׁפָּטֵי צְדָק קְרִבַת אֱלֹהִים
 יַחֲפָצוּן: (יא) לְמַה צִּמְנוּ וְלֹא רָאִיתִי
 עֲגִינוּ נַפְשָׁנוּ וְלֹא תָדַע הֵן בְּיוֹם
 צִמְכֶם תִּמְצְאוּ חֶפֶץ וְכֹרֶם
 עֲצִיבֵיכֶם הִנְגָּשׁוּ: (יב) הֵן לְרִיב
 וּמִצָּה תִצְמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרוֹף
 רָשָׁע לֹא תִצְמוּ כִּיּוֹם לַהֲשִׁימֵעַ
 בְּמָרוֹם קוֹלְכֶם: (יג) הַכֹּזֵה יִהְיֶה
 צוֹם אֲבָחֶרְהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם

נער מיסעטהאטען, דאז הוין
 יעקב'ס זיינער זינדען. (י) ניכט
 וויאחר? זיא זוכען מיך טאג פיר
 טאג, וואללען גערנע מיינע
 וועג' ערקעננען; גלייך איי
 געם פאלק דאז ווירקליך טו.
 גענר איבט, דאז זיינעס גאט.
 טעס לעהרען נייע פערלאס.
 סען, פראגען זיא נאך רעכטס.
 געזעצען. וויאזא זעהנליך וויג
 שען זיא, זיך גאטט צו נאהערן!
 (יא) „אך! ווארום פאסטען
 וויר, דוא זיעהעסט עס ניכט?
 וויר פייניגען אונזערע זעעלען,
 אך! דוא מערקסט ניכט דא
 רויף. " אבער זעלבסט אס
 פאסט-טאגע, הענגט איהר יא
 אייערן בעגיערדען נאך, אונד
 דרענגט אייערע שולדנער
 הארט. (יב) וואהרליך! איהר
 פאסטעט נור צו שטרייט אונד
 האדער, אום צו אונטער-
 דריקקען מיט אונגערעכטער פויסט.

נששו

דריקקען מיט אונגערעכטער פויסט. א פאסטעט פארטהין זא ניכט מעהר! לאסט
 אייערע שטיכמען ניכט היממעלאן ערשאללען. (יג) וויא? דאז וואר' איין פאסטען
 וואהלגעפעלליג מיר, ווען דען גאנצען טאג איין ערדען-זאָהן דען לייב קאסטייעט? ווען
 גע=

ר ש י

שגגתם פשע שגגת תלמוד עולה זדון: ולבית יעקב חטאתם. אלו עמי הארץ שאף זדונם שגגה: (י) ואותי
 יום יום ידרושון. כענין שאל' ויפתוהו בפייהם: ודעת דרכי יחסון. חפלים לשאל הוראות לחכמים
 כאילו רוצים לקיימם: כגוי אשר לדקה עשה וגו'. כך שואלים אותי תמיד משפטי לך ורין
 דעתם לקיים וכשהן למים ואין נענין אומרים למה למנו ולא ראית ואני אומר הן ביום נומכם תמלאו
 חפץ כל חפכי לרכיכם אתם עמלים למלא ואף בגזל וחמם: (יא) וכל עכביס. בעלי חוב שלכם הנעלבים
 על ידיכם אתם נוגשים אותם ביום נומכם: (יב) לא תצומו כיום. כמשפט היום לשבור לנכנס
 כדי

ב א ו ר

אותם בשם עמי, ובפה אותי יום יום ידרושון, כאלו יהיו גוי אשר לדקה עשה, ובאמת לכם
 כל עמם ובכל עת יוסיפו חטא על פשע: (יא) למה צמנו, כן יאמרו אלו החנפים, והקב"ה
 משיבם הן ביום נומכם וגומר: חמצאו חפץ, כל חפצי לרכיכם אתם עמלים למלאו
 ואף בגזל וחמם (רש"י), ורד"ק אמר כי ביום התענית יתאספו העם ויראה אדם את בעל חובו
 ויבקש ממנו חפצו כלומר חובו, הנה א"כ אין נומכם לאל כי אם לרכיכם: עצביכם, ממונכם,
 כמו ועלביך בבית נכרי, כי הממון יגיע האדם ועבדו (רד"ק), ורש"י אמר בעלי חוב שלכם
 הנעלבים על ידיכם אתם נוגשים אותם ביום נומכם וכן הוא מחזקם: (יב) ביום, כמשפט יום
 נומכם

נִפְשׁוּ הַלֵּכָה כְּאִגְמוֹן רֵאשׁוּ וְשָׁק
 וְאַפְרִי יִצְיַע הַלְוָה תִּקְרָא צוֹם
 וַיּוֹם רָצוֹן לַיהוָה: (יז) הַלּוֹא זֶה
 צוֹם אֲבַחְרֶהוּ פֶתַח חַרְצוֹת רִשְׁעֵי
 הַתֵּר אֲגִדּוֹת מוֹטֵה וְשִׁלְחַר רְצוֹצִים
 חֲפָשִׁים וְכָל־מוֹטֵה תִּנְתְּקוּ:
 (טו) הַלּוֹא פָּרַס לָרֵעַב לַחֲמֶה
 וְעֵנִיִּים מְרוּדִים תִּבְיֵא בֵּית כִּי־
 תִּרְאֶה עָרֶם וְכִסִּיתוּ וּמִבְשָׂרָהּ
 לֹא תִתְעַלֵּם: (טו) אִזּוּ יִבְקַע כְּשֶׁחָר
 אֹרֶךְ וְאַרְכָּתָהּ מֵהֵרָה תִּצְמַח
 וְהַלֵּךְ לְפָנֶיהָ צְדָקָה כְּבוֹד יְהוָה
 יֵאֲסָף: (יז) אִזּוּ תִקְרָא וַיְהוֶה יַעֲנֶה
 תִּשְׁוֶע וַיֹּאמֶר הַיְנָנִי אִם־תִּסִּיר
 מִתּוֹכָהּ מוֹטֵה שְׁלַח אֲצַבֵּעַ וּדְבַר־
 אָוֶן: (יח) וְתִפְקַל לָרֵעַב נִפְשָׁהּ וְנִפְשׁ
 נִעְנֶה תִשְׁבִּיעַ וּזְרַח בַּחֲשֵׁךְ אֹרֶךְ

געקריממעט זיין הויפט וויא
 שילף-ראָהר וואַנקט? ווען זאָק
 אונד אַשע דען מענשען גאַנץ
 פֿערהיללעט? אונד דיעס נעג-
 נעט איהר פֿאַסטען? איינען
 טאַג דעם עוויגען אַנגענעהם?
 (יז) ניין, פֿירוואַהר! דיעס
 איזט איין פֿאַסטען וואָהלגע-
 פֿעלליג מיר: דער באַזוהיט
 קעטטען לאַזען; פֿאַן דער ביר-
 דע לאַסט בעפֿרייען; דען גע-
 פֿעססעלטען פֿרייאהייט גע-
 בען, אונד דער שולטעריע-
 דעס יאָך ענטהעבען. (טו) אַ
 בריך דעם הונגריגען דיין
 בראָד; עפֿענע דעם טריבען
 עלענדען דייעטהיר; זיהעסט
 דוא איהן נאַקט, בעקליידע
 איהן; ענטציהער דיך ניכט דעם,
 דער דייעס פֿליישעס איזט;
 (טז) דאַן ווירד וויא מאַרגענ-
 ראַטה דיין ליכט דורכברע-
 כֶּען, גענעוונג דייער זעלע
 שנעלל ענטשפּריעסען; דאַן
 וואַללעט דיא טוגענד פֿאַר דיר
 הער; גאַטטעס מאַיעסטעט
 בעשליסט דען צוג. (יז) דאַן
 רוף איהן אָן, דער עוויגע אַנט-
 וואַרטעט; פֿלעהע געטראַסט,

ואשלחך

ער שפּריכט: היר בין איד! אבער ענטפֿערנע ערשט אויס דייער מיטטע, דריקקענע
 דע בירדע, טיקקישען פֿינגערצייג, פֿערליימדערישע רעדע; (יח) דען הונגריגען לאַבע
 דייער זעלע גערנע, זעטטיגע גערנע שמאַכטענדעם געמיטה; דאַן געהט אים דונקעלן אויף,
 ר ש י

כדי שישמע קולכם במרום: (יג) הלכוף. ה"א זו תמיה כלומר שמה לכוף כאגמון ראשו אני
 לריך. אגמון הוא כמין מחט כסוף ולדין זו דגים וקורין לו איי"ס (הצוטען, פֿיטצאנגעל, ועיין מרפא
 לשון שנת י"ח א' ד"ה בלח"י): הלזה תקרא לוס. לשון תמיה לפיכך ה"א נקודה חטף פתח:
 (יד) חרלובות. לשון קשור ואיסור: מוטה. הטיית משפט: וכל מוטה תנתקו. תרגם יונתן
 וכל דין מוסדי תסלקו: (טו) ועניי מרודים. נאנחים ונאנקים על נרתם כגון עניי
 ומרודי אריד נשיחי: ומבשרך. ומקרוכך: (טז) יבקע כשחר. כעמוד השחר הבוקע בעצבים:
 וארוכתך מהרה ורפואתך מהרה כמו אעלה ארוכה לך: (יח) ותפק לרעב נפשך. בתנחומי דברים טובים:

ב א ו ר

לומכס: (טו) ומבשרך, ממי שהוא נשר ודס כמוך, זה ריעך: (טז) וארוכתך, ורפואתך:
 (יז) שלח אצבע, לתת סימנים לעד שקר, וכתרגום הארמי אסטיות דין מרמו באצבע:

וּבְפִלְתֶּךָ בְּצַהֲרִים: (יט) וְנִחַף
 יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַהֲצָחוֹת
 נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִיץ וְהִיִּיתַ
 כְּגֹן רוּחַ וְכַמּוּצָא מִיַּם אֲשֶׁר לֹא
 יִכְזָבוּ מִיָּמָיו: (כ) וּבְנוֹמֵךָ חֲרָבוֹת
 עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וְדוֹר תִּקְוָמָם
 וְקִרְאתָ לָךְ גִּדְרַת פָּרִץ מְשׁוּבָב
 נְתִיבוֹת לְשַׁבַּת: (כא) אִם-תֵּשִׁיב
 מִשְׁבַּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם
 קִדְשֵׁי וְקִרְאתָ לְשַׁבַּת עֲנֹג לְקִדּוּשׁ
 יְהוָה מְכַבֵּד וְכִבְדָּהּוּ מַעֲשׂוֹת
 דְּרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֲפָצֶךָ וְדַבַּר דְּבַר:
 (כב) אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל-יְהוָה
 וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל-בְּמוֹתַי אֶרֶץ
 וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי
 פִּי יְהוָה דִּבֶּר:

דיון ליכט, דיא פֿינסטערניס
 ווירד העללע מיטטאגס-זאָנע;
 (יט) דאָן לייטעט דיק דער עוויג
 גע איממערווערענדיג, ערקוויקט
 דיינען גייסט אין דיררער צייט,
 אונד פֿערלייהעט דעם געביין
 איממער נייע קראַפֿט; וואָהל-
 געוועסעסערטעם גאַרטען גלויב
 כֶּעסט דוא דאָן, גלייכעכט פֿרִיש
 שען וואָססערקוועללען, דערן
 שטרעמע נייע פֿערזיעגען.
 (כ) בויעסט אויפֿס נייע דער
 פֿאַרוועלט אָדע טרוימער;
 זענקסט אויפֿס נייע דער פֿע-
 סטע גרונד פֿיר פֿאַלגעצייט;
 דאָן געננט וויעדערהערשטעל-
 לער! דיא נאַכֿוועלט דיק, דען
 מאַן, דער צוואָהנויץ ווילדע
 שטייגע אימשאַפֿען. (כא) ווען
 אַם שבת דיינע טרויטע ראַ-
 סטען; ווען אַן מיינעם הייליגען
 טאָגע געווערבע רוהען, ווען
 דוא דען שבת לוסט דער זעלע
 גענעסט, גאַטטעס הייליגונג
 גאַנץ געווייהט; געוויי הט, דורך
 ראַסטען פֿאַן וועלטגעטיממעל;

ווען דיא זעלע פֿאַן אייטלעם וואונש, דער מונד פֿאַן לעערען רעדען שווייגט; (כב) אַ דאָן
 פֿינדעסט דוא ביים עוויגען זעלענרוהע געוויס, ערהעכסט דורך איהן איבער אַללע ער-
 דענהעהען דיק, געניעסט דיינעם פֿאַטערס יעקב'ס גאַנצעם ערבע. זאָ שאַריכט דעם
 עוויגען מונד. —

ד ש י

(יט) בלחכות - בעת למאון ובלזרת כך תרגמו יונתן: יחליץ. יזין כמו חלוצי לבא: (כ) משוכב נתיבו
 לשבת. ת"י מתיב רשיעיא לאורית. משוכב כ כמו משיב. לשבת ליישובו של עולם: (כב) נחלת יעקב אביך.
 נחלה בלא מלרים כמה שני' ופרלת ימה וקדמה וגו' לא באברהס שנת' לו הארץ אשר אתה רואה.
 ויעקב שמר את השבת שנת' ויחן את פני העיר שקבע תחומין עם דמדומי תמה כך פי' ר' שמאון:

ב א ו ר

(יט) בצחצחות, בעת יובש: יחליץ, יזין, כלומר יחזיק: (כ) וקורא, מבנין פועל, כלומר
 השם הזה יהי' נקרא לך: משוכב, לישראל דמשתמע לתרי אסי, א' ענינו כמו משיב, ב'
 לאון פרוע ומענין שוכב דלעיל, והטעם משיב נתיבות שוממות להיות נתיבות מסודרות ומיושנות,
 וכן הוא מתורגם: (כא) וקראת לשבת עונג, ותקרא אותה ג"כ לקדוש ה' מכובד, כלומר לקדושת
 השם. ולדעת הרד"ק שעורו כך, וקראת לשבת עונג וקראת לקדוש ה' מכובד. ויהי' כפל
 ענין במלות שומת: מעשות דרכיך, מ"ס ההרחקה, כלומר לבלתי עשות: (כב) כי פי ה' דבר,
 בבר מבואר במ"ס שאלת כי ענינו לפעמים בענין מלת כן, כלומר כזאת וכזאת דבר פי ה':

מבוא הספר

להפטר מנחה יום כפור

א ימי חיי הנביא יונה ונבואתו.

אמרדו בירושלמי פרק החליל יונה בן אמתי היה משבע אשר בן האשה שנלכלה את אליהו והוא היה אשר מת שהחיה אליהו, ור' יוחנן אמר שהיה משבע זבולן, כי הוא נבא על ירבעם בן יואש, כמו שכתוב בס' מלכים (מ"ב י"ד) כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החסר, והמקום הזה בחלק זבולן היה, כמו שכתוב (יהושע י"ט) והוא גתה חסר, אמר ר' לוי יפה למדנו ר' יוחנן אמו היתה מאשר ואביו מזבולן ע"כ, היולא לנו בצרור מהכתוב הנזכר הוא שחיה ונבא יונה בימי ירבעם בן יואש מלך ישראל, ובאותו הזמן מלך עזיה על יהודה וירושלים כנזכר בכתוב (מ"ב ס"ג) וא"כ היו הנביאים שנבאו עמו בפרק אחד, ישעיה הושע ועמוס, כנזכר בתחלת ספר כל אחד מאלו הנביאים, ולדעת קצתם שהביא הרד"ק בהקדמתו לספר תרי עשר גם יואל נבא בזמן הזה. אבל מיכה אע"פ שנבא גם הוא עם הושע עמוס וישעיה בפרק אחד, בפי עדות הכתוב בתחלת ספרו, מ"מ נראה גם משם שהוא לא נבא בימי יונה, כי ירבעם מת בימי עזיה, ומיכה לא נבא כי אס בימי יותם בן עזיה והלאה, ולא מזינו שנבא יונה בימי אשר המלכים שמלכו אחרי מות ירבעם. אולי מת גם הוא בזה הזמן, או שקצרה נבואתו מטעם הנזכר במכילתא, אמרו שם יונה תבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב, ר"ל משם לכבוד ישראל ולא לכבוד החל יתברך, מאי נאמר בו ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי שנית, שנית דבר עמו ולא שלישי, ונאמר בגמרא (יבמות ל"ט) ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי שנית לאמר שנית דברה עמו שנייה שלישיית לא דברה עמו, והקשו והא כתיב הוא השב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא, אמר רבינא על עסקי גווה קאמר, רב נתקן בר יחזק אמר הכי קאמר כדבר ה' וגו' בשם שנהסך לנווה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש נהסך להם לישראל מרעה לטובה. ופי' רש"י ז"ל על עסקי גווה הוא שלא דבר עמו אלא שני פעמים, והקשו שם ע"ז בתוספות ותימה דאמאי אנטריך למכתב שנית ולא שלישיית, והרבו שם בדבורים (עיי' שם). וקשה שלדבר זה משמע שעל מאמר רבינא לחוד שייך הקושיא, והלא בלא"ה יקשה מאי אנטריך לאשמעינן, ויש לעיין בדבריהם כהנה וכהנה, אבל אין כאן מקומו, ואני לא באתי כי אס לתרן דברי הגמרא ע"פ המכילתא, דהיינו שזה קמשמע לן שהתנא גרס שלא דבר עמו עוד אלא פעם שנית ולא שלישיית לפי שתבע וגו'. אלא שיש עוד לכאורה להקשות בתחלה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, אחרי שמויעת הנבואה היתה לעונש, מאי הקשה לו מכתוב אשר דבר וגו', אולי היתה הנבואה הזאת קודם מעשה גווה, וטעם הדרש אשר שטעא דבר עמו פעם שנית ולא שלישיית; ואס נקטוב לאמור שהי' נקבלה אללם שהיתה מאומרת בזמן, מאי מסרק ליה על עסקי גווה לא דבר עמו אלא פעם שנית, הכי זה עונש אחרי שלא הי' עוד לדבר עמו בזה העסק כי כבר שבו, והראי' שלא גרס החטא ממה שדבר עמו מעסקים אחרים; ועוד איך יתכן דעת רב נחמן שלא דבר עמו כלל בעסק ירבעם, אחרי שהי' מקובל אללם זמן הדבור הזה. ונראה לי לפרש המשך המאמרים בזה, אחר שאמר סתם שנית דבר עמו ולא שלישיית, משמע מזה הלשון שלא דבר עמו מכל וכל כי אס שני פעמים ולא יותר, ושפיר הקשה זהא כתיב וגו' שאס גם הקדים נבואת ירבעם, מ"מ הי' הדבור השני בעסקי גווה הדבור השלישי שהי' אליו מאת ה' ואיך יאמר שלא דבר עמו כי אס ב' פעמים? אמר רבינא על עסקי גווה קאמר.

כלומר

מבוא הספר

כלומר מלת שנית שנזכר אינו על כלל הנבואות כי אם על עסקי נבואה לבד, והטעם אחרי הדבור הראשון על נבואה, הוא שחטא בו, לא דבר עמו עוד אלא פעם שנית ולא פעם שלישית. ורב נחמן אמר דברים כמשמען שבאמת לא דבר עמו לא בדבר נבואה ולא בדבר אחר אלא פעם שנית ולא שלישית, וטעם אשר דבר דרך דוגמא וק"ל. והנה לדעת רב נחמן אפשר שהקדים מעשה יונה גם לימי ירבעם בן יואש ואינו מוכח מקרא בזמן מה היה, ואולי שמתעם זה אמרו (ב"ב י"ד, ופסחים ל"ח) הושע ישעיה' עמוס ומיכה בפרק אחד נתנבאו, ולא מנו גם יונה עם שלשה הראשונים וכו"ל, לפי שלא הי' ברור אללם אם נבא לירבעם אם לא, ואפשר שלא נבא כלל בארץ ישראל, ולדעת בעל ס"ע שנבא ליהוא, מ"מ אפשר שבימי ירבעם בן בנו לא נבא עוד, אלא שנכל זה נראה לע"ד יש להוכיח שאירע מעשה נבואה סמוך לאותו הזמן שהשיב ירבעם גבול ישראל מידי הארמים, אשר על כן הביא הדוגמא ממנו. בימים ההם הי' מלכות אשור הלך וגדול, עד שבימי שלמנאסר, המלך השלישי אחרי פול שמלך בנבואה בעשר שנים אחרימות ירבעם בן יואש, היו רוב מלכי אר המדינות עבדים למלך אשור, כדכתיב (מ"ב י"ז) ויבא מלך אשור מנבל ומכותא וגו' ובימי סנחריב שמלך אחרי כתיב (שם י"ט) אמנס החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם, עד שבא נבוכדנצר וכנש כל הארצות ומרד במלך אשור והחריבו את נבואה כאשר גודע מדברי חז"ל ומדברי הימים לממלכות הארצות:

ב כותב הספר.

לפי מה שהביאו בגמרא (ב"ב ע"ו) לא כתבו הנביאים עלמין איש איש ספרו, כי אם שמואל וירמיה' לבדם, ופי' ברש"י ישעיה' לא כתבו שהרגו מנשה, יחזקאל מפני שלא נתנה נבואה לכתב בחו"ל לארץ, ואנים עשר נביאים (חזן חגי זכריה ומלאכי שהיו מאנשי כ"הג) מתוך שהיו נבואותיהן קטנות, והקשו בחוסספות והא ירמיה' נמי בחו"ל לארץ הוה ונתנבא שם כמה נבואות ולא מזינו שחזר יותר לא"י (עיין שם). ולע"ד נראה הדבר בהיך, שמן הראוי לתת טעם על המעט היוצא מן הכלל, ולא על הרוב, ולכן נאמר דרך סברה שכל הנביאים לא כתבו נבואותיהם על ספר, כי אחרי שקראום בפרהסיא בין העם והוכיחום על פניהם כבר עשו שליחותם, ואם שהיו דבריהם דברים קדושים הראויים לקיימם, ובפרט מה שנבאו על האותיות לאחור, הנה ידעו שהיו תקועים בלב אנשי ימידי סגלה הנוטים אונם לקולם והולכים בדרכי ה', הן הנה יכתבום על ספר או ילמדום לבניהם ולתלמידיהם דור אחר דור. וגם ירמיה הנביא לא הי' כותב את נבואותיו, לולי שהי' לו הדבר הזה בהדיא מאת ה' (ירמיה' ל') לאמור כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר, ובמקום אחר (שם ל"ו) קח לך מגלת ספר וגו', ואין לך ראוי גדולה מזו שלא הי' הדבר מן ההרגל, ושמואל הנביא לא כתב נבואותיו, אלא כפי מה שהיו נכללים בספור העתים שעברו על ישראל, וכמו ס' מלכים שכתב ירמיה שנכללו בו ג"כ איזה נבואות מנביאים אחרים, והנה הרד"א כתב בהקדמתו לפירוש תרי עשר, למה נכלל י"ב הנביאים האלה לא קרא הכתוב אחד מהם ספר כי אם נבואת נחום שאמר משא נבואה ספר חזון נחום האלקושי, והשיב שאלה הנביאים ספרו נבואותיהם כמו שראו אותן ונכתבו אותן הנבואות כפי מה שישמעו מפיהם, וגם יונה שנבא על נבואה הלך שמה וקרא את הקריאה בפיו ובלשונו, אמנס נחום לא הלך אל נבואה אב"ל כתב נבואתו על ספר ושלחה לשם, ולכן אמר הכתוב ספר חזון נחום, כי בספר נמלחה נבואתו זאת. ולכאורה נראה שזה נגד הגמרא, כי הם אמרו (שם שם) אנשי כ"הג כתבו יחזקאל תרי עשר וגו', והרי נחום בכלל, ואם נאמר שכותבם על הרוב, למה לא אמרו נחום כתב ספרו? אמנס כשנעיין היטב במאמרי חז"ל ידקו דבריו בכלל אם לא בפרט, ובסברתיה אם לא מעעמיה. כי אם נאמר דברים כמשמען, וטעם

כתבו שעד הנה לא היו נכתבים כלל, יפלו בזה כמה ספיקות. א) ממה שנמלא הנס כתובים על דברי נתן הנביא ועל דברי גד החוזה ועל נבואת אחיה השלוני ועוד, מה בינם לבין שאר הנבואות שאלו נכתבו ואלו לא נכתבו, בין ע"י עלמס בין ע"י אחרים הדבר שזה ההבדל. ואם תמזי לומר המעשה שהי' כך הי', ב) הנה ידוע שכל הדברים האלה כבר היו נכתבים בימי אנשי כ"הג, כי לולא כן הכניסו גם אלה בספרי הקודש, כי גם בס רוח ה' דבר ומלתו על לשונם. ואיך יסבול הדעת לאמר שכל אלו הדברים הכתובים נאבדו ונשתכחו, ואותן הדברים שלא היו מסורים כי אם בפה לא נשתכחו, ואם כך הסביר נותנת, לא הי' לאנשי כ"הג וחכמי תלמוד לכתוב מה שכתבו לחזק התורה. ג) אמרו חזקיה וסיעתו כתבו משלי וכו', מדכתיב (משלי כ"ה) גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה, והלא המאמר הזה בעלמו סותר לדבריהם מב' בחינות. א) שאין לשון העתקה נופל כי אם מכתב לכתב, ב) ממה שאמר גם אלה שהעתיקו אנשי חזקיה משלי שלמה הם משמע שהראשונים זכרו לא העתיקו, והם אמרו סתם כתבו משלי, וכל משלי במשמע? אלא הנוהן כמו שפירשו שם רוב המפרשים, שאלה משלי שלמה האחרונים היו מפורים אנה ואנה בספריו, ומשם העתיקום אנשי חזקיה לחברם עם משליו הראשונים, שהי' כבר ספר בפני עלמו, וחזרו וכתבו כלם על מגלת ספר אחת והיו מאז והלאה למחברת אחת, וזה שאמרו חז"ל חזקיהו וסיעתו כתבו משלי, כונתם זה הספר המזוי עתה בידינו המכונה בשם משלי, והדעת נותנת שקד הענין גם בדברי הנביאים, כי הם אמרו ודרשו והוכיחו באשר חל עליהם הרוח, ותלמידיהם המה בני הנביאים הנזכרים לרוב בספרי הקודש כתבו דבריהם לבלי ישכחו (*). אכן בהיות שנבאו בזמנים שונים ובמקומות שונות ולא סבבם תמיד כל חבל בני הנביאים, לא היו הנבואות נכתבות יחד על ספר אחד, כי אם כל בן נביא כתב אותה הנבואה ששמע מפי רבו על קלף מיוחד, זה בכה וזה בכה. וכשבא חזקיה ורצה להחזיק חורה ולהאדירה לזה ללקיט כל נבואות ישעיה ולכתבם יחד על מגלת ספר אחד שתכונה מאז והלאה ספר ישעיה, וכן לקט כל משלי שלמה, וכל שירי שלמה הנמארים עוד בזמנו, וכל דברי קהלת (**). ואחריו באו אנשי נוסת הגדולה ולקטו נבואות יחזקאל וכתבום על מגלת ספר אחד שקראו יחזקאל, ובמו כן קבצו נבואות הושע יואל עמוס עובדיה יונה מיכה נחום חבקוק לפניו לספרים קטנים, וקראו לכל אחד בשם הנביא, וכתבו בראשם דבורי ההתחלות, כמו דבר ה' אשר אל הושע, דברי עמוס, חזון עובדיה, משא נווה וגו', ומשום משא דאידי דזוטרא מרבס, חזרו כל אלו במגלת ספר אחד עם שלשת הספרים חגי זכריה ומלאכי שהיו בזמנם ומחברתם, וקראו כל המגלה הזאת בשם תרי עשר, ודייק בלישנא אנשי כ"הג כתבו יחזקאל תרי עשר וגו', ולא אמרו כתבו הושע יואל וגו'. ומעתה לא קשה מידי מנחום שבער הי' כתוב על ספר כסדרת האברבנאל, אבל לא מטעם זה קראוהו בשם ספר כי אם לפי שהנבואה בעצמה מתחלה נשלחה לנוהה בספר אגרת, ולא נקראה בפה ובקול בשאר הנבואות, וטעם ספר חזון אגרת של חזון (פרקפעיטיטער ברעין, עפיטטו), אבל מאחרי כן ובימי אנשי כ"הג לא זו בלבד כי אם גם דברי שאר הנביאים כבר היו כתובים אחת אחת וכנ"ל, חזן מיונה ושלשה הנביאים האחרונים. יונה דכתיב ביה ונוהה היתה עיר גדולה לאלהים, היתה מכלל שבימי הכותב כבר נחרבה, וזה לא הי' כי אם בימי נבוכדנצר, כמאמר חז"ל (מגילה י"א) בשנה ראשונה כבש נוהה בשנה שניה כבש יהויקים, ולא חשבו בשנות המלכים מירבעם בן יואש עד מלך נבוכדנצר ותמלא יותר מק"נ שנה, בכל הזמן הזה לא הי' נכתב עדיין, כי אם

* וחסילו ירמיי שבה לו הנווי על הכתב לח כתב בעלמו כי אם קרא ברוך בן נריה, ויכתוב ברוך מפי ירמיהו את כל דבריה אשר דבר חליו על מגלת אפר (ועיין במ"ס למגלת ח"כה לרעי היקר ר' אהרן בן וואלף ש"י).
** ועיין במ"ס למגלת שיר השירים שחברתי בפרק רעי הגי"ל.

מבוא הספר

אם מקובל בפי יחידי סגולה איש מפי איש, והסברא נותנת הטעם לפי שיונה הלך יחידי לנווה ולא הי' בן נביא עמו ובנ"ל. ובימים האלה כבר החלו הכרות והלכו ורבו עד חרבן הבית בימי לדקיהו כעשרים שנה, ואחריו הגלות המר שבעים שנה, ולא נראה שבעת הזאת נכתב הספר, כי אם אחרי שעלו מבבל ובאה הרוחה במקום האנחה, והחזירו אנשי כ"הג את התורה ליושנה, אז כתבו גם המעשה ההוא והנס שאירע ליונה בן בתני הקודש. וקבלת ראייה ממה שהתחיל ויהי דבר ה' שהוא התחלת הספור מיד, ואינו דומה כלל למאמר דבר ה' אשר הי' דבר ההתחלות בספר תרי עשר שהם רשומי הספרים ובנ"ל. וכן בשלש הספרים האחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו עמהם ונכתבו בזה הזמן, אמר בשנת שתיים וגו' הי' דבר ה' ביד חגי, ולא דבר ה' אשר הי' וגו', ובזכריה כמוהו, ובמלאכי משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, ולא אשר היה ביד מלאכי ודו"ק. ויש לדבר בדברים האלה כהנה וכהנה, אלץ שאין להאריך עוד אחרי עמדתו על כונתו שכותב הספר היה אחד מאנשי כ"הג.

ג הערת איזה שאלות שנפלו בזה הספר.

השאלה הראשונה, כבר העירו עליה המפרשים, למה שלץ השם ב"ה נביאו לנווה, אשר לא עשה לכל גוי מלבד עם סגלתו אשר בחר בו? ומה שאמר הרד"א הטעם, כדי שיהיו מעותדים להיות כלי זעמו של הקב"ה להחריב בו את ישראל, הנה למה לא עשה כן גם למזרים ולבבל שהיו ג"כ כלי אמצעי של הקב"ה להחריב את עמו, שלדעתו היו אנשיהם ג"כ רעים וחטאים כמו אלה, ואחר שלץ החריבם אף כלי שעשו תשובה, הלא בזה הדרך יתנהג ג"כ נגד האזורים, ולכן יותר נראה מה שאמר הרד"ק, כי הקב"ה משגיח אף באומות העולם כשהם עושים חמה, שהוא מפסיד הישוב והשם ב"ה רוכה בישוב העולם, ואולי שאר המדינות אף שעברו עבירות לא עשו חמס בתוכם ובינם לבין עמם. חמס יקשה למה לא שלח גם לסדום מלאכים מזהירים אותם לשוב? ואם שהיתה נגלית לפניו שלא יעשו תשובה, הלא גם בשרא"ל ידע שילעבו במלאכיו ואעפ"כ שלחם אליהם השכם ושלות?

השאלה השנייה, מה ראה יונה למנוע את עצמו מהנבואה הזאת? וגם על זה כבר העיר הרד"א, והשיב על שני הטעמים שנתנו חז"ל בזה הדבר. הטעם האחד, מפני שאומות העולם היו קרובים לתשובה ושלח לחייב את ישראל. על זה אמר, שהוא באמת טעם חלוש מאוד, לפי שאולי בשוב אנשי נווה בתשובה יכלמו ישראל מעוונותיהם וישונו אל ה' וירחמם. הטעם השני, חשש יונה שיאמרו בדאי הוא ונביא שקר. על זה השיב שאי אפשר בשום לך שיאמרו זה, כי אם יעשו תשובה כבר האמינו בנבואתו, ואם לא יאמינו בה לא ישובו ויתקיימו דבריו. ואמר הוא שיונה הבין אמתת הענין שרצה הקב"ה להגיל את אשור כדי להכרית בו את ישראל, ואיכנה יוכל ויראה ברעה אשר ימלא את עמו, ומפני זה ברח. ויש לתמוה מאוד, והרי הקושיא במקומה עומדת אולי בשוב אנשי נווה וגו'? גם מה הועיל בזה שמרה את פי ה' והוסיף חטאו על פשע עמו, ואם יאבה ה' ישלח באשר ישלח וימלא חפצו, ומה ריוח אז לישראל אם יאבדו בשלימותו או בשלימות אחר, אשר בשביל זה כבש נבואתו שהוא עון פלילי?

השאלה השלישית, והיא החמורה שבכלן, שבאשר נתבונן בהספורים האלה נשתומם מאוד לראות שכל מה שנזכר בהם ממעשי הנכרים יורה על תמימותם ודקושתם וישרת לבם, ולהיפך כל מה שיסופר מעסקי הנביא ומעשיו יורה על מזג רע מאוד. כי הנה אנשי הספינה שהיו עובדי אלילים, מיד בשנא עליהם הסער פשטו במעשיהם ועשו תשובה וקראו לאלהיהם שהמה אליהם

אלהים לפי דעתם; ואחרי שנזכר להם שמא ה' נסבה זאת, יראו אותו יראה גדולה; ואע"פ שידעו שיונה הביא עליהם הרעה הזאת, בכל זה לא בקשו לקחת נקמתם ממנו, כי אם חתרו ויגעו להחילו; וכשראו שאי אפשר בזה, התפללו לה' לבלתי השית עליהם חטאת נפש האיש הזה; ואחר הכלתם זבחו וזבחי תודה וידרו נדריים לה'. וגם אנשי נווה מיד האמינו בה' ועשו תשובה גמורה ושלמה מגדולם ועד קטנם. אבל מה עשה הנביא בכל הזמנים האלה? מתחלה מרה את פי ה' ולא עשה ממותו, ולא אמר לו שלח ביד תשלח ולא אסוב אני את רעת עמי, אבל ברח מלפניו בעבד הבורח מאדון בשר ודם, ויפה אמרו במכילתא על זה משל לעבד שברח מרבו בהן, אמר אברת לי לבית הקברות מקום שאין הרב יכול ללכת אחרי, אמר לו רבו יש לי עבדים כמותך להוליאך משם, כך אמר יונה אלך לחונה לארץ שאין שכינה שורה שם, אמר לו הקב"ה יש לי שלוחים כמותך להוליאך משם שנאמר וה' הטיל וגו'; ואחר שבא עליו הסער נבהל ונרדם על חטאו, אבל לא עשה תשובה והתפלל לה' לאמר חטאתי והנני מוכן לעשות רצונך; וגם אחרי שהוברח להתודות חטאו לאנשי הספינה כי נפל עליו הגורל, עודנו עמד במרדו ויבחר מחנק נפשו משימלא רצון ה', ואין זה דומה כלל למאמר אבי הנביאים ע"ה מחני נא מספרך, כמו שחשב הרד"א, כי הוא אמר זה בתפלתו אל ה' לשובת ישראל, אולי ירחם ה' את עמו בעבורו שהי' נקי מפשע, ואם ראה יונה חורבנא של ישראל הי' לו גם הוא להתפלל בעבורם, אבל במה יראה להם ה' כשיכעיסוהו גם הוא ויאבד נפשו עמהם וכו"ל? וגם אחרי שעשה לו ה' הנס והטובה הגדולה להוליאו בשלום ממעי הדג והלך לנווה וגו' ונחם ה' על הרעה, מיד חזר בו רוח רעה ודבר משפטים נגד ה' וישאל נפשו למות, ויפה אמר הרד"א, היש משוגע בעולם שיאמר מאמר זה, שנעבור שאלת השם לאזורים יקח את נפשו ממנו, ואיך לא נסתה בלימה פניו מהתפלל כזאת, ולא כך עשה אברהם אבינו שהתפלל על אנשי סדום ועמורה להחילם ולא לחייבם למות; ואחרי שהוכיחו ה' על פניו ההיטב חרה לך והוא לא יכול להשיבו דבר כי אין דבר, בכל זה למחרתו כשיבא הקיקיון שב לשאול את נפשו למות על דבר קטן כזה, ונקל הי' לו לבוא בעיר ולהסתר שם מחוס השמש, אם לא שהי' עוד רע יותר בעיניו לראות בטובם ובשלומם; ואף לדעת הרב הנ"ל שהי' חולה, אין ראוי לנביא לדבר בדברים האלה נגד ה' באיש אשר הוא מלא תמיד כעס וחימה ואינו מרוצה בשום דבר אם לא שלטובתו ישנה ה' סדרי מעשי בראשית, פעם יאבה שתאבד עיר ומדינה גדולה מלאה אנשים טובים רגע אחד, רק יהי' שלום לו ולעמו עם כבוד עון, ופעם יאבה שלא תיבא אפילו עשב אחד לפי שטוב לך בללו ואזה למושב לו. הבי על איש כזה יאלל ה' את רוח נבואתו? וחז"ל אמרו (נדריים ל"ח) אין הקב"ה משרה שכינתו בי אם על חכם ועניו, והנבעס בחיק בסילים ינוס. אמנם הכתוב אומר בדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמת, ומעיד עליו בזה השם עבד ה' שנה בו גם האיש העניו מאוד מכל האדם, שהיה בעל מדות טובות מאוד, ואיך יקרה לו כזה להגלות כאחד הרקים?

השאלה הרביעית, לאיזה תועלת נכתבה נבואה זו בין כתבי הקודש וכולה על נווה ואין בו זכר לישראל. ואם נאמר שנכתב להיות מוסר לישראל שיזדרזו לתשובה כאנשי נווה, הנה יש מקום לשאל לטעון, אולי בהיפך יאמרו רשעי העם שנמו שיונה עבר את פי ה' ולא די שלא נענש אבל גם נעשה לו נס, וגשא ה' ח"ו פנים לו, בעבור שהוא נביאו, כך אנו נעבור את פי ה' ועוד לנו כי אנחנו עם סגולתו אשר נקרא שמו עלינו, וכמו שמלינו (ירמי' ז') שהיו אומרים היכל ה' היכל ה' וגו'?

מבוא הספר

ד החרת אלו השאלות.

א לא מצינו בספר זה כלל שאמר הק"ב ליונה שילך לנווה להזכיר את העם ולהוכיחם על רעתם, כי אם לקרוא עליה את הקריאה עוד ארבעים יום ונווה נהפכת, אלא שהם עשו תשובה מעלמן ואז נחם ה' על הרעה. ובדרך זה מצינו באמת הרבה פעמים שדבר ה' על כל הגוים ביד נביאיו, להודיע את ידו ואת גדלו החזקה, אלא שלא הלך הנביא אל הארץ הזאת בהיות הנבואה על מה שיקרה להם בארצות הימים, אבל משא ננוה שהי' על אותו הזמן שהנביא חי בו לזה אותו לקרוא באזניהם מה שיראו בזמן מועט. אחר כך בעיניהם. והראי' ממה דכתיב (ירמי' כ"ז) בראשית ממלכת יהויקים וגו', כה אמר ה' עשה לך מוסרות וגו' ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב וגו' ביד מלאכים הנאים ירושלים אל לדקיהו מלך יהודה וכו' אותם אל אדוניהם לאמור וגו' אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנצר מלך בבל וגו' והי' הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותו וגו' בתרב וברעב ובדבר אשקוד על הגוי ההוא וגו' והגוי אשר יביא את כושרו בעול מלך בבל ועבדו והנחתיו על אדמתו נאום ה'. הנה בזה ראינו ששלחת אל העמים האלה להודיעם מה שיקרה בזמניהם ואשילו הדרך אשר יעשו לטוב להם, אלא ששלח ביד מלאכי המלכים האלה, ולו הי' מלאך מלך ננוה אל מלך ישראל כימי הנביא יונה לא הוכרח גם הוא ללכת שמה.

ב ידוע שבמה פעמים עשו הנביאים על פי ה' דברים זרים מאוד, והיתה הבונה רק להמשיל משל על בית ישראל או על מה שיקרה להם או על מעשיהם הרעים. והוא יותר מכלום הוא מה שעשה הושע על פי ה', שלקח אשה זנונים והוליד בני זנונים, כי כן אמרו רז"ל (פסחים ל"ח) שהדברים כמשמען, אך שהבונה היתה לשם שמים למשל על ישראל שהיו זנונים אחרי אלהים אחרים, ולהראש התולדות הנמשכות מזה. וכמו כן יתכן שגם יונה כשבאה אליו הנבואה הזאת כוון להמשיל כעת משל על ישראל ומעשיהם הרעים בעיני ה' לטוב להם. כי הנה מדרגת ישראל נגד שאר העמים נמשלת למדרגת הנביא נגד שאר האנשים, בהיות שה' אלהיהם קרוב אליהם בכל קראם אליו, ושמוין תלא תורה ודבר ה' מירושלים אל כל העמים כי יקפך להם שפה ברורה לעבדו כלם שם אחד, וידמו בזה לנביא ה' הנשלח לארץ מרחקים להודיע גדולתו. והנה עם זה היו מתפארים בדבקות ה' ובכל זה לא עשו מלותיו כי אם כל התועבות אשר שאל, כמו שאמר ישעי' כגוי אשר לדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב ישאלוני משפטי לדק קרבת אלהים יחסרון, וירמי' אמר אל תבטחו לכם אל דברי שקר לאמר היכל ה' היכל ה' וגו' הגנוב רכות וגו' ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם נללנו וגו' (ועיין כל הפרשה שם). אמר יונה אכרח ואשעוף בים ויראו אל נללתי אע"פ שאני נביא כי אם נענשתי על אשר מריתי את פי ה', אולי יקחו מוסר ויחזרו למוטב, ובזה נאמר שפיר שם נפשו בנסו לטובת עמו. וה' הטוב שראה בונתו הטובה עשה לו גם והלילו.

ולש"ו נאמר טעם ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם, שבונה ירד וישכב שם בשעה שאינה הגונה לכך להתראות כנרדם, כדי שיאכלוהו ויתודה ויועץ להם להטילו אל הים, אלא שבין כך וכך הפילו גורלות ונפול הגורל על יונה. והוא אומרו כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם, שלכאורה נראה אך למותר, אבל הטעם כי יודע אני זה כבר אף בלי הגורל, וגם כל"ה הייתי מגלה אליכם הדבר הזה מעלמי.

ג כבר העיר הרד"א בהקדמתו לספר תרי עשר על ההנדל שבין דבור לאמירה בנבואה, ואמר שבין דבור מורה על ביאת השפע ממנו יתברך בדבור משורש מלה במלה, וענין אמירה יכול על ביאתה ע"י החודעות שבלי. ובגמרא שהבאנו לעיל שנית דבר עמו שלישי לא, הקשה מהרש"א ז"ל והא' אשכחן ויאמר ה' ההיטב חרה לך, והשיב שאין זה דבור אלא הוכחה בעלמא. ומן היותר נראה לי שב, שאין זה דבור מפורש כי אם התודעות שבלי, כי ההתודעות השכלי היא הנבואה המדובקת תמיד בנביא, והדבור המפורש יתפעל לבד לפעמים בעת הצורך. ועוד אמרו (פסחים ל"ב) כל אדם שנועם אם הוא נביא נבואתו מסתלקת ממנו מאליה דכתיב כי לולי פני יהושפט וגו', וכתיב ועתה קחו לי מנגן וגו', וזה דבר אמתי אשר הוטבע בתולדות הנפש. ואין הטעם שמסתלקת לגמרי, כי אם לפי שעה כל זמן שהנעם שרוי בזיק, ובשתתקרה הדעת תשוב אליו, כי כן מוכח ממעשה אלישע שהביאו למשל. וכיון שאמר מסתלקת ממנו שמע מיניה שמתחלה היתה מדובקת בו, וא"כ הנונה על ההתודעות השכלי, וכן כתיב גם ויאמר אלישע כה אמר ה' וגו'. וזהו נתיב הספיקות בנדון שלפנינו, כי אין הטעם שהנביא חרה כל כך עד שצריך השם יתעלה להוכיחו על פניו, כי אם כמו שנראה עתה ע"י באור כל הפרשה באופן הבא:

אהרי שראה שגם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לנוה ולא עשה בעבור שישבו מדרבם הרעה ומן החמס אשר בכפיהם, ושהוא משגיח עליהם לטובה אף שלא נקרא שמו עליו, וירע לו רעה גדולה, לא על הטובה שעשה ה' לאנשי נוה, כי אם על רעת בני ישראל שלא ישובו גם הם וישבו ה' לרחמם, ויחר לו שיהי גורל האנשים האלה עונה מגורל עם ה'. וזה טעם הנפל וירע ויחר. ויחפלה אל יי ויאמר הלא זה דברי עד היותי על אדמתי, כלומר תמיד הוכחתי את עמי לאמר השלום והאמת אהבו כי אז תשכילו ואז תלליקו, ואל תנעמו בזה שיקרא גם ה' עליכם. על כן קדמתי לברוח חרשישה כנ"ל, שיקחו מוסר ממני ויחזרו למוטב ותשיש להטיב עליהם. כי ידעתי כי אל חנון וגו'. ועתה אחרי שלא היה בידי להלילם, וכבר עשיתי את שלימותי להליל את נוה, קח נא את נפשי ממני כדי שלא אראה ברעת עמי. כי אחרי שזרה נסתלקה ממנו נבואתו והי' באחד האדם לשאול את נפשו למות מתוך לער מה שאינו מן הנאה לאיש אלהים. אמנם עוד מעט ונתקררה דעתו וחשוב אליו ההתודעות השכלי, ויאמר אליו רוח ה' אשר בקרבנו, ההיטב חרה לך! הלא לא נתחדש שום דבר לרעת ישראל, ואדרבה היה לך לשמוח שמחה גדולה על שהסבות טובה לעיר גדולה כזה והיית השליח להכלתם. בתוך כך וימן יי את הקיקיון וישמח יונה שמחה גדולה על יופי הלמח הזה, כי יותר שהנפש היא מעולה במדרגה ושלמה בעלמה יותר תשמח בשלימות כל דבר זולתה מן הדומם עד הסי המדברי. וימן יי תולעת וגו' ויחעלה וישאל את נפשו למות, ויחר לא כתיב אבל מפני העלוק נסתלקה ממנו הרוח, כי אין השכינה שורה כי אם מתוך רוחה, ויהי כי הסעיד ה' אותו ותשב נפשו ורוחו אליו, ולקח מהמעשה הזה אשר שלא לו ה' מוסר השכל, ויאמר לו רוח ה' אשר בקרבנו הייטב שיחרה לו על הקיקיון, וטעם חרה על דרך בנין התנאי בדרך הפעלים לפעמים, כי באמת לא נזכר שחרה, והשיב שהטיב יחרה לו עד מות, כלומר כל ימי חייו יחרה לו, ולא יתנחם בפעם הראשון, כי עתה יטעור על השחתה ובטילת שמחה לא על הטובה מה. ויאמר יי (לא כתיב כאן אליו, כי אין הטעם עוד על רוח ה' אשר בקרבנו, כי אם על מחשבת השם יתעלה מה שרצה לנלות בזה המעשה) אם כן שיש לך לחוס על הקיקיון הזה, ולשמוח בושמחה גדולה, אשר אזה לא הסבותו, ואשר אינו מהברואים היותר השלמים, כי בזמן קצר יתהווה,

מבוא הספר

ובזמן קצר יאבד, איך לא אחוס אני ואשמת בקיום ננוה העיר הגדולה אשר אני הסיבות
ואשר יש בה הרבה מהנבראים היותר מעולים במדרגה במדרגת הנומת. ובהיות שהנביא גם
הוא הסיב הללת העיר ע"י שליחותו הי' לו גם הוא לשמות שמטה גדולה עליה מעל הקיקיון,
אשר לא עמל בו ולא גדלו. זאת השיב אל לבו על כן שבה הרוחה אל נפשו:

ד מעתה אין לחוש ע"י הודעת המעשה שאירע ליונה יאמרו משא פנים יש בדבר, ואעפ"י
שחש נעשה לו נס, אחרי שהודיע בפרהסיא בונתו הטובה באמרו על כן קדמתי לברוח תרשישה
וכנ"ל. אבל כמה תועליות ולמודיות של מוסר יש בזה הספור, וכמו שזכיר עתה בהחלק הנא.

ה תועליות הספר.

התועלת הא', מה שנלמד מתוכו, שכלנו ביד האל כחומר ביד היוצר ולכל אשר יתפון יענו,
כי הוא הפיר עלת אנוש הניא מחשבות אדם, ועלתו לעולם תעמוד וזוה ויהי, כי אע"פ
שברח יונה ורצה לאבד נפשו בים, וכבר הטילוהו שמה, ובלעו דג, בכל זה הוסקו סבות
גדולות ונפלאות עד שמילא את רכון בוראו.

התועלת הב', מה שנלמד מתוכו, שהשם ב"ה שמתברואו וחס עליהם מאדם עד בהמה
ועד למת האדמה ורוכה בישוב העולם, ושהוא אל חנון ורחום אך אפים ורב חסד ורחם
על הרעה.

התועלת הג', מה שנלמד מתוכו, כי הקב"ה משגיח אף על אומות העולם, ושש להטיב להם,
וחומל על בעלי תשובה מאיזה עם שיהיו, כי אב אחד לכלו ואל אחד בראו.

התועלת הד', מה שנלמד מתוכו, שאל יתוכח אדם עם בוראו במחשבותיו, ושאל יתרה לו
על מה שיסוב אליו מאתו יתברך כי הכל מבין אל השלימות, ואם שהוא נראה רע מכד אחד,
בכל זה הוא טוב יותר מכל אחר, כמו מעשה הקיקיון שהי' רע ליונה מכל גופני, אבל הי' טוב
לו מכל רוחני, שלקח ממנו מוסר השכל והשלים את נפשו ע"ז.

התועלת הה', מה שנלמד מתוכו, שאין לך דבר שעומד בפני תשובה, אלא שהתשובה
האמתית לא לענות אדם נפשו ולא לכוף באגמון ראשו, כי אם רדוף לזק בקש אמת ואהוב
שלום. וכמו שאמר מיכה הנביא, הגיד לך אדם מה טוב ומה הי' דורש ממך כי אם עשות
משפט ואהבת חסד והלצע לבת עם אלהיך. והנביא זכריה אמר, כה אמר ה' לבאות כום
הרביעי וכום החמישי וכום השביעי וכום העשירי יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים
טונים והאמת והשלום אהבו.

ו בסגנון הלשון.

דבר ידוע הוא מה שהביאו חז"ל בגמרא (סנהדרין נ"ט) ששני נביאים אינם מתנבאים בסגנון
אחד מהדברים, כי כל אדם יש לו אופן מיוחד בסדור דבריו מזולתו. ויש תועל' גדול לתלמידים
לעמוד על ההבדל הזה שבין אחד לחבירו ואיך דרך בחר זה לשמן בו מחשבותיו ואיזה דרך הלך
האחר, וכיוצא בזה. והנה בהנביא שלפנינו תתפרד הבחינה הזאת לב' פנים. א) בסגנון הגדת
הספור, ב) בסגנון דבור המליכה.

בסגנון המליכה יש להעיר שלא זו בלבד שהוא הולך על אותו הדרך הנמצא בס' תהלים,
אבל גם רוב מאמרי התפלה הנזכרת בפרשה הב', כבר באו על מקומם באיזה ממזמורי תהלים,
וכמו שזכיר בכל אחד בפרט בבאורנו בפנים הספר.

בסגנון החגרה יש להעיר על מה שיבחר הכותב לשמש בפעל הט"ל על ענין השלכה יותר מאשר הכתובים, וכן יכפול פעל וימן ד' פעמים במקום שאחרים ישמשו בלשון ויכו או וישלח, וכמו כן יאהב להכפיל ולסדר שם המקרה אחרי הפעל לעורר על ההפלגה, ויראו האנשים יראה גדולה, וירע אל יונה דעה גדולה, וישמח יונה שמחה גדולה במקום וייראו מאוד וגו'. ובפעלת השמחה כבר מלאנוהו בספרים אחרים (מ"א ד"ה ונחמיה), אבל לא בד' הפעולות האחרות. שם ספינה על האניה לא נמלא עוד יותר בספרי תנ"ך, וכמו כן פעל יחעשת גם פעל ויחחרו על ההחזק במשטות. שם מלח וחובל על אנשי הספינה לא נמלא כי אם בו ובספר יחזקאל. מלת ער צפת"ח במקום עוד בחולם בו ובאיוב לבד. מאמר והאניה חשבה להשבר הוא יחידי בתכונתו, ולא נמלא דוגמתו בספרי הקודש, וכן תבור יחס הגבול שאליו לפעולת ההללה להציל לו במקום להלילו. וכן טעם מקור החיטב בזה המובן, ובזה האופן מהחבור בחסרון מלת אשר כמו הטיבו אשר דברו. וענין הרבה משהים עשרה ששעורו יותר, תבירו לבד בקהלת, בקר ולאן הכנה ה' לי מכל אשר היו לפני בירושלים. גם יאהב לשמש באות ש סגולה ומחזרת במקום אשר, ותבור מלות בשלמי, באשר למי, בשלי. וענין בין לילה אחד ואין שני לו בשאר הספרים. וכן ענין אשר לא ידע בין ומן לשמאל לתאר הילדים הקטנים.

ז בענין הרג.

המעתיקים בדורות הראשונים, אשר לא נודע להם דג יותר גדול מהתנין הרובץ במי גרענלנדר אבל יש הקרא, הנקרא בל"א ווולנפיט, אמרו שזה ה' הדג שבלע את יונה, ואם שהוא לא יתרחק לעולם בטבעו מרחק רב כזה ממקו' מושבו בירכתי בסוף להמלא צים האמלעי, אשר שם הטילו אנשי הספינה את יונה אל הים, יש לומר שזה טעם וימן, שהיתה באמת לריבנה הזמנה לכך בהשגחה פרטית מאת השם יתעלה. אמנם הקושיא היותר חמורה היא שגרוננו אינו רחב כל כך שיוכל לבלוע אדם בפעם אחת, כי אם כר בערך ארבע אצבעות אשר בשביל זה כל ערפו ומזונו אינו כי אם דגים קטנים, כמו הדג המלית (הערינג) והדומה, ובאמת גם על זה יש לאמר אין משיעין על הנס. אכן לפי מה שהבאנו כבר במ"א (מאסף לתש תמוז תקמ"ח) בשם הרלב"ג ששיעשה ה' המופתים יסבב עליהם הסבות אשר עמם יהי יותר מעט מהזרות במופת ההוא אבל הטבע, ואחרי שנימים האחרונים עמדו חכמי הטבע על איזה מיני דגים מהתנינים הגדולים שגרונם רחב מאוד, וגמלאים גם צים האמלעי, מן הנראה לתלות בליעת יונה בהם, ונעבור זה לא אמנע מהקורא מה שמלאתי מזה בס' הנחמד ראשית למודים שחבר רעי היקר ר' ברוך לינדא נ"י. שם נרשמים ב' מינים הראוים שיפול עליהם ההסכמה בזה המעשה. האחד בסדר התנינים, המכונה (קאטשעוואט) או (פאטפיט) גדול בתנין אך משונה ממנו במאכלו ובתכניתו, כי ראשו גדול מאוד ויגע ממש עד חכי גופו, גרונו רחב מאוד עד כי יוכל לבלוע אור שלם בפעם אחת, משכנו צים הגדול הלפוני, ולפעמים הוא תועה גם צימים אחרים באיראפא, ולזה יוכל להיות שהי' מקדם צים האמלעי לבלוע את יונה בדבר ה'. השני בסדר הפאטפיט, המכונה הטורף אדם (דער ווענטשענפֿרעסער) (*). ארכו עשר עד שנים עשר אמות, ועוביו ארבע גם חמש אמות, וגרונו רחב מאוד עד כי יוכל

(* ובלשון רומי שמו קאניס קארבאריאס גם יקרא בל"א דער הוגד דעם נעפטונם ואזי הולנדיא קורין אותו דער יאנאספיט.

מבוא הספר

יוכל לבלוע בהמות גדולות שלם בלי ללעוסם, וכבר לזו הדיגים אחד ממינו ומלאו בנענו סוס שלם (*). ומעשה פלא הי' בשנת תקי"ח נפל מלח אחד מתוך הספינה לים, ובהרף עין התקרב דג ממין ההוא ובלע הנופל, ובאשר ראו זאת אנשי הספינה ויורו המורים איט קאנקנען והלחיכוהו עד הקיאו את המלח הנבלע, והמה חיש הוילאו מן הים חי בלי היזק והשחתה, ואז רדפו אחרי הדג הלז המוכה והמיתוהו, והרב החובל נתן אותו למתנה להמלח הנמלט אשר הסיעו עמו בכל ארצות איראפא להראות הדג הגדול הזה אשר משקלו היה שלשת אלפים ומאתים ועשרים וארבע לטראות, ויוכל להיות כי ממין הזה הי' גם הדג שנלע את יונה הנביא כדבר ה' . ע"כ דברי רעי הר"ל .

והנה מה שאירע להמלח ההוא, אף שלא כל יומא מתרחיש מעשה כזה, מ"מ לא היה דרך נס, כי אם בדרך התולדות לבד, כי הוכח הדג להקיאו ע"י הנאת בלי כהול השורף באותו רגע שנלעו, וטרם ירד האיש תוך נענו. אבל מה שקרה להנביא ע"ה שחי שלשה ימים ושלשה לילות במעי הדג מבלי שאיפת רוח הקר מבחון שא"ל לעמוד בלעדו אפילו רגע אחד, אין זה כי אם מעשה נס מאת מי שעשה כל האותות והמופתים הגדולים אשר ראו אבותינו .

ח ענין הקיקיון.

שני חכמים בפרק ב' דשבת מאי קיק, ריש לקיש אומר קיקיון דיונה, אומר רבה בר בר חנה לדודי חזי לי קיקיון דיונה ולכליכא דמי ואבי פסקי רבי ועל פוס חנותא מדלן יתיה ומפרטנוהי עבדין משחא, ואמרו הגאונים שהוא העשב הנקרא בלשון ערבי אלכרוע. ואזיגה נא מה שלקעתי מספרי יודעי התולדות:

בחלק אזיען יש עשב גדול מאוד ודומה ממש לעץ, המכונה בלשון ערבי אלכרוע, ויודעי הלמזים יקראו לו בלשון רומי ריציגום, והרופאים יכנו את השמן הנעשה מגרעיניו עלום קיקיונם, כי כן יקראו במזרים לאותו הלמח בשם קיקי, ובל"א יכונה וואונדערבוין, בעבור משיגיו הנפלאים ממשיגי שאר הלמחים, וכגון השנות לבע עליו ופרחיו למראות יפות ואונות ברגעים קטנים, ושיגדלו בו פרחים ופירות כעת אחת ועוד כהנה. הלמח ההוא יפה מאוד מאוד, כן בעליו כן בפרחיו, והוא נמלא לפעמים גם אללנו בהגנות ופרדסים, אלא שלא יגבה שם כי אם לאורך ה' אמות, אבל במחוז הדרומי שחלק אזיף הוא מצוי לרוב, ואם יש לו קומת עץ תאנה. והחכם ניאנוהר ספר במסעיו לארץ הערבי, שהוא ראה אחד בקטנותו, וכימים מועטים נתגדל למעלה כגובה עץ הנזכר. כשהוא בארץ מולדתו בחלק אזיף גדולים עליו באורך אמה, וע"י התחברותם עם הקנה יתפרשו כל כך שיעשו כל גדול ונחמד. זמן קיומו בארץ הנגב הוא עד שני שנים, אבל מתכונתו רכה וענוגה למאוד, ואם תגיע אליו מכה קטנה במחט והדומה ייבש מיד. ולכן חלק לו הבורא מין חריף מאוד כדי שלא יזיקוהו הרמשים ושרפי העוף, ואין החולעת שולעת בו כי אם לזמנים רחוקים מאוד. וזה שאמר הכתוב וימן ה' תולעת, שהיתה לריבה הזמנה מיוחדת לכך, ומתוך שאמר וימן ה' אלהים קיקיון, משמע שמתחלה לא עמד שם. אולי הי' גדולו בתוך הארבעים יום שבין הקריאה והתפלה, כמבואר בפנים הספר.

יואל ברי"ל.

(* והחכם פרנקעטסער אײכען צון בספרו מבוא התורה מספר בשם חכם אחד שפעם אחד מלאי בנענו איז רכב שלם שאין בכליו.

הפטרות מנחה יום כפור

בתרי עשר ביונה.

א (א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה
 בְּ-אֲמַתִּי לֵאמֹר: (ב) קוּם
 לֵךְ אֶל-נִינּוּהַ הָעִיר הַגְּדוֹלָה
 וְקִרְא עָלֶיהָ כִּי-עָלְתָה רַעְתָּם
 לְפָנָי: (ג) וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרָה
 תְּרִשִׁישָׁה מִלְּפָנָי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ
 וַיִּמְצֵא אָנִיָּה וּבָאָה תְּרִשִׁישׁוּיָתָן

א (א) דעם יונה, זאָהן דעם
 אמיתי וואָרד דאָז וואָרט
 דעם עוויגען אַלזאָ: (ב) אויף!
 געהע נאָך ננוה, יענער גראָ.
 סען שטאַדט, אונד רופֿע אי.
 בער זיא אויס (דען אונטער.
 גאַנג), דען איהרע באָזיהיס
 איזט פֿאַר מיך געקאָממען.
 (ג) דאָך יונה מאַכטע זיך אויף
 נאָך תרשיש צו ענטפֿליעהען
 פֿאַר דער ערשיינונג דעם עווי.
 גען, אונד רייזטע נאָך יפו.

דאָרט פֿאַנד ער איין שיף, דאָז עבען נאָך תרשיש אַבגעהען וואָללטע, בעצאהלטע דאָז מיטהם.

שכרה

ר ש י

(ב) וקרא עליה. את קריאתי: (ג) לנרות תרשישה. ים שמה תרשיש והוא בחולה לארץ
 אמר אברה לי הים שאין השכינה שורה בח"ל אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך
 יש לי שלומי כיוולא כך לשלום אחריו ולהביאך משם משל לעבד כהן שברח מן רבו ונכנס לבית
 הקברות אמר לו רבו יש לי עבדים כיוולא כך לשלום אחריו ולהביאך משם ומה ראה יונה שלא
 לכה לילך אל ינוה אמר העמים קרובי תשובה הם אם אומר להם ויעשו תשובה נמלאתי מחייב
 את ישראל שאין שומעין לדברי הנביאים: ויתן שכרה. הקדים לתת שכרה ואין דרך יורדי הים
 לתת

ב א ו ר

א (א) דבר ה', כמשמעו דבורו, או שהוא טעם לווי, כטעם ילא דבר מלכות (אסתר א')
 כי נתעב דבר המלך אל יואב (דה"א כ"א) ורבים עוד, ויתורגס (דער בעפֿעהל),
 והענין אחד: (ב) גנוה, עיר המלוכה במלכות אזור, על הנהר חדקל, והיא נחרבת ע"י
 נבוכדנצר, כאשר נבא עליה נחום: וקרא עליה, את קריאתי (רש"י), והרד"ק אמר ולא כתב
 מה יקרא עליה, אלא ממה שקרא עליה בסוף ונוה והסכנת למדנו כי זאת הקריאה אמר לו
 שיקרא עליה ע"כ, ולדעת הראב"ע הטעם שיקרא עליה כי עלתה, כלומר שעלתה רעתם
 לפני, ולא יתכן זה, כי אז הי' אומר, וקרא שם, או באזניהם או אליהם, עתה שאמר עליה,
 הטעם בהכרח על מה שגזר עליה, וכי עלתה הוא מאמר השם ב"ה אל יונה למה יקרא
 עליה הגזירה הזאת: (ג) תרשישה, לדעת קלתם היא קארטאגא העיר הגדולה בימי קדם,
 וזה שאמר הראב"ע בשם ר' מבשר שהיא עיר תונס באפריקי, אשר היא באמת לא היתה
 נבנית בימים ההם, אבל נודע שהיא בנויה סמוך למקום עיר קארטאגא הישינה שהיתה חוף
 בים האמלעי. ולדעת קלתם תרשיש הוא טארטעסיס בארץ היספאניען שהיא בחלק איראפא
 מזבון לים האמלעי, ואפריקי מדרום לים הזה: מלפני ה', מפני ה' לא נאמר, כי איך
 יתשוב הנביא לברוח מפני ה' אשר מלא כל הארץ כבודו, ונתיב אינה מפניך אברה, אלא
 מלפני ה', כלומר מהמקום המכונה לפני ה', זה ארץ ישראל אשר נאמר עליו עיני ה' אלהיך
 דורש אותה תמיד, והי' רוכה ללכת לחובה לארץ, כדי שלא תשרה עליו עוד רוח נבואה,
 והי' מוכרח ללכת אל ננוה, מטעם הנזכר במ"הס: יפו, מעירו או מירושלים ירד אל יפו
 שהיא על שפת הים וחוף אניות (במערכות דרומית לארץ ישראל), והנכנס בים יקרא יורד,
 כי שפת הים הוא מקום נמוך כנגד שאר היבשה (מדברי רד"ק): באח תרשיש, טעמו מלרע,
 ר"ל שהיתה מוכנת ללכת ולנוא תרשישה (הנ"ל): ויחן שכרה, לא כל שכרה, רק מה שהוא

חייב

שְׁכַרְתָּהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם
 תְּרַשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה: (ד) וַיְהוֹה
 הַטִּיל רוּחַ גְּדוּלָה אֶל־הַיָּם וַיְהִי
 סַעַר־גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חֹשֶׁבֶת
 לַהֲשִׁיבָר: (ה) וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים
 וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶרֶץ־אֱלֹהָיו וַיִּטְּלוּ
 אֶת־הַכִּלִּים אֲשֶׁר בְּאֲנִיָּה אֶל־
 הַיָּם לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרֵד
 אֶל־יָרְכָתִי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב

מיטתה סלאהו, אונר שטיעגהי
 ניין, אום מיט איהנען נאך
 הרשיש צו ריווען, אונר זאך
 דער פֿערנערן ערשיינונג דעם
 עוויגען צו ענטגעהען. (ד) אבער
 דער עוויגע עררעגטע אייגען
 העפֿטגען ווינדגעגען דיא זעע
 הין, דאז מעער ווארד זעהר
 שטרמיש, אונר דאז שיף דראָ־
 העטע צו שייטערן. (ה) דאָ־
 ריבער געריטהען דיא שיפֿס.
 לייטע אין פֿורכט אונר בע־
 טעטען יעדער צו זיינעם גאָט.
 טע, אונר ווארפֿען דיא גערע־
 טהע דיא אים שיפֿפֿע ווארען
 אין דיא זעע, אום דאָסזעלבע

וירדם

צו ערלייכטערן. יונה אבער וואר אין דען רוים הינאָב געשטיעען, אונר לאָג וויא זיינען

לאָז

ד ש י

לתת שכר הספינה עד שעת היציאה והוא הקדים ולא עיד אלא שחן שכר נולה: (ד) חשבה להשכר. נדמה כאלו היא נשכרת: (ה) המלאכים. בני אדם המונהגים אף הספינה: איש אל אלהיו

ב א ו ר

חייב ליתן בחלקו (הראב"ע): (ד) הטיל, השליך, כמו שלש אבני נזעל עליך, והוא דרך משל
 כאלו פתח כביכול נאדי הרוחות אשר הם לרורים בתוכם, ושכך רוח גדולה אל הים. ושאר
 נטל ויטל דומים בעניניהם, כשרשי נלכ וילכ: אל הים, שנשכ הרוח מן היבשה אל הים,
 ועל כן לא יכלו אה"כ להשיב אל היבשה, ולפי שהים ממערב לארץ ישראל היתה א"כ הרוח
 רוח קדים, אשר קצה לעולם על הספינות העוברות בזה הים ממערב למזרח, ואשר נאמר
 עליו ברוח קדים תשבר אניות תרשים: והאניה חשבה להשבר, פירוש אנשי האניה חשבו
 שתשבר האניה (רד"ק), וכן הוא גם כן דרך ל"א לתלות בכיולא בזה, פעולה רכונית בדבר שאין
 בו רכון כלל, ולאמור (דאז טיף ווהזוטע זערברעכען). והראב"ע מדמה המאמר הזה לארץ כי
 תחטא לי, ור"ש ז' מלך למאמר וכל הארץ באו, והדברים אינם דומים באמת, כי האנשים
 יחטאו גם יבואו אבל לא ישברו לעולם בים: (ה) המלאכים, תופשי המזשטים (רד"ק), והוא
 מענין ממולח טהור קודש שפירשו מעורב לפי שמהפכים את המים במזשטות כשמונהגים את
 הספינה כשהם יושבים באדם המהפך כנף כלים לערבן במים, וכל דבר שאדם רופה לערב
 יפה יפה מהפכו באמצע או בבזך (ר"ש ז' מלך), והרא"ב בע הניח בשם יפ"ת כי מלח היו מוליכים:
 ויונה ירד, וי"ו המורה על הסוך הענין הקודם, כי הוא לא זעק אל ה', גם לא עשה מה
 שביכלתו להכיל האניה בהטלת כלים וכיולא בזה, כי כבר אמר לו לבו ורוחו שמאת ה' נסכה
 זאת בעבור בריחתו מלפניו, והתחיל לדאוג שמה יחשוב לו ה' עון, על שמוע מלעשות רצונו,
 ועי"ו נפלה עליו אימת תרדמה. וענין תרדמה אמרו המפרשים שהוא שינה חזקה, אמנם מלבד
 שאי אפשר לישן בסער גדול כזה, הנה כבר העיר התורני הרב הזכר מוה' נפתלי הירץ וויזל נ"י
 (במאסף לחודש תשרי תקמ"ד), והוכיח שם שענינו בהלת הרעיון המנטלת לפי שעה פעולת
 החושים וכלי המעשה שבאדם, כמה שמכונה בל"א (חיינע בעטויבונג): ירכתי הספינה, אל
 אמת מיכתי הספינה כמו ויקבר בערי הגלעד (הרא"ב זע ורד"ק). אבל הכי שכחו לירכתים ימה

שמות

הפטרת מנחה יום כפור

תרגום אשכנזי נג

וַיִּרְדָּם: (ו) וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֲבֵל
וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לָּךְ נִרְדָּם קוֹם קְרֵא
אֶת-אֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי יִתְעַשֶׂת
הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֶאֱבָד:

לֹא דא. (ו) דא טראַט דער
שיפּס = הויפטמאַן צו איהם
הין, אונד רעדעטע איהן אן:
וואַרום ליגסט דוא זא זינגלאַ
דא? אויף! רופּע דייןען גאַטט
אן! פֿיללייבט ניממט דייערער
גאַטט זיך אונזערער אן, דאָס
וויך ניבֿט אונטערנעהען.

ויאמר

א"י=

ר ש י

אלהיו. מן כל אומות של עובדי כוכבים ומזלות היו אם: (ו) רב החובל. שר המלחים שאף הם
נקראים חובלי הים גוברני"ל כל'ע' (עיין בנאור): מה לך נרדם. מה לך להיות נרדם אין
עתה עת רדם: יתעשת. ל' מחשבה וכן עשתנותיו (תהלים קמ"ו) ומלכא עשית (דניאל ו'):
לכו

ב א ו ר

(שמות כ"ו) שאי אפשר לפרש בהכרח כי אדם על כלל אחת. והעקר שיש הבדל רב בין ירך
לירכתיים, אשר הוא שם רבוי כולל, כשם מספרים מלקחיים והדומה (עיין המאסף לזודא
כסליו תקמ"ה), ולכן הנחתו ראשונה על כל זוית (איין ווינקע), להיותו מוגבל תמיד משם
ירכים, ולפי שהזויות הוא בקצה האחרון של אלו הפאות, הונח אח"כ השם הזה על כל פאה
אחרונה שבמקום מוגבל, מזה הטעם ולירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו), ופירשו רש"י לשון
סוף כתרגומו ולסיפי, ובתרגום הרמב"מן שם (דיו הינטערזונד), ומזה הונח על הקצה
האחרון שכל גבול (דיו אויטערסטע גרענצע), מזה מרום הרים ירכתי לבנון (מ"ב י"ט) על
הקצה האחרון שבראש הלבנון, ולהיפך תורד אל ירכתי הבור (ישעיה י"ד) אל הקצה
העמוקה שגבור, וכן (ש"א כ"ד) בירכתי המערה (אין קעץ אוינטערסטען ווינקען דער העהנע),
גם (ירמ' ל"א) וקבלתי מירכתי ארץ (פֿון דען אויטערסטען ווינקען דער ערדע), גם (יחזק"ל
ל"ח) ירכתי לבון (דער אויטערסטע כוֹרדען), וכן הענין כאן אל המקום התחתון שבספינה,
המכונה בל"א (דער טיפֿטרויך), הוא מקום המזונות והסחורות ודירת העוברים, ובעלי הספינה
בזהם נוחים ממלאכתם, וכשהם עוסקים במלאכתם הם על פני הספינה המכונה בל"א
(דען פֿערדעק), וזה טעם ויונה ירד, וכן תרגום הארמי נחית לארעית שדא דאילפא:
(ו) רב החובל, הגדול שבספינים כי הספינים נקראים חובלים לפי שמושבים ומתירים חבלי
הספינים כפי חכמתם, וכן ת"י רב ספינא, או שהוא שם כלל לחבלים, והטעם על הגדול המנהיג
את הספינה אשר על פיו ימשכו ויתירו הספינים את החבלים (רד"ק). ולדעת רש"י יוכל שם
חובל על אותו המושב הגדול התקוע באחורי הספינה, ואשר בו יפנו אותו לאיזה נד שירבו,
המכונה בלשון חרפת (גובערנאָזיע) ובל"א (דען שטייער), והמוליך אותו הוא אחד מן הממונים
על המלחים (דער שטייערשטען). ור' משה הכהן אמר שהוא מענין תחבולה, ויהי' לפ"ז טעם
החובל, אשר הוא חובל תחבולות להנהיג את הספינה, כי לריך באמת תחבולה גדולה לה.
והגאון רב סעדי' פירש כי הספינה בעלמה נקראת חובל, לפי שהנהגתה ע"י חבלים, או חולי
לפי שהיא עושה חבולה במים כשהיא עוברת על פניה, מענין חבול חבלנו לך, והטעם ראש
הספינה: מה לך נרדם, ע"ד שבר הרנ"ה נ"י במקום הנ"ל, אין ראוי לאדם שיבהל כל כך
בצרתו ויאבד כל תקוה עד שתיגהו תרדמה, אבל ראוי לו שיתחזק ויבקש לו הללה ועור, הנה
כמונו כמוד בלרה זו ואנחנו מתחזקים וסופנים שיחה לפני אלהים שיושיענו, גם עשינו בהטלת
הכלים מה שבידנו לעשות, קים גם אתה ועשה את שלך, קרא אל אלהיך, כי לדעת
העב"ם בימים ההם, משל האחד מהאלהים הרבים אשר להם על מדינה זו ואלוה אשר על
מדינה אחרת, ולפי שהי' המעשה סמוך לארץ ישראל, אפשר שחשב האיש הזה שעתה בידי
אלהי ישראל לעזור, וחולי זה טעם האלהים בה"א: יתעשת, לשון מחשבה וכן עשתנותיו
ומלכא עשית דדניאל (רש"י), ויפה אמר הראב"ע שהוא כמו אדני יאבב לי (תהלים מ'),

ש"י רש"י

תרגום אשכנזי

הפטרת מנחה יום כפור

(ז) אינדעם האַטמען דיא
שיפּסלייטע איינער צום אַני
דערן געשפּראַכען: קאַממט
לאַסט אונז לאַאַזען אונד דיא
דורך ערפּאַהרען וועם אונטער
אונז וויר דיעזעס אונגעמאַך צו
צומעססען האַכען. זיא לאַאַז
טען, אונד דאַו לאַאַז פּיעל
אויף יונה. (ח) דאַ שפּראַכען

(ז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ
וּנְפִילָה גּוֹרְלוֹת וְנִדְעָה בְּשַׁלְמֵי
הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיִּפְּלוּ גּוֹרְלוֹת
וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל עַל־יוֹנָה: (ח) וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו הַגִּידָה נָא לָנוּ בְּאִשֶּׁר לָמִי־

הרעה
זיא צואיהם: זאגע אונז דאך, רוא! אום דעססענטוויילען אונז דיעזעס אונגליק איבער.
קעכטט

ר ש י

(ז) לכו ונפילה גורלות. רואים היו שאר ספיות הולכות בים בשלום ושלום משתברת אמרו
בשכיל אחד ממנו הוא. כן מלינו בפרקי דר' אליעזר: בשלמי. במעשיו של מי ממנו: (ח) הגידה
נא

ב א ו ר

שירווא יתבונן לי ויחשוב מחשבות לעורני, וכן הענין כאן: (ז) לכו ונפילה גורלות, וכי כל
האניות שיש להם סער בים מכילים אנשיה גורלות בשלמי הרעה, אלא רואים היו שאר ספיות
הולכות בים בשלום ושלום משתברת אמרו בשכיל אחד ממנו הוא, כן מלינו בפרקי דר' אליעזר
(רש"י וראב"ע ורד"ק). וכפי אשר הכרו לנו רשמי הקורות בן היתה מחשבת העב"ם בימים
ההם, וכאשר בא סער על עוברי ימים תלוהו תמיד בכעס אליליהם על אחד מחבורתם:
בשלמי, טעם הב"ית כעסם בעבור, וענין בעבור של מי כענין בעבור מי, כי של (מלה
מורכבת מן אשר אל) הוא סימן יחס ההלטרופית (געניטין) והוא יסוד כל היחסים, לפי שאין
יחוס בלי לרוקב' דברים, וכן כאן מחובר יחס הסכה עם מי שהוא מיוחס אליו יחוס ההלטרופית,
וכן הענין בכל מלת היחס, ושאר לך כי זה כלל גדול בדקדוק ובמ"א נרחיב הדבור א"ה בזה
הענין: הרעה הואח לנו, כפי משמעות הענין יחברו אלו המלות בהטעמים, ויעומד מלת
בשלמי במפסיק יותר גדול כמלת הזאת, ובעל הטעמים לא כן עשה, כי אם חזר מלת הרעה
הזאת יותר למלת בשלמי. ולכן נראה שדייק במלת לנו על מה שהובא לעיל בשם פרקי דר'
אליעזר בזה, נפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת, אשר היא לנו לבד ולא לאניות אחרות
העוברות בים, כדעת הר"י אבנדאנה. או נאמר שטעם לנו כטעם הלנו אתה אם לזרינו
(פאן דען חונדיגען), ויהיה השעור בשלמי לנו (כלומר ממנו) הרעה הזאת, ובשכיל זה יוסק הרעה
הזאת ממלת לנו: וישילו גורלות, אמר הר"י אבנדאנאל שמוה יש סמך בכחוב שלא עשו הגורל פעם אחד
בלבד אבל עשו פעמים רבות גורלות וממינים מתחלפים ובכל אחד מהם נפל הגורל על יונה, וע"י
השכחא ידעו כי נכון הדבר מעם האלהים ואזינו מקרה בלבד, כי הנה הגורל יאמר על
האחד כמו אך בגורל יחלק את הארץ, אמנם גורלות הוא נאמר באמת על רבוי והשנות מינו
גורלות. אך שגגה היא היוצאת מלשנו, כי אז הי' ג"כ מן הראוי לאמר ויפלו הגורלות על
יונה. גם מה טעם ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, שלא הי' כי אם גורל אחד בב' פתקין.
והאמת כי בבחינת הפעולה שהיא אחת יאמר בלשון יחיד אך בגורל יחלק והדומה, ובבחינת
הפתקין אשר יפילו בהם שהם רבים וכפי מספר האנשים אשר להם חלק בגורל, יאמר לשון
רבים ויפילו גורלות, ועל יונה לא נפל כי אם גורל אחד, דהיינו האחד מן הפתקין שכתוב
שמו עליו. ועל שאלתו איך יוכל הגורל לתת משפט אמת בדבר הזה והגורל יכול בהכרח באחד
מהם בחוס לבנו ובנקיון כפיו, הנה אין זאת קושיא כלל על שומרי הבלי שזו כדרך העב"ם.
וחלילה לחשוב שחלק גורל בזה בחלק הגורל אשר על פי ה' להגיד האמת, ואם עד לרוב יסמימו
בדבורם האחד, נאמר תמיד שהוא מקרה או שהוא דרך רמאות, ולעולם לא יעלה על לבנו
לאמר שהוא דרך נבואה, אלא שבנדון שלפנינו סבב השם ב"ה עמנו שיפול הגורל על יונה
כדי שיוטל אל הים, וכמו שמזינו שהשרה רוחו על בלעם הרשע כדי לנרץ את ישראל: (ח) באשר
למי

הפטרת מנחה יום כפור

הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ מִהַמְּלֶאכֶתְךָ
וּמֵאִין תָּבוֹא מִה אֶרְצֶךָ וְאִי־מִזֶּה
עִם אָתָּה: (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עֲבָרִי
אֲנֹכִי וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
אֲנִי יֵרָא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם
וְאֶת־הַיַּבְשָׁה: (י) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
יְרֵאָה גְדוּלָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מִה

ואח

ר ש י

תרגום אשכנזי נד

קעמומט, וואס איזט דיין אונג
טערנעהמן? וואקאממסט דוא
הער? וועלכעס איזט דיין פאך
טערלאנד? אונד פאן וועל
כעם פאלקע ביזט דוא? (ט) ער
ערוויעדערטע איהנען: איך
בין איין עברי, אונד בעטע
דען עוויוגען, דען גאטט דעם
היממעלס אן, דער דאז מעער
אונד דאז טראקקענע לאנד
ערשאפפען האט. (י) דאראב
פירטעטען זיך דיא מעננער
זעהר אונד פראגטן איהן: וואס

האסט

נא לנו באשר למי. למי חטאת אשר בשביל כן הרעה הזאת לנו: מה מלאכתך. שאלו פשעת
באומותיך: ומאין תבוא. שאלו על אנשי ארצו מקו' נגזרה גזרה אבי' אין אתה זה: ואימזה עם
אתה. שאלו עמך חטאו: (י) מה זאת עשית. למה עשית כן לברות מפני מושל כזה:
ויחברו

ב א ו ר

למי, והלא כבר ידעו בשל מי הרעה הזאת עליהם? ולכן פי' רש"י בשל מי הראשון על הזוטא
במעשיו של מי ממנו, ובאשר למי הב' על החטא אליו, לשי חטאת אשר בשביל כן הרעה
הזאת לנו. והיותו נכון הוא כדעת הרד"ק הגידה נא לנו אתה באשר למי הרעה הזאת לנו
מה מלאכתך וגו', וכן הוא מתורגם. ולדעת בעל הטעמים נראה שאין ענין באשר למי בענין
בשלמי הקודם, אבל המלות נפרדות כאן, וטעם באשר כטעם בשגם הוא בשר (דואווייל),
ושעור הכתוב כזה הגידה נא לנו מה מלאכתך וגו', באשר כלומר אחרי שלמי הרעה הזאת
בעבורך הלא לנו, ולכן מוטל גם עליך להגיד לנו וגומר, ולפי' יהי' באשר וגו' בעין מאמר
מוסגר, ולכן מועמד מלת לנו כטעם אתנת: מה מלאכתך, שאתה רוצה לעסוק בזה הדרך
אשר אתה הולך עליו ואשר על כן הוא שנוא לפני אלהיך: ומאין תבוא, כן הוא דרך ב"א להרבות
בשאלות אם כבר הוסיפו לשאול, או אולי חשבו לעמוד ע"י שאלות רבות על האמת אם לא
יגידה ברובנו: ואי מזה עם אתה, מ"ס השמוע כמו הסוף, ומאי זה עם אתה, או יתפרש
בלי הסוף, זה העם אשר אתה ממנו אי זה הוא (הרד"ק), וגם זה נראה עוד מאמר הסוף,
ואי עם מזה אתה, אבל כונתו לומר כזה, אי אשר יאמר עליו מזה עם אתה, ויהי' לפי'
מזה עם אתה מאמר הנעשה לשם. באשר כבר הערנו כמה פעמים על זה הדרך בלשון עברי:
(ט) ויאמר וגו', בב' דברים השיב להם תשובה על שאלתם, כיון שאמר להם עברי אנכי
ידעו עמו וארצו, וביון שאמר ה' אלהי השמים אני ירא השיב להם על שאלתם מה מלאכתך,
כי אין מלאכתו מלאכת מרמה אבל הוא ירא את ה' ולא עושה כל עול (הרד"ק): ואת ה'
אני ירא, כבר העיר הר"ם כ"י שכל יראה שאחריה מלת את אינה כי אם יראת רוממות
ולא יראת עונש, וכן הטעם כאן, שהוא עובד אותו: (י) וייראו האנשים יראה גדולה, כבר
מבואר במ"א שאע"פ שלדעת עובדי אלילים יש אלוהות רבות ממדרגות שונות, אשר איזה מהם
ימשלו על מדינה זו ואיזה מהם על מדינה אחרת, אלו בים ואלו ביבשה, אלה ברוח ואלה
באש אלה בהרים ואלה ביערים, מ"מ הכירו סבה עליונה המזוה על כל, אשר קראו בשם
אלהי החלפים ואמרו שהוא יושב בשמים, וכדכתיב ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה', ולכן
כאשר אמר יונה לאנשי הספינה שאת ה' אלהי השמים הוא ירא אשר עשה את הים ואת היבשה
יראו האנשים יראה גדולה אחרי שאלו הכעס בהאל התקיף הזה: מה זאה עשית, אם כן

הדבר

וְאֵת עֲשׂוֹת כִּי־יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־
 מִלִּפְנֵי יְהוָה הוּא בָרַח כִּי הִגִּיד
 לָהֶם: (יא) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה
 לָךְ וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ כִּי הַיָּם
 הוֹלֵךְ וְסֹעֵר: (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
 שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֶל־הַיָּם וַיִּשְׁתַּק
 הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי
 בְּשָׁלִי הַסֹּעֵר הַגָּדוֹל הוּא עֲלֵיכֶם:
 (יג) וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהֵשִׁיב אֶל־
 הַיָּבֵשָׁה וְלֹא יָכְלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ
 וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם: (יד) וַיִּקְרָאוּ אֶל־
 יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 גָּאֲבֹדָה בְּנַפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶרֶץ־

האטם דוא דען געטהאן? אלס
 זיא נון ערפֿוהרען, דאס ער
 פֿאר דער ערשיינונג דעם עווי
 גען ענטלויפֿע, וויא ער איה
 גען געשטאנדען האטטע;
 (יא) זאגטען זיא צו איהם: וואס
 זאללען וויר דיר טהון דאמיט
 דאז מעער אים אונז הער רוי
 היג ווערדע? דען דיא זעע
 געהט אימער העהער אונד
 שטירמישער. (יב) ער אנט
 ווארטעטע איהנען: געהמעט
 מיך אונד ווערפט מיך אין דאז
 מעער, זא ווירד עס רוהיג ווער
 דען אום איך הער; דען איד
 ווייס גאר וואהל, דאס נור מיי
 געטוועגען איך ריעזעס אונ
 גליק איבערקאממען. (יג) דיא
 טעננער שטרעכטען אימער
 נאך אנס לאנד צוריק צו שטיי
 ערן, קאנטען אבער ניכט,
 אינדעם דיא זעע איהנען זעהר

החן
 העפטיג ענטגעגען שטירמטע. (יד) דא ריפֿען זיא ענדליך צום עוויגען, אונד שפראכען: א
 גאטט! לאס אונז ניכט ריעזעס מאנעם וועגען שטראפֿעלליג זיין, אונד רעכנע אונז
 ניכט

ר ש י

(יג) ויחתרו האנשים. יגעו ועסקו כחות במחטרת: (יד) בנפש האיש הזה. בעון שנשלת
 7

ב א ו ר

הדבר כאשר אמרת שאתה ירא ה', מה זאת איפה עשית אשר בעבורו הוא כועס עליך,
 ואחרי כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא בורח, כי הגיד להם זאת על שאלתם מה זאת עשית,
 ויאמרו אליו מה נעשה לך וגו', כן נראה לי שצור הכתוב, וכן תרגמתי: (יא) וישחוק הים,
 מקול שאון גליו, וכן (תהלים ק"ט) וישמחו כי ישחוקו (הרד"ק): כי הים הולך וסוער, כי
 אין לנו תוחלת שיחזוק הים, כי הנה הולך וסוער יותר (הנ"ל): (יב) כי יודע אני וגומר,
 ולכן מוטב שאמות אני החייב לבדי משתמותי אתם הנקיים כלכם עמדי: בשלי, בעבורי כלומר
 בחטא אשר לי (הנ"ל) ואינו מוכרח לזה כדמבואר לעיל (פ' ז'): (יג) ויחתרו, החזיקו במשוטות
 להשיב את הספינה אל היבשה, כי תופש המשוט ומוליכו בים הוא כחות בים (רד"ק וראב"ע),
 ובשרשים או ויחתרו במחשבתם, כלומר חקרו וחפשו עלות ותחבולות שיוכלו להמציא הספינה
 אל היבשה ע"כ, ודומה לזה אמר רש"י ז"ל יגעו ועסקו כחות במחטרת, ובתרגומי הכנתי
 אלו העינים יחד, והנה מחסידות אנשי הספינה, שאע"פ שהרשה להם להטילו בים לא אבו
 שמוע אליו לשלוח בו יד, אולי יוכלו להטילו בהשיבם הספינה אל היבשה, וגם אחרי כן כשראו
 שאי אפשר בלי זה התפללו מתחלה לה' ורחמו ידיהם בנקיון: (יד) בנפש האיש הזה, בעון
 שנשלת

הפטרת מנחה יום כפור

תרגום אשכנזי נה

תתן עלינו דם נקיא כִּי־אתה
 יהוה כאשר חפצת עשית:
 (טו) וישאו את־יונה ויטלהו אל־
 הים ויעמד הים מועפון: (טז) וייראו
 האנשים יראה גדולה את־יהוה
 ויזבחו־זבח ליהוה וידרו נדרים:
 ב (ה) וימן יהוה דג גדול לבִלַע
 את־יונה ויהי יונה במעי הדג
 שלשה ימים ושלשה לילות:
 (ז) ויתפלל יונה אל־יהוה אלהיו

ניצט אונשולדיג פֿערגאָססע.
 נעם בלוט צו, דען דואַגאָטט!
 ביזט עם יאָ; דואַ טהיטט וויא
 דיר געפֿעלליג איזט. (טו) דאָ
 רוּף ערגריפֿען זיא דען יונה,
 אונד וואַרפֿען איהן אין דאָז
 מעער, דאָז אלסבאלד אויפֿ־
 הערטע צו שטירמען. (טז) דיא
 מענגער בעצייגטען גראָסע
 עהרפֿורכט פֿאַר דעם עוויגען,
 בראַכטען איהם דאַנקאָפֿער,
 אונד טהאַטען איהם געליבדט.
 ב (ה) דער עוויגע אַבער
 שיקטע איין גראָסעס
 מעעראַנגעהייער דען יונה צו
 פֿערשלינגען, אונד יונה וואַר
 אין דעם לייבע דיעועס אונגע.

מסעי

יתיר א'

היערס דרייא טאָגע אונד דרייא נעכטע. (ז) יונה בעטעטע צו דעם עוויגען וינעם גאָטטע,

אויס

ר ש י

יד בנפשו: (טז) וידרו נדרים. שיתגיירו:

ב (א) דג גדול. זכר הי' והי' עומד בזיוח ולא נתן לב להתפלל רמו הקדוש ברוך הוא לדג והוקיאו לתוך פיו של נקבה שהיתה מלאה עונבים והי' גם בדומק ויתפלל גם שנאמר ממעי הדגה:

מבטן

ב א ו ר

שנאמך יד בנפשו (רש"י): נקיא, באל"ף על דרך בעלי האל"ף כמו נביא נביא (רד"ק): כי אחא ה', הסכמת לזה, וכאשר חפצת עשית, אין זה כי אם מה שעלה על רגלך להעשות: (טו) ויזבחו זבח, איך זבחו בספינה אלא פירושו בתרגומו ואמרו לדבא, וטעם וידרו נדרים, שאר נדרים זולתי זבח כמו לתת לדקה לעניים (רד"ק), והראש"ע אמר ויזבחו אחרי לאחם. ובמשומי הקורות נמלא כמה פעמים שיזבחו העבו"ם לאלהיהם בספינה, כי באותן הספינות ההולכות על הים יש מקום לאסות ולבשל ולללות וגם לזבוח זבח. ולזה יתכן גם כאן הטעם במשמעו ויזבחו זבח בספינה, וידרו נדרים להביא עוד קרבנות כשהיו על היבשה. או אולי נדרו שיזבחו עוד לתקופת השנה, או בכל שנה ושנה לזכרון זה היום:

ב (א) וימן, זימן שהי' גם באותו מקום שהטילו יונה אל הים: ויהי וגו', אין כח באדם לחיות במעי הדגה כפי שעה ואף כי זה המספר רק במעשה נוס (הראש"ע), ועוד נוס אחר שלא נדהם אלא עמד בדעתו ובשכלו והתפלל (רד"ק): (ב) ויתפלל יונה, כשנתנון במאמרי התפלה הזאת נראה בעינינו יותר מדרך המודה כמדריך התחינה, והטעם כי כאשר היה שלזה ימים במעי הדג והרגיש בעלמו שהוא חי ושלם בנופו, הבין שאין זה כי אם דרך פלא מאת ה' אלהיו, והיה בטוח בעזרתו ושוכלאו לגמרי מן הלה הזאת, וע"י ההתפעלות הזאת, חזיה שמחה וחזיה תקוה, רחש לבו לשמוך השיחה הזאת לפני אל. והכלל כי אין טעם חכמה לשון לעקה דוקא, כי אם יונח השם הזה על כל שיחה שיסמוך איש לפני אל מרוב התפעלות לבו, מזה ויתפלל מנה ותאמר עלן לבי נה', שכלה תפלה תודה, וכן כלו תפלות דוד בן ישי, וזוניהם שירי תודה והלל. והעקר שהוא מענין ראה פניך לא פללתי, לשון עיון ומחשבה,

וכן

אויס דעם לייבע דייעזעס אויג
 געהייערס, (ג) אונד שפראך:
 אין מיינער נאטטהרף איך דען
 עוויגען אן, אונד ער ערהערט
 מיך; פֿלעהע אויס דער העל
 לע טיפֿסטען שלונד, דוא
 הערסט זיא דעננאך מיינע
 שטיממע. (ד) אונד ווירפֿסט
 דוא שאַן אין מעערעס פֿלוטען
 מיך, דאס רייסענדער שטראם
 מיך אומגיבט, דייע וועללען,
 דייע וואַגען אללע הינשטרי.
 צען איבער מיך; (ה) דאס
 פֿערצאגט איך וועהן קעננטע,
 פֿערוואַרפען בין איך וועג פֿאָן

ממעי הדגה: (ג) ויאמר קראתי
 מצדה לי אל-יהוה ויענני מבטן
 שאול שועתי שמעת קולי:
 (ד) ותשליכני מצולה בלבב ימים
 ונהר יסבבני כל-משבריה וגליה
 עלי עברו: (ה) ואני אמרתי
 נגרשתי מנגד עיניך אך אוסיף
 להביט אל-היבך קדשך:

אשכנזי

דייען אויגען; — איך ווערדע דעננאך וויעדער זעהען דייעס טעטפעלס הייליגטהום.
 מע

ר ש י

(ג) מבטן שאול שועתי - מבטן הדג שהוא כשאול לי: (ד) כל משבריה וגליה. כל נחשלויה
 דימא על סם שהנחשול משבר ומפרק את היס: (ה) ואני אמרתי. כשהשליכני אל היס
 הנני מת ונגרשתי מנגד עיניך: אך. ראיתי שקיימתני כל אלו הימים ידעתי כי אוסיף להביט
 אל

ב א ו ר

וכן יאמר גם בל"א (חייך געדיכט) שהוא גם נגור מפעל (דענקען): ממעי הדגה, מהמקום
 שהי' גם, וכן ממעמקים קראתיך: הדגה, יתכן שהיתה דגה נקבה, ומה שאמר דג גדול
 הוא בנחיות שם המין הכולל זכרים ונקבות, כמו ויהי לי שור וחמור, אך שהיה לו ג"כ פרות
 ואתונות כנזכר שם בכתוב. אבל אין הענין הזה דומה להדגה אשר נישאר (כדעת הרד"ק),
 כי שם הוא שם הכלל המופשט על כל השרטים שנישאר, ולא על דגה אחת פרטית כמו כאן:
 (ג) קראתי, וכן כל העברים שנתפלה הזאת כולם לשון הוה הם, או כלשון המדקדקים עבר
 בלתי נשלם עדיין: מצדה לי, אין זה מ"ם הגורמת מפני הברה, כי אם מ"ם הגבול,
 כלומר מתוך הברה קראתי, והכפל לעד מבטן שאול שועתי. וחזירו (תהלים ק"ב) אל ה' בלרתה
 לי קראתי ויענני, שגם שם הני"ת יחס הגבול ולא יחס הסבה. וטעם מלרה לי כמו מלרה
 שלי, וכן מוזמר לדוד של דוד, והיסוד נישט ההלטרפות וכאלו נכת' מלרתי: מבטן שאול,
 מקום עמוק היסך שמי' שהוא מרום (הראב"ע) כלומר אע"פ שאנוכי בתחתית העומק ואתה
 בתכלית הרום מ"ם הגיעה אליך קול תפלתי כי השגחתך עד לאין חקר: (ד) ותשליכני מצולה,
 כלומר אע"פ שהשליכתי מצולה וגו' עד שאני אמרתי בחפזי נגרשתי וגו' מ"ם אוסיף להביט
 עוד אל היכל קדשך, ואם גם אפסונו וגומר, אני לא אחוש לזה כי בטוח אני שאתה תעל
 משחת חיי, כן נראה לי המשך הכתובים: ונהר יסובבני, אמר הראב"ע כי במקום התחברות
 היס עם הנהר היה זה. והעקר שכל פסוקים מים יקרא נהר, וכן גם הדרך בל"א לאשר
 (דעם שערעם טטרעטע). וטעם יסובבני, זמן מורכב מהוה ועתידי ע"ד כל עוד שהערנו עליו
 בס' זמירות ישראל. וחד מן חזריו אמר טעמו הסוך ויסובבני נהר, כמו ותשליכני מצולה:
 כל משבריה וגומר, חזירו בס' תהלים (מ"ב ח'): (ה) ואני אמרתי וגו', חזירו ואני אמרתי
 בחפזי נגרשתי מנגד עיניך (תהלים ל"א): נגרשתי מנגד עיניך, כלומר מהשגחתך עלי עד
 שחשתי שהסתרת פניך ועיניך ממני, אך עתה שעשית עמי הנס הגדול הזה ועודני חי בצמעי הדג,
 דעתי שאוסיף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקום הנבואה אם שאני ברחתי ממנו
 ופי'

הפטרת מנחה יום כפור

תרגום אשכנזי נו

(ו) אֶפְפוּנֵי מַיִם עַד-נַפְשׁ תְּהוּם
יִסְבְּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרֵאשִׁי:
(ז) לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדֹּתִי הָאָרֶץ
בְּרַחֲמֶיהָ בְּעֵדֵי לְעוֹלָם וּתְעַלְמֶשׁחַת
חַיֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי: (ח) בְּהִתְעַטֵּף
עָלַי נִפְשִׁי אֶת-יְהוָה זְכַרְתִּי

(ו) מענען וואססער מיר אָנס
לעבען דרינגען, דעם אָבִי
גרונדס טיעפֿען מיך אומפֿאַנגִי
גען, אונד מעערעם גראַז מיין
הויפט אומווינדען; (ז) מאַג
ביז אַן דער בערגע וואורצעל
הינאַב אַיך פֿאַהרען, דיא
אונטערוועלט מיט איהרען
עוויגען ריגעלן מיך אומשליִי
סען; דוא ציהסט הערפֿאַר מיין
לעבען אויסדער גרופֿט, עוויִ

ותבוא

נער! מיין נאַטט! (ח) אונד ווילל מיין גייסט אין מיר פֿערצאָגען; זאָ געדענק אַיך דייִ
נער

ר ש י

אל היכל קדש; (ו) סוף חבוש לראשי. ימא דסוף תלי לעיל מן רישי' שהראהו הקדוש ברוך
הוא יס סוף ואיך עברו ישראל בתוכו שהיו שתי עיני הדגה במין שתי חלונות ומסתכל ורואה כל
מה שנים: (ז) לקצבי הרים ירדתי. לסוף מדת ההרים הקבועים על התהום ירדתי. אני אמרתי
הארץ בריחיה בעדי. בנגדי למעלה ממני סגור ולא אלא לעולם. בעדי כמו וסגרת הדלת בעדך
(מלכים ב' ד') וכן כל בעד שבמקרא עור בעד עור (איוב א') אשר כנגד אשר: לעולם. מוסב על
מה שאמר למעלה ואני אמרתי נגרשתי. ואני אמרתי הארץ בריחיה סגורים בעדי לעולם:
ותעל משחת חיי. אבל כבר ראיתי כאן גיהנם ומשם העליתיני והנני עתה כנגד תחת ההיכל
שברושלים כענין שנאמר אך אוסיף להביט אל היכל קדשך ותבא אליך תפילתי אל היכל
קדשך: (ח) בהתעטף. באישתלכות וכן בהתעטף נפש וכן בעטף עולל (איכה ב'):
משמרים

ב א ו ר

ומי' להביט להתפלל נגד ההיכל (הרד"ק): (ו) אשפוני מים עד נפש, סבנוני מים עד שבמעט
באו לתוכי ויקחו נפשי ממני טרם שבלעני הדג, וחנירו (תהלים ס"ט) כי באו מים עד נפש:
סוף חבוש לראשי, יס סוף הגדל בקרקע הים המכונה בלע"ז זאראח"א ובל"א (ועע גרונז),
והוא דק וארוך עד שלפים עליו המרובים על פני המים, והקנה שהם עולים בו הוא לפעמים
ירק ולפעמים אדום, באותו הזמן המלוי לרוב בים סוף, אשר על כן קראו לו בזה השם.
ומאותו הטעם קראו לו ג"כ ים האדום, מלכע האדום המתפשט ע"י הסוף על פני כל המים,
וטעם חבוש ברוך, והוא ד"מ שברדתו בחזקה אל התהום נתלש מהסוף הזה ונכרך בראשו,
או טעם לראשי כפי הרד"ק על ראש הדג שבלעו כי הוא הים כמו ראשו כל זמן שהיה במעיו:
(ז) לקצבי הרים ירדתי, לסוף ההרים אשר בים, כלומר לעקריהם שהוא קרקע הים, וקן
וקצב אחד הוא, ובת"י לעיקרי טוריא נחתית (הרד"ק), והראש"ע אמר מקומות שיכרתו שם
ההרים מגזרת ויקצב עץ ע"כ, והוא א"כ דרך משל, והראשון יותר נכון: הארץ בריחיה בעדי
לעולם, כלומר שגרה הארץ בריחיה בעדי שהם בריחים לעולם. אשר כל הבאים שמה
לא ישובו עוד לעולם, מ"מ כבר העלית משחת חיי, במה שהזמנת דג לבלעני ואני חי במעיו,
ומזה אני אכיר שאתה ה' אלהי המשגיח בי בפרט אף למעלה מדרך הטבע. או טעם ותעל
לשון הוה כשאר הפעלים, כלומר הנה בטוח אני כך שאתה המעלה משחת חיי: (ח) בהתעטף
עלי בששי, במעמדי עתה, באין היותי עוד נמלט מלרה זאת מכל וכל, הנה את ה' זכרתי,
ידו הגדולה ורכ טובו, ושחבוא אלי תפילתי אל היכל קדשו, כאשר נמיתי כבר בתזועת הדג,
ואז טוב לי ויעמוד רוחה לנפשי. וחנירו אשפוך לפניו שיתי בהתעטף עלי רוחי (תהלים קמ"ב),
ובתעוד ותתעטף עלי רוחי זכרתי ימים מקדם הגייתי בכל פעליך פרשתי ידי אליך (שם קמ"ג).
ולשון בהתעטף אמר הרד"ק נופל על רוב הגרה שתקצר נפש האדם בו, ועיין להלן (ד' ה'):
אל

תרגום אשכנזי

נער, הערר! דאס צו דיר
עמפאר שטייגט מיין געבעט
אין די ינען הייליגען וואהנזיטן.
(ט) דיא אויף אייטעלן אבער-
גלויבען האלטען, ווערדען איה-
רע פֿרעממיגקייט כאלד פֿער-
לאַססען; (י) אויך אבער
אפפֿערע דיר אונטער לויטען
דאנקגעזענגן, בעצאָהלע גער-
נע, וואָס אויך אָנגעלאָבט, היל-
פֿע שטעהט נור ביא גאָט!—
(יא) אונד דער עוויגע בעפֿאַהל
דעם אונגעהייער, אונד עס
שפיע דען יונה וועדער אָנס
לאַנד.

ג (א) אונד דאָ וואָרט גאָטטעט
וואָרד דעם יונה צום
צווייטענמאָהל, וויא פֿאַלגט:
ג) מאַכע דייך אויף אונד געהע

הפטרת מנחה יום כפור

וּתְבוֹא אֵלַיָּה תְּפִלָּתִי אֶל-הַיִּכָּל
קִדְשֶׁךָ: (ט) מְשַׁמְרִים הַבְּלִי שׁוֹא
חֲסִדִּים יַעֲזֹבוּ: (י) וְאֲנִי בְּקוֹל
תּוֹדָה אֲזַכָּרְךָ אֲשֶׁר נִדְרָתִי
אֲשַׁלְּמָה יִשְׁוַעְתָּה לַיהוָה:
(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקַּח
אֶת-יֹנָה אֶת-רֵיבָשָׁה:
ג (א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-
יֹנָה שְׁנִית לְאָמֹר: (ב) קוּם
לְךָ אֶל-נִינּוֹה הָעִיר הַגְּדוֹלָה
וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת-הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר

אנכי

נאך גנוה, יענער בעריהמטען שטאַרט, אונד רופֿע אין איהר אויס, דיא פֿערקינדיגונג דיא

אין

ר ש י

(ט) משמרים הבלי שוא. אותן אומות העולם שעובדים ע"א מכובדים ומזלות: חסדים יעזבו.
יראה הקדוש ברוך הוא שכל חסדים ועובתן מאתי יעזבו אבל אני איני כן אלא בקול תודה
אזכרה לך כן תרגום יונתן. ובפרקי דרבי אליעזר דרשו כלפי המלצים שעזבו חסדים שהיו
מטובים לע"א מכובדים ומזלות ונתגיירו: (י) ישועתה לה'. נדרי שלמים ותודה אשלם לשם
ישועות אשר לה'. ישועתה כמו ליסועתה וכן קומה עזרתה לנו (תהלים מ"ד) לעזרה שלנו:
נהפכת

ב א ו ר

אל היכל קדשך, הוא השמים, וכן נאמר בהיכל קדשו ה' בשמים הבין כסא, ועל הדרך
הזה נאמר ותבוא תפלתם למצון קדשו השמים (הרד"ק): (ט) משמרים הבלי שוא, אנכי
הספינה שהיו עובדים אליהם והם משמרים הבלי שוא, ידעתי שחזר שנמלטו מן הנהר יעזבו
חסדים, שיראו את ה' וזעקו אליו ונדרו נדרים, לא יקיימו מה שנדרו וישונו לעבודת אלהיהם,
אבל אני לא כן כי בקול תודה אזכרה לך. ועם משמרים אינו פעל יונא אלא הוא
כמו שומרים (הנ"ל). וחברו שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחתי (תהלים ל"ח):
(י) ואני אובחה, כפל הכנוי להעיר על הסך הקודם, וכדמבואר: אשר נדרתי, עתה במשי
הדג, כי כן אמר אזכרה לך. וחבירו לך אזכר-זבח תודה ובשם ה' אקרא נדרי לה' אשלם
(תהלים קי"ו): ישועתה לה', פי' ואומר אז בקול תודה גדול כי ישועה לה' לבדו שהושיעני
בפלא גדול שעשה לי (מדברי הרד"ק) וחבירו לה' ישועה (תהלים ג'), ולדעת הראב"ע הנה
הוא לועק עתה במקוה לעזר ישועתה לה' לבקש, הוא יעשה את שלו ואני אעשה את שלי:
(יא) ויאמר ה' לדג, העיר את הליוו שיקיאנו אל היבשה (רד"ק). וכן אמר הראב"ע דרך
משל שהכריחנו לעשות חסן השם. ועיין מה שכתב הרמב"ם על זה בספרו המורה (הלך
ב' ס' מ"ח):

אשר

אֲנֹכִי דִבֵּר אֵלֶיךָ: (ג) וַיִּקָּם יוֹנָה
וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינְוָה כְּדִבְרֵי יְהוָה
וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר־גְּדוֹלָה
לְאֱלֹהִים מְהֵלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
(ד) וַיַּחַל יוֹנָה לָבוֹא בְעִיר מְהֵלֶךְ
יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד
אַרְבַּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּכֶת:
(ה) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינְוָה בְּאֱלֹהִים
וַיִּקְרָאוּ־צוֹם וַיִּרְבְּשׁוּ שִׁקְיָם
מִגְדוֹלָם וְעַד־קִטְנֵם: (ו) וַיִּגַע
הַדְּבַר אֶל־מֶלֶךְ נִינְוָה וַיִּקָּם

איך דיר איינגעבע. (ג) אונד
יונה מאַכטע זיך אויף אונד גינג
נאך נינוה, וויא איהם דער
עוויגע בעפֿאהלען האַטטע;
נינוה אבער וואַר איינע גראַסע
שטאָדט פֿאַר גאַטט, דרייאַ
טאָגרייזע גראַס. (ד) נון האַט=
טע יונה ערשט איינע טאָגרייזע
זע ווייט אין דער שטאָדט צו=
ריקגעלעגט, דאַזעלכסט אויס=
גערופֿען אונד געשפּראַכען:
נאָך פֿיערציג טאָגע אונד נינוה
געהט אונטער. (ה) דאַ גלויב=
טען שאַן דיא שטאָדטלייטע צו
נינוה אַן דיעזע פֿערקינדרינג
גאַטטעס, אונד ריעפֿען פֿאַסט=
טאָג אויס אונד קליידעטען
זיך אין זעקקע, פֿאַן גראַס
ביז קליין. (ו) אונד אַלס דיעזע זאַגע ענדליך אַן דען קעניג צו נינוה געלאַנגט וואַר, דאַ
שטאַנד

מכסאו

ר ש י

ג (ד) נהפכת. נחרבת:

אדרתו

ב א ו ר

ג (ב) אשר אנכי דובר אליך, שתייה העיר נהפכת על רעתם וזכ' ד' הוא מכורס. ולא
כתבו כאן שלא להכפיל הענין: (ג) עיר גדולה לאלהים, כל דבר שרובה להגדילו
סומך אותו לאל דרך הגדלה, כמו כהררי אל, ארזי אל, שלהבת יה. מאפל יה (רד"ק),
והראש"ע הוכיח מזה הלשון שלא היו עובדי פסילים כי אם חסידים עבדי ה', והוא מה שנגד
המפורסם, ועל שהביא רא'י ממה שלא חזר בתשובתם שזכרו מזנות הנעלים וגדעו הפסילים,
גם למה ישלח ה' נביאו להם, הנה זה מתיישב באופן שאמר הרד"ק ז"ל במאמר כי עלתה
רעתם לפני ה' ז"ל, למד כי האל יתברך משגיח אף באומות העולם כשתגדל רעתם בחמס, וכן
בדור המצול ובאנשי סדום כי מלאה הארץ חמס, והחמס מפסיד היישוב, והאל יתברך רוכה
בישוב העולם, אבל בשאר עבירות אינם חשובים לפניו שישיג עליהם אלא בישראל לבדם כמו
שאמר (עמוס ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם
ע"כ, וממה שאמר היתה עיר גדולה נראה שזמן הנותב כבר היתה נחרבה, וא"כ לא הי'
הנביא עלמו כותב המעשה שאירע לו על ספר, ועיין במ"הס: מהלך שלשת ימים, אמרו
חז"ל מהלך אדם בינוני י' פרסאות ליום, והוא לערך ארבע מיל (חילוען), והיתה א"כ גדולה
י"ב מיל, וכן נמלא בספורי האומות הקודמי' המדה הזאת להקיסה: (ד) ויחל יונה וגו',
כל כך היו קרובי תשובה שטרם שכלה יונה ללכת כל העיר כבר האמינו בדברו וקראו לו,
וקלחת נתנו טעם בדבר הזה, שאנשי האניה היו בעיר והעידו עליו. אמנם מלבד הדרך
הרב שנק' יפה לנוה, הנה אין כאן סנה כלל לשיטתנו האנשים האלה אחרי הסערה את כונתם
ללכת חרשישה, שהוא מארץ נווה כרחוק מזה ממערב: נהפכת, נחרבת (רש"י) ר"ל כמהפכת
סדום ועמורה, כי מעשה היו כמ' ג'הס (רד"ק): (ה) באלהים, שעורו בדבר אלהים, וכן
חרגום יונתן במימרא דה': (ו) ויגע הדבר, אשר דבר הנביא וקרא על העיר (רד"ק):

אדרתו

תרגום אשכנזי

שטאנד אויך ער אויף פאן ווי
נעם טהראנע לעגטע ווינען
פורפורמאנטעל אב, אונד
זעטטע זיך אין אשע. (ז) אונד
ליעם אין נינוה עפפענטליך
אויסרופען: זא ווילל'ס דער קע-
ניג אונד זיינע גראסען, מענש
אונד פיה זאלל ניכטס געניע-
סען שאף אונד רינד ניכט ווי-
דען, נאך וואססער טרינקען,
(ח) מענש אונד פיה אין טרוי-
ערזעקקען געהיללעט ויין, אונד
יעדער, גאטט אנרופען אינ-
ברינסטיגליך, אונד אבלאם-
סען פאן ווינעם בעזען וואנ-
דעל, אונד פאן דעם אונרעכט
דאזאן ווינען הענדען קלעכט;
(ט) ווער ווייס, ערבארמעט זיך
דיעזער גאטט ניכט וויעדערום,
אונד

הפטרת מנחה יום כפור

מִכְסָּאוֹ וַיַּעֲבֵר אֶדְרָתוֹ מֵעֲלִיּוֹ
וַיִּכַּסּ שֶׁקַּ וַיֵּשֶׁב עַל-הַאֲפֹר:
(ו) וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינֹוה מִטַּעַם
הַמֶּלֶךְ וַגְּדֹלְיוֹ לֵאמֹר הָאָדָם
וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצִּיָּאן אֵל-
יִטְעֲמוּ מֵאוֹמָה אֶל-יָרְעוּ וּמִים
אֶל-יִשְׁתּוּ: (ז) וַיִּתְכַּפּוּ שָׂקִים
הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרָאוּ אֶל-
אֱלֹהִים בַּחֲזָקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ
מִדְרָכּוֹ הַרְעָה וּמִן-הַחֲמָס אֲשֶׁר
בְּכַפֵּיהֶם: (ט) מִי-יִוָּדַע יָשׁוּב וְנָהַם

האלהים

ר ש י

(ו) אדרתו. לבושי יקריה: (ז) ויזעק. טוה והכרוי: מטעם המלך וגדוליו. מעלת המלך
וגדוליו טו להכרוי: (ח) ויקראו אל אלהים בחזקה. אסרו אמהות לבד והולדות לבד אמרו
לשניו רבנו של עולם אס אין אתה מרחם עלינו אין אנו מרחמים על אלו: (ט) מי יודע.
עבירות שבדו ישוב: ונחם אלהים. נתעשת על הרעה לשון ממנה:

וירע

ב א ו ר

אדרתו, היא אדרת המלוכה שעליו, ונקראת כן לגדולתה ולתשבותה משראו שהיא ענין חזק וגדולה,
(ר"ש א' מלך) וי"ת לבושי יקריה (זיינע עהרענקזיידער), וזס אדרת נופל בכלל על כל מלבושי
כבוד ובפרט על אותו הלבוש המיוחד לגדולים ונזירים שבעם, ובהיות שלבוש המלכות הוא על
הרוב מארגמן תכונה גם כל"א (דער פורפור): (ז) ויזעק ויאמר, העביר כרוז בעיר על התשובה
וזע"ס שהעם היו נזהרים מאליהם הוסיף עוד ענוי הבהמה והשבת הגזל (רד"ק). וטעם
ענוי הבהמה כדי להרבות התעוררות והתפעלות בלב האנשים: מטעם המלך, ר"ל מעלתו
ושכלו הוא וגדוליו כלם הסכימו בזה, וכן וטעם זקנים יקח, בשנותו את עעמו (רד"ק),
ועיין מה שכתבו על זה בס' זמירות ישראל (שיר ל"ד): אל יטעמו מאומה, הנה הפעל הזה
כולל בהוראתו גם השתיה, וכן כתוב אס יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה (ש'
י"ט), אלא שהפעל הראשון בזה הכתוב מוסב על הנושא הראשון שבמאמר, והפעלים האחרונים
על הנושאים האחרים. ודומה לזאת החלוקה, אבני שהם ואבני מליאים לאשור ולחושן:
(ח) ויחבשו וגו', אין הבהמות מתכנסות מעצמן, אלא הטעם יחבשו האדם את עצמו בשקים
ויכשו גם את הבהמות בהם. וכלל ידוע בלשון שהפעל יבוא לגולם על סדר הנושא הסמוך לו,
גם יתכן ענין הרבוי על שם האדם להיות שם לקבוץ רב בשם עם וכוונתו זו: ויקראו אל
אלהים בחזקה, קלתם אמרו הטעם שילעקו גם הבהמות מחמת הרעב והלמא, והנכון כמו
שאמר הראב"ע ויקראו האדם, כי כן גם פעל ויחבשו מוסב על האדם לבד וכמו שבארנו, ופעל
ישבו כמורה, ויבואו א"כ נושאי הנסתרים שכל אלו הפעלים על דרך אחד, כראוי לפי דרכי
ההגיון. וטעם בחזקה, בכל מאמלי לבס: (ט) מי יודע, אולי ישוב אלהים ונחם בשבנו ממעשינו
הרעים, וכן מי יודע יתגני ה' (שם י"ב), אולי יתגני. ות"י מאן ידע דאית ביה חובין יתוב
מנהון

אונד לעסט פֿאהרען זיינען
ברענגענדען צאָרן, אויף דאָס
וויר ניכט פֿערלאָרען געהען.
(י) אַלס נון גאַטט איהרע
האַנדלונגען זאָה, דאָס זיא
פֿאַן איהרעם בעזען וואַנדעל
צוריק געקעהרט וואַרען, דאָ
ענדערטע גאַטט זיינען ראַטע-
שלוס וועגען דעם איבעלס וועל-
כעס ער איהנען געדראָהט
האַטטע, אונד פֿאַללפֿיהרטע
עס ניכט.

הָאֱלֹהִים וְשֵׁב מִחֵרוֹן אִפּוֹ וְלֹא
נֹאכַד: (י) וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת-
מַעֲשֵׂיהֶם כִּי-שָׁבוּ מִדֶּרֶכְם הָרָעָה
וַיִּנְחָם הָאֱלֹהִים עַל-הָרָעָה אֲשֶׁר-
דָּבַר לַעֲשׂוֹת-לָהֶם וְלֹא עָשָׂה:
ד (ה) וַיִּרַע אֱלֹהִים יִזְנֶה רָעָה גְדוֹלָה
וַיַּחַר לוֹ: (ג) וַיִּתְפַּלֵּל אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר אָנָּה יְהוָה הַלּוֹא-זֶה
דְּבָרִי עַד-הַיּוֹתִי עַל-אֲדָמְתִּי עַל-

ד (ה) דיעועם מיהפיעל דעם
יונה זעהר, אונד קרענק-
טע איהן, (ג) אונד ער בעטע-
טע צום עוויגען, אונד שפראך
אך עוויגער! וואר דיעועם ניכט מיין ווארט, אלס איך נאך אין מיינעם פאטערלאנדע וואר?
דאָ

כן

ר ש י

ד (א) וירע אל יונה. אמר עבשיו יאמרו האומות שאני נביא שקר: (ב) הלא זה דברי.
יודע

ב א ו ר

מנהון ויתרחם עלוהי מן קדם ה', וכן נראה דעת צעל הטעמים, שהפסיק במלת ישוב
במפסיק יותר גדול ממלת ונחם: ונחם, נראה לי שאין זה לשון חרטה כי אס לשון רחמנות,
והדומה לו לא אחוס ולא אנוח, יחד נכמרו נחמי, וכן ת"י ויתרחם עלוהי, ובמ"א הרחמתי
הדבור הזה השורש (מאסף לחודש מרחשון תקמ"ח): (י) וירא האלהים אח מעשיהם, ראה
מעשיהם שזה לדבור, וכי שבו באמת מדרכם הרעה, כי הלעקה והתענות בלי מעשים טובים
אינם חשובים כלום לפני הקב"ה, כמאמר הנביא (ישעי' נ"ח) הכזה יהיה לום אבמהו יום
ענות אדם נפשו וגו', הלא זה לום אבמהו פתח חרובות רשע וגו' הלא פרום לרעב לממך
וגו'. וטעם האלהים אמר הראש"ע איתו שהאמינו בו, כוון לפרש ה"א, ובאמת מלינו השם
לרוב על זה הדקך בכתובים: וינחם האלהים, כי כל דבריו שאמר להרע לבני אדם בתנאי
אס לא ישובו אבל אס ישובו יסלח וזו המדה היא ממדותיו יתברך כמו שאמר בתורה, וכן אמר
יהמיהו רגע אדבר וגו', וכן יחזקאל ובשוב רשע מרשעתו וגו' (רד"ק). וטעם וינחם דברה תורה
כלשון בני אדם (ראש"ע), ועיין מה שכתב אדונו הרמב"מ ז"ל בספר נתיב הש"ע על מאמר ויתעצב
אל לבו, דברים עתיקים ומתיקים, כמתת אלהים אשר ברכו ה', להוליא כל חכמה בשכלו הוך
ובנועם מליו, יבוא שלום ינוח על משכבו:

ד (א) וירע וגו', אחר כלות הארבעים יום, שראה אז שחם ה' על הרעה, הרע לו הדבר
הזה מאוד, לדעת הרד"ק בעבור ישראל שיתזיבו על ידם, ולדעת רש"י, אמר
עבשיו יאמרו האומות שאני נביא שקר, ועיין במ"הס: (ב) ויתפלל, התפלל קח נח את נפשי
וזמר בתחלת תפלתו אנה ה' הלא זה דברי וגו' (רד"ק), רכוננו אלה הדברים הראשונים אינם
דרך תחנון, כי אס דרך טענה וסגרא בלבד. אנוס כפי מה שהערנו לעיל (ב' ב') אין לוקך
לזה, והטעם שפך שיתחו לפניו, ומוסב ח"כ על כל הדבור: הלא זה דברי, מה שהייתי חושב
ומדבר עם לבי (הנ"ל): עד היותי, כמו בעוד היותי, וכן עד זה מדבר (איוב א' י"ח), והעקק

תרגום אשכנזי

הפטרת מנחה יום כפור

דארום וואללט' איך צופאר
איהם קאממען אונד נאך
חרשיש פליעהען; דען איך
ווייס גאר וואהל דאס דוא איין
אללנגעדיג אונד אללבארמ=
הערציגער, לאנגמיטהיגער
אונד הולדרייכער גאטט ביזט,
דער אנגערדראהעטעס איבעלס
וועגען זיך לייכט איינעס אנ=
דערן בעדענקט; (ג) אונד נון,
עוויגער! נים מיר דאז לעבען,
דען דער טאד איזט מיר בעס=
סער אלס דאז לעבען. (ד) דא=
רויף ערוויעדערטע איהם דער
עוויגע: קרענקט דיך דיעזעס
דען מיט רעכט? (ה) יונה אבער

בן קדמתי לברח תרשישה כי
ידעתי כי אתה אל-חנון ורחום
ארך אפים ורב-חסד ונתם על-
הרעה: (ג) ועתה יהוה קח-נא
את-נפשי ממני כי טוב מותי
מחיי: (ד) ויאמר יהוה ההיטב
חרה לך: (ה) ויצא יונה מן-העיר
וישב מקדם לעיר ויעש לו שם
סכה וישב תחתיה בצל עד אשר
יראה מה-יהיה בעיר: (ו) וימן

יהוה
האטטע גלייך אנפגענגליך דיא שטאדט פערלאססען אונד זיך אויסערהאלב צור מארגענוי=
טע דערזעלבען איינען זיטץ געוועהלט, אונד איינע לויבע דארט ערריכטעט, אונטער
דערען שאטטען ער וויילטע, ביז דאס ער זעהע וואס אין דער שטאדט פארגעהט; (ו) נון
האטט

ר ש י

ידע אני שאם יחזרו בתשובה לא תזריבם ואהי' שקרן בעיניהם: (ו) וימן. לשון הזמנה:
קייין

ב א ו ר

שכל עד הוא לשון עוד, כאשר יבין המשביל, ואין כאן המקום להרחיב הדבור בזה: קדמתי
לברוח, מענין קדמה סניו (תהלים י"ז), כלומר חשנתי להקדים בריחתי לחרשיש לפני תשובתם
כדי שלא ישובו, ועם קדמתי מבנין התנאי (קאניונקטיון), וכדמחורגם בל"א: (ד) ההיטב
דרה לך, אם חרה לך מאוד, והיעב ענינו חזק הענין, וכן עחקן היטב, שברו היטב, ויש
מפרשים אם הטוב שאני עושה להם חרה לך (מדברי הרד"ק). והנה לדעת האחרון יקשה
מה טעם ההיטב חרה לך על הקיקיון, ולדעת הראשון אין הדבור הזה למלך מלכי המלכים
לשאל ליונה הכי מאוד חרה לך, וכאלו התל יהתל בו על חרונו. כי מה שאמר הראב"ע הטעם
למה חרה לך כל כך, מלבד שזה רחוק מאד ואינו משמע כלל בזה המאמר, איך יתכן התשובה
להלן, למה חרה לך כל כך על הקיקיון, חרה לי כל כך עד מות. לכן נראה לי שטעם היטב
כטעם היטיבו אשר דברו, היטבת לעשות, שהוא ענין נדק ומשפט (רעכט = טהון), כלומר הכי
הטבת לעשות כמה שחרה לך על הדבר הזה? איך ולמה לא חננס על הרעה אחרי שחזרו
למוטב, ואם זה רע לישראל, יחזרו גם השם למוטב, אבל מה שעשיתי אני עוב מאד, ואינו
כי אם על פי נדק משפט ומזרים. ויתכן עוד שכוונה אמר לו ה' מאמר דמשחמב לתרו אפי,
הפן הא' כמו שבררנו (וויטט וואהל רעכט געטהאן דאס ח-ג-ו-ו), והפן הב' הכי חרה לך מה שהטבת
לעשות בסליחתי (קרענקט דיך דען דאז רעכטטהון). והנביא לא השיבו עוד על זה, אבל הכלל מסניו
כי אין להשיב על הטענה הנכונה הזאת (ועיין להלן פ' ט'): (ה) ויצא יונה, שב להזכיר
דברי יונה ואשר קרהו לפני מלאות ארבעים יום כדרך ויפגע במקום, ויקח יוסף את שניהם
(הראב"ע). וזה נכון מאוד, כי מתחלה חבר מיד ענין התשובה והנחמה עם מה שאירע ליונה
עיו', ועתה כשרוצה לספר מעשה הקיקיון לריך לחזור לחזרו ולזכור מקום מושבו שהי' מחין
לעיר ונגד השמש. וכן מתורגם בל"א: (ו) וימן, עתה אחרי כלות הארבעים יום ואחרי אמרו
ליונה

יְהוָה אֱלֹהִים קִיקִיּוֹן וַיַּעַל וַיַּעַל
 לְיוֹנָה לְהִיּוֹת צֶלַע עַל-רֵאשׁוֹ
 לְהַצִּיל לּוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה
 עַל-הַקִּיקִיּוֹן שְׂמִיחָה גְדוֹלָה:
 (ז) וַיִּמַן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלֹת
 הַשֶּׁחַר לְמַחֲרַת וַתִּקֶּן אֶת-הַקִּיקִיּוֹן
 וַיִּבֶשׁ: (ח) וַיְהִי וַכּוֹרַח הַשֶּׁמֶשׁ
 וַיִּמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית
 וַתִּקֶּן הַשֶּׁמֶשׁ עַל-רֵאשׁ יוֹנָה
 וַיַּחְעֲלֶף וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ לָמוֹת
 וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחַיִּי: (ט) וַיֹּאמֶר

הַאֲטַמְע גַּאֲטַמ דְּעַר הַעֲרַר דְּאִי
 זַעֲלַבְסַט אִיִּין קִיקִיּוֹן אֲנַבְעֵרִי:
 טַעַט; דְּאִז שְׂאָם אִיטַמַּט הַאָךְ
 עִמְכַאָר אִיבְעֵר יוֹנָה, אוּיף דְּאָם
 עַם אִיהֶם צוּם שִׁירִם דִּיעֲנַע פִּיר
 זִיִּין הוּיפֵט, אֹונֵד פֶּאָן זִיִּינַעַם
 אֹונֵמֹוּטָה אִיהֶן כַּעֲפֵרִיִיע; אֹונֵד
 יוֹנָה הַאֲטַמְע אִיִּינַע גֵּרֶאָסַע
 פִּרִיִידַע אִיבְעֵר דְּאִז קִיקִיּוֹן.
 (ז) גַּאֲטַט שִׁיקַטַע אַבְעֵר גִּלִּיךְ
 דְּעַם אַנְדֵּרֶן טַאָגַם, אַלֵּס דְּעַר
 מַאָרְגֵעֵן אֲנַבְרַאךְ, אִיִּינֵן וּוּאֹורִם,
 דִּיעֲזַעֵר צַעֲרֵנֶאָטַע דְּאִז קִיקִיּוֹן,
 אֹונֵד עַם וּוְעֶלְקַטַע אַב. (ח) אַלֵּס
 נֹון דִּיא זֶאָנַנַע שִׁיעֵן, אֹונֵד גַּאֲטַט
 צוּגִלִיךְ אִיִּינַעֵן שְׁטִילֶלַעֵן הִיִּיסַעֵן
 אָסַט= וּוִינֵד עֲנַטְשְׁטַעֲהֶעֵן לִיעַם,
 דְּא שְׁטַאָךְ דִּיא זֶאָנַנַע דְּעַן

יונה אויפס הויפט, אונד ער פערשמאכטעטע שיער; דא ווינשטע ער זיך צו שטערבען, אונד שפראך: וואהרליך דער טאד איזט מיר בעסער אלס דאז לעבען. (ט) אונד גאטט זאגט

טע

ר ש י

קִיקִיּוֹן. עַשַׁב הַגֹּדֵל לְמַעַלָּה בְּצַנּוּפִים רַבִּים וּמִיֵּלֵל וּכְךָ שָׁמוּ: לְהַלִּיל לּוֹ מִרְעָתוֹ. מַחֲסֵם הַשֶּׁמֶשׁ:
 (ז) וַתִּקֶּן אֶת הַקִּיקִיּוֹן בְּמִקּוֹם שִׁאֲמַר לִזְכֹּר וַיִּךְ יֹאמֶר לִשְׁוֹן נִקְבָּה וַתִּקֶּן: (ח) חֲרִישִׁית.
 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּשַׁעֲבָה שְׁמוֹנֶשֶׁב מִשְׁתַּקֶּת כָּל הַרוּחוֹת מִסְּנִיָּה וְהִיא חֲמָה מֵאֵד וְכֵן תִּרְגַּם יוֹנָתָן
 שֶׁתִּיקַתָּ: וַיַּחְעֲלֶף. שְׁמִי"ר בִּלְע"ז (עִיִּין אִינָה ב' י"א):

לא

ב א ו ר

לִיּוֹנָה הַהֵיטֵב חָרָה לָךְ, זִמַּן אֶת הַקִּיקִיּוֹן לּוֹ לְאוֹת שְׁאִינוֹ מִן הָרְאוּי שִׁמְרָה לּוֹ עַל סְלִיחָתוֹ לְשָׂבִים:
 קִיקִיּוֹן, הוּא עֵשֶׁב שֶׁתֹּאכְרֹנָה פִּאֲרוֹתָיו וְתִגְבַּהֲנָה וְעוֹשֶׂה לָל (רד"ק), וְהוּא עֵשֶׁב יִסָּה מֵאוֹד, וְעִיִּין
 חוֹלְדָתוֹ בְּמ"ה: לְהַיּוֹחַ צֶלַע עַל רֵאשׁוֹ, אֹוּלִי שֶׁבֵר יִבְאֹו עֲלֵי הַסֵּכָה, אֹוּ שֶׁלֵּא הִי' לָל מִסְּפִיק
 בִּי הַחַמִּימוֹת רַבָּה מֵאוֹד בְּהַאָרֶץ הַזֹּאת, וּמִלֵּבֵד זֶה הִי' עוֹד טַעַם אֲזַר לְהַזְמִינָה הַקִּיקִיּוֹן, וְהוּא:
 לְהַצִּיל לּוֹ מִרְעָתוֹ, אָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים מְרֹוב חוֹס הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַיּוֹתֵר נִכּוֹן שֶׁהוּא מְטַעַם וַיִּרַע אֵל
 יוֹנָה רַעֵה גְדוֹלָה, כִּי אַע"פ שֶׁרָאָה שֶׁדִּקְרוּ דְּבָרֵי ה' וְדָרְבוּ, בְּכָל זֶה לֹא יִבְלֵר הַעֲנִין הַזֶּה מֵהַרַע
 לוֹ מֵהַטַּעַמִּים הַנּוֹזְכִּים, וְשָׁמְחוּ הַשֵּׁם ב"ה בְּהַקִּיקִיּוֹן, כִּי כֵן הוּא מְתוֹלְדוֹת הַנֶּפֶשׁ כְּשִׁירָאָה אֵדָם דְּבַר נֹאֵה
 מֵאוֹד, וְנוֹסֵף עֲלָיו שֶׁהוּא לְתוֹעֲלָתוֹ, יִתְקַרֵּר דַּעְתּוֹ עֲלָיו. וְטַעַם לְהַלִּיל לוֹ בְּמִקּוֹם לְהַלִּיל, הִיפֵךְ הַיִּקְרָד
 דְּבָרֵי: (ז) לְמַחֲרַת, יוֹם שֶׁמְזַחַת בְּקִיקִיּוֹן (רֶאֶב"ע): וְחָךְ, תּוֹלַעַת לִשְׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן תֹּאכְלֵנוּ הַתּוֹלַעַת
 וְהַטַּעַם שֶׁחֲתָבוּ לְמַטָּה וְאֲזַר שֶׁנִּפְסַק מִמֶּנּוּ לְזוֹת הָאָרֶץ וְנִחְתַּךְ יִבְאֹו עֲלָיו שֶׁהִיוּ לוֹ לָל (רד"ק):
 (ח) רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּשַׁעֲבָה שְׁמוֹנֶשֶׁב מִשְׁתַּקֶּת כָּל הַרוּחוֹת מִסְּנִיָּה וְהִיא חֲמָה
 מֵאוֹד, וְכֵן ת"י שְׁתִּיקוֹתָא (רש"י), כִּי רוּחַ קָדִים חָס וַיִּבֶשׁ בְּטַבִּיב, אֵךְ כִּשֶׁהוּא רוּחַ קָדִים עוֹה,
 יִתְמַעַט הַחַמִּימוֹת קָבַת ע"י הַנְּשִׁיבָה, אֲכֵן כִּשְׁתּוֹבֵא חֲרִישִׁית הִיא חֲמָה מֵאוֹד מֵאוֹד, וְכַמַּעַט אִי
 אֲפַשֵּׁר לְסַבְּלָה: וַיַּחְעֲלֶף, עֲנִין עֲלֵיךְ מִשְׁתַּחֲלָף לְעִיִּין עֵטוּף, כְּדַכְתִּיב וְתִתְנַסַּם בִּלְעִיף וְתַחְעֲלֶף,
 וְעַמּוֹ כֵּאֵן כְּטַעַם הַעֲטוּפִים בְּרַעֲב, וְכֹאֲלוֹ תַּנּוּסָה הַנֶּפֶשׁ בְּזוּכֵל ע"י הַלֵּרָה, הַסֵּךְ וְתִאֲזַרְנָה

תרגום אשכנזי

מע צו יונה: קרענקט עם דיך
דען מיט רעכט וועגען דעם
קיקיון'ס? אונד ער ערוועדער-
מע: וואָהל קרענקט עם מיך
מיט רעכט, צום שטערבען.
(י) דאָ שפראַך דער עוויגע:
ווילסט דוא דעם קיקיון'ס גע-
שאַנט האַבען - דאָ דאָך דורך
דיינען פלייס ניכט גראָס גע-
וואַרדען - דאָ ביננען איינער
נאַכט וואַרד אונד בינגן איינער
נאַכט פֿערגינג - . (יא) אונד
איך, איך וואָלטע דעם גראָס-
סען, ווייטלייפיגען ננוה'ס ניכט
שאַגען? - אין דעם מעהר
דען צוועלף מאַהל צעהן - טוי

הפטרת מנחה יום כפור

אלהים אל-יונה ההיטב הרה-
לך על-הקיקיון ויאמר היטב
הרה-לי עד-מורת: (י) ויאמר
יהוה אתה הסת על-הקיקיון
אשר לא-עמלת בו ולא גדלתו
שבן-לילה היה ובן-לילה
אבד: (יא) ואני לא אחוס על-
נינוה העיר הגדולה אשר
ישבה הרבה משתים-עשרה

רבו

ר ש י

זענ

(י) לא עמלת בו. בחרישה חרישה והסקית מים: בן לילה. כמו בן לילה לא גדל אלא לילה א'.

(יא) אשר

ב א ו ר

עיניו (ע"א י"ח): (ט) היטב הרה ל, הטבתי לעשות כמה שחרה לי על הקיקיון. והנה עתה
השיב מיד על השאלה הזאת לתשובה שולחית הדין עמו מב' בחינות, (א) מפאת עצמו למה יוקח
ממנו הטובה הזאת על לא דבר, (ב) מפאת הקיקיון, למה יוכרת דבר נאה ויפה בזמן
קצר כזה, וידמה באלו ה'ו יאהב השם ישעיהו להשחית בלי טעם וסנה. ועל ב' הטענות
האלו השיבו השם ב"ה בחינות הנאים, נגד הטענה הראשונה אמר אשר לא עמלת בו ולא
גדלתו ולא עלה מעולם על דעתך לעשותו כי אם אני עשיתיו, ומה לך להתרעם בשאתב
את שלי, אני נתתיו ואני לקחתיו, ואתה אין לך בו שום זכות ומשפט ירושה; ונגד הטענה השני,
אמר שבן לילה הי' ובן לילה אבד, כלומר אחרי שמדרכו להתהות בזמן קצר, אין הסיוק גדול
כל כך אם יאבד כמו בן בזמן מועט, שכל יום ויום יתרחש אחר כמוהו, ועתה בכל זאת חסרתה
עליו ולא תרצה באבדן אשר ימלאנו, ואיך לא אחוס אני על ננוה העיר הגדולה שהיא מעשי אשר
לכבודי בראתיו ולהשפיע עליה מטובי הגדול, זה בחינה הראשונה; ונגד הבחינה השנייה אמר
אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם וגו', ואשר לריבים כפי טעם לתולדותם יותר מאלפים
שנה להתרבות כמו אלה, ואיך אכלס ברגע אחד על לא חמס בכפס: עד מות, עד שאשאל למות
מחמת לער החרי הגדול הזה: (י) שבן לילה היה, אמרו המפרשים שהוא כמו בן נון, ושעורו
בבן קודש והדומה, ואני לא ידעתי לבון הטעם ע"פ הפירוש הזה, כי אם יהי טעם היה שנתהוה,
איך יתכן לומר שכבר הי' בן לילה ברגע שנתהוה בו, ואם יהי טעם הי' על קיומו, איך יאמר
שבן לילה אבד והוא הי' בן שתי לילות כשאבד בעלות השחר למחרתו. ולכן נראה לי הטעם כמשמעו
בין עתי הלילה, כלומר שנתוך הלילה נתהוה ונתוך הלילה אבד, כי גם אחרי עלות השחר כל
עוד שלא ילא השמש על פני הארץ יקרא עוד לילה, ובת"י די בלילה הדין הוא ובליילא אחרתא
אבד. ומד מן חבריא אמר הטעם שבין לילה לילה היה ואבד, שלא היה שומע בו כי אם יום
אחד: (יא) הרבה משתים עשרה רבוא, יותר משתים עשרה רבוא, ורבוא היא עשרת אלפים
(רד"ק)

הפטרת מנחה יום כפור

רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה:

מיכס (א) מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עֵוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵי תְּנַחֲלֵהוּ לֹא־הַחַיִּיק לְעַד אִפּוּ כִי־חָפֵץ הָסֵד הוּא: (ב) יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכְבוֹשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: (ג) תַּחֲן אֲמַת לִיעֶקֶב הַסֵּד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קֶדֶם:

תרגום אשכנזי ס

וענר מענשען זינד דיא רעכטס פֿאַן לינקס צו אונטערשיידען אַננאַך ניכט וויססען? אונד טהי רע אָהנע צאָהל? —

(א) ווער איזט, אָ גאַטט, וויא דוא פֿערוועהנונגס פֿאַלל! פֿערגיכט זאָ מיססע טהאַט, דעס איבעררעסטע זיינעס אייגענטהומס; לעכט ניכט אויף איממער זיינען צאָרנוואַטה וואַלטען, ווייל ער וואָהלוואַללענד איזט. — (ב) ערבאַרמונגס אַלל ניממסט דוא דיך אונזערער וויעדער אָן, אונאיינגערענק דער פֿרע פֿעלטהאַטען זענקסט דוא דער זינדענ מענגע אין מעערעס-

טיעפֿע. (ג) לעסט איבער יעקב, איבער אברהם, דיא הולד אונד טרייע וויעדער וואַלטען, דיא אין אורצלטען צייטען שאָן דוא אונזערן אָהנען צוגעשוואָרען! — זיעהע

ר ש י

(יא) אשר לא ידע וגו'. קטנים: ובהמה רבה. בני אדם גדולי' ודעתן בנהמה שאינם מכירי' מי בראש: (ג) תחן אמת ליעקב. תירגס יונתן תיהב קושטא זיעקב לבנוהי כמה דקיימתא ליה בבית אל טבות אברהם לזרעיה בתרוהי כמה דקיימתא ליה בין בתריא תדבר לנו עקידת יצחק. תחן לנו באמת אשר הבעת ליעקב האמת לנו דברך אשר הבעת ליעקב (בראשית כ"ט) כי לא אשנך: חסד לאברהם. שבר חסד אשר לאברהם אשר לנהו לשמור דרך ה' לעשות לדקה ומשפט ולכך לא נאמר וחסד אלא חסד האמת שהאמת לנו את הבעת יעקב היא תהיה תשלום גמול חסדו של אברהם: אשר נשבעת. בעקידתו של יצחק. כי נשבעתי נאם ה' יען אשר עשית וגו':

ב א ו ר

(רד"ק): אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, הם הקטנים אשר לא חטאו כלל, ולמה לא אחוס עליהם אם גם שכפי דעתך לא אחוש לתשובת האבות ולא אסלת להם, ויודעי החשבונות אמרו שכפי המספר הזה מהילדים יהי סך יושבי העיר יותר מק' רבוא איש: ובהמה רבה, שאע"פ שאין בהם דעת, מ"מ הם במדרגת הקי שהיא למעלה ממדרגת הזומא ויש לחוס עליהם יותר מעל הקיקיון:

הנה מסדרי הפטרות תקנו הספר הזה להפטרת מנחת יואכב מחמתן כי בחינות שכונו להם בהפטרת שחרית לזה היום, וכמו שהעיר על זה התורני ר' דוד פ"ל נ"י, (א) כדי לעורר על התשובה החמית, וכדאמרינן במסי תענית, והזקן טבהס חומר לפניס דברי כבושין, חזינו לח עק ולא תענית גורמין חלה תשובה ומעשים טובים גורמין שכן מליגו בחשאי ננוה שלא נאמר בהס וירח חלקים את עקס ואת תעניתם חלה וירח חלקים את מעשיהם כי שבו מדרכס הרעס. (ב) שאין לך דבר שגומד בפני תשובה, וחס לחשאי ננוה כן עז"כו שאין לחיש מישראל להתיחש מן התשובה, ולכן סמכו לבואה ואת גי פסוקים אחרונים מנבחת מיכס מי אל כמוך וגו' ומה מתקו דברי רש"י ז"ל סס, כי אחרי שנתנה החסד לאברהם כבדית בין הכתרים הנה הוא דרך האמת לקיים המתנה לבניו הנקראים בשם יעקב, ואלהי האמת לא ישיב דברו הטוב אחר, אחרי שהרימו המכסול מדרכס וחזרו למוטב: ולזה הפי' נכון מה שהתחיל ביעקב ולא זכר יצחק בניוהס. כמו שהעיר הרד"י, והוסיף לאמר החמס כדי לכלול יצחק עם שאר האבות אמר עוד אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, כי לכל אחד מני האבות נשבע עלין:

וחלק

הפטרת יום ראשון של סכות

בתי עשר בזכריה סימן י"ד

(א) הנה יום-בא ליהודה וחלק
שללך בקרבך: (ב) ואספתיו
את כל הגוים אל-ירושלם
למלחמה ונלכדה העיר ונשסו
הבתים והנשים תשגלנה ויצא
חצי העיר בגולה ויתר העם לא
יברת מן-העיר: (ג) ויצא יהוה
ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו
ביום קרב: (ד) ועמדו רגליו ביום-
ההוא על-הר הזיתים אשר על-
פני ירושלם מקדם ונבקע הר
ק הזיתים מהציו מזרחה וימה גיא
גדולה מאד ומש חצי ההר
צפונה והציו נגבה: (ה) ונסתם

(א) זיעה דער טאג דעם עווי-
גען ערשיינט, אונד דאן פאן
דיר גערויבטע ווירד אין דיינען
רינגמויערן פערטיילט. (ב) איד-
פערואממלע אללע דיא נאצי-
אן נאך ירושלים, דיא שטארט
ווירד עראבערט, דיא הייזער
בערויבט, דיא ווייבר ענטהרט
ווערדען, דער איינוואהנער
העלפטע געפאנגען פארטגע-
פיהרט דיא איבריגען אבער
דער שטארט ניכט ענטריסן
ווערדען; (ג) דען דער עוויגע
טריטט הערפאר אונד קעמ-
פפעט מיט דיעזען פעלקערן,
וויא ער קעמפטע אים טאגע
יענער שלאכט. (ד) זיינע פיי-
סע שטעהען דאן אויף דעם
עהלבערגע פאר ירושלים צור
מארגענווייטע; דיעזער בערג
ווירד נאך זיינער גאנצען לענגע
פאן מארגען ביז אבענד איי-
גען רים בעקאממען, אונד איין

זעהר גראסעס טהאל בילדען; דיא איינע העלפטע דעם בערגעס ווירד נאך מיטטער-
נאכט דיא אנדערע נאך מיטטאג אויסוויינען. (ה) דיעס טהאל צווישען בערגען שליסט
זיך

ר ש י

(א) הנה יום בא לה' - חגיגה להקדוש ברוך הוא; וחלק שללך בקרבך. שלל שחללו מאויביך
יחלקו יושביך בקרבך וכן תרגם יונתן ויפלונו בית ישראל נכסי עממיא בגויך ירושלים:
(ב) ויתר העם לא יברת. לא יגלו כולם ולמה יניחם להגלות חזיים ולשסות הבתים כדי שלא
יחא להם פתחון פה לאמר לא למלחמה באנו כי אם להשתחוות באנו: (ג) כיום הלחמו ביום
קרב. כיום אגחותי קרב על ימא דסוף: (ד) מחיו. מאמלעיותו: מזרחה וימה. מן המזר'
למערב כמו שמסיי' והולך: ומש חצי ההר כסוב' וגו'. חליו הלפוני ימוש ממקומו וימשך לכל
כסון וכן מלינו (חליו) נגבה לכד דרום ויהי' הגיא ביניה' ראשו למזר' וסופו למערב: (ה) ונסתם
גיא

ב א ו ר

(א) וחלק שללך בקרבך, שלל ירושלים תחלק בקרבה כמו שאמר ונשסו הבתים, ויונתן תרגם
ויפלונו בית ישראל נכסי עממיא בגויך ירושלים (רד"ק), והאמת שהכונה מורכבת מאלו
ב' הפנים, כי מתחלה יחלקו הגוים, ואחר כך ימותו במגפה, ויתר העם מישראל יהיו השחלקים,
כמשמע מתוך הפרשה, ולכן אמר וחלק מבנין שלא נזכר שם פועלו מי ימי המלך: (ב) ויתר
העם לא יברת מן העיר, כי יחא ה' ונלחם להם בגוים הזוכאים האלה: (ג) ביום קרב,
ת"י כיום אגותיה קרב על ימא דסוף: (ה) ונסתם גיא הרי, ת"י ויסקתים חילא דטורא, דומה

הפטרת יום ראשון של סכות

תרגום אשכנזי סא

גֵּי־הָרִי כִּי־יִגִיעַ גֵּי־הָרִים אֶל־
אֶצֶל וְנִסְתָּם כַּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי
הַרְעַשׁ בִּימֵי עֲזִיזַת מֶלֶךְ־יְהוּדָה
וּבֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־קְדוּשִׁים
עִמָּךְ: (ו) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא לֹא־
יִהְיֶה אֹרֶךְ־יָקָרוֹת יִקְפְּאוּן: (ז) וְהָיָה
יוֹם־אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לַיהוָה לֹא־
יוֹם וְלֹא־לַיְלָה וְהָיָה לְעַת־עָרֵב

וקפאוון קרי

יהיה

ויד דאן וויעדער, שטייגט בזו
צום בערגריקקען עמפאר.
אוהר פליהט, וויא אוהר פאר
דעם ערדבעקען פלאהעט אין
דען צייטען עזיזה'ס קאניג פאן
יהודה — דאריבער הין ציע=
העסט דוא עוויגער, מיין
גאטט! אללע הייליגען מיט
דיר. (ו) אן דיזעם טאגע —
ניכט העללעם ליכט, ניכט טי=
פע פֿינסטערניס ווירד הערר=
שען — (ז) עם איזט איין זאג=
דערבארער טאג, דעם עזי=
גען אלליין בעוואוסט, ניכט טאג, ניכט נאכט, געגען אבענד בריכט העללעם ליכט
הער=

ר ש י

גיא הרי. י"ת ויסתתי' גיא הרי לפי שירושלים הרים סביב לה ויש גיא בין הר שכלפון ובין הר
הזיתים שדרום וכשימשך חזי ההר הזיתים אלל הר שכלפון יסתם הגיא שניניהם וכן שדרום:
כי יגיע. גובה גיא שהי' בין ההרים: אל אלל. אל גובה ראשי ההרים שמכאן ומכאן וכן חזרו
מנח' (ישעיה מ"ח) ומאלגליה קראתיך ופירשו לשון גובה ונסתם בראותכ' המופת הגדול הזה:
כאשר נסתם מפני הרעש. (שס ו') ויועו אמות הסיפים ביום שנתנגע עזיזה: כל קדושים.
מלאכים: (ו) לא יהיה אור יקרות וקפאוון. יונחן תרגם לא יהיה נהורא אלהין עדי וגליד
יהיה נהורא. לא יהיה אור גנה כי יקרות וקפאוון יהיה יקרות לשון ניקר כרים (תהלים ל"ז)
הוא במין אור הנראה שחרית על ההרים ובלה והולך: וקפאוון. קפוי וחושך ועב נקרח שנקפו
ומגליד כמו וכגבינה תקפיואני (איוב י'): (ז) והיה יום אחד. והיה הדבר הזה יום אחד מיזמ'
של הקדוש צרוך הוא הוא היום יודע שהוא להבנת ישעו של הקדוש צרוך הוא: לא יום
ולא לילה. לא אור נוגה כאור של עולם הבא שנאמר (ישעיה ל') ואור החמה יהיה שבעתים
כאור וגומר. ולא לילה. ולא עת צרה כצרת שיעבוד המלכות שמקודם שימי משיחנו יהיה ואין
בהם שיעבוד: והיה לעת ערב. קודם שיגמרו אלף שנה יהיה אור הנוגה וכל הטוב האמור על
ישראל

ב א ו ר

שהיה קורא ונקפם נשקל כי נפתם עונך, ופירושו אחר שיבקע הר הזיתים יסתם אחר שעה
או שעות או יום או יומים, וזה יהיה יותר אור גדול שיסתם אחר שיבקע כי הרעש הנמלא
בעולם שחבקע הארץ ממנו לא תסתום אחר כן, וכן היה בקיעת הארץ לקרח ולעדתו שנסתתמה
הארץ אחר שחבקעה, כמו שאמר ותכס עליהם הארץ. ופי' כי יגיע גי הרים אל אלל, העמק
שנעשה בין שני חזיי ההר כשיסתם יגיע סתומו אל המקום הגבוה שבהר שלא תאמר יסתם
חזיו או שני חלקיו אלל כולו יסתם עד המקום הגבוה שבהר, ואלל ענינו גבוה, כמו ואל
אזילי בני ישראל שענינו גדולי ישראל. ומה שאמר הרים והר הזיתים הוא הר אחד לפי
שחבקיעתו נעשה שנים. וטעם הרי כמו הרים, וכן אזילי ידי וקרע לו גלוגי כמו ידים
חלונים (מרד"ק): ובא ה', היסך ונסתם, והטעם למלחמה, כמו שאמר וילא ה' ונלחם:
קדושים, מלאכים: (ו) אור יקרות, אור צהיר כמו וירח יקר הולך, וקפאוון לשון קפוא
ועבה, כלומר חושך וכמו שפירש הנביא שלא יהי' לא בלו יום ולא בלו לילה, כלומר לא
בלו צרה ולא בלו רוחה, אמנם לעת ערב יהיה אור, לעת הצרה הגדולה שינא חזי העיר
צולה, אז וילא ה' ונלחם בגוים ההם: (ז) יום אחד, שאין שני לו בימי הנביאה, שהוא
משונה

הרגום אשכנזי

הערפָּאָר s — (ח) אֵן דיעזעם טאָג שטרעמט לעבענדיגעס וואָססער אויס ירושלים, איין טהייל נאָך דעם מעערע צו אָסטען, איין טהייל נאָך דעם מעערע צו וועסטען, בייא פֿראַסט אונד בייא היטצע אונאונטערבראָכען; (ט) אֵן דיעזעם טאָג ווירד דער עוויגע אַלס קאַניג דער גאַנצען ערדע ערקאַנט, ער דער עוויגע, איינציגעס גאַטטליכעס וועזען, איינציג זיין נאַמע. (י) דאַז גאַנצע לאַנד אומהער איזט

הפטרת יום ראשון של ככות

יהיה אור: (ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם הציון אל הים הקדמוני והציון אל הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה: (ט) והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: (י) יסוב כל הארץ בערבה מגבע לרמון נגב ירושלם

וראמה

עבנע דאַן, פֿאַן גבע ביו רמון וויא ירושלים'ס מיטטענגליכע זייטע; זיא אַלליין ראַגט האָך הער.

ר ש י

ישראל וכן תרגם יונתן לא כנהור'יומא ולא כאפל ליליא: (ח) והיה ביום ההוא. כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב ילאו מים חיים מירושלים וילכו למזרח דרך אותה נקיעה עד הים הקדמוני שהוא למזרחו של עולם קדמה וחלוו יסנה למערב אל ים השערבי הוא המעיין שניבא (יואל ד') ומעיין מבית ה' ילא הוא הנחל שניבא (יחזקאל מ"ז) וימד אלף ויעבירני במים וגומר: (ט) יהיה ה' אחד. שכל האומות מודים לו שהוא אחד ואין עמו אל נכר: ושמו אחד. שיהא שמו נזכר כפי כולם: (י) יסוב כל הארץ. יהפך להיות כל הארץ בערבה ישפלו הרים ויהי' כל העולם כולו מיסור וירושלים הר כדי שתראה גבוה על הכל: מגבע לרמון נגב ירושלים. שנינו בתוספתא דסוטה לנגב ירושלים מיסור הוא וגבע. רמון טרשין וקרקשים וכן פתרונו מגבע לרמון שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות נהפכין לערבה ולמיסור ויהיו רמון נגב ירושלים שהוא

ב א ו ר

משונה מכלם, כנראה מסגולותיו שזכר, ואשר איכותו נודע לה' לבד: (ח) והיה ביום ההוא, כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב ילאו מים חיים מירושלים וילכו לכאן ולכאן, והוא משל לתורה האמתית שתתפשט על כל העולם כולו, וכמו שזכר בפסוק שאחרי כן והוא שנאמר ג"כ בנבואת יואל (ד' י"ח), ובנבואת יחזקאל (מ"ז ב') וזה והיה ביום ההוא נזכר אותו לעיל בתחלת ס' וי"ו, אלא לפי שהפסיק הענין לזכר שנוי איכות זה היום על דרך נסי כנ"ל, הנפיל לאמור והיה ביום ההוא כדרך הכתוב: ים הקדמוני, הוא ים המלח למזרח ארץ ישראל, וים האחרון, הוא ים הגדול למערב א"י (דאז מיטטעןענדיטע זעער): בקיץ ובחורף יהיה, שלא יצו מפני החום ולא יקפאו מפני הלנה בשאר המים, אבל יזלו תמיד בלי הפסק: (ט) והיה ה' למלך וגו', יפה תרגם יונתן כל הכתוב כפי הענין ח"ל, ותתגלי מלכותא דה' על כל יתבי ארעא בעדנא ההיא יפלחון קדם ה' כחף חד ארי שמה ילבי בעלמא ולית בר מניה, וזה הדרך מתורגם גם כן: ושמו אחד, כי שם אלהים אחרים לא זכר עוד: (י) יסוב כל הארץ בערבה, כל הארץ סביב ירושלים שהיא עתה הרים סביב לה תהיה אז מיסור בערבה והיא תרום ותגביה על כל הארץ ותראה גבוהה לעין כל, וזה פיר' וראמה (מרד"ק): מגבע לרמון נגב ירושלים, שנינו בתוספתא דסוטה נגב ירושלים מיסור הוא וגבע רמון טרשין וקרקשים, וכן פתרונו מגבע לרמון שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות נהפכין לערבה

הפטרת יום ראשון של סכות

וּרְאִמָּה וַיֵּשְׁבָה תַּחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר
בְּנֵימָן עַד־מְקוֹם שַׁעַר הַרְאִשׁוֹן
עַד־שַׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַל חֲנַנְאֵל
עַד יִקְבֵי רֵמֶלֶךְ: (א) וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ
וְחָרִם לֹא יִהְיֶה עוֹד וַיֵּשְׁבָה
יְרוּשָׁלַם לְבֵטָה: (ב) וְזֹאת תִּהְיֶה
הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגְפֶיּהוּהָ אֶת־כָּל־
הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל־יְרוּשָׁלַם
הַמִּקְוֶה בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל־
רַגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקְנֶה בְּחִרְיָהֶן
וּלְשׁוֹנוֹ תִּמַּק בְּפִיהֶם: (ג) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת־יְהוָה
רַבָּה בָּהֶם וְהִחְזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ
וְעִלְתָּה יָדוֹ עַל־יָד רֵעֵהוּ: (ד) וְגַם־

יהודה

חרוגם אשכנזי סב

הערפאר, בלייבט פֿעסט אויף
איהרעם פֿאַרזיגען זיטץ, פֿאַם
טהאַרע־בנימין, ביז צום אל־
טען טהאַר, דאַז טהאַר־פנים,
פֿאַם טהורם חננאל'ס, ביז
צו דען קעניג־לען גרובען.
(א) רוהיג וואָהנט מאָן נון
אין איהר, ערלעבט צער־
שטעהרונג פֿערנער ניצט, דען
ירושלים שטעהט פֿעסט אונט
זי־ער. (ב) פֿאַלגענדעס אבער
איזט דיא פלאגע, וואָמיט דער
עוויגע דיא פֿעלקער היימז־לען
וויירד, דיא צום קריעגע איבער
ירושלים־הערגעצאָגען: שטע־
הענד וויירד דער קערפער
איהנען שווינדען, דיא אוגען
אין דען האָהלען, דיא צונגע
אים מונדע איהנען שווינדען.
(ג) ענטועצליך וויירד דיא
פֿערוויירונג פֿאַם עוויגען אי־
בער זיא אַן־דיעועם טאָגע זיין.
וויירד פֿריינדעס האַנד דעם

פֿריינדע שטיצע זיין, עבען־דיעועם פֿריינדעס האַנד שטירצט נייערער איהן. (ד) וויירד דאָך
ועלכסט

ר ש י

שהוא מישור: וראמה, מתוך שכל סביבה מישור תראה היא גבוה: וישנה תחתיה. במקומה:
עד שער הפנים ומגדל חננאל. גם הוא במקומו ומסע ימשך אורך העיר עד יקבי המלך חרום
יונתן שיחי דמלכא פוז"יין בלע"ו (גרובען, גרובע, עיין ראשית מ"א י"ג ובמרכא לשון זכאים
ל"ט ב' סוף ד"ה והכלך) כמו שיחין ומערות וכן כל יקבים שבמקרא לשון שיחין הם בור
שלפי הגת שהיין זכ לתוכו ומדרש אגדה יקבי המלך ים חוקיינוס שנגיע ירושלים עד סוף
כל העולם יקבים שחכנס מלך מלכי המלכים: (יא) וחרס לא יהיה. העיר עוד: (יב) המק
בשרו והוא עומד. זה ניפול איברים: (יג) תהיה מהומת ה' בהם. לערבב חכמתם להפכה
לשעון: והחזיקו איש ציד רעהו. יאחו צו להרגו: ועלתה ידו. כל דאלים גבר: (יד) וגם
יהודה

ב א ו ר

לערכה ולמישור, ויהיו דומין לנגב ירושלים שהוא מישור (רש"י): וראמה, בתנועת הא"לף
והוא במקום וי"ו עי"ן הפעל כאל"ף וקאס שאון, אלא שהזל"ף שם נחה (רד"ק): תחתיה,
על מקומה הראשון, וגבוליה יהיו במקדש, ואלו הן שזכרם עתה לארכה ולרחבה, שהיו
משער בנימין עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: שער הראשון, אשר עתה
יקרא שער הפנים, כן נראה הטעם: (יב) והוא עומד על רגליו, שלא יפול למשכב כדרך
כל הארץ: (יג) והחזיקו וגו', מלשון וידיים רפות מחזק, כלומר כל כך רבה תהיה המהומה,
עד כי כאשר ירבה איש לתמוך את רעהו באהבתו אותו, הנה זה ימשכב שהוא אויבו ומרים ידו
לנקם רעתו ויקס עליו ויהרגהו: (יד) וגם יחודה, אשר שזכר שיחי' חרב איש ברעהו אחר

יהודה תלחם בירושלם ואסף
 חיל כל־הגוים סביב זהב וכסף
 ובגדים לרב מאד: (טו) וכן יהיה
 מגפת הסוס הפרד הגמר
 והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה
 במחנות ההמה כמגפה הזאת:
 (טז) והיה כל־הנותר מכל־הגוים
 הבאים על־ירושלם ועלו מדי
 שנה בשנה להשתחות למלך
 יהודה צבאות ולחג את־חג
 הסכות: (יז) והיה אשר לא־יעלה
 מאת משפחות הארץ אל־
 ירושלם להשתחות למלך יהודה
 צבאות ולא עליהם יהיה הגשם:
 (יח) ואם־משפחת מצרים לא־

זעלבסט יהודה שמרייטען ווי
 דער ירושלים. ביז דאז גוט
 אללער נאציאנען רינגס אומי
 הער אין איהר פערזאממעלט
 איזט, גאלד אונד זילבער
 אונד קליידונגסשטיקקע, אין
 גראסער מענגע. (טו) מויל
 אונד ראם אונד קאמעעל אונד
 עזעל אבער, אללעס טהיר אין
 דיעזען לאגערן, שטירבט הין
 אין יעדער פלאנע. (טז) וואס
 נון פאן אללען דען פעלקערן
 אס לעבען בלייבט, דיא גע
 גען ירושלים אויסגעצאגן זינד,
 דיא ציעהען הינויף פאן יאהר
 צוי יאהר, איהרעם קאניגע צו
 הולדיגען, דעם עוויגען צבאות,
 אונד דאז לויבהיטטענפעסט
 צו פייערן; (יז) אונד וועלכעס
 פאן דען געשלעכטערן דער
 ערדע ניכט הינויף וואללעט
 נאך ירושלים דעם קאניגע צו
 הולדיגען, דעם עוויגען צבאות,
 אויף איהן ואלל קיין רעגן הער
 אכטרייפעלן. (יח) אונד וואל
 לעט דאז געשלעכט מצרים לא
 ניכט

חעלה

ר ש י

יהודה. על כרחי תלחם על ירושלים: (טו) במגפה הזאת. המפורשת למעלה המק נשרו:
 (טז) את חג הסכות. כמו שפירשו רז"ל במסכת ע"א מורה קלה יש לי וסוכה שמה בדליתא
 בשמעתא ראשונה: (יז) הגשם. גשמים ממש להנמיח פירות ארלם ומה ראה לגזור עליהם
 עזירת גשמים לפי שמלות החג על הגשמים הם ארבעת מינים שנולד וניסוך המי' לרבות על
 המים על שהחג זמן גשמי שנה הוא ואלו המסקפקין בחג הסכות לא עליהם יהיה הגשם כך
 למדתי בתוספתא דסוטה: (יח) ואם משפחת מצרים לא תעלה, והן אין לריבוי לגשמים
 שנילוס

ב א ו ר

שגם יהודה אשר יבואו עם חיל הגוים ללחום בירושלים (כאשר זכר לעיל בפרשה י"ג) כאשר יראו
 המה המגפה שישלח ה' בהם, יאספו כל חיל הגוים זהב וכסף ובגדים, ואחר כך ילאו יושבי
 ירושלים ויבזו גס הם (מרד"ק). וטעם אוסף כטעם ותלק שללך דלעיל: (טו) וכן החיה מגפת
 הסוס, כלומר אבל הבהמה לא יבזו להם, כי גס הם ימותו: (טז) למלך ה' צבאות, שהם
 הכירוהו למלך על כל הארץ, וכמו שזכר לעיל (פ' ט'): ולחוג את חג הסכות, לפי שבאותו
 מן חהיה המלחמה ויראו נפלאות הבורא יתעלה ויבואו מדי שנה בשנה לזכרון אותו היום
 (רד"ק), או הטעם לזי שהוא חג האסיף אשר כזכר בלחה העבודה מן השדה: (יז) ולא עליהם
 יהיה הגשם, על הארץ שלא יעלו יושביה אותה שנה לא ירד עליהם מער (הכ"ל): (יח) ואם
 משפחת

הפטרת יום ראשון של סכות

תַּעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא עָלִיהֶם
תְּהִיָּה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגַּף יִהְיֶה
אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג
אֶת־חַג הַסְּכּוֹת: (יט) זֹאת תְּהִיָּה
חַטָּאת מִצְרִים וְחַטָּאת כָּל־
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־
חַג הַסְּכּוֹת: (כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה
עַל־מִצְלוֹת הַסּוֹם קֹדֶשׁ לַיהוָה
וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה
כַּמִּזְרְקִים לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ: (כא) וְהָיָה
כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ
לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַזְּבָחִים
וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבָשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־

הרגוב אשכנזי סג
ניכט הינוף, דעם אויך זאָנסט
קיון רעגען פֿעללט; זא איבער=
פֿעללט אבערמאהלס דיא
פלאַגע זיא, וואָמיט דער עווי=
גע יענע פֿעלקער היימגעזוכט,
דיאווייל זיא ניכט הינוף גע=
צאָגען דאָ לויבה'טטענעסעס
צו פֿייערן. (יט) דיעזעס איזט
מצרים'ס שטראַפֿע; יענעס
דיא שטראַפֿע אַללער איברי=
גען פֿעלקער, דיא ניכט הינוף
ציעהען דאָ לויבה'טטענעסעס
צו פֿייערן. (כ) אין דיעזען
צייטען ווערדען זעלבכט דיא
שעללן דער פֿאָערדעדעס עווי=
גען געהייליגט זיין, אונד דער
טעפֿע אים היזע גאָטטעס
זא פֿיעל זיין, אַלס דער בלוט=
בעקקען פֿאָר דעם אַלטאַרע.
(כא) יעדער טאָפּף אין ירושלים
אונד יהודה ווירד דעם עווי=
גען צבאות געהייליגט זיין,
אונד אַפֿעֿרער זעלבכט קאָנמען, זיא האָלען אונד דאַרינגען קאָכען; אונד קיון כנעני
מערה

יהיה

ר ש י

שילום עולה ומסקה אותה: ולא עליהם. תהיה הגשם שלהם כלומר לא ישקה אותם נילום
וכן תרגום יונתן לא להון יסק נילום: תהיה המגפה. של רעב: אשר יגוף ה'. זאת תהיה
עונש מצרים ועונש כל העמים כמו שאמר לא עליהם יהיה הגשם: (ב) על מצילות הסוס. על
הנקישות שחולין לסוס לנוי בין עיניו אף אותן יקדישו לעשות כלי שרת למזרקים לדס ולסירות
לכסל כשר זבחים לרוז: מצילת הסוס. טוטי'ניר כלע"ז (עיין בהפטרות יום ב' דשנועות חנקוק
ג' ט"ז). (כא) והיה. הסירות שהם היו לדשן (את הדשן) אף הם יהיו של זהב ושל כסף
כמזרקים

ב א ו ר

מישפחה וגו', שעור הכתוב ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא עליהם יהיה הגשם לעולם,
עליהם תהיה המגפה אשר יגוף ה' את הגוים לעונש על אשר לא עלו לחוג את חג הסוכות,
ועם אשר צעבור, ורבים בן (מרד"ק): (יט) זאת וגו', כלל אחר פרט, זאת זכר, דהיינו
המגפה ועלירת הגשם יהיה עונש מצרים וזאת המגפה, וכתב במה דסיים, דהיינו עונש
מצרים. וזם חטאת ידוע שהוא נוסל גם על העונש, כגם עון: (ב) על מצלות הסוס, מצלות
הם שחולין כזוארי הסוסים והם מקשקשים, אותם המצלות יהיו קודש לה' שיעשו מהם סירות
לכסל כהם בבית המקדש, ועם על מצלות כאלו כתוב ומסותח עליהם קודש לה', כן יהיו
נודעים כי הם קודש (מרד"ק), וחד מן חזריא אמר שעורו כמו עד, כלומר אפילו מצלות
הסוסים יהיה קודש: והיה הסירות בבית ה' כמזרקים, פי' רבים כמזרקים, כמו שהיו רבים
המזרקים בבית ה' לזרוק כהם הדם, כי הזבחים יהיו רבים (הג"ל): (כא) ולא יהיה כנעני
עוד

מעהר אים הויוע דעם עוויגען
צבאות זיין.

יהיה כנעני עוד בבית יהודה
צבאות ביום ההוא:

הפטרת יום שני של סכות

במלכים א' סימן ז'

(א) וַיִּקְהֵלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח
הָאֲתָנִים בַּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי: (ב) וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-
הָאָרוֹן: (ג) וַיַּעֲלוּ אֶת-אָרוֹן יְהוָה
וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-כָּל-כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: (ד) וְהַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה וְכָל-עַדְתַּת יִשְׂרָאֵל
הַנּוֹעֲדִים עָלוּ אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן

מובחים

(א) אם מאנאם אתנים, דאז
איזט אם זיעבענטען
מאנאט פֿערזאממעלטע זוך
גאנץ ישראל צום קעניג שלמה,
אום דאז לויכה טטענפֿעסט
צו פֿייערן. (ב) אלס נון דיא
עלטעסטען ישראל'ס אנגע-
קאממען ווארען, הוכען דיא
פריעסטער דיא לארע אויף,
(ג) אונד טרוגען זיא הינאוויף
נאך ירושלים, נעכסט דעם
שטיפֿטסצעלטע, אונד אללען
הייליגען גערעטהען דיא דא-
רין ווארען. דיעס פֿערריכטע-
טען דיא פריעסטער מיט בייא-
הילפֿע דער לויס. (ד) דער קע-
ניג שלמה אבער, אונד דיא
גאנצע פֿאן איהם צוזאממענ-
בערופֿענע נאציאן מיט איהם,
גינגען פֿאך דער לארע איינ-
הער

ר ש י

כמזרקיס אשר לפני המזבח: ולא יהיה כנעני. לא ילערכו לסחורה כמו (ישעיה כ"ג) כנעניה
כנכדי ארץ. ד"א אין באן עני:

(א) בירח האיתנים. תרגום יונתן בירחא דעתיקיא דקראן ליה ירחא קדמאה בחגא וכען
הוא ירחא שביעאה משניתנה תורה וכתיב בניסן הוא ראש חדשים נקרא תשרי
שביעי: (ג) ואת אהל מועד. שעשה משה ונתן שלמה משכנה בית ראשון כמו ששינו בתוספתא
דקוטה: אשר באהל. אשר נטה דוד לארון:

כנפי

ב א ו ר

עוד בבית ח', פי' הרי"קס כי על הגבעונים אמר שהיו חוטבי עלים ושואבי מים בבית המקדש
לא יהיו שם עוד, כי מגדולי הגוים יהיו עובדי הנהנים:

(א) האתנים, לדעת המפרשים נקרא החודש השביעי בשם זה, לפי שבו אוספים הפירות
והתבואות, והם חיי וחזק האדם, וכן איתנים לשון חזק הוא, ולדעת חז"ל צעבור
שנולדו בו האבות, ולדעתי לפי שבו האדמה קשה ואין הזמן לזרוע ולעבוד, ויהיה עעמו כעס
נחל איתן וכו' ויתורגם לס"ז (ברצף = מןאקאט): בחג, הנ' במקום צעבור, והוא חג הסכות,
ע"י פירוש זה יתורן קשית המפרשים: (ג) הבחנים והלויים, הנהנים הארון, והלויים האהל,

ד"ק

הפטרת יום שני של סכות

מִזְבְּחִים צֵאן וּבָקֵר אֲשֶׁר לֹא יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֵרֶב: (ה) וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים: (ו) כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בְּדֵי מִלְמַעְלָה: (ז) וַיֵּאָרְכוּ הַבְּדִים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבְּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ח) אֵין בְּאֲרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שֵׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ט) וַיְהִי

בצאח

תרגום אשכנזי סג

הער, אונד אפפערטען איינע אונזעהל בארע מענגע פאן רינג דערן אונד שאפען, (ה) ביו ענדליך דיא פריעסטער דיא בונדעסלאדע דעס עוויגען אן איהרען געהעריגען ארט גע- בראכט האטטען, נעמליך אינע געהאלב דעם קאהרס, אין דאז אללערהייליגסטע, אונ- טער דיא פליגעל דער כרוכים. (ו) דען דיא כרוכים שטאנדען מיט אויסגעברייטעטען פלי- געלן איבער דער בונדעסלא- דע, זא דאס דורך זיא זאווהאל דיא לאדע אלס דיא טראגע- שטאנגען פאן אבען גאנץ בע- דעקט וואורדען. (ז) דיעזע טראגע-שטאנגען אבער האט- טע מאן אים זאפיעל פערלענ- גערט, דאס מאן איהרע שפיט- צען שאן אס איינגאנגע דעם קאהרעס איננע וואורדע. יע- דאך אויסערהאלב דעס זעלבען ווארען זיא ניכט צו זעהען; אונד זיא בליעבען דאזעלבסט ביו אויף דיעזען טאג. (ח) אין דער

לאדע וואר ניכטס אלס דיא צווייא שטיינערען טאעלן, וועלכע משה אס בערנע חורב היניין געלעגט, וואזעלבסט דער עוויגע איינען בונד געמאכט מיט דען קינדערן ישראל'ס, נאך איהרעם אויסצוגע אויס מצרים. (ט) וויא נון דיא פריע- סטער

ר ש י

(ה) כנפי הכרוכים. אותן שעשה שלמה העומדים על הגליהם בקרקע ואין אלו כרוכים של כפורת שעל הארון: (ו) אל מקום הארון. מקיר אל קיר כמו שאמר למעלה בענין: (ז) ויראו ראשי הכדים. כפוכות שכנגד הפתח באמה טרקסין יכול יהיו מרקעין בה ויולאין תלמוד לומר ולא יראו החובה הא כיול דוחקין ובוטלין כמין שני דדי אשה בענין שני' בין שדי ילין (שיר א' י"ג): בלאת

ב א ו ר

(ד"ק ושאר מפרשים): (ה) דביר, למעלה פרשה וי"ו פסוק י"ט כתב הרד"ק ושאר מפרשים הדביר קודש קדשים הוא, וע"ש: (ז) ויראו, עשו אותם יותר ארוכים משל משה, כי אלל משה היה שיעור קודש קדשים עשר אמות ופה עשרים אמות (רלב"ג): (ח) אין בארון, לשלול שברי לוחות: אשר כרת, שעורו אשר עס כרת, דהיינו כחורב שזכר, כדכתיב (דברים ה' ב') ה' אלהינו כרת עמנו ברית בחורב, שמוסב בהדיא על העשרת הדברות (עיין שם): ה'

תרגום אשכנזי

סטער אויס דעם הייליגטהום וועדער העראויסגינגען, דא ערפיללעטע דיא וואלקע דען גאנצען טעמפעל, (י) זאדאס דיא פריעסטער וועגען דער וואלקע איהר אמט ניכט פער- ריכטען קאננטען, דען דיא העררליכקייט דעם העררן ער- פיללעט דאז גאנצע הויז. (יא) דא שפראך שלמה: עווי גער! דער דוא פערשפראכסט אין דיעזער וואלקע צו טהרא- נען! (יב) דיר צור וואהנונג הא- בע איך דיעזען טעמפעל געבוי- עט, געווידמעט צור רעזידענץ אויף עוויגען צייטען. (יג) דא- רוף וואנדטע דער קעניג זיין אנגעוויכט צום פאלקע אונד זעננעטע עס, וועהרענד וועל- כער צייט דיא גאנצע פערזאם- לונג ישראל'ס אויפערעכט שטאנד. (יד) אלסדאן שפראך ער: געלאכט זייד דער עוויגע, דער גאטט ישראל'ס, דער דורך זיינע אללמאכט איטשט ערפיללעט, וואס ער מיינעם

הפטרת יום שני של סכות

בצאת הכהנים מן הקדש והעני מלא את בית יהוה: (י) ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת מפני העני כי מלא כבוד יהוה את בית יהוה: (יא) אז אמר שלמה יהוה אמר לשכן בערפל: (יב) בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך עולם: (יג) ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וכל קהל ישראל עמד: (יד) ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובידו מלא לאמר: (טו) מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים לא בהרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות

שמי

פאטער דוד פעהר הייסען האט, אינדעם ער שפראך: (טו) פאן דער צייט אן, דא איך מיין פאלק ישראל אויס מצרים צאג, האבע איך מיר נאך ניע איינע שטארט אונטער אללן שטעמ- מען ישראל'ס אויסערוועהלט, אום מיר דאזעלכסט איינען טעמפעל בויען צו לאססען, ווא-

רוף

ר ש י

(ט) בלאת הכהנים מן הקדש - הכהנים שנאפו הארון בדביר כשילאו שרתה שכינה בהיכל: (יא) אז אמר שלמה - כשראה העני אמר עתה רואה אני שהשכינה שורה בבית שבניתי שהרי כך הנטיח לאבי ולבני וכלבני בני עני וערפל והיכן אמר כי בעני אראה על הכפורת (ויקרא ט"ז ב') כך שזייה בספרי: (יב) לשבתך עולמי - שמשכנת לא הותרו הנמות ולא שרתה שכינה במקום אחר: (יד) אשר דבר בפיו - שיתן לו בן שכינה בית: ובידו מלא - קיים את דברו ביזו הטובה: (טו) מן היום וגו' - את זו דבר אל דוד אבי:

והיה

ב א ו ר

(יא) ה' אמר, לדעתי נחסר יחס המלטרף, ושעורו אשר אמר ובי' כמו שבי' בעני אראה וגו': (יג) ויברך, כה לא נכתבה הנכבה רק מפורשת להלן, ואחר הנכבה אמר ברוך ה' אלהי ישראל וגו'. ויש מברשים את כמו עס, ושעורו ויבך עס העס את ה': (יד) לאמר, מלת לאמר

הפטרת יום שני של סכות

שְׁמֵי שָׁם וַאֲבַחַר בְּדוֹד לְהִזוֹת
עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (טו) וַיְהִי עִם-
לִבִּי דוֹד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (יז) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֱלֹהֵי דוֹד אָבִי יַעֲן אֲשֶׁר הָיָה
עִם-לִבִּי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁמִי
הַטִּיבֶת בִּי הָיָה עִם-לִבִּי:
(יח) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי
אִם-בְּנֶה הַיָּצֵא מִחִלְצִיךָ הוּא-
יִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁמִי: (יט) וַיִּקָּם
יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם
תַּחַת דוֹד אָבִי וַאֲשַׁבּוּ עַל-כַּסְפֵּי
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה
הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
(כ) וַאֲשֵׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר-
שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם-
אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

תרגום אשכנזי סה

רויף מיין נאמע גענאננט ווער =
דע, (אונד אויך נייע איינען
מיין ערקאָהרען, צום פֿירשטען
איבער מיין פֿאַלק; איצט אַבער
האַבע איך מיר ירושלים ער =
וועהלט, דאַס מיין נאמע אויף
זיא גענאננט ווערדע), אונד
האַבע דוד ערקאָהרען, איבער
מיין פֿאַלק צו העררשען.
(מ) אונד אַלס מיין פֿאַטער דוד
דאַמאַהלס וויללענס וואַר, דעם
נאמען דעם עוויגען, דעם גאַט =
טעם ישראל'ס, איינען טעם =
פעל צו בויען; (יז) אויחם, מיי =
נעם פֿאַטער דוד, זאָגען לייעס:
דיעזער געפֿאַסטע פֿאַרוואַטן
מיר איינען טעמפעל צו בויען
איזט צוואַר זעהר גוט; (יח) נור
דוא זאָללסט איהן נאָך ניכט
אויספֿיהרען, זאָנדערן דיין
זאָהן דער דיר ווירד געבאַרען
ווערדען, ער ווירד מיר דען
טעמפעל בויען. (יט) אונד זאָ
איזט נון אויך זאָללעס ערפֿיל =
לעט וואַס דער עוויגע גע =
שפּראַכען, איך בין אַן מינינס
פֿאַטערס שטאַטט געקאַממען,
אונד זיטצע אויף דעם טהראָן
ישראל'ס, וויא דער עוויגע

פֿערהייסען; האַבע אויך ווירקליך דיגעזען טעמפעל צו עהרען דעם עוויגען, דעם גאַטטע
ישראל'ס ערבויעט, (כ) אונד דאַזעלכסט איינען אָרט פֿיר דיא לאַדע אַנגעווייעזען, אין
וועלכער דער בונד דעם עוויגען אויפֿגעוואַהרעט ווירד, דען ער מיט אונזערן פֿאַרפֿאַהרען
געמאַכט, אַלס ער זיא אויס דעם לאַנדע מצרים געפֿיהרט האַט.

ווען

ב א ו ר

לאמור מוסב למעלה על דבר בסוף (מק"ק): (טו) ואבחר בדוד, כתב הרד"ק למה שהקדים
לא בחרתי בעיר היה לו לומר ואבחר בירושלים וכו' ע"ש. ובאמת הכותב ספר דברי הימים
השלים את החסרון, כי שם נאמר לא בחרתי בעיר וגו' ולא בחרתי באיש להיות נגיד על עמי
ישראל, ואבחר בירושלים להיות שמי שם, ואבחר בדוד וגו' (ד"ה ב' וי"ו ה' וי"ו). וגם
בתרגומי השלמתיו: (יח) היוצא מהלציד, לדעתי בא לאמר לו בנך אשר יולד לך, ולא בנך
אשר נולד לך, כי רמז לו על שלמה אשר נולד לו אחר הדברים האלה:

הפטרות שבת חול המועד של סכות

ביחזקאל סימן ל"ח. *

(ה) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא בְּזֶמַח גֹּגֶן
עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר
אֲדַנִּי יְהוָה תַּעֲלֶה חֲמַתִּי בְּאִפִּי:
(ג) וּבְקִנְיַתִּי בְּאִשׁ-עֲבָרְתִּי
דִּבְרַתִּי אִם-לֹא בַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה
רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל:
(ג) וְרַעֲשׂוּ מִפְּנֵי דְגֵי הַיָּם וְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְחַיֵּית הַשָּׂדֶה וְכָל-הַרְמֵשׁ
הַרְמֵשׁ עַל-הָאָדָמָה וְכָל הָאָדָם
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה וְנִהְרָסוּ
הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדַרְגּוֹת וְכָל-
הַחֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל: (ד) וּקְרָאתִי
עֲרִיו לְכָל-הָרִי הָרֹב נֶאֱמַר אֲדַנִּי

(ה) ווען נון דער בעשטימטע
טאג ערשיינט, דער טאג
נעהמליך און וועלכעם גוג
ישראל'ס לאנד איבערפאללען
ווירד, שפרייט דער הערר
דער עוויגע, דאן זאלל מין
גרים פאר מיר אויפשטייגען.
(ג) לענגסט שאן האבע
איך עם אין מיינעם איינער,
אין מיינעם צאָרנעם וואוטה
אויסגעשפראכען, דאס עם
דזעם טאגע ניכט אויסכלייכט
דאז שרעקליכע ערדבעען,
וועלכעם אין ישראל'ס לאנד
ענטשטעהען זאלל. (ג) פֿישע
דעם סעערעם, פֿאָגעל אין
ליפטען, ווילד דער פֿלור,
אללעם געווירם דאז אויף ער-
דען קריעכט, אונד אללע מענ-
שען אויף דער אָבערפֿלעכע
דער ערדע, זאללען פֿאר מיי-
נעם צאָרן צוריק בעבען; בער-

יהוה
גע זאללען איינשטרענען, וועללע איינפאללען אונד יעדע מויער צו באָדען זינקען. (ד) לויט
ווערדע איך אויסרויפן; שווערדט איבער איהן אויף אללען מיינען בערגען! דאן זאלל איינעם יע-
דען

ר ש י

(א) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא. בַּיּוֹם זֶה גֹגֶן עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל וְגו': (ב) רַעַשׁ גָּדוֹל. עַל יְדֵי קִלְוֹת
וְרַעֲמִים כְּמוֹ שֶׁהוּא אֹמֵר: (ג) וְנִפְּלוּ הַמְּדַרְגּוֹת. אֲנִי שְׂמַעְתִּי שֶׁהֵם סְלֵעִים הַזְּקוּפִים וְחֲלוּיִים
וְנִיחָיִים כְּנוֹפְלִים וְאֲנִי אֹמֵר הֵם חֲלוּיִים מְגֻלִּים שְׂחוֹפְרִים סְבִיב וְזוֹרְקִים הַעֵפֶר בְּאִמְלַע לַהֲגִבִּיהַ
הַחַל וְצִוִּי מְדַרְגּוֹת אֲשֶׁלְּגוֹ"שׁ בְּלַע"ז (טטופען, זייטערטפֿרֿוֹטטען עיין מרפא לשון עירובין
ע"ז ב' ד"ה ששליכות יו) כְּדִי שִׁיעֲמוּד הַעֵפֶר וְלֵאחַר שֶׁנִּכְנַשׁ יִפֹּה נוֹטֵלִין הַמִּלְבָּנִים מֵעֲמִידֵי
הַמְּדַרְגָּה: (ד) וּקְרָאתִי עֲרִיו לְכָל הָרִי. לְכָל חֶרֶב זֶהם וְעֲלִיו קְרָאתִי וְזִמְנָתִי וְזֶה הִיא הַחֶרֶב
שֶׁאֲקָרָא

ב א ו ר

(א) בַּיּוֹם הַהוּא, בַּיּוֹם אֲשֶׁר יִדְעָתִי: (ב) אִם לֹא, זֶה דֶּרֶךְ הַהֲנַטְחָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּלוֹמַר
שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב: (ג) הַמְּדַרְגּוֹת, הֵם הַרִים עֲשׂוּיִים בְּיַד אֱלֹהִים סְבִיב לְמִקּוֹם מוֹשְׁבֹתָם מִפְּנֵי
לִימַת שׁוֹנָאִים, וְעוֹשִׂים לָהֶם מְדַרְגּוֹת מְדַרְגּוֹת לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם בְּנִקְל: (ד) וּקְרָאתִי עֲרִיו לְכָל
הָרִי

(* מַעֲמָם לְהַפְטֵרָה הַזֹּאת בְּשַׁבַּת ח' ה'מ'. מִפְּנֵי שֶׁקוֹרֵין פֶּרֶשֶׁת רַחֵם חַתָּם חוֹמֵר חֲלֵי הַמַּסְפֵּרֶת מִחֲרוֹן הַיָּם עַל עֲמוֹ
בְּמַעֲשֵׂה עַבְל וְחֵךְ נָחַם עַל הַרְעָה לְעַמּוֹ, וְעִיֵן הַפְטֵרָה הַזֹּאת קְרוֹב לָהּ.

הפטרת שבת חול המועד של סכות
יְהוָה הָרַב אִישׁ בְּאֶחָיו תִּהְיֶה:
(ה) וְנִשְׁפָּטְתִּי אִתּוֹ בְּדָבָר וּבְדָם
וּגְשָׁם שׁוֹטֵף וְאֶבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ
וּגְפָרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל-אֲגָפָיו
וְעַל-עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
(ו) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי
וְנֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ
כִּי-אֲנִי יְהוָה: (ז) וְאַתָּה בֶן-אָדָם
הִנָּבֵא עַל-גּוֹג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא
רֹאשׁ מִשָּׁךְ וְתָבֵל: (ח) וְשַׁבְּבִיתִךָ
וְשִׂשְׂאֲתִיךָ וְהִעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי
צָפוֹן וְהִבֵּאתִיךָ עַל-הַיַּרְי
יִשְׂרָאֵל: (ט) וְהִכִּיתִי קִשְׁתְּךָ מִיַּד
שְׂמֵאלֶךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינֶךָ אֶפִּיל:

תרגום אשכנזי סו

דען שווערדט ווידער זיינען
 כרודער זיין (דאן הייסט, זיא
 זעלבסט זאללן זיך אונט אײנ-
 אנדער אויפרייבען) ! שפריכט
 דער הערר דער עוויגע. (ה) מיט
 מאַרד אונד בלוטבאָר ווילל
 איך שטרעפֿגעריכט איבער
 איהן האַלטען; פלאַטצערענען,
 שלאַססען, פֿייער אונד שווע-
 פֿעל זאלל העראַכפֿאללען אויף
 איהן, אונד אויף זיינע הילפֿס-
 טרופפֿען אונד אויף דיא מענגע
 פֿאַלקס דיא מיט איהם איזט.
 (ו) דאָן ווערדע איך האַכנע-
 פֿריעזען, געהייליגט, אונד
 פֿערעהרט ווערדען פֿאַר פֿיע-
 לער פֿעלקער אויגען, ווען זיא
 איינזעהען, דאַס איך דער עווי-
 גע בן. (ז) אונד נון ווייזנאָ-
 גע דוא, מענשען זאָהן! אי-
 בער גוג, אונד פֿערקינדע: זאָ
 שפריכט דער הערר דער עווי-
 גע: זיהע איך וואַר בייא דיר,
 גוג! ערשטר פֿירשט פֿאַן משך
 אונד חובל! (ח) איך האַבע דיך אויפֿגעוויגעלט, דיך אַנגערייטצט, הערויפֿגעהאַלט אויס
 דען מיטטערנעכטליכען ווינקעלן אונד נאָך ישראָל'ס געבירג הינגעפֿיהרט; (ט) יעטצט
 שלאָג איך דען באַגען דיר אויס דער לינקען, ווערפֿע אויס דער רעכטען דען פֿייל נידער.
 אויף

ר ש י

שאַקראַ עליו חרבס של עלמס חרב איש באחיו: (ה) ואבני אלגביש. אבני ברד המאירות
 כאבנים טובות שמשם גביש כענין שנאמר ראמות וגביש ורבותינו אמרו על גב איש אבני ברד
 שהתחילו לירד על מזרים ועמדו באויר על גב האיש מזה שהתפלל שלא ירדו כענין שנאמר
 לא נתך ארצה לא הגיע לארץ: (ח) וששאתיך. כמו והשאתיך על עמי כמו לא ישא אויב בו:
 והשיקו

ב א ו ר

הרי חרב, וקראתי לאמר: שיבוא עליו חרב על כל הרי: (ה) ונישפטי אתו, כלומר עליו:
 אלגביש, הוא אבן הכרד הגדולה ובהירא כזכוכית וכמראה הגביש: (ו) וידעו, אחרי שידעו
 שאני ה' אז והתגדלתי והתקדשתי: (ז) הנני אליך, הנה הייתי אליך כלומר אתך:
 (ח) ושבבתיך, כתרנומו ואשדלניך, חזקתי את לבך לכף לנחת למלחמה: וששאתיך, מלשון הנחש השיאני
 רש"י

תרגום אשכנזי

(ו) אויף ישראל'ס געבירגע זאלסט דוא הינפאללען, דוא דינע הילפסטרופען אונד דער גראסע טראס דער בייא דיר איזט; דעם גייער, אללען רויכפעגעלן אונד דעם ווילד דער פלור, האבע איך דיך צום פראם בעשטיממט. (יא) אויף דעם פעלדע זאלסט דוא אומ-קאממען, דען איך האב' עס זא אויסגעשפראכען, זאגט דער הערר דער עוויגע. (יב) אויך אין מגוג ווערדע איך פייער אנלעגען, אונד בייא דענען דיא אויף דען אינוועלן וועגען איהרער זיכערהייט וואהנען, דאס זיא ערפאהרען דאס איך דער עוויגע זיא. (יג) מיינען הייליגען נאמען ווילל איך פערקינדען אונטער מיי-נעם פאלקע, נייע ווילל איך דיעזען מיינען הייליגען נאמען מעהר ענטהייליגען לאססען, אונד דיא נאציאנן זאללען אינ-נע ווערדען דאס איך דער עווי-גע זיא, געהייליגט אין ישראל. (יד) זיעהע עם האט איינגע-טראפען, אונד איזט פארא-בער, שפריכט דער הערר דער עוויגע, דאס וואר דער טאג דען איך פעהרייסען! (טו) דא=

הפטרת שבת חול המועד של סכות
(י) על-הרי ישראל תפול אהה
וכל-אגפיה ועמים אשר אתך
לעית צפור כל-כנף וחית השדה
נתתיה לאכלה: (יא) על-פני
השדה תפול כי אני דברתי נאם
אדני יהוה: (יב) ושקהתי-אש
במגוג ובשבי האיים לבטח
וידעו כי-אני יהוה: (יג) ואת-שם
קדשי אודיע בתוך עמי ישראל
ולא-אחל את-שם-קדשי עוד
וידעו הגוים כי-אני יהוה קדוש
בישראל: (יד) הנה באה ונהיתה
נאם אדני יהוה הוא היום אשר
דברתי: (טו) ויצאו ישבי וערי
ישראל ובערו והשיקו בנשק
ומגן וצנה בקשת ובהצים ובמקל
יד וברמה ובערו בהם אש שבע
שנים: (טז) ולא ישאו עצים מן-
השדה ולא יחטבו מן-היערים

כי

רויף ווערדען דיא איינוואהנער דער שטערטע ישראל'ס הערויסגעהען, אינד ווער-
דען ברענגען אונד הייטצען מיט וואפען, שילד, וועהרע, באגען, פייילע, קיילע אונד
לאנצע; גאנצע זיעכען יאהרע לאנג ווערדען זיא איהר פייער דאמיט אנלעי-
גען. (טז) זיא ווערדען קיין האלץ פאם פעלדע האלען, אין דעם געהעלצע ניכט
פעל-

ר ש י

(יג) ולא אחל את שם קדשי. שפלותם של ישראל חלול שמו הוא נאמור להם עם ה' אלה ולא יכול להכילם:
(טו) והשיקו. כמו תנור שהסיקוהו כלשון משל: בנשק. אל"ת ארמורא"ש כלע"ז (מיט זיהרען
וואפ=

ב א ו ר

(רש"י): (יב) לבטח, למען שבת בטח: (יג) ולא אחל, לא אויף עוד לחלל:

הפטרת שבת חול המועד של סכות
**כִּי בִנְשָׁק יִבְעֲרוּ אֶשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־
שְׁלֵלֵיהֶם וּבָזוּ אֶת־בְּזוּיָהֶם נָאִם
אֲדֹנָי יְהוִה: (יז) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא
אֶתֶּן לְגוֹג וּמְקוֹם־שָׁם קֶבֶר
בְּיִשְׂרָאֵל גֵּי הָעֹבְרִים קִדְמַת הַיָּם
וְחִסְמַת הַיָּם אֶת־הָעֹבְרִים וְקָבְרוּ
שָׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הַמּוֹנֵה
וְקָרְאוּ גֵי הַמּוֹן גּוֹג: (יח) וְקָבְרוּם
בְּבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת־
הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים: (יט) וְקָבְרוּ
כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם
יוֹם הַקְּבָרִי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:
(כ) וְאֲנָשֵׁי תְּמִיד יִבְדִּילוּ עֹבְרִים
בְּאָרֶץ מְקַבְּרִים אֶת־הָעֹבְרִים**

תרגום אשכנזי סז
פעללען, דען זיא קעננען
וואפעען ברעננען, דאז גוט
איהרער ערראבערער מאפען
זיא צור בייטע, אונד פלינדערן
איהרע רייכער, שפריכט דער
הערר דער עוויגע. (יז) ענדליך
ערשיינט דיא צייט, דאס איך
גוג גראבשטעטטע אין ישראל
פערשטאטטע; דאז טהאל
דער איבערפאהרט עסטליך
אז דעם מערע(גונמעהר איזט
דיא איבערפאהרט געהעממט)
דארט זאלל מאן גוג מיט דער
גאנצען ארמעע בעגראבן,
אונד עם דארנאך נעננען:
(גיא המון גוג) דאז טהאל
דער שלאכט גוג'ס.
(יח) זיעבען מאנאטע לאנג ווירד
ישראל אימער וועג בעגראבן
בען, אום דאז לאנד וויערער
צו רייניגען. (יט) אללעם פעלק
אום לאנדע זאלל בעגראבען
העלפען, דאמיט איהנען צום
ריהמליצען אנדענקען בלייבע

דער טאג אן וועלכעם איך מיך גראס געצייגט, שפריכט דער הערר, דער עוויגע. (כ) אונד
מאן זאלל לייטע אויסזאנדערן דיא אימער דאז לאנד דורכשטרייפען, אום נאכצוהווען

אח

ר ש י

וואפעען): (יז) ארץ לגוג מקום שם קבר. מקום שיהא שם קבר להם לפי שהוא מזרעו של
יפת שנסה את ערות אביו לפיכך זכה לקבורה: גיא העוברים. גיא שם עוברים את ים כנרת
להניח משם פירות גנוסר תמיד: קדמת הים. תרגם יונתן מדנת ים גינוסר: וחיסמת היא
את העוברים. וסוגרת היא את העוברי' כמו לא תחסום שרוב פגרים שיפלו שם יחדלו את
העוברי' מעבור לפיכך יעברו עליה' ויקברו אותם ומנסה פתרו בספרו יחסמו את אהם מלהריח
ריח הפגרי': (יט) וקברו כל עם הארץ. שמו שם: והי' להם לשם. כל האומי' יספרו את
שםם לשבחם לחסד אין לך באומה זו רחמני' יש לך אדם שקובר את אויבו שעמד עליו להורגו:
(כ) ואנשי תמיד. אנשים המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעבור בארץ ללקט את המפוזרי':
מקברי' את העוברים. מקברים עם העוברים את הפגרי' החוסמים ומעבדים את המענר
שהעוברים

ב א ו ר

(יז) וחסמה, עתה היא חסמת שאין איש יכול לעבור בו מפני ההרוגים: (כ) ואנשי תמיד,
שעור הכתוב, ויבדילו אנשים עוברים תמיד בארץ: מקברים את העוברים, שילכו מקברים

עס

תרגום אשכנזי

וויא נאך וועלכע איבער דער ערדע ליגען געבליעבען זינד, דאמיט דאז לאַנד ביז נאך פֿער- לויף פֿאָן זיעבען מאָנאַטען גע- רייניגט ווערדע, אונד דיעזע זאָללען טאָרטען-גרעכער מיט זיך פֿיהרען; (כא) וויאָ נון דיא שטרייפֿענדען אויף איהרעם גאַנגע איין מענשען-געביין ער- בליקען, דאָ ריכטען זיא זאָ גלייך איין מערקמאַל אויף, אונד דיעס בלייבט זאָ לאַנגע שטעהען ביז דיא טאָרטען-

הפטרת שבת חול המועד של סכות
את הגותרים על פני הארץ
לטהרה מקצה שבעה חדשים
יהקרו: (כא) ועברו העברים
בארץ וראה עצם אדם ובנה
אצלו ציון עד קברו אתו
המקברים אל גיא המון גוג:
(כב) וגם שם עיר המונה וטהרו
הארץ:

גרעכער דאז געביין אין גיא המון גוג בעערדיגט האַבען ווערדען; (כב) נאָכרעם זיא דאָ לאַנד גערייניגט האַבען ווערדען, זאָלל אויך דיא שטאַרט אויף קינפטיג המונה הייסען.

הפטרות שמיני עצרת

כמלכיס א' סימן ח'.

(א) ויהי וכלות שלמה להתפלל
אל יהוה את כל התפלה
והתחנה הזאת קם מלפני מזבחה
יהוה מברע על ברכיו וכפיו

(א) אַלס שלמה דאָ געבעט פֿאַללענדעט, אונד אויפֿ- געהערט האַטטע פֿאַר דעם עוויגען צו פֿלעהען, שטאַנד ער אויף פֿאָן דעם אָרטע פֿאַר דעם אַלטער, אַללואָ ער מיט גען היממעל אויסגעשטרעק- טען האַנדען אויף זיינען קניען גע-

פרשות

ר ש י

שהעוברים את היס מקברים אות' להנחתם. את העוברים עם העוברים כך שמעתי וכן תרגום יונתן: את הגותרים על פני הארץ. רחוק מן המעבר שאין העוברי' את היס מתעסקים בהם לקיבורם יקברום אלה המותמדי' ומובדלים לכך: מקצה שבעה חדשים. יכלו מרבית הסגרים הנראי' לעינים להקבר ומאז והלאה יקברו בארץ מקום המסתרי' בחושים ובין הקוליס ויקברו מה שימלאו: (כא) ועברו העוברים בארץ. הולכי דרכים שיראו עלם אדם ובנו אללו ליון סימן שיס באן עלם של מת כדי שיפראו ממנו הולכי דרכים ועושי טהרות: עד. בא אנשי התמיד המובדלים לחקור וקברו אותן: (כב) וגם שם עיר המונה. וגם העיר ששמה עיר הומיה מרוב אדם היא עיר הרשעה וגם היא חיל יושביה שם יקברו: וטהרו. ישראל בארץ את טהרותיהם ותרומותיהם. המונה לא מפיק ה"א לפי שה"א אחרונה משמשת שם דבר המונה כמו הומיה: ככל

ב א ו ר

עם העוברים, והעוברים יקברו אחרי הסגרים ויעמידו ליון, והמקברים יקברו אותם: (כב) וטהרו, אחרי שטהרו את הארץ יקרא שם העיר המונה:
(א) החפלה והתחנה הנזכרת בפרשה שלמעלה: מכרוע על ברכיו, שגורו קם מן המקום אשר

פְּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: (ג) וַיַּעֲמֵד וַיְבָרֵךְ
 אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל
 לֵאמֹר: (ג) בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן
 מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר
 דִּבֶּר לֵאמֹר לְדַבֵּר אֶחָד מִכָּל
 דִּבְרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה
 עֲבָדוֹ: (ד) יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ
 כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֶל־
 יַעֲזֹבֵנוּ וְאֶל־יִטְשֵׁנוּ: (ה) לְהַטּוֹת
 לְבַבְנוּ אֲרִיז לְלַכֵּת בְּכָל־דַּרְכָיו
 וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְהִקְיֹו וּמִשְׁפָּטָיו
 אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: (ו) וַיְהִי
 דְבַר יְיָ אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לְפָנָי
 יְהוָה קְרֹבִים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 יוֹמָם וּלְיָלֵה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
 עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־
 יוֹם בְּיוֹמוֹ: (ז) לְמַעַן דַּעַת כָּל־
 עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא אֱלֹהֵים

געלעגען האַטטע, (ג) שטעלל־
 טע זיך הין, זעענגעטע דיא
 גאַנצע פֿערוואַמלונג ישראל'ס
 מיט לויטער שטיממע, אונד
 שפראך: (ג) געלאַבט זייא
 דער עוויגע, דער זיינעם פֿאַל־
 קע ישראל רוהע פֿערשאַפֿט
 האַט, אונד ניכט איינע איינ־
 ציגע זיינער פֿערהייסונגען אונ־
 ערפֿיללעט געלאַססען, דיא
 ער דורך זיינען קנעכט משה
 פֿערקידעטע. (ד) אַ דאַס
 דאָך דער עוויגע אונזער גאָטט
 נאָך פֿערנער מיט אונז זייא,
 וויא ער מיט אונזערן פֿאַר־אַל־
 טערן געוועזען, אונז נייע פֿער־
 לאַססע, נייע פֿערשטאַסע!
 (ה) זאָנדרען אונזער הערץ
 נייגע צו איהם, דאַמיט וויר
 אין זיינען וועגען וואַנדלען,
 אונד אַללע זיינע געבאָטע,
 געזעצע אונד רעכטע אויסצו־
 איבען לערנען, דיא ער אונ־
 זערן עלטערן בעפֿאַהלען האַט;
 (ו) אונד אַ דאַס דיעזע טיינע
 וואַרטע דיא איך פֿלעהענטליך
 צום עוויגען געשיקט, דעם
 עוויגען אונזערעם גאָטטע נאָ־
 הע זיין מעגען, טאַג אונד

נאַכט, אויף דאַס ער נאָך דיעזער ווייזע פֿערפֿאַהרע, געגען זיינען דיענער, אונד געגען
 זיין פֿאַלק ישראל, בייא דען יעדעסמאָהליגען צייט = אומשטענדען; (ז) דאַמיט אַללע
 נאַציאָנען דער ערדע ערקעננען מעגען, דאַס דער עוויגע אַלליין גאָטט זייא אונד קיי־
 גער

ר ש י

(ג) ככל אשר דבר. והיכן דבר והניח לכם מכל אויביכם: (ו) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו

ב א ו ר

אשר בהתפללו היה כורע שם לפני המזבח בפרשת כפים למעלה: (ו) משפט עבדו, מלשון
 כמשפט הננות יעשה לה, כלומר שיהיו דבריו אלה קרובים לפני ה', כדי שיעשה תמיד לעבדו
 לעמו, כאותו המשפט ובאותו הדרך שזכר בתפלתו, וכדמתורגם בלשון אשכנז: דבר יום
 ביומו, כלומר בכל מה שהוא עסק אותו היום ואותו השעה שלריבין לו אז, וכפי הפרטים
 שזכר

תרגום אשכנזי

נער מעהר; (ח) דאס אבער
אויך איהר נור פֿערנער אינגע-
טה ילטען הערצענס בלייבט
געגען דען עויגען אונזערן
גאָט, אונד נאָך זיינען גע-
זעטצען וואַנדעלט, אונד זיינע
געבאָטע בעאַבאַכטעט, זאָ וויא
יעצט געשיהט. (ט) דער קאָ-
ניג שלמה אונד דיא גאַנצע
פֿערזאַמלונג בראַכטען דעם
עויגען הירויף פֿיעלע פֿריידענ-
אַפֿפֿער. (י) דיא אַנצאַהל
דיעזער פֿריידענאַפֿפֿער דיא
שלמה דעם עויגען צו עהרען
ברינגען ליעם, בעליעף זיך
אויף צווייא אונד צוואַנציג
טויזענד רינדער, אונד הונ-
דערט אונד צוואַנציג טויזענד
שטיק קליינעם פֿיה, וואַמיט
דער קאַניג אונד דיא זעמטלי-
כען קינדער ישראל'ס דאַן
גאָטסליכע הויז אינגווייהעטען.
(יא) אַן דיזעם טאַגע ליעם
שלמה אויך דען אינגערן אומ-
פֿאַנג דעם פֿאַרהאַפֿט, וועל-
כֿער פֿאַר דעם טעמפעל וואַר,
הייליגען, ווייל מאַן דאַועלכסט
פֿיעלע דער בראַנדאַפֿפֿער,
טעהלאַפֿפֿער, אונד דער

הפטרת שמיני עצרת

אין עוד: (ח) והיה לבבכם שלם
עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו
ולשמר מצותיו כיום הזה:
(ט) והמלך וכל ישראל עמו
זבחים זבח לפני יהוה: (י) ויזבח
שלמה את זבח השלמים אשר
זבח ליהוה בקר עשרים ושנים
אלף וצאן מאה ועשרים אלף
ויחנכו את בית יהוה המלך
וכל בני ישראל: (יא) ביום ההוא
קדש המלך את תוך החצר
אשר לפני בית יהוה כיעשה
שם את העלה ואת המנחה
ואת חלבי השלמים כי מזבח
הנהשת אשר לפני יהוה קטן
מהכיל את העלה ואת המנחה
ואת חלבי השלמים: (יב) ויעש

שלמה

פֿעטט = שטיקקע דער פֿריידענאַפֿפֿער דאַרבריינגען מוסטע, אינדעם דער קופֿפֿערנע
אַלטאַר אים טעמפעל צו קליין וואַר, אום אַללע דיא בראַנדאַפֿפֿער, מעהלאַפֿפֿער אונד
פֿעטט = שטיקקע דער פֿריידענאַפֿפֿער צו פֿאַססען. (יב) צו דיזעזער צייט פֿייערטע

שלמה

ר ש י

עמו. לתבוע עלבונם מיד האויב: (יא) את תוך החצר. דברים נכתבן דברי רבי יהודה.
קדש את רלפת העזרה בקדושת מזבח להקטיר על הרמפה: כי מזבח הנחשת. מזבח
האבנים שעשה תחת מזבח הנחשת קטן מהכיל את העולה ואת המנחה שהרבה להביא
אמר לו רבי יוסי והלא כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה על המזבח שעשה משה וכשאתה
מגיע לתבונן אמות ולמנין עולות זה של אבנים גדול משל משה שמזבח משה מקום מערכתו
חמה על חמה וזה היה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד הרי של שלמה חמש מאות ושבעים ושל
כשל משה אס כן מהו קדש המלך את תוך החצר שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברלפתה וקטן
מהכיל כשל משה הוא אומר כאדם שאומר לחניו ננס פלוני ופסול לעבודה:

מלכא

הפטרת שמיני עצרת

שְׁלֹמֹה בְּעֶרְת־הָיָא | אֶת־הַחֶג
וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהַל גָּדוֹל
מִלְּבֹוא הַמֶּת | עַד־נָהַל מִצְרִים
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים
וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבַּעַה עֶשֶׂר יוֹם:
(יג) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעַם
וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ
לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל
כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ:

חרגום אשכנזי סט

שלמה אונד גאגץ ישראל מיט
איהם, דיא גראָסע פֿאַלקס=
פֿערזאמלונג פֿאַן דער איינ=
פֿוהרט צו חמת ביו אן דען
פֿלוס מצרים'ס איין פֿיערצעהנ=
טאָגנעם פֿעסט, פֿאַר דעם
עוויגען אונזערעם גאָטטע,
נעמליך זיעבען טאָגע (איינ=
ווייהונגספֿעסט), אונד זיעבען
טאָגע (לויבהיטטען = פֿעסט).
(יג) צום אַכטען טאָגע ענדליך
ענטליס ער דאָ פֿאַלק. דיעס
זעענעטע זיינען קאָניג אונד
צאָג נאָך הויזע, פֿרעהליך
אונד פֿערגניגט, וועגען אַלל
דעם גוטען, דאָ דער עוויגע
זיינעם קנעכטע דוד אונד זיינעם פֿאַלקע ישראל ערצייגט האָטטע.

הפטרות שמחת תורה

ביכושע סימן א'.

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד
יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה

(א) נאָכדעם משה דער קנעכט
דעם עוויגען געשטאָרבֿען
וואָר, שפראַך דער עוויגע צו
יהושע דעם זאָהנע נון'ס, דיע=
נער דעם משה, וויא פֿאַלגט:
יהושע

לאמר

ר ש י

(יב) מלכא חמת. שהיא כלפונה של ארץ ישראל: עד נחל מלרים. שהוא כנגדו צדומה באלה
מסעי: שבעת ימים. של חינוך: ושבעת ימים. חג הסוכות נמלא שאלו ואתו ביום הכפורים:
(יג) לדוד עבדו. להודיע שמחל לו עונותיו כדאיתא במועד קטן בשעה שנקש שלמה להבנים
הארון לבית קדשי הקדשי דנקו שערים זה בזה: ולישראל עמו. שמחל להם על עון יום
הכפורים וילתה בת קול ואמרה כולכם מזומנים לחיי עולם הבא:

(א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה וזה מחובר
לה

ב א ו ר

זכר בתפלתו, בהעלר שמים וגו', בהגוף עמך וגו': (יב) שבעת ימים ושבעת ימים, דכר זה מפורש
בדברי הימים, כדכתיב שם כי חנכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים, וביום בעשרים
ושלשה לחדש השביעי שלח את העם, מלמד שאלו ואתו ביום הכפורים, כמו שאמרו חז"ל
בפרק קמא דמועד קטן: (יג) ביום השמיני, לשבעת ימים האחרונים, דהיינו שאינו עלרת,
וכדמפורש בספר ד"הי. ובעבור זה תקונו להפטיר הפרשה הזאת ביום ש"ע:
(א) ויהי אחרי מות, מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה, וזה מחובר לה (רש"י),
ולק

לֵאמֹר: (ב) מִשָּׁה עֲבָדֵי מִתְּוַעַתְתָּה
 קוּם עֲבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן הִזֵּה אֶתְּךָ
 וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אָנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ג) כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־
 רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו כְּאֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: (ד) מִהַמְּדַבֵּר
 וְהַלְבַּנּוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנְּהַר וְהַגְּדוֹל
 נְהַר־פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחַיִּים וְעַד־
 הַיָּם הַגְּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמַיִשׁ יִהְיֶה
 גְּבוּלְכֶם: (ה) לֹא־יִתְּיָצֵב אִישׁ
 לְפָנֶיךָ כְּלִימֵי חַיִּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי
 עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ
 וְלֹא־אֶעֱזָבְךָ: (ו) הַזֶּקֶן וְהַאֲמִץ כִּי

(ב) מיין קנעכט משה איוט
 נון טאדט, מאצע דיק אלוא
 אויף, ציעהע מיט דעם פאל-
 קע איבער דען ירדן, אין דאז
 לאנד, וועלכעס איך דען קינ-
 דערן ישראל'ס איינגעבען
 ווילל. (ג) אללע ארטער,
 וועלכע אייערע פיסע בעטרע-
 טען ווערדען, זאללען אייער
 זיין, וויא איך דעם משה פער-
 הייסען האבע. (ד) פאן דער
 וויסטע אונד יענעם לבנון אן
 ביזו דעם גראסען שטראמע
 פרת; פאן דעם לאנדע דער
 חתים ביז צו דעם גראסען
 מעערע געגען זאנען-אונטער-
 גאנג, זאלל אייערע גראנצע
 רייכען. (ה) ניעמאנד זאלל
 דיר, זאלאנג דוא לעבסט,
 ווידערשטאנד טהון קאנגען;
 דען וויא איך מיט משה וואר
 ווערדע איך מיט דיר זיין, ניע
 מיינע האנד פאן דיר אבציע-

ען, ניע דיק פערלאססען. (ו) צייגע דיק נון בעהערצט אונד אונערשאקקען, דען דוא
 זאלסט

ר ש י

לה: (ב) משה עבדי מת. ואילו היה קיים בו הייתי חפץ. ורבותינו דרשוהו על שלשת
 אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה נא יהושע ושאל אמר לו הקדוש ברוך הוא
 משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת לומר לך אי אפשר לא וערדן במלחמה: (ג) כל
 מקום אשר תדרוך כף רגלכם. ביוסף נאמר לומר לך אי אפשר לא וערדן במלחמה: (ג) כל
 ישראל הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה וגו'. אם כן למה נאמר כל מקום אשר תדרוך.
 אף חולה לארץ משתכבזו את הארץ כל מה שתכבזו חולה לארץ יהיה קודש ויהיה שלכם:
 (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש מדבר לין שע"י אדום שהיה במקצוע דרומית
 מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ כמו שנאמר והנה אנחנו נקדש (במדבר ב') ומניין שהיה בדרומית
 מזרחית שנאמר והיה לכם פאת נגב ממדבר לין על ידי אדום וגו' (שם ל"ד): ועד הנהר
 הגדול נהר פרת. זו רחבה מן הדרום לכפון: כל ארץ החתי. בכלל הזה: ועד הים הגדול
 מבא השמש. לארצה מן המזרח למערב: (ו) הזקן ואמץ. בדרך ארץ כמה שהוא אומר כי אתה
 תנקיל

ב א ו ר

ולכן תקנו להפטיר פרשה זאת ביום שמחת תורה שמסיימין בו התורה: (ב) משה עבדי מת,
 אלו היה חי לא יוכלתם לעבור מפני שנבעתי שהוא לא יראה את הארץ, עכשיו שמת קום
 עבור, זה פשוטו, ולרש"י ולהמפרשים דרך אחרת בזה: (ד) ארץ החתים, כלומר מן ארץ חתים
 עד

אֲתָהּ תִּנְחִיל אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם
 לָתֵת לָהֶם: (ו) רַק חֹזֶק וְאַמֶּץ
 מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוֹר
 מִמְּנוּיִמִּין וּשְׂמֵאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל
 בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְקֶה: (ז) לֹא־יִמּוֹשׁ
 סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ
 בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי
 תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל:
 (ח) הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֶּץ אֶל־
 תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךָ יְהוָה
 יִאֲלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְקֶה: *
 (י) וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעַם

לאמר

* כאן מסיימין הספרדיים

ואללסט דיעם פאלק אין דאן
 לאנד איינזעטצען, וועלכעס
 איהנען איינזעגעכען איך איה-
 רען עלטערן צוגעשווארען הא-
 בע; (ו) זיין אבער אויך
 פעסט אונד שטאנדהאפט אל-
 לע לעהרען צו בעאכאכטען
 דיא דיר מיין קנעכט משה
 פארגעלעגט האט, ווייכע
 ניכט דאפאן אב צור רעכטען
 אדער צור לינקען, זא ווירסט
 דוא דען אויך אין דיינעם גאנ-
 צען וואנדעל גליקליך זיין.
 (ה) דיעס בוך דער לעהרע
 מוס ניע אויס דיינעם מונדע
 קאממען, דענקע פיעלמעהר
 דאריבער נאך, טאג אונד
 נאכט, דאמיט דוא אללעס
 גענויא נאך דעססען אינהאלט
 אויסאיבען קעננעסט, אלסדאן
 ווירסט דוא אויף אללען דיי-
 גען וועגען גליקליך זיין, אונד
 אלל דיין פארהאכען ווירד דיר
 געלינגען. (ט) זיעהע! איך בע-
 פעהלע עס דיר נאך איינמאהל,

זיין טאפפער אונד בעהערצט, ניכט צאגהאפט ניכט קליינמיטהיג, דען דער עוויגע דיין גאטט
 איזט מיט דיר אויף אללען דיינען וועגען. (י) היערויף בעפאהל יהושע דען אויפזעהערן

דעם

ר ש י

תחיל את הארץ: (ו) רק חזק ואמץ מאד. בתורה כמו שהוא אומר לשמור לעשות ככל התורה:
 (ח) ספר התורה הזה. ספר משנה תורה היה לפניו: והגית בו. והתבוננת בו כל הגיון
 שבתורה בלב כד"א והגיון לבי לפניך. לכך יהגה אימה: תללית. תשכיל: (ט) הלא צויתך
 חזק ואמץ. במלחמה כמו שנאמר אל תערוץ ואל תחת והיכן לזהו בימי משה שנאמר וילכו את
 יהושע בן נון וגומר: (י) וילכו יהושע. ביום שתמו ימי בני אכל משה:

בעוד

ב א ו ר

עד הים הגדול, שהוא ממזרח למערב: (ו) להם, מוסב על בני ישראל: (ז) ממנו, מוסב
 על ספר, ומוזן מעצמו אף שהוא נחסר במקרא, או שעורו כדעת המסורה, וי"ו סבירין
 ממנה: תשכיל, תללית, או פרושו, כי אז תוכל לבוץ דרכך על פי השכל הישר, על דרך
 שאמרו קדמונינו ז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת: (ט) הלא צויתך,
 מלת זרו וכן הלא שמעת בתי (רד"ק), ורש"י כתב שלשה פעמים נאמר פה חזק ואמץ, הא'
 על

דעם פֿאַלקעס, וויא פֿאַלגט: (יא) געהעט אין דעם לאגער אומהער, בעֿעהלט דעם פֿאַלקע אונד זאגט איהנען: פֿערזעהט אייך מיט לעבענס- מיטטעלן, דען נאך דרייא טאגען ווערדעט איהר איבער דען ירדן געהען, אום דאז לאנד איינצונעהמען, דאז דער עוויגע אייער גאטט אייך צום בעוויסן גיבט. (יב) צו דען שטעממען ראובן, גד, אונד דעם האלבען שטאממע מנשה אבער שפראך יהושע: (יג) ער- איינערט אייך דעססען, וואס משה דער קנעכט דעם העררן מיט דיעזען ווארטען אייך בעֿעהלען האט, דער עוויגע אייער גאטט האט אייך רוחע פֿערשאפֿט, אונד דיעם לאנד איינגעגעבען: (יד) זא זאָללען אייערע וויבער קינדער אונד פֿיה בליבען אין דעם לאנדע דיעסווייטס דעם ירדן'ס וועל- בעס איהר פֿאן משה ערהאל- טען האבט, אללע שטרייט- באַרע מעננער אבער אונטער אייך מיססען געוואָנעט פֿאַר

לאמר: (יא) עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר יהיה אלהיכם נתן לכם לרשתה: (יב) ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: (יג) זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת: (יד) נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו המשיים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: (טו) עד אשר-

יג

אייערן ברידערן איינהער געהען, אונד איהנען הילפֿע לייסטען, (טו) ביז דער עוויגע

איי

ר ש י

(יא) צעוד שלשת ימים. בסוף שלשת ימים צעוד שיהיו כאן שלשת ימים ואחר תעברו: הכינו לכם צדה. כל דבר הנריך לדרכ וכלי זיונס למלחמה אמר להם לתקן שאם אתה אומר במאכל ובמשתה הרי היו מסתפקים במן שנכליהם עד שזה עשר בניסן וכן הוא אומר וישבות המן ממחרת בראשית רבה: (יד) כל גבורי החיל. שנסם יעברו חלולים:

(טו) צעבר

ב א ו ר

על דרך ארץ והב' לתורה והג' למלחמה: (יא) הכינו לכם צדה, מיני מאכלים זולת הלחם כי עדיין היה יורד להם המן (מרד"ק): בעוד, כתרנומו בסוף, ומלת עוד יורה בלשונו על מרחב הזמן (דויער) וזמנו הואל גם על המקום: (יד) כל גבורי החיל, מוסב למעלה על ואתם, כלומר כל גבורי החיל בהם יעברו וכו' ובעל הטעמים מסכים לזאת:

לכל

הפטרת שמחת תורה

יְנִיחַ יְהוָה וּלְאֵהֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ
גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁכַתְּם לָאָרֶץ
יִרְשׁוּכֶם וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֵבֶר
הִירְדֵן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: (טו)
וַיַּעֲנוּ
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־
צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֵל־כָּל־אֲשֶׁר־
תִּשְׁלַחֵנוּ נִלְךְ: (יז)
כָּכֵל אֲשֶׁר־
שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ
רַק יְהִי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה: (יח)
כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ
יִמָּת רַק חֹזֵק וְאַמִּץ:

תרגום אשכנזי עא

אייער גאָטט, אייערע בריי-
דער זאָ וויא אייך צור רוהע
בריינגט אונד זיא דאָ לאַנד
איינגעהמען, וועלעכס דער
עוויגע איהנען איינגעכען ווירד;
אַלסדאָן קענט איהר וויעדער
צוריקקעהרען אין דאָ לאַנד
דאָ אייך משה קנעכט דעס
עוויגען, געגען מאַרגענווייטע
דעס ירדן'ס געגעכען, אונד
עס בעוואָהנען. (טו) זיא אַנט-
וואַרטעמען דעס יהושע אונד
שפראַכען: וויא דוא אונז בע-
פֿיעהלסט וואַללען וויר טהון,
אונד וואָהין דוא אונז שיקסט,
ווערדען וויר געהען; (יז) וויא
וויר דעס משה געהאַרזאַם וואַ-
רען ווערדען וויר אייך דיר זיין;
דאַס נור דער עוויגע מיט דיר
זייא, וויא ער מיט משה
וואַר! (יח) ווער געגען דיך
זיך אונגעהאַרזאַם צייגען, אונד
אירגענד דיינן בעפֿעהלען ניכט
געהאַרען ווירד, זאָלל דעס

טאָדעס זיין; זייא נור בעהערצט אונד טאַפֿער!

ר ש י

(טו) בעבר הירדן מזרח השמש. עבר מזרחו של ירדן: (יח) זמרה. יקניט את דברך:

ב א ו ר

(יח) לכל אשר חצונו, למ"ד לכל הוא למ"ד הכללית, כלומר יהיה מה שיהיה, דבר קטן או גדול: רק חזק ואמץ, כלומר אין לך לדאוג בעבורינו, כי אם עשה ככל מה שניכלתך:

הפטרות האזינו

כמנהג קצח מקומות ניוקאל סימן י"ז.

כה אמר אדני יהוה ולקחתי אני מצמרת הארו הרמה ונתתי
מראש ינקותיו רך אקטף ושתלתי אני על הר-גבה ותלול:
בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי והיה לארו
אדיר ושכנו תחתיו כל צפור כל-כנף בצל דליותיו תשכנה:
וידעו כל-עצי השדה כי אני יהוה השפלתיו ועץ גבה הגבהתי
עץ שפל הובשתי עץ לח והפרכתו עץ יבש אני יהוה דברתי
ועשיתי: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: מה-לכם אתם משלים
את-המשל הזה על-אדמת ישראל לאמר אבות יאכלו בשר
ושני הבנים תקהינה: חי-אני נאם אדני יהוה אם-יהיה לכם
עוד משל המשל הזה בישראל: הן כל-הנפשות לי הנה כנפש
האב וכנפש הבן לי-הנה הנפש החטאת היא תמות: ואיש
כיהיה צדיק ועשה משפט וצדקה: אל-החרים לא אכל
ועיניו לא נשא אל-גלולי בית-ישראל ואת-אשת רעהו לא
טמא ואל-אשה נדה לא יקרב: ואיש לא יונה חבלתו חוב
ישיב גולה לא יגזל לחמו לרעב יתן וערם יכסה בגד: בנשך
לא יתן ותרבית לא יקח מעול ישיב ידו משפט אמת יעשה
בין איש לאיש: בחקותי יהלך ומשפטי שמר לעשות אמת
צדיק הוא חיה יהיה נאם אדני יהוה: והוליד בן-פריץ
שפך דם ועשה אח מאחד מאלה: והוא את-כל-אלה לא
עשה כי גם אל-החרים אכל ואת-אשת רעהו טמא: עני
ואביון הונה גולות גול חבל לא ישיב ואל-הגלולים נשא
עיניו תועבה עשה: בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יהיה
את כל-התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו יהיה: והנה
הוליד בן וירא את-כל-חטאת אביו אשר עשה וירא ולא
יעשה בהן: על-החרים לא אכל ועיניו לא נשא אל-גלולי
בית ישראל את-אשת רעהו לא טמא: ואיש לא הונה חבל
לא חבל וגולה לא גזל לחמו לרעב נתן וערם כסה בגד: מעני
השיב ידו נשך ותרבית לא לקח משפטי עשה בחקותי הלך
הוא לא ימות בעון אביו חיה יהיה: אביו כי-עשק עשק גול

גִּזְלוּ אֶחָד וְאֶשֶׁר לֹא־טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנְהִימַת בְּעֵינָיו:
 וְאָמַרְתֶּם מִדַּע לֹא־נִשְׂא הַבֶּן בְּעֵינָי הָאֵב וְהַבֶּן מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה
 עָשָׂה אֶת כָּל־חֻקוֹתַי שָׁמַר וַיַּעֲשֶׂה אִתָּם חַיָּה יְחִיָּה: הַנֶּפֶשׁ
 הַחַטָּאת הִיא תָמוּת בֶּן לֹא־יִשְׂאוּ בְּעֵינָי הָאֵב וְאֵב לֹא יִשְׂאוּ
 בְּעֵינָי הַבֶּן צַדִּיק הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרַשְׁעַת רַשָּׁע עָלָיו תִּהְיֶה:
 וְהַרְשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֶת־כָּל־חֻקוֹתַי
 וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה חַיָּה יְחִיָּה לֹא יָמוּת: כָּל־פִּשְׁעָיו אֲשֶׁר
 עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ בְּצַדִּיקָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה יְחִיָּה: הַחֶפֶץ אַחֲפָץ
 מוֹת רַשָּׁע נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה הֲלֹא בָשׁוּבוֹ מִדְּרָכּוֹ וְחַיָּה: וּבְשׁוּב
 צַדִּיק מִצַּדִּיקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה הַרְשָׁע
 יַעֲשֶׂה וְחַי כָּל־צַדִּיקָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה לֹא תִזְכְּרֶנָּה בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר־
 מַעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא בָּם יָמוּת: וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ
 אֲדַנִּי שָׁמְעוּ־נָא בַּיַּת יִשְׂרָאֵל הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵן הֲלֹא דְרָכֵיכֶם
 לֹא יִתְּכֵנוּ: בְּשׁוּב־צַדִּיק מִצַּדִּיקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמַת עֲלֵיהֶם
 בְּעוֹלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה יָמוּת: וּבְשׁוּב רַשָּׁע מִרַשְׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יְחַיֶּה: וַיִּרְאֶה וַיָּשׁוּב מִכָּל־
 פִּשְׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה חַיָּה יְחִיָּה לֹא יָמוּת: וְאָמְרוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל
 לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדַנִּי הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵנוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל הֲלֹא
 דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵנוּ: לָכֵן אִישׁ בְּדְרָכָיו אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בַּיַּת
 יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל־פִּשְׁעֵיכֶם וְלֹא־
 יִהְיֶה לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עֵוֹן: הַשְּׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיכֶם
 אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וּלְמָה
 תָמוּתוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל: כִּי לֹא אַחֲפָץ בְּמוֹת הַמֵּת נָאִם אֲדַנִּי
 יְהוָה וְהָשִׁיבוּ וְחַיּוּ:

הַרְשָׁע קָרִי. חַטָּאתָיו קָרִי. מִדְּרָכָיו קָרִי. צַדִּיקָתוֹ קָרִי. וַיָּשׁוּב קָרִי

ԱՆՇՆ ԸՅԷՂՄ ՏՅՄՆ ՈՍԻ ՈՒԼԵ ԱԼԵ ԵՈՒԸ:
ԵՈՒԸ Ի ՄԸՄՄՄՄ ՆԵՄ ԵՒ ԱՅԻ ԸՆԷՒ ԵՂՄ
ՏՅՄՆ ՆՍԷԼՍՆ ՆՈՒՆ ԵՄԸ ԵՄՄՈ ՆՍԷ
ԻՇԵ ԸՇՈՒ ԻՇԵ ԵՂՄ ԵՆՆ ՍՇԵ ԱՆՇՆ
ԸՆՇՆ ԻՆՈՒՆ ՍՇՄՆ ԸՇՇՄ ԱՆՇԷ ԵՄՇՆ
ԻՆՇՆ ԵՂՄ ԱՇՄ ԼԵՄ ԵՂՄ ՍՇՄՆ ԵՂՄ

ՄԱՍ ԱՌԱՌԱ ՀԵ ԱԼԼ ԱՆՄԱՌԱՌՈՒ